

leiderdorp

JAARSTUKKEN 2018

Gemeente
Leiderdorp

INHOUDSOPGAVE

1. Woord vooraf	5
2. Leeswijzer	9
3. Jaarverslag	11
<hr/>	
3.1 Programmaverantwoording	12
Programma 1: Meedoen in Leiderdorp	12
1A Actieve en gezonde inwoners	12
1B Zelfredzame inwoners	17
1C Ondersteunde inwoners	22
Waar staat je gemeente	26
Wat heeft het gekost?	27
Programma 2: Aantrekkelijk Leiderdorp	30
2A Werken en ondernemen in het dorp	30
2B Wonen en recreëren in het dorp	35
2C Ruimte in het dorp	40
2D Dienstverlening aan het dorp	47
2E Grondexploitaties	51
Waar staat je gemeente	53
Wat heeft het gekost?	54
Programma 3: Bestuur en organisatie van Leiderdorp	59
3A Bestuur	59
3B Bedrijfsvoering	61
3C Regiozaken	64
Waar staat je gemeente	69
Wat heeft het gekost?	70
Algemene dekkingsmiddelen	72
Algemeen	72
Waar staat je gemeente	72
Wat heeft het gekost?	73
Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien	76
Algemeen	76
Waar staat je gemeente	77
Wat heeft het gekost?	78
3.2 Paragrafen	81
Paragraaf 1: Lokale heffingen	81
Paragraaf 2: Weerstandsvermogen en risicobeheersing	87
Paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen	93
Paragraaf 4: Financiering	101

Paragraaf 5: Bedrijfsvoering	105
Paragraaf 6: Verbonden partijen	106
Paragraaf 7: Grondbeleid	113
Paragraaf 8: Subsidieverstrekingen	119
3.3 Rapportage Interbestuurlijk Toezicht	120
3.4 Informatiebeveiliging en privacy	122
4. Jaarrekening	123
<hr/>	
4.1 Algemene toelichting jaarrekening	125
4.2 Balans per 31 december	130
4.3 Toelichting op de balans	132
4.3.1 Toelichting op de activa (alle bedragen x € 1.000)	132
4.3.2 Toelichting op de passiva (alle bedragen x € 1.000)	140
4.3.3 Gewaarborgde geldleningen	143
4.3.4 Niet uit de balans blijvende verplichtingen	146
4.3.5 Vaste activa staat	147
4.3.6 Staat investeringskredieten incl. af te sluiten	149
4.3.7 Staat van reserves	158
4.3.8 Staat van voorzieningen	165
4.4 Het overzicht van baten en lasten en de toelichting	170
4.4.1 Financiële analyse per programma	170
4.4.2 Toelichting financiële afwijkingen reserves	174
4.4.3 Gerealiseerde dekkingsmiddelen	179
4.4.4 Incidentele baten en lasten	180
4.4.5 EMU saldo	183
4.4.6 Aanwending onvoorzien	183
4.4.7 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen (semi-)publieke sector (=WNT)	184
4.5 Single Information Single Audit (SISA)	186
4.6 Overzicht per taakveld	188
4.7 Gebeurtenissen na balansdatum	190
5. Overige	191
<hr/>	
5.1 In control statement	192
5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	199

6. Bijlagen	205
<hr/>	
6.1 Bijlage 1: Bestuur en organisatie	206
6.2 Bijlage 2: Kerngegevens Leiderdorp	209
6.3 Bijlage 3: Afkortingenlijst	210
6.4 Bijlage 4: Begrippenlijst	212

1. WOORD VOORAF

De verkiezingen in 2018 hebben een wijziging gebracht in de samenstelling van het college. Het nieuwe 'Coalitieakkoord Leiderdorp 2018-2022' heeft op een aantal punten ook geleid tot een wijziging van de eerder vastgestelde begroting 2018. De uitvoering van de lopende begroting na wijziging is door het nieuwe college voortgezet.

Regionale Samenwerking

In 2018 is afgesproken de bestaande regionale samenwerking voort te zetten. Vanuit deze positie blijven we bijdragen aan de visie op de Leidse regio 2027 'Kwaliteit versterken en krachten verenigen'. Ondertussen voeren we de wens van de gemeenteraad van Leiderdorp uit om de twee scenario's van lichte samenwerking en van fusie nader te onderzoeken. In 2018 is vanuit Leiderdorps perspectief eerst gestart met het onderzoek naar de lichte samenwerkingsvorm. Aansluitend worden de effecten, kansen en bedreigingen van een gemeentelijke herindeling onderzocht.

Decentralisaties in het sociaal domein

Hoewel 2018 het vierde jaar van de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein is, volgen de ontwikkelingen in het beleid, uitvoering en de financiën elkaar nog steeds op. Voor het eerst is de reserve sociaal domein ingezet om het verschil tussen de werkelijk lasten en de beschikbare middelen af te dekken. Die omslag was voorzien, waarbij opgemerkt dat de aanwending van de reserve veel lager is uitgevallen dan waarmee vooraf in de begroting was gerekend.

Ontwikkeling gemeentefonds

Bij de samenstelling van de begroting 2018 is met de meevallers in de algemene uitkering ruimte gemaakt voor nieuw beleid en investeringen en zijn ook enkele bezuinigingen uit 2016 teruggedraaid. Met de komst van een nieuw kabinet zijn aanvankelijk in de maart- en meicirculaire opnieuw grote meevallers gemeld en ingeboekt. In de tweede helft van 2018 bleek echter dat de bestedingen van de rijksoverheid ver achter blijven met als gevolg een forse verlaging van de algemene uitkering 2018 van ca. € 700.000, zie ook het raadsbesluit n.a.v. septembercirculaire 2018 Gemeentefonds. Die omslag zet zich naar verwachting in de komende jaren door.

Samenvatting financieel resultaat 2018

In de programmarekening leggen we verantwoording af over de plannen en voornemens uit de programmabegroting 2018. Het rekeningresultaat 2018 is € 289.116 voordelig.

Toelichting resultaat 2018

Hieronder staan per programma de belangrijkste posten die samen het resultaat vormen. Een uitgebreide toelichting op deze posten, in relatie tot de mutaties in de reserves, staat in de programma's onder 'Wat heeft het gekost?'.

Programma bedragen x € 1.000,-	Saldo begroting 2018	Saldo werkelijk 2018	Verschil 2018	Voordeel/Nadeel
1 Meedoen in Leiderdorp	21.699	20.496	1.203	V
2 Aantrekkelijk Leiderdorp	3.269	-578	3.847	V
3 Bestuur en organisatie Leiderdorp	12.120	11.859	262	V

Programma bedragen x € 1.000,-	Saldo begroting 2018	Saldo werkelijk 2018	Verschil 2018	Voordeel/Nadeel
Algemene Dekkingsmiddelen	-40.283	-40.422	139	V
Overhead, VPB en onvoorzien	8.452	9.018	566	N
Resultaat	5	0	5	V
Saldo vóór resultaatbestemming	5.262	372	4.890	V
Mutaties in reserves	-5.262	-661	4.600	N
Saldo ná resultaatbestemming	0	-289	289	V

Programma 1 Meedoen in Leiderdorp

De uitkomsten betreffen vooral het sociaal domein. Op de Wmo-budgetten hadden we een meevaller van € 418.000 (begeleiding). Door een gewijzigde financieringssysteem daalden de uitgaven voor intensieve begeleiding met circa € 100.000, terwijl het aantal inwoners dat gebruikmaakt van begeleiding gelijk bleef. Ook de budgettoename door de verhoging van de decentralisatie-uitkering via de meicirculaire gemeentefonds 2017 en 2018 van respectievelijk € 249.000 en € 75.000 draagt bij aan deze meevaller. Verder blijft er circa € 200.000 over op het participatiebudget. Dit komt door een lager beroep op deze regeling en de harmonisatie van de subsidie aan VluchtelingenWerk in de Leidse regio. Het budget voor jeugd valt circa € 350.000 minder nadelig uit dan verwacht. Dat komt door de (ruime) ophogingen van het budget in 2018. Onze begroting 2018 was realistisch. We vroegen destijds ongeveer € 1 miljoen extra. Dat er in 2018 extra middelen voor jeugdhulp uit de algemene uitkering zouden worden toegevoegd, was toen nog niet bekend. Ten slotte is er een voordeel op de bijdrage aan Sportfondsen van € 93.500.

De resultaten op het sociaal domein verrekenen we met de reserve sociaal domein. Daardoor komt de oorspronkelijk onttrekking aan deze reserve van € 1.353.000 in 2018 nu uit op een onttrekking van € 349.497. In 2018 nam deze reserve voor het eerst af.

Programma 2 Aantrekkelijk Leiderdorp

Voor afvalinzameling en vuilverwerking ontstond een onderbesteding van € 915.000. Want we voerden de andere manier van afvalinzameling bij hoogbouw nog niet in. Maar ook de kosten van vuilverwerking waren lager dan begroot. Verder behaalden we meer opbrengsten uit afvalinzameling dan begroot: € 267.000. Het voordeel op deze activiteit stortten we terug in de reserve reiniging. Zo zijn de middelen beschikbaar als de andere manier van afvalinzameling bij hoogbouw alsnog van start gaat.

Het resultaat op de grondexploitatie is € 2.522.000 voordelig. Dit komt door (tussentijdse) winstneming en vrijval uit de voorziening voor negatieve grondexploitaties. Dit resultaat verrekenen we nagenoeg geheel met de reserve bouw- en grondexploitaties.

Programma 3 Bestuur en organisatie van Leiderdorp

De kosten voor het bestuur zijn € 23.000 voordelig. Dit voordeel brengen we over naar 2019 als budget voor het onderzoek naar de lichte regionale samenwerking. Het voordeel op bedrijfsvoering is € 234.000. Dit bestaat uit een voordeel op de personeelsbudgetten min de kosten van inhuur (€ 230.000). De meerkosten van € 86.000 voor specialistisch advies dekten we met ontvangsten voor detacheringen en uitkeringen van het UWV. Een voorbeeld van specialistisch advies is expertise op het terrein van beheerplannen en accommodatiebeheer.

Algemene Dekkingsmiddelen

Op basis van de decembercirculaire blijft er op de algemene uitkering een voordeel van € 103.000 ten opzichte van de begroting. Hiervan heeft € 77.000 betrekking op voorgaande jaren.

Overhead, Vpb en onvoorzien

De overschrijding op overhead is het gevolg van de voorziening van € 620.000, die we conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ten laste van de jaarrekening 2018 troffen. De dotatie in de voorziening frictiekosten organisatievernieuwing is verplicht en past binnen het financieel beleid van de gemeente.

Begrotingssaldo

In de eerste en tweede bestuursrapportage 2018 rapporteerden we over de afwijkingen bij de uitvoering van de lopende begroting. Die rapportage resulteerde in een prognose van het resultaat 2018. Daarbij hielden we rekening met tussentijdse besluitvorming, zoals over de GIG. Dat begrotingssaldo van € 5.040 staat hier vanzelfsprekend als voordeel als onderdeel van het resultaat.

Mutaties in reserves

In de bovenstaande toelichtingen op de programma's gaven we aan dat volgens het vastgestelde beleid een aantal resultaatafhankelijke verrekeningen met de reserves plaatsvonden die we niet vooraf in de begroting hebben geraamd. Het gaat om de volgende mutaties:

- Toevoeging van € 1.004.000 aan de reserve sociaal domein
- Toevoeging van € 2.507.000 aan de reserve bouw- en grondexploitatie
- Onttrekking van € 138.000 aan de egaliseringsreserve omgevingsvergunning
- Toevoeging van € 1.165.000 aan de egaliseringsreserve reiniging
- Toevoeging van € 38.000 aan de reserve duurzaamheid
- Toevoeging van € 26.000 aan de reserve informatiebeleidsplan

Rekening houdend met deze verrekeningen met de reserves komt het resultaat op € 289.116 voordelig.

Leiderdorp, 25 juni 2019

College van burgemeester en wethouders van Leiderdorp

2. LEESWIJZER

Dit jaarverslag bestaat uit twee delen. In het eerste deel – het jaarverslag – leggen we verantwoording af over de drie programma's, de algemene dekkingsmiddelen, en de overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien.

Een programma is een samenhangend geheel van taakvelden. Net als in de programmabegroting beschrijven we de programma's volgens een vaste opzet. Elk subprogramma start met een korte inleiding en een overzicht van de doelen en activiteiten. Vervolgens rapporteren we onder het kopje 'Wat hebben we bereikt?' of en in welke mate we de doelstellingen uit de begroting hebben behaald. De inspanningen die we verrichtten om de doelstellingen te halen, staan onder 'Wat hebben we ervoor gedaan?'. Daarna volgt een overzicht met de prestatie-indicatoren. Tot slot leggen we onder 'Wat heeft het gekost?' per programma verantwoording af over de verschillen tussen begroot na wijziging en de werkelijke baten en lasten. Dit doen we alleen voor bedragen groter dan € 50.000.

In de paragrafen rapporteren we over thema's die een dwarsdoorsnede geven. Voorbeelden zijn bedrijfsvoering, onderhoud kapitaalgoederen en het weerstandsvermogen. De wetgever stelt in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zeven paragrafen verplicht.

Het tweede deel van de jaarstukken bestaat uit de financiële jaarrekening. Hierin leggen we verantwoording af over de financiën van de gemeente. Dit doen we met de balans en het overzicht van baten en lasten.

Vier bijlagen sluiten dit jaarverslag af.

3. JAARVERSLAG

3.1 Programmaverantwoording

Programma 1: Meedoen in Leiderdorp

In de Sociale Agenda Leiderdorp beschrijven wij onze visie op en onze doelen voor het sociaal domein. Wij stellen de leefwereld van de inwoner centraal. We gaan ervanuit dat iedereen op zijn of haar manier kan meedoen aan de samenleving. Daarvoor zijn inwoners in eerste instantie zelf verantwoordelijk, samen met hun sociale netwerk. Vanuit die visie richten we ons op toegankelijke, laagdrempelige ondersteuning voor alle inwoners, dicht bij de mensen in de wijk. Zodat het beroep op specialistische ondersteuning afneemt en we de kosten van de specialistische ondersteuning kunnen beheersen.

In 2018 besteedden we een groot deel van de activiteiten die we binnen het programma uitvoeren aan. Dit was de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis'. Deze aanbesteding had soms invloed op de activiteiten binnen het programma. Als dat zo is, geven we dat hoeronder aan. Daarnaast stelde de gemeenteraad bij het vaststellen van de programmabegroting voor 2018 € 100.000 beschikbaar voor (verdere) transformatie van het sociaal domein. Daarmee financierden we drie pilots: Welzijn op recept, Vroegsignalering bij schulden en Innovatieve ondersteuning Wmo. Voor alle pilots geldt dat ze nu onderdeel zijn of worden van de reguliere activiteiten.

1A Actieve en gezonde inwoners

Inleiding

Leiderdorp heeft een gevarieerd aanbod aan sport-, beweeg- en cultuuractiviteiten. Die activiteiten dragen bij aan het welzijn van inwoners en bevorderen de sociale en maatschappelijke participatie. Ze zorgen voor ontmoeting en verbinding. Wij vinden het belangrijk dat deze activiteiten bereikbaar en toegankelijk zijn voor alle Leiderdorpers. Want een gezonde levensstijl en een goede mentale gezondheid maken inwoners gelukkiger en in staat om zelf oplossingen te vinden voor problemen. Zodat minder snel (specialistische) hulp of ondersteuning nodig is.

Doel	Inwoners dragen actief en zelfstandig bij aan de samenleving		
SMART doel	1. Meer inwoners zijn in staat om gezond te (blijven) leven.	2. Alle inwoners kunnen deelnemen aan sport-, spel-, beweeg- en cultuuractiviteiten.	3. Meer inwoners kunnen zich optimaal ontwikkelen.
Activiteiten 2017	1.1 We informeren inwoners over de schadelijke gevolgen van roken, alcohol- en drugsgebruik, weinig bewegen, ongezond eten, stress, verslaving en pesten, met name bij kinderen.	2.1. We maken het inwoners mogelijk om deel te nemen aan sport- en cultuuractiviteiten, ongeacht hun financiële situatie.	3.1. We pakken (dreigende) taalachterstand aan bij peuters en laaggeletterde inwoners.
	1.2 We dringen overmatig alcoholgebruik onder (met name) ouderen en jongeren terug.	2.2 We faciliteren de samenwerking tussen sport-, cultuur- en (andere) welzijnspartners.	3.2. We stellen alle ouders financieel in staat om hun peuters naar een peuteropvang te laten gaan. Dit kan via de kinderopvangtoeslag (Belastingdienst) of de peuteropvangregeling (gemeente).

Doel	Inwoners dragen actief en zelfstandig bij aan de samenleving		
	1.3 We faciliteren bereikbare en geschikte plaatsen waar inwoners kunnen deelnemen aan sport- en bewegingsactiviteiten.		3.3 We benaderen alle voortijdig schoolverlaters om ze (succesvol) een traject te laten volgen.
	1.4. We stimuleren risicogroepen, zoals mensen met een lage sociaal economische status, om een gezonde levensstijl aan te leren.		3.4 We faciliteren huisvesting voor onderwijs en voeren overleg met onderwijsinstanties en betrokken organisaties.
			3.5. We betrekken jongeren bij het totstandkomen en realiseren van het jeugdbeleid.

Wat hebben we bereikt?

1. Meer inwoners zijn in staat om gezond te (blijven) leven.

We bevorderden de gezondheid en vitaliteit van inwoners met een lage sociaal economische status. Ook probeerden we het alcoholgebruik onder jongeren terug te dringen. De schadelijke effecten van roken, alcohol en drugs, ongezonde voeding, stress, verslaving en pesten brachten we onder de aandacht van kinderen, jongeren en hun ouders en opvoeders.

2. Alle inwoners kunnen deelnemen aan sport-, spel-, beweeg- en cultuuractiviteiten.

We informeerden inwoners over sport- en beweegactiviteiten en stimuleerden actieve deelname. Inwoners hadden toegang tot cultuuractiviteiten. Op de website www.cultuurpuntleiderdorp.nl staat het totale culturele aanbod (sport, kunst en cultuur, welzijn) van Leiderdorp. We organiseerden periodiek een cultuurnetwerkbijeenkomst. Zo faciliteerden we de samenwerking tussen verschillende cultuur-, sport,- en welzijnsverenigingen. Dankzij ons minimabeleid kunnen ook mensen met een lager inkomen aan activiteiten meedoen.

3. Meer inwoners kunnen zich optimaal ontwikkelen.

Meer dan het beoogde aantal kinderen nam deel aan het programma voor voor- en vroegschoolse educatie. We maakten een begin met het nieuwe integraal huisvestingsplan voor het onderwijs.

Wat hebben we ervoor gedaan?

1.1 We informeren inwoners over de schadelijke gevolgen van roken, alcohol- en drugsgebruik, weinig bewegen, ongezond eten, stress, verslaving en pesten, met name bij kinderen.

We subsidieerden verschillende partijen die inwoners informeren over sport- en beweegactiviteiten of zelf activiteiten aanbieden. Denk aan Pluspunt, Sport Servicepunt, Sociaal Cultureel werk (SCw). Via de GGD organiseerden we weerbaarheidstrainingen. Ook ging eind 2018 het project 'de rookvrije generatie' van start. Adviseurs benaderen alle kinderopgevingen en helpen hen rookvrij worden. Zo beschermen we kinderen tegen de gevaren en verleidingen van roken en minimaliseren we de verleiding om te gaan roken.

1.2 We dringen overmatig alcoholgebruik onder (met name) ouderen en jongeren terug.

We sloten aan bij campagnes van de Rijksoverheid en volgden de ontwikkelingen rond het Nationaal Preventieakkoord op de voet. De GGD informeerde jongeren op school over de gevaren van alcohol- en drugsgebruik. Met 'mysteryshoppers' controleerden we of verenigingen en horecaondernemers geen drank schenken aan minderjarigen. We gaven (sport)verenigingen en horecaondernemers voorlichting. Bij overtreding gingen we het gesprek met hen aan.

1.3 We faciliteren bereikbare en geschikte plaatsen waar inwoners kunnen deelnemen aan sport- en bewegingsactiviteiten.

We spraken met de meeste buitensportverenigingen over de instandhouding van hun accommodatie. De Sportnotitie was daarbij leidend. We verlaagden de lasten (huur, erfpacht). Zo hielpen we de verenigingen om hun financiële situatie te verbeteren. Met korfbalvereniging Velocitas maakten we plannen voor de vervanging van de kunstgrasvelden. Met ijsportvereniging VIJL spraken we over het vervangen van de toplaag en verlenging van de baan. Zodat deze beter benut kan worden. Met beheerder Sportfondsen voerden we regelmatig overleg over de instandhouding van de binnensportaccommodaties.

1.4. We stimuleren risicogroepen, zoals mensen met een lage sociale economische status, om een gezonde levensstijl aan te leren.

Mensen met een gemeentepolis AV of AV-top informeerden we (opnieuw) per brief over het programma 'Lekker in je Lijf'. Onder begeleiding van een fysiotherapeut kunnen zij werken aan hun gezondheid en eetgedrag. Een groot aantal inwoners met een lage sociaal economische status is statushouder: vluchtelingen met een verblijfsvergunning. Ook project JA Statushouders (JAS) besteedt aandacht aan het thema vitaliteit en gezondheid. Elke statushouder met een uitkering volgt het begeleidingstraject JAS.

2.1. We maken het inwoners mogelijk om deel te nemen aan sport- en cultuuractiviteiten, ongeacht hun financiële situatie.

Inwoners met een laag inkomen kunnen de kosten voor deelname aan sport- en cultuuractiviteiten vergoed krijgen. Daarvoor hebben we minimabeleid. Leiderdorpse huishoudens die tot de minimadoelgroep behoren - en bij ons bekend zijn - krijgen elk jaar een brief met alle minimaregelingen. Ook onze maatschappelijke partners spelen een belangrijke rol. Denk aan het Sociaal Team, het CJG, Humanitas, Stichting Schuldhulpmaatje, Stichting Leergeld. Zij kunnen inwoners naar de minimaregelingen toeleiden.

2.2 We faciliteren de samenwerking tussen sport-, cultuur- en (andere) welzijnspartners.

We organiseerden netwerkbijeenkomsten. Daarnaast hielden we het cultuurveld op de hoogte via nieuwsbrieven. We betrokken het cultuurnetwerk bij andere beleidsvelden, zoals de totstandkoming en uitvoering van de Sociale Agenda voor welzijnswerk. Een significant deel van het cultuurveld was betrokken bij de 'verhuiscarrousel' Sterrentuin. Via subsidiëring en samenwerking met onder andere Sport Servicepunt organiseerden we verschillende activiteiten op het gebied van sport en bewegen, cultuur en welzijn. Voorbeelden zijn de dag van het park, waar alle Leiderdorpers konden kennismaken met een diversiteit aan sportieve, (milieu)educatieve, culturele, muzikale en theatrale activiteiten, Old Stars en Fietsmaatjes.

3.1 We pakken (dreigende) taalachterstand aan bij peuters en laaggeletterde inwoners.

We zijn wettelijk verplicht voldoende plekken te creëren in peuterspeelzalen en/of kinderopvang voor kinderen met een (dreigende) taalachterstand. Zij krijgen voorschoolse educatie. Floreokids en Smallsteps ontvingen in 2018 een gemeentelijke subsidie voor het bieden van voorschoolse educatie. Wij hebben de regierol en zorgen dat basisscholen, bibliotheek, logopedistes, CJG, JES Rijnland en peuteropvangaanbieders samenwerken om onderwijsachterstanden te voorkomen. We brachten deze partijen twee keer bijeen om de gang van zaken en ontwikkelingen te bespreken. We zijn aangesloten bij het bondgenootschap aanpak laaggeletterdheid. In de bibliotheek is via BplusC een taalhuis gevestigd. We nodigden deelnemers van de collectieve gemeentepolis uit om deel te nemen aan een taalmetertest.

3.2 We stellen alle ouders financieel in staat om hun peuters naar een peuteropvang te laten gaan. Dit kan via de kinderopvangtoeslag (Belastingdienst) of de peuteropvangregeling (gemeente).

Hebben ouders geen recht op kinderopvangtoeslag? Dan kunnen ze hun kind via de gemeentelijke peuteropvangregeling tegen een gereduceerd tarief naar een peuteropvangvoorziening laten gaan.

3.3 We benaderen alle voortijdig schoolverlaters om ze (succesvol) een traject te laten volgen.

Jongeren die uitvielen of dreigden uit te vallen, kregen een uitnodiging voor trajectbegeleiding. Dit is onderdeel van het beleid van het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL).

3.4 We faciliteren huisvesting voor onderwijs en voeren overleg met onderwijsinstanties en betrokken organisaties.

Met de schoolbesturen waar de Leiderdorps scholen onder vallen en FloreoKids maakten we een begin met het integraal huisvestingsplan onderwijs. In dit plan staan de investeringen in de onderwijsgebouwen die we de komende 15 jaar voorzien. Het gaat om nieuwbouw en renovatie, maar ook om investeringen in duurzaamheid, en bijvoorbeeld binnenklimaat. We leggen het plan in mei 2019 aan de gemeenteraad voor. We breidden de Leo Kannerschool aan de Touwbaan uit met enkele groepen mavo voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK).

3.5 We betrekken jongeren bij het tot stand komen en realiseren van het jeugdbeleid.

In 2018 organiseerden we de 'Dag van de lokale democratie'. Deze dag sluit op een laagdrempelige manier aan bij de leefwereld van jongeren en thema's uit het gemeentelijk beleid. In 2018 reikten we ook de eerste Leiderdorps jongerenwaarderingen uit. Met de opdracht Samen Leiderdorp als uitgangspunt, maken we in 2019 een nieuwe slag.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1.1 aantal jaarlijkse weerbaarheidstrainingen	7 ¹	7 ¹	9 ¹	9 ¹
	1.2. % inwoners/ouderen met overmatig alcoholgebruik (tussen haakjes NL-norm)	17/22 (18/21)	nb ²	15/20	nb ²
	1.2 % inwoners/ouderen met overgewicht (tussen haakjes NL-norm)	49/57 (46/59)	nb ²	45/53	nb ²
	1.2 % inwoners/ouderen dat rookt (tussen haakjes NL-norm)	16/8 (23/12)	nb ²	14/7	nb ²
	1.4 aantal meldingen programma 'Lekker in je Lijf' voor minima	42	60	58	36
	2.1 en 2.2 % inwoners dat minstens 1x per week sport	65	nb	70	nb
	3.1. aantal VVE-plekken	22	28	22+	32
	3.3. aantal voortijdig schoolverlaters, afgezet tegen het aantal voortijdig schoolverlaters dat een RMC-traject volgt	35-24	nnb	25-25	nnb
	3.4. aantal multifunctioneel gebruikte schoolgebouwen/pleinen po	6	8	8	8
	3.4. aantal doelmatig gehuisveste scholen	15	15	15	15
	3.5. aantal jongeren tussen de 12 en 18 jaar dat participeert bij de totstandkoming en realisatie van jeugdbeleid	50	50	30	52

1 Het gaat om cijfers in schooljaren. In de kolom van 2018 staan de cijfers van schooljaar 2017-2018.

2 Deze cijfers zijn niet bekend. De indicatoren volgen uit de vierjaarlijkse gezondheidspeiling van de GGD. De laatste peiling stamt uit 2016.

1B Zelfredzame inwoners

Inleiding

De meeste mensen nemen zelfstandig deel aan de samenleving. Zij gaan naar school, zijn aan het werk, voeden hun kinderen op, leiden een actief sociaal leven met vrienden en binnen verenigingen. Als er problemen zijn, zoeken inwoners zelf oplossingen in hun eigen omgeving. Maar soms is het nodig een oplossing op een andere manier te organiseren. Dit gebeurt eerst via algemene en collectieve voorzieningen, zoals het welzijnswerk en het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Activiteiten richten zich vaak op voorlichting en preventie. Zo voorkomen we dat inwoners een beroep moeten doen op specialistische ondersteuning.

Doel	Alle Leiderdorpers doen mee			
SMART doel	1. Alle Leiderdorpers kunnen gebruikmaken van informatie, advies en eenvoudige ondersteuning.	2. Alle Leiderdorpers hebben toegang tot welzijns- en algemene voorzieningen.	3. Kinderen in Leiderdorp kunnen zich voldoende ontwikkelen en groeien gezond en veilig op.	4. In 2018 neemt 50% van het klantenbestand Participatiewet actief deel aan de samenleving en is maatschappelijk betrokken.
Activiteiten 2017	1.1 We organiseren ondersteuning en waardering van mantelzorgers en vrijwilligers.	2.1 We faciliteren welzijnsvoorzieningen.	3.1 We voeren de wettelijke taken uit op het gebied van de jeugdgezondheidszorg.	4.1 We stimuleren de uitstroom Participatiewet door de inzet van (effectieve) re-integratie-instrumenten.
	1.2 We bevorderen samenleven in buurten en wijken.	2.2 We stimuleren partners op het gebied van welzijn om te vernieuwen en de vraag van de inwoner centraal te stellen.	3.2 Het CJG organiseert en stimuleert preventieve activiteiten en verbindt lokale partners.	4.2 We hebben een integrale en sluitende aanpak van de jeugdwerkloosheid.
	1.3 We bieden laagdrempelige informatie en ondersteuning.	2.3. We realiseren algemene voorzieningen voor ondersteuning.		4.3. We geven invulling aan het minimabeleid en bieden schuldhulpverlening.
	1.4 We ondersteunen statushouders.			4.4 We gebruiken nieuwe vormen van participatie in de wijk als re-integratie of werk nog niet aan de orde zijn.

Wat hebben we bereikt?

1. *Alle Leiderdorpers kunnen gebruikmaken van informatie, advies en eenvoudige ondersteuning.*

Via verschillende subsidierelaties hadden inwoners toegang tot informatie, advies en (lichte) ondersteuning. Onder andere van het Sociaal Team Leiderdorp (STL). In 2018 konden we de continuïteit van deze ondersteuning garanderen. Ondanks het feit dat de subsidierelatie voor veel partners op 1 januari 2019 eindigde.

2. Alle Leiderdorpers hebben toegang tot welzijns- en algemene voorzieningen.

In 2014 kregen de twee lokale welzijnsorganisaties via het coalitieakkoord opdracht om te fuseren. Toen wij op 1 januari 2015 verantwoordelijk werden voor een groot deel van de maatschappelijke ondersteuning, stelden wij de Sociale Agenda Leiderdorp vast. Om de doelen in de Sociale Agenda te bereiken moesten we vervolgens niet alleen naar de twee lokale welzijnsorganisaties te kijken, maar naar alle welzijns- en preventieve taken en subsidies in het sociaal domein. Dit was reden om recent de subsidierelatie met een groot aantal partijen te beëindigen. Voor enkele partijen had dit gevolgen voor hun voortbestaan: Stichting Pluspunt, Sociaal Cultureelwerk, Sport Servicepunt en het Sociaal Team Leiderdorp. Via de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis' gingen wij in 2018 op zoek naar één partner voor welzijns- en preventieactiviteiten. Dat resulteerde in een overeenkomst met Inclusio Leiderdorp. Het bieden van algemene voorzieningen afgestemd op de behoeften van inwoners is onderdeel van hun opdracht. In 2018 continueerden alle partijen hun bestaande aanbod. Waar nodig droegen ze cliënten per 1 januari 2019 over aan Inclusio Leiderdorp.

3. Kinderen in Leiderdorp kunnen zich voldoende ontwikkelen en groeien gezond en veilig op.

Ouders zijn in de eerste plaats zelf verantwoordelijk voor het opvoeden en veilig laten opgroeien van hun kinderen. Maar daar zijn meer mensen bij betrokken. Denk aan familieleden, burens, sportcoaches en docenten. Met elkaar vormen zij de pedagogische gemeenschap en zorgen zij dat kinderen veilig en gezond opgroeien. Wij willen dat kinderen en gezinnen ondersteuning krijgen uit hun sociale netwerk. En dat ze eenvoudige ondersteuning ontvangen als dat nodig is. De Jeugdgezondheidszorg (JGZ), onderdeel van het CJG, ziet alle kinderen van 0 tot 19 jaar. De JGZ is alert op vroegtijdig signaleren en het oppakken van hulpvragen. De signalen vormen de basis voor het preventieve cursusaanbod. Door vroegtijdig in te spelen op signalen en hulpvragen op te pakken, hoeven minder kinderen gebruik te maken van specialistische ondersteuning. Zo kunnen meer kinderen opgroeien in een veilige en positieve thuissituatie en kunnen dus meer kinderen zich optimaal ontwikkelen. De Leidse regiogemeenten maakten in 2018 een begin met het proces van herijking van de toegang naar jeugdhulp. Op dit moment is het jeugd- en gezinsteam (JGT) de toegang tot de jeugdhulp. In dit proces is ook preventie een belangrijke peiler.

4. In 2018 neemt 50% van het klantenbestand Participatiewet actief deel aan de samenleving en is maatschappelijk betrokken

Eind 2018 was bijna 60% van het klantenbestand Participatiewet maatschappelijk actief.

Wat hebben we ervoor gedaan?

1.1 We organiseren ondersteuning en waardering van mantelzorgers en vrijwilligers.

We subsidieerden Eva en Pluspunt om mantelzorgers te informeren en ondersteunen. We verstrekten de mantelzorgwaardering. De lokale media besteedden uitgebreid aandacht aan mantelzorgers, met onder andere reportages in het Leiderdorps Weekblad. We faciliteerden het vrijwilligerswerk op verschillende manieren: met een digitale vacaturebank, de vrijwilligersprijs, een waarderingssactie, een gevarieerd cursusaanbod en ondersteuning op maat aan organisaties die met vrijwilligers werken. Mantelzorg- en vrijwilligersondersteuning is sinds 1 januari 2019 onderdeel van de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis'. Daarom richtten we ons in 2018 vooral op de continuïteit van de bestaande voorzieningen en activiteiten.

1.2 We bevorderen samenleven in buurten en wijken.

In 2018 werden 25 aanvragen gedaan voor het organiseren van activiteiten in buurten en wijken.

Het bevorderen van samenleven in buurten en wijken is sinds 1 januari 2019 onderdeel van de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis'. Specifiek voor dit onderdeel heeft Inclusio Leiderdorp een buurtcoach in het team

1.3 We bieden laagdrempelige informatie en ondersteuning.

Sinds 1 januari 2019 behoren onderdelen van de opdracht van het Sociaal Team Leiderdorp tot de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis'. Samen met de subsidierelaties in het Sociaal Team Leiderdorp werkten we vooral aan de continuïteit van de ondersteuning van het Sociaal Team Leiderdorp. We zorgden dat er geen (grote) wachtlijsten ontstonden en werkten aan de overdracht van cliënten aan Inclusio Leiderdorp. Omdat er ook onderdelen van de opdracht van het Sociaal Team Leiderdorp buiten de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis' vallen, ontwikkelden we de gemeentelijke Wmo-backoffice door tot een Backoffice Sociaal Domein.

1.4 We bieden maatschappelijke ondersteuning aan statushouders.

Stichting VluchtelingenWerk is samen met Project JA Statushouders (JAS) verantwoordelijk voor de maatschappelijke begeleiding van statushouders. Alle statushouders in Leiderdorp ontvangen maatschappelijke begeleiding van VluchtelingenWerk. Daarnaast volgt iedere volwassen statushouder met een bijstandsuitkering een begeleidingstraject bij Project JAS. Project JAS stimuleert participatie en een snelle inburgering. De gemeente staat voor een integrale aanpak: een uitkering met een intensief begeleidingstraject.

2.1 We faciliteren welzijnsvoorzieningen.

In 2018 continueerden we de bestaande welzijnsvoorzieningen en -activiteiten. In 2018 stelden we de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis' op. Als gevolg van deze opdracht beëindigden we diverse subsidierelaties en doorliepen we rondom deze besluiten diverse bezwaar- en beroepsprocedures. Afhankelijk van de werkzaamheden van de subsidierelatie maakten we afspraken over de overdracht van cliënten naar Inclusio Leiderdorp. Daarnaast werkten we met Inclusio Leiderdorp aan hun implementatie. Zodat ze op 1 januari 2019 konden starten met hun opdracht.

2.2 We stimuleren partners op het gebied van welzijn om te vernieuwen en de vraag van de inwoner centraal te stellen.

In de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis' is het centraal stellen van de vraag van de inwoner een van de uitgangspunten. Deze opdracht formuleerden we samen met inwoners, (maatschappelijke) partners en zorgaanbieders.

2.3 We realiseren algemene voorzieningen voor ondersteuning.

In 2018 zetten we de bestaande algemene voorzieningen voort, zoals het algemeen maatschappelijk werk en mantelzorg- en ouderondersteuning. In de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis' namen we verschillende algemene voorzieningen op. In de nieuwe opdracht zijn delen van de maatwerkvoorzieningen Individuele Begeleiding en Dagbesteding nu een algemene voorziening.

3.1 We voeren de wettelijke taken uit op het gebied van de jeugdgezondheidszorg.

Jeugdgezondheidszorg (JGZ) is de publieke gezondheidszorg voor kinderen van 0 tot 19 jaar. De JGZ is belegd bij de GGD. De JGZ is gericht op de bevordering, bescherming en beveiliging van de gezondheid en de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van kinderen van 0 tot 19 jaar. Dit gebeurt zowel op individueel, als op populatieniveau. De JGZ voert van alle kinderen preventieve screeningen uit (lichamelijk, cognitief en psychosociaal). Hiermee vervult de JGZ een belangrijke rol in vroegsignalering van risico's, korte interventies en toeleiding naar het JGT.

3.2 Het CJG organiseert en stimuleert preventieve activiteiten en verbindt lokale partners.

We subsidieerden het CJG voor preventieve activiteiten. Het CJG organiseerde onder andere opvoedondersteuning, groepsvoorlichtingen en logopedie. Voorbeelden van groepsvoorlichtingen zijn de socialevaardigheidstraining en de spel- en praatgroep voor kinderen in echtscheidingsituaties (KIES). Alle activiteiten stonden in de uitvoeringsagenda van het CJG.

4.1 We stimuleren uitstroom Participatiewet door de inzet van (effectieve) re-integratie-instrumenten.

We leiden klanten door naar Re-integratie Leiden. Mits er geen factoren zijn die de kans op een succesvol traject aantoonbaar in de weg staan. Denk aan onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal, laaggeletterdheid, ernstige verslaving of zware psychiatrische problematiek. Voor jongeren, statushouders en mensen met een taalachterstand hebben we aparte trajecten. We leveren zoveel mogelijk maatwerk en maken gebruik van bewezen effectieve instrumenten. Tegelijkertijd staan we open voor innovatieve ideeën en oplossingen. Ondanks de inzet van additionele gemeentelijke middelen is het financieel helaas niet mogelijk om alle geschikte klanten ook daadwerkelijk een traject te bieden.

4.2 We hebben een integrale en sluitende aanpak van de jeugdwerkloosheid.

Voor jongeren tot 27 jaar die een bijstandsuitkering aanvragen geldt een wachtperiode van vier weken. In deze periode moeten zij zelf aan de slag om werk te vinden. In de praktijk blijkt dat de wachtperiode een instroombeperkend effect heeft. Niet alle jongeren zijn echter in staat om zelfstandig een plek op de arbeidsmarkt te verwerven. Zij hebben ondersteuning en intensieve begeleiding nodig. Wie geen werk vindt, krijgt daarom na vier weken een uitnodiging van Project JA (Jongeren op de Arbeidsmarkt). Daar volgt de jongere een intensief traject, dat bij voorkeur leidt tot uitstroom naar (tijdelijk) werk of opleiding. Een jongere heeft in principe geen recht op een uitkering als er nog recht bestaat op studiefinanciering of een tegemoetkoming in de schoolkosten. Dan leiden we jongeren terug naar het onderwijs.

4.3 We geven invulling aan het minimabeleid en bieden schuldhulpverlening.

Het uitgangspunt van het minimabeleid is dat iedereen kan meedoen in de samenleving, ongeacht het inkomen. Via diverse regelingen kunnen mensen met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm een bijdrage krijgen in de kosten van sport, cultuur en educatie. Ook bieden we een collectieve zorgverzekering aan. De Stadsbank voert voor onze gemeente de schuldhulpverlening uit. De Stadsbank rapporteert over het aantal aanmeldgesprekken en het aantal opgestarte schuldhulpverleningstrajecten. Onder schuldhulpverleningstrajecten verstaan we de minnelijke schuldenregelingen (schuldbemiddeling of saneringskrediet). De Stadsbank rapporteert ook over het aantal succesvol en niet succesvol afgeronde schuldhulpverleningstrajecten. Een traject is succesvol als het inderdaad heeft geleid tot schuldbemiddeling of een saneringskrediet.

4.4 We gebruiken nieuwe vormen van participatie in de wijk als re-integratie of werk nog niet aan de orde zijn.

Met 'nieuw' bedoelen we dat we naar andere manieren zoeken dan de wettelijke of bekende mogelijkheden om mensen te bewegen mee te doen in de samenleving. iDOE creëert plekken waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt vrijwilligerswerk kunnen doen en leidt inwoners naar deze plekken toe. Ook organiseert iDOE snuffelstages bij verschillende vrijwilligersorganisaties. Daarnaast kunnen inwoners gebruik maken van BUUV. Via het digitaal platform BUUV kunnen buurtbewoners met een hulpvraag andere buurtbewoners vinden met een passend hulpaanbod. Voor het matchen van vraag en aanbod versterkt BUUV de (verdere) opbouw van sociale netwerken in wijken en buurten. Zo kunnen nieuwe contacten tussen bewoners ontstaan. Daarnaast biedt het platform mensen met een uitkering kansen om in hun eigen omgeving en op hun eigen manier invulling te geven aan de tegenprestatie.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1.1 aantal verstrekte mantelzorgwaarderingen	255	182	+ 10% ten opzichte van 2017	234
	1.4 % statushouders dat maatschappelijke begeleiding krijgt	n.v.t.	100%	100%	100%
	3.1 aantal bezoekers van het CJG is in 2018 met 2% gestegen ten opzichte van 2014	nb ¹	nb ¹	7.540	nb ¹
	3.2 aantal bezoekers van de CJG-website is in 2018 met 2% gestegen ten opzichte van 2014	6511	7.222	6.691	n nb ²
	3.3 aantal e-consulten van het CJG is in 2018 met 10 gestegen ten opzichte van 2014	55	48	47	n nb ²
	4.1.1 aantal gerealiseerde garantiebanen	7	16 ³	10	7 ⁴
	4.1.2 % succesvol beëindigde trajecten ten opzichte van alle beëindigde trajecten	65%	72,3% ⁵	50%	72,7%
	4.2 % succesvolle uitstroom project JA	71%	64%	60%	68,8%
	4.3 succesvolle schuldhulpverleningstrajecten ⁶ (schuldbemiddeling of schuldsanering)	67%	70% ⁷	60%	59,3%
	4.4 % van klantenbestand dat maatschappelijk actief is	53,7% ⁸	58,7% ⁸	50%	59,8% ⁹

1 Deze cijfers worden niet meer bijgehouden en verwijderen we in 2019 uit de begroting.

2 Deze cijfers zijn nog niet bekend en volgen in het tweede kwartaal van 2019.

3 Cijfer 4e kwartaal (bron: Re-integratie Leiden kwartaalrapportage Q4). Dertien van de zestien plaatsingen zijn duurzaam (langer dan zes maanden). Naar verwachting worden de overige drie plaatsingen ook duurzaam.

4 Gerealiseerde garantiebanen in 2018. Cijfers 4e kwartaal (bron: Re-integratie Leiden kwartaalrapportage Q4).

5 Cijfer 4e kwartaal (bron: Re-integratie Leiden kwartaalrapportage Q4).

6 Schuldhulpverleningstrajecten zijn trajecten die leiden tot een schuldregeling.

7 Cijfer tot en met 3e kwartaal 2017 (bron: Schuldhulpverlening kwartaalrapportage Q3 2017).

8 Er is een nieuwe berekeningssystematiek sinds 2018. Voor de vergelijkbaarheid herberekenen we de cijfers 2016 en 2017 volgens de nieuwe systematiek.

9 Cijfer tot en met 4e kwartaal 2018 (bron: Kwartaalrapportage Werk en Inkomen Q4 2018, maandstatistiek Werk en Inkomen december 2018).

1C Ondersteunde inwoners

Inleiding

Iedereen maakt onderdeel uit van de samenleving, ongeacht eventuele beperkingen of problemen. Dat is de inclusieve samenleving. Om te kunnen deelnemen aan die samenleving is het belangrijk dat inwoners een gevulde dag hebben, in staat zijn om sociale contacten aan te gaan en te onderhouden en dat zij geaccepteerd worden in hun omgeving. Als algemene en collectieve voorzieningen hier niet bij helpen, dan bieden we specialistische voorzieningen. Denk aan ondersteuning om te wonen in een schoon en leefbaar huis of aan aanpassingen aan het huis. Ook kan het gaan om begeleiden van inwoners naar betaald (beschut)werk of ondersteuning via de Jeugdwet.

Doel	Alle Leiderdorpers krijgen passende ondersteuning om naar eigen kunnen deel te nemen aan de samenleving.		
SMART doel	1. Meer inwoners functioneren zo zelfstandig mogelijk en krijgen op tijd voldoende hulp en ondersteuning.	2. Meer kinderen kunnen zich ontwikkelen en groeien gezond en veilig op.	3. De omvang van het klantenbestand Participatiewet ontwikkelt zich in 2018 positiever dan het landelijk gemiddelde.
Activiteiten 2018	1.1 We verstrekken maatwerkvoorzieningen via de Wmo.	2.1 We organiseren een sluitende keten van hulpverlening, waarin het kind centraal staat.	3.1 We verstrekken uitkeringen in het kader van de Participatiewet.
	1.2 We implementeren de uitvoeringsagenda maatschappelijke zorg en ontwikkelen de (O)GGZ.	2.2. We stellen voldoende aanbod van kwalitatief goede gespecialiseerde jeugdhulp beschikbaar.	3.2 We begeleiden (waar mogelijk) mensen in de Wsw naar zo regulier mogelijk werk.
	1.3 We maken van Leiderdorp een dementievriendelijke gemeente.	2.3 We maken met het CJG en JGT gerichte plannen voor Leiderdorperse inwoners.	3.3 We plaatsen mensen op een beschutte werkplek nieuw.
	1.4. We zorgen voor een sluitende keten van zorg en veiligheid.	2.4 We zorgen voor een sluitende keten zorg en veiligheid voor gezinnen en kinderen.	

Wat hebben we bereikt?

1. Meer inwoners functioneren zo zelfstandig mogelijk en krijgen op tijd voldoende hulp en ondersteuning.

Inwoners met een ondersteuningsvraag konden zich melden bij het Sociaal Team Leiderdorp (STL). Het STL bracht samen met de inwoner de ondersteuningsvraag in beeld. En bood met algemene, voorliggende en maatwerkvoorzieningen oplossingen voor de ondersteuningsvragen.

2. Meer kinderen kunnen zich ontwikkelen en groeien gezond en veilig op.

In 2018 deden zich in Leiderdorp op het gebied van jeugdhulp geen grote problemen voor. Het JGT was in staat om de meeste problematiek zelf op te vangen of tijdig door te verwijzen naar de specialistische jeugdhulp. Na de zomer van 2018 sloegen de gemeenten in de Leidse regio de handen ineen om de doorontwikkeling van de jeugdhulp nog meer te bevorderen. Dit resulteerde in het Koersdocument Doorontwikkeling Jeugdhulp Leidse regio, dat de raad op 19 november 2018 vaststelde. Ook 2019 staat in het teken van dit project.

3. De omvang van het klantenbestand Participatiewet ontwikkelt zich in 2018 positiever dan het landelijk gemiddelde.

In de periode januari tot en met oktober 2018 daalde het aantal uitkeringen uit de Participatiewet landelijk met 4,2%, van 434.200 naar 416.000 (CBS, laatst bekende cijfers). In dezelfde periode bedroeg de daling in Leiderdorp 8,3% (van 362 naar 332). We voldoen daarmee dus aan het gestelde doel. Volgens het CBS zit de daling uitsluitend in de leeftijdscategorie jonger dan 45 jaar. Daarmee bevestigt het CBS het beeld dat vooral de groep 'ouderen' lastig weer aan het werk komt. Het laatste kwartaal echter zagen we het aantal klanten weer groeien naar 346 eind december (-4,4% ten opzichte van begin 2018). Deze trend zien we landelijk in de cijfers van het CBS vooralsnog niet terug. Dat duidt op specifieke lokale factoren. Een eerste voorlopige analyse door de uitvoeringsorganisatie wijst in de richting van een lagere uitstroom in Leiderdorp.

Wat hebben we ervoor gedaan?

1.1 We verstrekken maatwerkvoorzieningen via de Wmo.

Het Sociaal Team Leiderdorp vormde de toegang tot de maatwerkvoorzieningen Wmo. Voor de maatwerkvoorzieningen maaltijdvoorbereiding, trapliften en standaard woningaanpassingen doorliepen we samen met de gemeenten in de Leidse regio een aanbesteding. Ook namen we een deel van de huidige maatwerkvoorzieningen Individuele Begeleiding en Dagbesteding op in de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis'.

1.2 We implementeren de uitvoeringsagenda maatschappelijke zorg en ontwikkelen de (O)GGZ.

In 2018 gingen we van start met de implementatie van de uitvoeringsagenda maatschappelijke zorg. Ons uitgangspunt is dat we de maatschappelijke zorg in principe lokaal uitvoeren. Via Holland Rijnland stelden we een convenant maatschappelijke opvang op, met samenwerkingsafspraken tussen de gemeenten en De Binnenvest over de maatschappelijke opvang. Ook kwamen via een investeringsfonds middelen beschikbaar die alle gemeenten kunnen inzetten om de doelen uit het uitvoeringsprogramma te bereiken. Op subregionaal niveau zetten we in op samenwerking en willen we huisvesting, werk en/of zinvolle dagbesteding, begeleiding en veiligheid vormgeven.

1.3 We maken van Leiderdorp een dementievriendelijke gemeente.

In 2018 vond een eerste oriëntatie plaats op de dementievriendelijke gemeente. We haalden informatie op bij vergelijkbare initiatieven. Een dementievriendelijke gemeente is onderdeel van een sterke preventieve basis en past goed bij de opdracht 'Samen Leiderdorp - een goede basis'. In 2019 geven we met Includio Leiderdorp de dementievriendelijke gemeente verder vorm.

1.4 We zorgen voor een sluitende keten van zorg en veiligheid.

We keken naar de huidige samenwerking tussen de zorg- en veiligheidspartners. We vroegen onze partners wat er goed gaat en wat we kunnen uitvergrooten of juist verbeteren. De bevindingen werkten we uit in een evaluatie, die we gebruikten om samenwerkingsafspraken te maken met onze partners. Een resultaat is de Wijk GGZ'er die op 1 januari 2019 in Leiderdorp is gestart. De Wijk GGZ'er gaat de zorg- en veiligheidsketen versterken, zodat we – met name in complexe situaties – sneller waar nodig de juiste ondersteuning kunnen inzetten.

2.1 We organiseren een sluitende keten van hulpverlening, waarin het kind centraal staat.

Samen met de partners uit het zorg- en veiligheidsveld zorgen we dat kinderen en gezinnen tijdig passende ondersteuning krijgen. Het kind staat centraal. We waren doorlopend met deze partners in gesprek om op te halen wat goed gaat en wat beter kan. Waar mogelijk boden we ondersteuning om processen te vergemakkelijken of het netwerk te versterken.

2.2 We stellen voldoende aanbod van kwalitatief goede gespecialiseerde jeugdhulp beschikbaar.

De gemeenten van regio Holland Rijnland hebben het inkoopproces voor jeugdhulp tot en met 2020 bij de TWO Jeugdhulp Holland Rijnland belegd.

2.3 We maken met het CJG en JGT gerichte plannen voor Leiderdorpse inwoners.

We waren doorlopend met het CJG en het JGT in gesprek over ontwikkelingen die onze inwoners aangaan. Een voorbeeld is de voorbereiding op de nieuwe Wet meldcode huiselijk geweld. Het JGT volgde een training hierover. Een ander voorbeeld: ons lokale JGT sloot zich aan bij een regionale pilot met de gecertificeerde instellingen. Doel is dat – waar mogelijk – inwoners zo snel mogelijk reguliere ondersteuning van het JGT ontvangen óf – waar mogelijk – voorkomen dat inwoners naar het gedwongen kader (gecertificeerde instellingen) worden toegeleid.

2.4 We zorgen voor een sluitende keten zorg en veiligheid voor gezinnen en kinderen.

We keken naar de huidige samenwerking tussen de zorg- en veiligheidspartners. We spraken met alle partners in het veld over wat goed gaat en wat we kunnen uitvergroten of juist verbeteren. De bevindingen werkten we uit in een evaluatie. De opgave zorg en veiligheid richt zich op betere samenwerking in de ondersteuning van alle inwoners in Leiderdorp. Dus ook de ondersteuning van onze gezinnen en kinderen. Daarom spraken we ook met partijen als het JGT, STL en SCw (nu: Inluzio Leiderdorp), jeugdbescherming en reclassering en het CJG.

3.1 We verstrekken uitkeringen in het kader van de Participatiewet.

Het verstrekken van uitkeringen vindt plaats volgens de afspraken die de gemeenten Leiderdorp en Leiden vastlegden in de dienstverleningsovereenkomst (DVO). De klantmanagers spreken periodiek met alle klanten. Dan kijken ze nadrukkelijk naar de mogelijkheden voor re-integratie en participatie (tegenprestatie). De intake voor een uitkering vindt sinds 2017 integraal plaats. Daardoor ontstaat meer aandacht voor eventuele achterliggende problemen. Waar nodig verwijzen klantmanagers de klanten door naar organisaties voor de Wmo-, jeugd- en schuldhulpverlening.

3.2 We begeleiden (waar mogelijk) mensen in de Wsw naar zo regulier mogelijk werk.

We blijven ons onverminderd inzetten voor het plaatsen van mensen op een zo regulier mogelijke werkplek. Hoe succesvoller we zijn, hoe lastiger we het in de toekomst krijgen. De achterblijvende groep is immers steeds kwetsbaarder en zal in toenemende mate ongeschikt zijn voor plaatsing bij een reguliere werkgever.

3.3 We plaatsen mensen op een beschutte werkplek nieuw.

Het plaatsen van mensen op een beschutte werkplek blijft lastig. Dat is overigens een landelijke trend. Dat het aantal beschutwerkplekken achterblijft, komt niet zozeer door een gebrek aan ambitie of inzet. Het is vooral een gevolg van het feit dat minder mensen dan geraamd een advies voor beschut werk krijgen. Anders gezegd: de plekken voor beschut werk zijn er wel, alleen de mensen om op die plekken te plaatsen niet. We wezen geen mensen met een advies voor beschut werk af voor een beschutte werkplek bij DZB.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1.1 aantal inwoners met een maatwerkvoorziening Wmo	1434	1.668	<1.750	1784
	2.1 aantal aanmeldingen JGT		nbn	<300	321 ¹
	2.2 % jongeren met jeugdhulp	%	10,3% ²	<11,3%	10,3 ³

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
	2.3 aantal gesloten plaatsingen jeugd		0	0	0
	2.4 aantal meldingen JBT		6 ⁴	6	10
	3.1 aantal uitkeringen op grond van de Participatiewet op 31-12	370	363	355	346
	3.2 % Wsw buiten geplaatst	35%	32,7% ⁵	35%	31,3% ⁶
	3.3 aantal klanten op beschutte werkplek nieuw	0	3	3	3

1 Cijfers derde kwartaal 2018 (totaal voor JGT Leiderdorp-Zoeterwoude).

2 Cijfer CBS eerste halfjaar 2017.

3 [waarstaatjegemeente.nl](http://www.waarstaatjegemeente.nl).

4 Van het totaal aantal aanmeldingen (36) in Holland Rijnland Q3 zijn er twee niet te herleiden naar een gemeente.

5 Cijfers DZB, vierde kwartaal 2017.

6 Het betreft 31,3 FTE (40 personen). Cijfers DZB, vierde kwartaal 2018.

Waar staat je gemeente

Sinds 2017 staan er beleidsindicatoren in de programmabegroting en de jaarrekening. Zo kunnen we gemakkelijker gemeenten met elkaar vergelijken. In de tabel staan de indicatoren die voor dit programma relevant zijn. De peildatum is 31-12-2018, de gegevens komen van www.waarstaatjegemeente.nl. In de tabel staan de cijfers van Leiderdorp en het landelijk gemiddelde. De beleidsindicatoren zijn een aanvulling op de prestatie-indicatoren per subprogramma.

Progr.	Indicator	eenheid	periode	Leiderdorp	Nederland	Bron
1	Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	per 10.000 inw.	2017	167	131	Bureau Halt
1	Jongeren met delict voor rechter	%	2015	0,87	1,45	Verwey Jonker
1	% Niet-wekelijkse sporters	%	2016	41,9	48,7	Gezondheidsmonitor/ GGD's/RIVM/CBS
1	Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2017	719,8	758,2	LISA
1	Netto arbeidsparticipatie	%	2017	67,7	66,7	CBS
1	Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	eerste halfjaar 2018	24,4	40,1	CBS
1	Lopende reïntegratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	eerste halfjaar 2018	19,1	30,5	CBS
1	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw	eerste halfjaar 2018	65	58	CBS
1	% Kinderen in armoede	%	2015	4,32	6,58	Verwey Jonker
1	% Jeugdwerkloosheid	%	2015	0,9	1,52	Verwey Jonker
1	% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	2016	2	2	DUO
1	Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2017	2,17	1,82	Ingrado
1	Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2017	7,01	26,58	Ingrado
1	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	eerste halfjaar 2018	10,3	9,2	CBS
1	Jongeren met jeugdreclassering	%	2016	0,2	0,5	CBS
1	Jongeren met jeugdbescherming	%	eerste halfjaar 2018	0,6	1	CBS

Wat heeft het gekost?

1 Meedoen in Leiderdorp bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
1A Actieve en gezonde inwoners	Lasten	7.062	6.607	32	6.639	6.555	84
	Baten	-1.437	-1.444	102	-1.342	-1.476	134
Saldo		5.625	5.163	135	5.297	5.079	218
1B Zelfredzame inwoners	Lasten	4.629	4.503	-102	4.401	4.106	295
	Baten	-297	-213	15	-198	-139	-59
Saldo		4.332	4.289	-87	4.203	3.967	235
1C Ondersteunde inwoners	Lasten	16.508	16.712	1.446	18.158	17.495	663
	Baten	-6.076	-5.504	-454	-5.958	-6.046	88
Saldo		10.432	11.208	992	12.200	11.450	750
Programma	Lasten	28.198	27.821	1.376	29.198	28.157	1.041
	Baten	-7.811	-7.161	-337	-7.498	-7.661	162
Saldo van baten en lasten		20.388	20.660	1.040	21.699	20.496	1.203
Reserves	Toevoeging	1.318	129	335	464	1.468	-1.004
	Onttrekking	-1.636	-899	-850	-1.749	-1.749	0
Mutaties reserves		-318	-770	-515	-1.285	-282	-1.004
Resultaat		20.069	19.890	525	20.414	20.215	200

Verschillen programma's begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018

We baseren de verschillenanalyse op afwijkingen > € 50.000. Afwijkingen < € 50.000 per programmaonderdeel lichten we niet toe.

1A Actieve en gezonde inwoners

Lasten: Op meerdere budgetten blijven de budgetten enigszins achter bij de begroting. De onderbesteding op kunst en cultuur voegden we toe aan de reserve sociaal domein.

Baten: Binnen programma 1A ontstond een voordeel op de baten. Dit voordeel betreft onder andere een nog te ontvangen bedrag van Sportfondsen (€93.500). Het bedrag reserveerden we, net als vorig jaar, voor eventuele (onverwachte) tegenvallers. Ook zorgde een toename in de gebruikte oppervlakte in Voorhof (Marjoleintuin) door Floreo kids voor een hogere huuropbrengst.

1B Zelfredzame inwoners

Lasten: Elke gemeente heeft de wettelijke taak om statushouders te huisvesten. Het aantal te huisvesten statushouders verschilt per jaar. In 2018 was het totaal aantal te huisvesten statushouders lager dan het aantal waarmee we in de begroting rekening hielden. Bovendien lukte het niet het wettelijk aantal te huisvesten statushouders daadwerkelijk een woning te bieden. Dat betekent dat een deel van de statushouders die we in 2018 moesten huisvesten, pas in 2019 in onze gemeente komt wonen en start met een re-integratietraject. Daarnaast harmoniseerde de Leidse regio de subsidie aan VluchtelingenWerk. Voor onze gemeente was dat een voordeel.

Baten: Eind 2017 werd de subsidieregeling voor de Wet inburgering vanuit het COA stopgezet. Dit bedrag maakt nu deel uit van de decentralisatie-uitkering. ook was deze subsidie door een lagere instroom te hoog ingeschat voor 2018.

1C Ondersteunde inwoners

Lasten: We schaften de algemene voorziening huishoudelijke hulp af. Inwoners die daarvan gebruikmaakten konden vanaf 1 januari 2018 de maatwerkvoorziening voor huishoudelijke ondersteuning gebruiken. Hierdoor stegen deze kosten. De tarieven voor huishoudelijke ondersteuning stegen ook door de algemene maatregel van bestuur reële kostprijs Wmo. Maar de onderbesteding van de kosten werd grotendeels door Wmo-begeleiding veroorzaakt. Samen met de afdeling contractbeheer zetten we in op het monitoren van de geleverde ondersteuning. Dat leidde in veel gevallen tot een lagere intensiteit van begeleiding. Daarnaast maakten we nieuwe afspraken over de financieringssystematiek. Hierdoor daalden de gemiddelde kosten vanaf 1 januari 2018. Verder valt het budget voor jeugd circa € 350.000 minder nadelig uit dan verwacht. Dat komt door de (ruime) ophogingen van het budget in 2018. Onze begroting 2018 was realistisch. We vroegen destijds ongeveer € 1 miljoen extra. Dat er in 2018 extra middelen voor jeugdhulp uit de algemene uitkering zouden worden toegevoegd, was toen nog niet bekend.

Baten: De eigen bijdrage maatwerkvoorziening is hoger dan voorgaande jaren. Want we schaften de algemene voorziening af, waardoor mensen meer huishoudelijke ondersteuning met maatwerk kregen. Ook stelden we het budget gebundelde uitkering (BUIG) dit jaar twee keer naar boven bij. Dit zorgde voor een lichte onderbesteding.

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 1 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Algemene reserve	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-158	0	0	0	0	0
Saldo		-158	0	0	0	0	0
Implementatie 3D transities	Toevoeging	-510	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		-510	0	0	0	0	0
Reserve sociaal domein progr. 1	Toevoeging	1.713	62	335	397	1.400	-1.004
	Onttrekking	-902	-899	-850	-1.749	-1.749	0
Saldo		811	-838	-515	-1.353	-349	-1.004
Egalisatie exploitatielasten prog.1	Toevoeging	115	68	0	68	68	0
	Onttrekking	-577	0	0	0	0	0
Saldo		-462	68	0	68	68	0
Totaal	Toevoeging	1.318	129	335	464	1.468	-1.004
	Onttrekking	-1.636	-899	-850	-1.749	-1.749	0
VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 1		-318	-770	-515	-1.285	-282	-1.004

Verschillen mutatie reserves begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018 > € 15.000

Reserve sociaal domein

We stortten in totaal € 1.004.000 meer dan begroot in de reserve sociaal domein. Dit betreft de egalisatie van alle budgetten in het sociaal domein.

Programma 2: Aantrekkelijk Leiderdorp

2A Werken en ondernemen in het dorp

Inleiding

Wij willen de economische structuur van Leiderdorp versterken door een aantrekkelijk economisch klimaat te creëren.

We scheppen de kaders en we faciliteren ondernemers: we geven hen zoveel mogelijk ruimte om te ondernemen.

Wij werken nauw samen met onze ondernemers, de Leiderdorpse Ondernemersvereniging, Economie071, andere (Leidse regio)gemeenten en de provincie.

Doel	Het versterken van de economische structuur van Leiderdorp door een aantrekkelijk duurzaam economisch klimaat te creëren.			
SMART doel	1. Economische zaken lokaal: een duurzame economische structuur in 2020.	2. Economie071: de Leidse regio wil in 2020 een duurzame plek zijn in de top van Europese kennisregio's, met life sciences & health als sleutelsectoren en een spin-off voor productie, midden- en kleinbedrijf en dienstverlening in de regio zelf.	3. Match vraag-aanbod: we zorgen dat het onderwijs beter aansluit op de behoefte van de arbeidsmarkt.	4. Duurzaamheid: in 2050 is de gemeente Leiderdorp volledig CO2-neutraal.
Activiteiten 2018	1.1 We werken de gebiedsvisie A4-zone verder uit en voeren deze uit.	2.1 We voeren de Retailvisie Leidse regio uit.	3.1 We brengen de mogelijkheid van garantiebanen structureel onder de aandacht van lokale werkgevers.	4.1 We faciliteren en stimuleren inwoners, instellingen en ondernemers om energie te besparen en energie duurzaam op te wekken.
	1.2 We voeren het beleid uit voor ambulante handel (weekmarkt en standplaatsen).	2.2. We bevorderen de vitaliteit van onze inwoners, instellingen en ondernemers.	3.2 We stimuleren dat <i>social return</i> wordt toegepast bij opdrachten waarbij de gemeente betrokken is (aanbestedingen).	4.2 We gaan onze gemeentelijke daken voorzien van zonnepanelen.
	1.3 We zetten Leiderdorp Marketing op.	2.3 We stellen een bedrijventerreinenstrategie op voor de Leidse regio.		4.3 We gaan ons afval omgekeerd inzamelen.

Wat hebben we bereikt?

1. Economische zaken lokaal: een duurzame economische structuur in 2020.

In 2013 stelden we het economisch beleid 2014-2020 vast. Het economisch beleid heeft zeven thema's: het versterken van de A4-zone, het versterken van het zorgcluster, profilering bedrijventerreinen, investeren in (duurzame) economische structuur, investeren in recreatie en toerisme, investeren in onderwijs- en arbeidsmarktbeleid en de rol van de gemeente en de plek in de regio. Om de doelstellingen tot 2020 te halen formuleerden we per thema actiepunten.

In 2018 zetten we in op de uitvoering van de gebiedsvisie A4-zone, de actualisatie van het beleid voor de ambulante handel en het opzetten van Leiderdorp Marketing.

2. Economie071: de Leidse regio wil in 2020 een duurzame plek zijn in de top van Europese kennisregio's met life sciences & health als sleutelsectoren en een spinoff voor productie, midden- en kleinbedrijf en dienstverlening in de regio zelf.

In 2013 stelden we de economische agenda Leidse regio vast. In 2014 begonnen we met de uitvoering van maatregelen uit het uitvoeringsprogramma. Economie071 bracht een focus aan in maatregelen. De partners van Economie071 voeren de maatregelen samen uit. De partners zijn de overheden, ondernemers en onderwijs- en kennisinstellingen in de Leidse regio.

Leiderdorp zette in 2018 in op de uitvoering van de Retailvisie, het verder ontwikkelen van het Centrum voor Vitaliteit en het opstellen van een bedrijventerreinenstrategie. Daarnaast namen we deel aan de projecten Internet of Things (Smart071), Expat Center Leidse regio en Arbeidsmarkt van de toekomst.

3. Match vraag-aanbod: we zorgen dat het onderwijs beter aansluit op de behoefte van de arbeidsmarkt.

Regionaal werken we samen aan de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Dit doen we door het delen van kennis. Ook houden we elkaar op de hoogte van bestaande projecten in de overlegstructuur van Economie071. We borgen dit in het project Aansluiting Onderwijs en Arbeidsmarkt (AOA). Het AOA is een verzameling van deelprojecten van de verschillende partners. Een belangrijk inzicht is dat individuele partners de doelen van AOA niet alleen kunnen bereiken. Hier is idealiter een keten van werkgevers, werknemers, onderwijsinstellingen en andere belanghebbenden voor nodig. Project AOA is het bindmiddel van deze keten. Het werkbedrijf zet met het marktwerkingsplan ook in op een betere aansluiting tussen vraag en aanbod.

4. Duurzaamheid: in 2050 is de gemeente Leiderdorp volledig CO2-neutraal.

In 2017 stelden we de duurzaamheidsagenda vast. Wij willen in 2050 volledig CO2-neutraal zijn. De eerste stap is een reductie van onze CO2-uitstoot met 30% in 2025. Dit betekent dat we flink aan de slag gaan. De duurzaamheidsagenda heeft een thematische aanpak waarmee we inzetten op energie, mobiliteit, afval en klimaat. In 2018 ontplooiden wij op deze thema's samen met onze inwoners, instellingen en ondernemers verschillende activiteiten en projecten die bijdragen aan onze ambitie.

Wat hebben we ervoor gedaan?

1.1 We werken de gebiedsvisie A4-zone verder uit en voeren deze uit.

We voeren de in 2015 vastgestelde gebiedsvisie A4-zone uit volgens het uitvoeringsplan. In 2018 pakten we samen met de ondernemers uit de A4-zone twee activiteiten op. Als eerste boden we ondersteuning (zowel financieel als ambtelijke capaciteit) voor het oprichten van een bedrijveninvesteringszone (BIZ). Uit onderzoek bleek echter dat er onvoldoende draagvlak is voor een BIZ onder de vastgoedeigenaren van WOON. Daarmee strandde het initiatief. Daarnaast nemen we actief deel aan de pilot van het platform De Nieuwe Winkelstraat voor WOON. De pilot startte in 2018 en wil de uitstraling en de zichtbaarheid van de locatie vergroten. Aan deze pilot nemen de ondernemers, vastgoedeigenaren, de Rabobank Leiden-Katwijk en de gemeente deel.

1.2 We voeren het beleid voor ambulante handel (weekmarkt en standplaatsen) uit.

In 2018 voerden we een pilot uit om de weekmarkt bij de Santhorst te verzelfstandigen. De pilot was een samenwerking met de marktkooplieden die een aantal taken van de gemeente overnamen. Denk aan het plaatsen en verwijderen van paaltjes om het marktterrein af te bakenen en de schoonmaak van het marktterrein.

1.3 We zetten Leiderdorp Marketing op.

We vroegen Leiden Marketing om feiten, anekdotes en cijfers over Leiderdorp te verzamelen. Leiden Marketing maakte een start met deze inventarisatie.

2.1 We voeren de Retailvisie Leidse regio uit.

De gemeenten, ondernemers en vastgoedeigenaren van de winkelgebieden in de Leidse regio werken intensief samen om de Retailvisie uit te voeren. Dit gebeurt volgens een actieplan per winkelgebied. Voor Leiderdorp gaat het om de volgende winkelgebieden: de Winkelhof, Santhorst, Oranjegalerij, De Baanderij en WOOON. We spraken met vertegenwoordigers van de Winkelhof en Santhorst over de uitvoering van de actieplannen. Vooral de ondernemers van de Santhorst zetten de schouders onder het oprichten van een BIZ. De eerste stappen werden gezet.

Eind 2018 huurde Economie071 een bureau in om voor de vijf perifere locaties in de Leidse regio een gezamenlijke uitvoeringsstrategie op te stellen. Leiderdorp is trekker van dit project. De uitvoeringsstrategie moet antwoord geven op de volgende vragen:

- Hoe realiseren we de saneringsopgave van het aantal m2?
- Hoe ontwikkelen de perifere locaties zich?

Het actieplan voor De Baanderij nemen we mee in de gebiedsvisie die we voor De Baanderij opstellen. Met de ondernemers van de Oranjegalerij kwamen we een minnelijke planschaderegeling overeen. Daarnaast voerden we een aantal gesprekken met de provincie Zuid-Holland over de Retailvisie Leidse regio. Ons doel is de provincie te bewegen de branchering op de perifere locaties te verruimen. De gesprekken hierover lopen nog.

2.2 We bevorderen de vitaliteit van onze inwoners, instellingen en ondernemers.

Sinds 2017 is het Centrum voor Vitaliteit (CvV) operationeel. De stuurgroep Economie071 heeft besloten dat het CvV vanaf februari 2019 als zelfstandige organisatie verdergaat. Het CvV is in gesprek met een aantal (gezondheids)instellingen in de Leidse regio om de gezondheid en vitaliteit van inwoners en werkenden te vergroten. Wij sloten ons bij dit initiatief aan.

2.3 We stellen een bedrijventerreinenstrategie voor de Leidse regio op.

In 2018 ondertekenden wij samen met de andere vijf gemeenten en de ondernemersvertegenwoordigers uit de Leidse regio het Convenant Ruimte voor bedrijven 2018-2022. Vervolgens werd Stec Groep ingehuurd om samen met de gemeenten en ondernemersvertegenwoordigers een bedrijventerreinenstrategie op te stellen. Parallel aan de bedrijventerreinenstrategie brachten we de behoefte aan nieuwe bedrijventerreinen in Hart van Holland in. Met als doel straks een integrale afweging te kunnen maken over alle ruimtelijke vraagstukken (wonen, energie). Op verzoek van de gemeenten Leiden en Katwijk wordt een aanvullend onderzoek gedaan naar het sociaal-economisch profiel. Leiderdorp is bestuurlijk trekker en begeleidt dit regionale project. Vanuit Leiderdorp zijn De Baanderij en de Lage Zijde betrokken.

3.1 We brengen de mogelijkheid van garantiebannen structureel onder de aandacht van lokale werkgevers.

We brachten de mogelijkheden van garantiebannen onder de aandacht, zowel in de reguliere overleggen met de Leiderdorpse Ondernemers Vereniging (LOV) als in individuele gevallen. Diverse sectoren kampen in toenemende mate met een tekort aan geschikt personeel. Het plaatsen van mensen met een arbeidsbeperking kan een deel van dit probleem oplossen. Werkgevers moeten bij de invulling van vacatures niet langer op zoek naar de ideale werknemer. Die heeft immers al werk. Ze moeten kijken hoe ze beschikbare gemotiveerde mensen zo kunnen scholen dat ze

passen op de vacature. Via SPARK, het platform voor maatschappelijk verantwoord ondernemen in de Leidse regio, stimuleren we de kennis over en het gebruik van garantiebannen bij werkgevers in de regio. Dit gebeurt onder andere via kennissessies en netwerkborrels. Met de garantiebannen dragen we bij aan een inclusieve samenleving: een samenleving waarin iedereen meedoet.

3.2 We stimuleren dat social return wordt toegepast bij opdrachten waarbij de gemeente betrokken is (aanbestedingen)

De inzet van social return is standaard onderdeel van elk aanbestedingstraject. Door de krappe arbeidsmarkt lukt het echter steeds vaker niet om een match te maken tussen vraag en aanbod. In 2018 werden tien inwoners van Leiderdorp geplaatst op door social return gecreëerde vacatures. Het betrof zowel mensen met een bijstands- als een WW-uitkering. De gemiddelde leeftijd was met 51,6 jaar relatief hoog, maar dat is een algemeen beeld. De jongste werknemer was 32 jaar, de oudste 61 jaar.

4.1 We faciliteren en stimuleren inwoners, instellingen en ondernemers om energie te besparen en energie duurzaam op te wekken.

Wij faciliteren en stimuleren onze inwoners, instellingen en ondernemers om energie te besparen en duurzaam op te wekken. In 2018 organiseerden onze energieambassadeurs verschillende bijeenkomsten in wijken. Daarnaast stelden we energiescans beschikbaar aan scholen, VvE's en ondernemers, om inzicht te geven in de bespaar- en opwekcapaciteiten van hun woning of gebouw. Tot slot verstrekten we ook duurzaamheidsleningen en stimuleringsleningen voor het verduurzamen van woningen en gebouwen.

4.2 We gaan onze gemeentelijke daken voorzien van zonnepanelen.

In 2018 voerden we een verkenning uit naar de behoefte aan een lokale energiecoöperatie. Op basis van deze verkenning ging een groep bewoners aan de slag met de oprichting van een energiecoöperatie. Daarnaast onderzochten we welke gemeentelijke daken geschikt zijn voor collectieve opwekking van zonne-energie.

4.3 We gaan ons afval omgekeerd inzamelen.

We startten pilots met omgekeerd inzamelen in de laagbouw en bronscheiding in de hoogbouw. Op basis van de resultaten van deze pilots besluiten we of we omgekeerd inzamelen verder over Leiderdorp uitrollen.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1. banen totaal ¹	10.810	12.090		4
	1. vestigingen totaal ¹	1.840	1.910		4
	1. netto arbeidsparticipatie ¹	%		66.3%	
	1. bruto gemeentelijk product ¹			79	
	3.1 aantal overleggen met de LOV		1	2	1
	3.2 aantal geplaatsten via <i>Social Return</i>	nb	6	-	10 ²
	4 reductie van CO2-uitstoot ³	123.400 ton		10%	
	4.3 restafval per persoon per jaar	232 kg ^{4,5}		200 kg	

1 Afkomstig van BBV www.waarstaatjegemeente.nl.

2 Bron: DZB, 2019.

3 Ten opzichte van 2013, cijfers afkomstig van de Nederlandse Emissieregistratie.

4 Cijfers uit 2016 (2017 nog niet bekend).

5 2018 nog niet bekend.

2B Wonen en recreëren in het dorp

Inleiding

Wij willen dat onze inwoners 'gewoon lekker kunnen wonen' tussen stad en Groene Hart. Er moeten voldoende passende woningen in een prettige woonomgeving voor onze inwoners zijn. Ook willen we dat ze in Leiderdorp goed kunnen recreëren. We bieden een breed en gevarieerd aanbod aan sport-, spel- en cultuuraccommodaties en -faciliteiten. Gemeentelijke accommodaties zijn beschikbaar voor uiteenlopende activiteiten. Denk aan informatie, ontmoeting, cultuur, educatie, welzijn en ondersteuning.

Doel	Bezoekers en inwoners verblijven prettig in Leiderdorp.			
SMART doel	1. Voldoende woningen en diversiteit in woningen passend bij de woningbehoefte van onze inwoners.	2. Een breed en gevarieerd aanbod aan sport-, spel- en cultuuraccommodaties en -faciliteiten voor inwoners en bezoekers van Leiderdorp.	3. Een breed en gevarieerd aanbod aan grote groengebieden waar alle inwoners en bezoekers van Leiderdorp naar behoefte kunnen recreëren met respect voor de aanwezige natuurwaarden.	4. Gewelds- en vermogensmisdrijven (inbraken en fietsendiefstal) terugdringen en zo de veiligheid vergroten. ¹
Activiteiten 2018	1.1 We verlenen medewerking aan het bouwen van nieuwe (huur)woningen.	2.1 We passen gemeentelijke accommodaties aan en maken deze efficiënter bruikbaar.	3.1 We vormen het A4-informatiecentrum en de directe omgeving om tot een Groene Hart-centrum.	4.1 We gaan diefstal uit woningen tegen met wijkpreventieactiviteiten en voorlichting.
	1.2 Bij nieuwbouwprojecten eisen we ten minste 15% ² sociale woningbouw.	2.2. We versterken (en onderhouden) speelplaatsen en vormen deze om, volgens het speelruimteplan.	3.2 We versterken de stad-landverbindingen naar het poldergebied.	4.2 We gaan fietsendiefstal tegen, onder andere met een lokfiets en promoteam.
	1.3 We maken prestatieafspraken met corporaties en de Huurders Belangen Organisatie Leiderdorp (HBOL).		3.3 We beheren de grote groengebieden integraal en duurzaam.	4.3 We gaan geweldsmisdrijven tegen, onder andere met de Wet tijdelijk huisverbod (Wth).
	1.4 We stellen criteria op voor het toepassen van lokaal maatwerk bij toewijzing van woningen.		3.4 We richten het Vlikoterrein groen in.	
	1.5 We actualiseren de woonvisie uit 2013.			

¹ Het complete uitvoeringsprogramma staat in ons uitvoeringsplan *Integraal Veiligheidsbeleid 2015-2018*.

² Dit percentage is gekoppeld aan de *Regionale Woonagenda (RWA) 2014*. Mogelijk vindt een bijstelling plaats na de actualisatie eind 2017.

Wat hebben we bereikt?

1. *Voldoende woningen en diversiteit in woningen passend bij de woningbehoefte van onze inwoners.*

Het is duidelijk dat wij ons doel nog niet bereikt hebben. Er is overminderd veel vraag naar woningen. Ook lopen de wachttijden voor huurwoningen fors op, net als de kooprijzen van koopwoningen. Helaas werden in 2018 geen nieuwbouwwoningen opgeleverd.

2. Een breed en gevarieerd aanbod aan sport-, spel- en cultuuraccommodaties en -faciliteiten voor inwoners en bezoekers van Leiderdorp.

Met Inluzio als nieuwe welzijnspartner optimaliseerden we het ontwerp van de Sterrentuin. Dit deden we samen met de betrokken partijen, met name BplusC. We keken opnieuw kritisch naar de financiën van het project, waaronder de verbouwing van de Werf. Dit leidt tot een aangepast raadsvoorstel voor de beschikbaar gestelde kredieten.

We creëerden ruimte in de Sterrentuin voor een goede start en vindbaarheid van Inluzio. Voor de Volksuniversiteit Leiderdorp (LVU) en activiteiten van Inluzio maakten we ruimte in het voormalige onderkomen van Pluspunt aan de Splinterlaan. Daarmee heeft deze ruimte een functie tot ten minste het einde van de looptijd van het huurcontract. Met Inluzio kwamen we overeen dat ze in 2019 en 2020 het beheer van de Sterrentuin, Dwars en de Splinterlaan op zich nemen.

Verskillende activiteiten droegen bij aan onze doelstelling:

- We bereikten overeenstemming met Velocitas over de vervanging en uitbreiding van de kunstgrasvelden in de Bloemerd. Hiervoor stelden we een uitvoeringskrediet beschikbaar.
- We stelden een maatschappelijk erfpachttarief in voor verenigingen in arrangement 4 van de sportnotitie Bewegingsruimte.
- We gingen met verschillende sportverenigingen erfpachtovereenkomsten aan met een symbolische erfpachtcanon. Dit is een uitwerking van de sportnotitie Bewegingsruimte.
- Met Vereniging IJssport Leiderdorp (VIJL) en Stichting Schaats- en Skeelercentrum Weteringpark (SSCW) maken we afspraken over een investeringskrediet voor een nieuwe toplaag en een nieuwe lus en instructiestrook.
- Manege Liethorp kon - mede dankzij een garantstelling van de gemeente - de asbestdaken vervangen. Ook maakten we afspraken over meer bewegingsruimte voor de paarden.

3. Een breed en gevarieerd aanbod aan grote groengebieden waar alle inwoners en bezoekers van Leiderdorp naar behoefte kunnen recreëren met respect voor de aanwezige natuurwaarden.

De Houtkamp, de Bloemerd en de groene polders rondom het bebouwde gebied hebben elk hun eigen karakter. Met natuurvriendelijk beheer dat past bij elk specifieke groengebied versterkten wij die karakters. We vergrootten het recreatieve netwerk door samen met de gemeente Leiden het wandelroutenetwerk in onze gemeenten uit te rollen. Ook bewegwijzerden we de belevingsroutes vanuit het Leidse Singelpark naar onze groene polders.

4. Gewelds- en vermogensmisdrijven (inbraken en fietsendiefstal) terugdringen en zo de veiligheid vergroten.

Om het aantal woninginbraken, fietsendiefstallen en geweldsdelicten terug te dringen zijn heel veel instrumenten beschikbaar. Veel instrumenten zetten we in. Zo organiseerden we opnieuw een inbraakpreventieavond, initieerden we campagnes, verzonden we 'besmettingsbrieven', pasten we gerichtere handhaving toe (hotspot-gericht) en gebruikten we verschillende typen handhaving. Ook investeerden we met ondernemers extra in de trajecten Keurmerk Veilig Ondernemen. Een veilige fietsstalmogelijkheid, inzet van politiebikers en een lokfiets waren prominente onderwerpen. Tegen de geweldsmisdrijven hanteren we zoveel mogelijk een persoonsgerichte aanpak, samen met een afgesproken systeembenadering. Zeker in een afhankelijkheidsrelatie, zoals bij huiselijk geweld. Verder zetten we nog buurtbemiddeling in als preventief instrument. Samen met onze veiligheidspartners zetten we ook andere instrumenten in. Welke instrumenten dat zijn staat in het uitvoeringsplan Integraal Veiligheidsbeleid.

Wat hebben wij ervoor gedaan?

1.1. We verlenen medewerking aan het bouwen van nieuwe (huur)woningen.

Dat er in 2018 geen woningen werden opgeleverd, wil niet zeggen dat we niets deden. Er kwamen veel bouwinitiatieven tot ons en deze zijn nu 'in de pijplijn'. Voorbeelden zijn: Menswordingkerk, Statenhof (studentenhuisvesting), Politiekantoor Hoogmadeseweg 71, Van der Valkboumanweg 236, Pinksterbloem, woningen bij Amaliaplein, vergunningverlening voor twee keer 49 woningen Driemaster, start bouw 56 woningen Brittenstein en 182 bij het ROC.

1.2. Bij nieuwbouwprojecten eisen we ten minste 15% sociale woningbouw.

Op 14 maart 2018 stelde het algemeen bestuur van Holland Rijnland de Regionale Woonagenda (RWA 2017) vast. Vervolgens pasten we de activiteit onder 1.2 iets aan. Bij nieuwbouwprojecten eisen we voortaan ten minste 25% sociale woningbouw. Bij de bespreking van de RWA in de gemeenteraad van januari vroeg de raad een uitvoeringsprogramma op te stellen in plaats van de (beloofde) actualisatie van de woonvisie uit 2013. Dit leidde tot een aanpassing van activiteit 1.5. Vervolgens is in het coalitieakkoord vastgelegd dat in deze raadsperiode gemiddeld 30% van alle nieuw te bouwen woningen sociale woningbouw betreft. Het gaat om woningbouw waarover de definitieve besluitvorming plaatsvindt vanaf juni 2018. Inmiddels is een groot aantal nieuwbouwinitiatieven in de (provinciale) planmonitor opgenomen. Bij de (jaarlijkse) informatieavond Wonen op 7 januari 2019 werd dit gepresenteerd, samen met een analyse van de woningtoewijzingen.

1.3. We maken prestatieafspraken met corporaties en de Huurders Belangen Organisatie Leiderdorp (HBOL).

We legden prestatieafspraken vast met Rijnhart Wonen. HBOL tekende echter niet mee. Het is essentieel om goede afspraken te maken over nieuwbouwplannen, lokaal maatwerk, betaalbaar wonen en bereikbaarheid voor de doelgroepen. Vanzelfsprekend huisvestte Rijnhart Wonen weer vrijwel alle statushouders (op drie na in 2018).

1.4. We stellen criteria op voor het toepassen van lokaal maatwerk bij toewijzing van huurwoningen.

In overleg met Rijnhart Wonen leggen we accenten. Hierdoor kan de doorstroming sneller gaan. En kunnen de woningen op een transparante manier aan de meest urgente woningzoekenden worden toegewezen.

1.5 We actualiseren de woonvisie uit 2013.

Op verzoek van de raad actualiseren we de woonvisie niet. Wel schrijven we een uitvoeringsprogramma. Zie ook 1.2.

2.1 We passen gemeentelijke accommodaties aan en maken deze efficiënter bruikbaar.

We onderzochten alternatieve scenario's voor de huisvesting van het Leiderdorps Museum en Toverlei. Met verschillende bestaande en nieuwe huurders optimaliseerden we het ontwerp van de Sterrentuin. We namen de huurovereenkomst voor de Splinterlaan van Pluspunt over. En maakten deze accommodatie geschikt voor het geven van cursussen en andere (welzijns)activiteiten.

2.2. We versterken (en onderhouden) speelplaatsen en vormen deze om, volgens het speelruimteplan.

We richtten bestaande 'formele' speelplaatsen opnieuw in. Daarnaast vormden we bestaande formele speelplaatsen om tot een informele speelplaats, volgens het speelruimteplan. Het gaat om de speelplaatsen Dubloen, Heelblaadjespad, Houtkamp, Prinsenhof en Nijenrode/Ockenrode. Buurtbewoners adopteerden de speelplaats aan de Luykendreef. Verder bereidden we de herinrichting van een aantal speelplaatsen voor: Huygendreef, Camphuysdreef, Lennepdreef, E. van Englandlaan, M. van Oostenrijklaan en Schildwacht. De herinrichting vindt volgens planning in 2019 plaats.

3.1 We vormen het A4-informatiecentrum en de directe omgeving om tot een Groene Hart-centrum.

Op 15 maart sloten we samen met de toekomstige exploitant een intentieovereenkomst tot verkoop. Het concept Hollandse energie vormt een van de kaders. Na dit officiële moment werkten we met de exploitant het koopcontract verder uit. We spraken over de nieuwe inrichting van gebouw en buitenruimte. En we bereidden de benodigde vergunningtrajecten voor. TenneT huurde het informatiecentrum tot eind 2018 van ons. Met de exploitant kwam TenneT overeen dat ze het informatiecentrum tot het eind van hun werkzaamheden kunnen blijven huren.

3.2 We versterken de stad-landverbindingen naar het poldergebied.

Op 27 juni werd het wandelknooppuntensysteem in Leiderdorp feestelijk in gebruik genomen. Wij legden het samen met de gemeente Leiden aan. Ook bewegwijzerden we vanuit het regionale programma Leidse Ommelanden belevingsroutes vanaf het Singelpark naar het buitengebied. Drie van de zeven belevingsroutes lopen over ons grondgebied. De landschaproute gaat door de Boterhuispolder. De Limes-Matiloroute loopt via Matilo en het Leithonpark door de Munnikkenpolder, langs het informatiecentrum en over het Gravenpad. En de Molens & Meerroute doet zowel de Boterhuispolder als de Munnikkenpolder aan.

3.3 We beheren de grote groengebieden integraal en duurzaam.

We pasten ecologisch beheer toe gericht op een grote biodiversiteit. Hiervoor stelden we passende beheermaatregelen op - en belegden deze in een bestek - voor het maaien van de bermen en voor het schoonhouden van de watergangen om de waterkwaliteit en doorstroming te bevorderen.

3.4 We richten het Vlikoterrein groen in.

In 2018 begonnen we met de werkzaamheden om het Vlikoterrein groen in te richten. Toen we asbestverontreiniging in de bodem aantroffen, werden de werkzaamheden tijdelijk stopgezet. Na een periode van onderzoek treffen we nu voorbereidingen om het werk te hervatten.

4.1 We gaan diefstal uit woningen tegen met wijkpreventieactiviteiten en voorlichting.

We voerden de acties uit het uitvoeringsplan Integraal Veiligheidsbeleid volgens planning uit. Samen met de veiligheidspartners en inwoners organiseerden we preventieactiviteiten, zoals informatieavonden. Daarnaast faciliteerden we wijk- en buurtinitiatieven zoveel mogelijk. We stimuleerden bijvoorbeeld het gebruik van buurtWhatsApp en LDP-wijkpreventie. En we organiseerden wijkshowen.

4.2 We gaan fietsendiefstal tegen, onder andere met een lokfiets en promoteam.

We voerden de acties uit het uitvoeringsplan Integraal Veiligheidsbeleid volgens planning uit. Samen met de politie gingen we actief de strijd aan tegen fietsendiefstal. We gaven actief voorlichting op plekken waar veel fietsen worden gestolen.

4.3 We gaan geweldsmisdrijven tegen, onder andere met de Wet tijdelijk huisverbod (Wth).

We voerden de acties uit het uitvoeringsplan Integraal Veiligheidsbeleid volgens planning uit. Samen met veiligheids- en zorgpartners gaven we prioriteit aan het bestrijden van geweldsdelicten. We hanteerden een persoonsgerichte aanpak. Een zorgplan voor zowel slachtoffer als dader is hier onderdeel van.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1. rapportcijfer dat Leiderdorpers hun buurt geven (uit de inwoners-enquête) ¹	8,1	8,0	-	-
	1.1 aantal opgeleverde woningen in Leiderdorp	107	48	1	0
	1.2 % (+ aantal) 'sociaal' van het totaal aantal opgeleverde nieuwbouwwoningen in Leiderdorp	68% (71)	15% (7)	0	0
	1.4 % van vrijkomende sociale woningen in Leiderdorp dat toegewezen is aan Leiderdorpers	39 %	41 %	50%	nmb
	1.3 set prestatieafspraken met wooncorporaties	2	2	2	2
	2.1 % inwoners dat tevreden is over het aanbod van de welzijnsvoorzieningen (uit de inwoners-enquête) ¹	80%	27% ++ 52% + 16% +/-	-	-
	2.2 aantal formele speelplaatsen			86	
	2.2 aantal informele speelplaatsen			16	
	3 % inwoners dat tevreden is over het aanbod van de recreatievoorzieningen (uit de inwoners-enquête) ¹	91%	37% ++ 54% + 6% +/-	-	-
	3.2 toename soortenrijkdom in de grote groenvlakken	-	-	-	-
	4. vermogensmisdrijven per 1.000 inwoners in Leiderdorp		14,5	21,0	nmb
	4. geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners in Leiderdorp		2,2	3,0	nmb
	4.1 diefstal uit woning per 1.000 inwoners in Leiderdorp		2,0	2,6	nmb

¹ De prestatie-indicatoren komen uit de inwoners-enquête Leiderdorp die de gemeente om het jaar uitvoert (2015 en 2017). De eerstvolgende inwoners-enquête vindt in 2019 plaats. De cijfers in kolom 2016 (w) komen uit de inwoners-enquête 2015.

2C Ruimte in het dorp

Inleiding

Leiderdorp is een prachtig dorp om te wonen, werken en recreëren. Wij verzorgen de leefomgeving en investeren in de kwaliteit van de openbare ruimte en een goede bereikbaarheid. We werken aan (regionaal) beleid voor een evenwichtige toedeling van functies en een leefomgeving die schoon en gezond is. Hierbij houden we rekening met de Omgevingswet. Samen met onze ketenpartners werken we aan de klimaatdoelstellingen. We streven naar duurzame energieopwekking en een robuuste inrichting van de waterketen.

Doel	Een optimale omgevingskwaliteit bij het inrichten, beheren en gebruiken van de fysieke leefomgeving.			
SMART doel	1. Leiderdorp is multimodaal goed bereikbaar en de openbare ruimte nodigt uit tot ontmoeten en verblijven.	2. De bebouwde en onbebouwde ruimte wordt evenwichtig en flexibel gebruikt en heeft een goede en veilige gebruikskwaliteit.	3. De bodem, de lucht en het water voldoen in 2030 aan de gewenste kwaliteit en vormen een goede leefomgeving, ook voor de mens.	4. Leiderdorp werkt aan een klimaatbestendige en gezonde omgeving in 2040.
Activiteiten 2018	1.1 We werken de Leidse Ring Noord verder uit.	2.1 We werken thema's en gebieden van Het Hart van Holland en de Agenda Omgevingsvisie 2040 verder uit.	3.1 We voeren het natuurmeetnet in.	4.1 We stellen een nieuw actieplan geluid op.
	1.2 We voeren de uitvoeringsmaatregelen IVVP en Fietsnota uit.	2.2 We stimuleren het onderhoud van openbaar groen en speelplekken door gebruikers (participatie).	3.2 We leggen natuurvriendelijke oevers aan en versterken ze waar mogelijk met bloemrijke bermen.	4.2 We nemen maatregelen om de kwaliteit van het oppervlaktewatersysteem te verbeteren.
	1.3 We werken verder aan de gebiedsvisie voor De Baanderij.	2.3 We actualiseren bestemmingsplannen en verordeningen.	3.3 We planten bloembollen in de middenberm Engelendaal.	4.3 We doen onderzoek naar de robuustheid van de bestaande waterketen bij verschillende weersomstandigheden.
	1.4 We voeren groot onderhoud uit aan de Leyhof en Oranjewijk.	2.4 We stellen een programma op van eisen, een nota van uitgangspunten of een ontwikkelvisie voor ruimtelijke ontwikkelingen.	3.4 We planten stinzen tussen de beplanting in bestaande plantvakken.	4.4 We vormen het gemengd riool om naar een gescheiden rioolstelsel (waar dit doelmatig is).
		2.5 We zien toe op en handhaven een schone en veilige openbare ruimte.		4.5 We zetten overbodige verharding om in groen en stimuleren groene en onverharde tuinen.
		2.6 We verlenen medewerking aan (uitbreidings)plannen en toetsing van de plannen aan vastgestelde uitgangspunten voor projecten, waaronder in ieder geval Winkelhof, Amaliaplein, ROC-locatie en Driemaster.		

Doel	Een optimale omgevingskwaliteit bij het inrichten, beheren en gebruiken van de fysieke leefomgeving.		
		2.7 We wijzen gemeentelijke monumenten aan.	

Wat hebben wij bereikt?

1. Leiderdorp is multimodaal goed bereikbaar en de openbare ruimte nodigt uit tot ontmoeten en verblijven.

Verplaatsingen zijn de basis van al het economische en sociale verkeer. Om Leiderdorp bereikbaar te houden voor bedrijven en inwoners werkten we aan een prettig leefklimaat en een goed vestigingsklimaat.

2. De bebouwde en onbebouwde ruimte wordt evenwichtig en flexibel gebruikt en heeft een goede en veilige gebruikskwaliteit.

De druk op de beschikbare ruimte is groot. Zowel in bebouwde als onbebouwde ruimte vonden verschillende initiatieven en projecten plaats, van klein tot groot. Wij zorgden voor een zorgvuldige afweging van de ruimtebehoefte en voor een veilig en goed gebruik van de ruimte.

3. De bodem, de lucht en het water voldoen in 2030 aan de gewenste kwaliteit en vormen een goede leefomgeving, ook voor de mens.

Voor mens, plant en dier is de kwaliteit van de leefomgeving van levensbelang. In onze plannen borgden we maatregelen die significant bijdragen aan schone lucht, bodem en water in combinatie met leefruimte voor flora en fauna. Op het gebied van milieu deden we dit in nauwe samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland.

4. Leiderdorp werkt aan een klimaatbestendige en gezonde omgeving in 2040.

Klimaatverandering is een belangrijk thema de komende decennia. We dragen bij aan de klimaatafspraken door de transitie naar duurzame energie te stimuleren en afspraken hierover te borgen. Ook zorgen we dat het dorp de effecten die nu al optreden kan opvangen. Zoals de effecten van hevige regenbuien. Wij borgden maatregelen in onze plannen en leverden zo een bijdrage aan een gezondere leefomgeving.

Wat hebben wij ervoor gedaan?

1.1 We werken de Leidse Ring Noord verder uit.

In 2018 werkten wij verder aan de Leidse Ring Noord. De besluitvorming over het herzien kaderbesluit voor de Leidse Ring Noord was eind 2018 gepland. In oktober werd de raad echter geïnformeerd dat de besluitvorming naar najaar 2019 is uitgesteld. Dit is een gevolg van enkele gebiedsontwikkelingen in Leiden en de samenhang van die ontwikkelingen met de Leidse Ring Noord. Vanwege deze samenhang wil het college van Leiden het herzien kaderbesluit Leidse Ring Noord samen met de plannen voor die gebieden ter besluitvorming aan de raad voorleggen. Samen met het herzien kaderbesluit leggen wij in 2019 ook het uitvoeringsbesluit voor het onderdeel Engelendaal ter besluitvorming voor. Zodat daar geen onnodige vertraging ontstaat.

1.2 We voeren de uitvoeringsmaatregelen IVVP en Fietsnota uit.

In 2018 voerden wij de uitvoeringsmaatregelen van het IVVP 2009-2018 verder uit. Ook gaven we in het laatste kwartaal 2018 het startsein voor een nieuw mobiliteitsplan Bereikbaar en op Weg (BoW). Dit traject staat gepland voor 2019. We betrekken de bewoners en de raad hier actief bij.

Ook met de uitvoering van de Fietsnota boekten we voortgang, maar wel minder dan verwacht. Dit hangt samen met andere lopende projecten en afhankelijkheden in de uitvoering.

1.3 We werken verder aan de gebiedsvisie voor De Baanderij.

In 2018 begonnen we samen met betrokkenen - zoals marktpartijen, ondernemers, omwonenden en andere belanghebbenden - aan een nieuwe gebiedsvisie voor De Baanderij. De gebiedsvisie geeft straks antwoord op de gewenste ontwikkelingsrichting. Uiteraard houdt de gebiedsvisie rekening met de opgaven op het gebied van bedrijvigheid, woningbouw en perifere detailhandelsvestigingen.

In de eerste fase maakten we samen met alle stakeholders een afwegingskader. Naar verwachting wordt dat kader begin 2019 vastgesteld. Met het afwegingskader kunnen we vervolgens in de tweede fase (2019) scenario's afwegen. We ronden de visie af in 2019.

1.4 We voeren groot onderhoud uit in de Leyhof en Oranjewijk.

In Leyhof begonnen we 2018 met de uitvoering van het klein onderhoud in het zuidelijke deel van de wijk. Deze werkzaamheden ronden we in de zomer van 2018 af. Het groot onderhoud van het noordelijk deel van de wijk besteedden we aan en in augustus 2018 begonnen we met de uitvoering. In 2018 waren fase 1A en 1B klaar: de Dijkwacht vanaf het ovaal tot aan de Schildwacht. We brachten de bestrating op hoogte en installeerden duurzame led-verlichting.

Het definitief wijkontwerp en het bijbehorende waterhuishoudkundig plan voor het project Oranjewijk is zo goed als gereed. In het plan staan nog een aantal varianten voor parkeren en klimaatadaptatie. Want hoe meer groen, hoe minder parkeerplaatsen en vice versa. Hierover willen we in samenspraak met de bewoners consensus bereiken. We gaan verder met de werkvoorbereiding - het opstellen van het bestek en tekeningen en de aanbesteding - als een besluit is genomen over de energietransitie in de wijk. Halverwege 2019 moeten alle inwoners van de wijk een keuze maken. Als een grote meerderheid aangeeft hun woning op korte termijn aardgasvrij te willen maken, stellen we de riolerings- en wegenwerkzaamheden uit. Zodat we de energietransitie - de fysieke aanleg van kabels en leidingen - gelijktijdig kunnen uitvoeren. Vanwege de omvang van het proces verwachten we dat de rioleringswerkzaamheden en de herinrichting dan drie tot vijf jaar uitgesteld worden. Met als gevolg dat we misschien noodreparaties aan de riolering en de verharding moeten uitvoeren. Op dit moment maken we de kosten hiervan inzichtelijk. Als een minderheid van de inwoners kiest voor de energietransitie, starten we halverwege 2019 met het opstellen van het bestek en tekeningen. We verwachten dat de uitvoering van de werkzaamheden in de Oranjewijk dan in het voorjaar van 2020 van start gaat.

2.1 We werken thema's en gebieden van Het Hart van Holland en de Agenda Omgevingsvisie 2040 verder uit.

We werkten samen met de tien betrokken gemeenten aan de uitwerking van de regionale agenda. We begonnen met de uitwerking van de thema's verstedelijking, energie en groene leefomgeving. In het thema verstedelijking staat centraal hoe we in de regio in de toekomst samen de vraag naar bijvoorbeeld woningen en bedrijven kunnen invullen. In het thema energie staat de energietransitie centraal. In het thema groene leefomgeving gaat het over het versterken van het landschappelijk raamwerk, effecten van klimaatverandering, verstedelijking en bodemdaling en de invloeden daarvan op de biodiversiteit.

In 2019 wegen we de diverse ruimtevragers op basis van onze bevindingen integraal tegen elkaar af. Dit resulteert in een ruimtelijke strategie.

2.2 We stimuleren het onderhoud van openbaar groen en speelplekken door gebruikers (participatie).

We stelden adoptie- en gebruiksovereenkomsten op om te kunnen inspelen op de vraag naar zelfonderhoud door bewoners. We spraken af leveranciers bij de uitwerking van het speelruimteplan een actievere rol te geven. Bij de voorbereiding en uitvoering denken ze met de bewoners mee over vernieuwing van speelplaatsen. Het proces van omvorming van speelplaatsen naar informele speelplekken is gaande. We continueren het in 2019.

2.3 We actualiseren bestemmingsplannen en verordeningen.

Vooruitlopend op de nieuwe Omgevingswet werd in 2018 de actualiseringsplicht voor bestemmingsplannen afgeschaft. Er werden in 2018 op basis van deze actualisatieplicht dan ook geen bestemmingsplannen vastgesteld. Wel werden in 2018 de bestemmingsplannen Lage Zijde 2018 en Amaliaplein vastgesteld. Op het gebied van de leefomgeving actualiseerden we de verordening op de beplantingen. Deze actualisatie werd ook vastgesteld.

2.4 We stellen een programma op van eisen, een nota van uitgangspunten of een ontwikkelvisie voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Uit de initiatieven voor ruimtelijke ontwikkeling in 2018 blijkt dat de markt onder andere geïnteresseerd is in functiewijziging richting wonen en verdichting gekoppeld aan de stedelijke transformatie. Voor onderstaande initiatieven werkten we aan randvoorwaarden en uitgangspunten:

- Hoofdstraat 1-3
- Warmtehub (niet doorgegaan)
- Heelblaadjespad (Menswording)
- Hoogmadeseweg 72 (voormalig politiekantoor)
- Pinksterbloem (herstructurering sociale woningbouw door sloop en nieuwbouw)
- Bospointer 11 (informatiecentrum)
- Statenhof (kantoorpand)
- Lijnbaan 13 (voormalig KPN-gebouw)

2.5. We zien toe op en handhaven een schone en veilige openbare ruimte.

In de buurt van scholen handhaafden we structureel op het parkeergedrag van ouders die hun kinderen brengen en halen. Hierdoor nam het aantal meldingen op de verkeersveiligheid af. Daarnaast traden we consequent op tegen parkeerovertradingen, om parkeeroverlast terug te dringen. We handhaafden extra op de thema's loslopende honden en hondenpoep.

2.6 We verlenen medewerking aan (uitbreidings)plannen en toetsing van de plannen aan vastgestelde uitgangspunten voor projecten, waaronder in ieder geval Winkelhof, Amaliaplein, ROC-locatie en Driemaster.

Wereldhave gaf aan de uitbreidingsplannen voor het winkelcentrum de Winkelhof - in de vorm van meer metrage detailhandel - niet meer te willen uitvoeren. In 2019 werken we aan nieuwe randvoorwaarden.

Voor het Amaliaplein werd eind 2018 het bestemmingsplan vastgesteld. We verleenden de omgevingsvergunningen voor de bouw. Maar voordat de bouw kan starten, moet eerst nog de lopende beroepsprocedure bij de Raad van State worden doorlopen.

De bouw op de ROC-locatie en Brittenstein ging in 2018 van start.

We verleenden omgevingsvergunningen voor het afwijken van het bestemmingsplan voor alle ontwikkelingen op de Driemasterlocatie. Ook verleenden we de omgevingsvergunning activiteit bouwen voor de uitbreiding van het zorgcentrum. De omgevingsvergunning voor het bouwen van de twee appartementencomplexen verwachten we in 2019.

In 2018 ging de ruimtelijke planvorming (bestemmingsplannen) voor de volgende projecten van start:

- woningbouw aan de Hoofdstraat-De Does met brugwachtershuisje
- woningbouw aan de Hoofdstraat 213-219

3.1 We voeren het natuurmeetnet in.

In 2017 vond een nulmeting plaats. De resultaten ontvingen we in 2018. In 2018 startten we de eerste meetronde. Deze meetronde duurt drie jaar. Elk jaar wordt een aantal soortgroepen geteld. In 2018 telden we de vlinders en libellen.

3.2 We leggen natuurvriendelijke oevers aan en versterken ze waar mogelijk met bloemrijke bermen.

We combineren het aanleggen van natuurvriendelijke oevers met herinrichtings- en vervangingsprojecten in de openbare ruimte. Zo kunnen we werk met werk maken. De naastliggende bermen ontwikkelen wij zoveel mogelijk tot bloemrijke bermen. Dit gebeurde bij het Gravenpad dat in 2018 formeel werd geopend.

3.3 We planten bloembollen in de middenberm Engelendaal.

Om het straatbeeld te verbeteren plantten we verschillende soorten bloembollen in de middenberm van de Engelendaal. De bloembollen zorgen voor een kleurrijk straatbeeld. Ook zorgen de bloembollen voor een remming van de grasgroei. Dit is wenselijk omdat hoogstaand gras een minder fraai straatbeeld oplevert.

3.4 We planten stinzen tussen de beplanting in bestaande plantvakken.

We brachten stinzen aan tussen de beplanting in bestaande plantvakken. Zo ontstaat vanaf het vroege voorjaar een kleurrijk straatbeeld. Ook zijn de stinzen belangrijk voor bijen: in het vroege voorjaar zijn ze vaak de enige nectarbron. Stinzen hebben de eigenschap uit te zaaien. Het aanplanten van stinzen is dus slechts één keer nodig. Een bijkomend voordeel van stinzen is de afname van onkruid. Minder onkruid vraagt minder onderhoud.

4.1 We stellen een nieuw actieplan geluid op.

Eind 2018 werd het actieplan geluid vastgesteld. Hierin staan maatregelen om de geluidsoverlast door het wegverkeer terug te dringen.

4.2 We nemen maatregelen om de kwaliteit van het oppervlaktewatersysteem te verbeteren.

We werken nauw samen in een totale waterketen met andere partijen, zoals het Hoogheemraadschap. We voerden op diverse plekken baggerwerkzaamheden uit. Dit gebeurde zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied, onder andere in de polder Achthoven (Ruige Kade) en in de Bloemerd.

4.3 We doen onderzoek naar de robuustheid van de bestaande waterketen bij verschillende weersomstandigheden.

Door het veranderende klimaat krijgen we vaker te maken met weersextremen. Deze weersextremen kunnen voor overlast en schade zorgen. Inzicht in de kwetsbaarheid voor weersextremen is de basis voor het klimaatbestendig maken van het dorp. Om de regio klimaatbestendig te maken werkten wij in de waterketen aan de zeven ambities uit het deltaplan ruimtelijke adaptatie:

1. Kwetsbaarheid in beeld brengen (klimaatstresstest)
2. Risicodialoog voeren en strategie opstellen (risicodialoog)
3. Uitvoeringsagenda opstellen (uitvoeringsagenda)
4. Meekoppelkansen benutten (uitvoeringsagenda)
5. Stimuleren en faciliteren (uitvoeringsagenda)
6. Reguleren en borgen (uitvoeringsagenda)
7. Handelen bij calamiteiten (uitvoeringsagenda)

In 2019 geven we ambitie 1 en 2 vorm.

4.4 We vormen het gemengd riool om naar een gescheiden rioolstelsel (waar dit doelmatig is).

Naast de projecten Oranjewijk en Kreken Noord bereidden we ook het project Hoogmadeseweg en Ericalaan voor. De aanbesteding van het project Hoogmadeseweg en Ericalaan volgt in februari 2019, de uitvoering start in mei 2019. Volgens het nog vast te stellen Integraal Waterketenplan (IWKp) pakken we alle projecten integraal aan. Ook de doelmatige afweging om de energietransitie mee te laten liften in het project en waar mogelijk de bovengrondse openbare ruimte klimaatrobuust in te richten is een onderdeel.

4.5 We zetten overbodige verharding om in groen en stimuleren groene en onverharde tuinen.

In 2018 zetten we Operatie Steenbreek voort. We gingen met de prijswinnaars van de ontwerpwedstrijd aan de slag. Aan het begin van het nieuwe schooljaar vond de feestelijke opening van het groenere schoolplein bij de PC Hooft mavo op de Touwbaan plaats. Het idee voor het plein bij het Staringpad werken we samen met de omwonenden uit. In 2018 maakten we een eerste aanzet voor het ontwerp. In 2019 gaan we hiermee verder en voeren we het ontwerp uit.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w) ¹	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	% inwoners dat het groen als goed of uitstekend beoordeelt (uit de inwonersenquête)	60%	63%	-	-
	% inwoners dat het wateronderhoud als goed of uitstekend beoordeelt (uit de inwonersenquête)	66%	65%	-	-
	% inwoners dat het wegenonderhoud als goed of uitstekend beoordeelt (uit de inwonersenquête)	47%	46%	-	-
	% inwoners dat het onderhoud verkeersvoorzieningen als goed of uitstekend beoordeelt (uit de inwonersenquête)	60%	64%	-	-
	% inwoners dat het onderhoud straatmeubilair als goed of uitstekend beoordeelt (uit de inwonersenquête)	62%	65%	-	-
	% inwoners dat het onderhoud speeltoestellen als goed of uitstekend beoordeelt (uit de inwonersenquête)	57%	55%	-	-
	% inwoners dat actief is of actief te krijgen om het gemeentelijk groen te onderhouden (uit de inwonersenquête)	27%	22%	-	-

1 De prestatie-indicatoren komen uit de inwonersenquête Leiderdorp die de gemeente om het jaar uitvoert (2015 en 2017). De eerstvolgende inwonersenquête vindt in 2019 plaats. De cijfers in kolom 2016 (w) komen uit de inwonersenquête 2015.

2D Dienstverlening aan het dorp

Inleiding

De klant - inwoners, ondernemers en instellingen - staat centraal. Dat betekent dat hun vraag onze dienstverlening bepaalt. Het Serviceplein (klantcontactcentrum) is de ingang voor alle vragen. Hier kan de klant terecht voor alle producten, diensten en informatie van en over de gemeente. Voorbeelden van producten zijn reisdocumenten en vergunningen. Voorbeelden van diensten zijn afvalinzameling en groenonderhoud. Informatie van en over de gemeente betreft bijvoorbeeld bestemmingsplannen en (tijdelijke) verkeersaanpassingen.

Doel	Het bieden van efficiënte en vraaggerichte dienstverlening.	
SMART doel	1. Het bieden van service bij het verkrijgen van producten, diensten en informatie van en over de gemeente, via fysieke balies, telefonisch en via effectieve, anticiperende en snelle online-communicatie.	2. Tijdige en zorgvuldige vergunningverlening, toezicht op de vergunning en handhaving waar nodig.
Activiteiten 2018	1.1 We ontwikkelen het Serviceplein verder door.	2.1 We werken de werkprocessen verder uit volgens het VTH-beleidsplan 2016-2020.
	1.2 We werken aan de Digitale Agenda 2020.	2.2 We treffen voorbereidingen voor de komst van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen.
	1.3 We verbeteren de adreskwaliteit in de BRP en sporen adresfraude op via het project Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA).	2.3 We monitoren en verbeteren de klanttevredenheid.
	1.4 We onderzoeken de mogelijkheid om reisdocumenten thuis te laten bezorgen.	
	1.5 We stellen socialmediabeleid op en implementeren het.	
	1.6 We monitoren en verbeteren de klanttevredenheid.	
	1.7 We zorgen voor een tijdige beantwoording en afhandeling van brieven, e-mails en meldingen van burgers.	

Wat hebben wij bereikt?

1. *Het bieden van service bij het verkrijgen van producten, diensten en informatie van en over de gemeente, via fysieke balies, telefonisch en via effectieve, anticiperende en snelle online-communicatie.*

De klant staat centraal. De vraag van onze klant bepaalt onze dienstverlening.

2. *Tijdige en zorgvuldige vergunningverlening, toezicht op de vergunning en handhaving waar nodig.*

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) vinden tijdig en zorgvuldig plaats, met een minimale belasting voor de klant.

Wat hebben wij ervoor gedaan?

1.1 *We ontwikkelen het Serviceplein verder door.*

Het Serviceplein is dé ingang voor vragen van inwoners, ondernemers en instellingen. Het Serviceplein biedt service bij het verkrijgen van alle producten, diensten en informatie. Het Serviceplein is continu in ontwikkeling om in te kunnen spelen op de vragen en verwachtingen van inwoners, ondernemers en instellingen.

Op 1 januari 2018 sloten we het project Serviceplein af. Het project omvatte de ontwikkeling van een klantcontactcentrum voor de publieke dienstverlening in Leiderdorp. De doorontwikkeling van het Serviceplein is een continu proces binnen het team Klantcontact. Daarom brachten we dit vanuit het project terug in de lijn. Sinds 1 januari 2018 hebben de medewerkers van team Klantcontact de nieuwe functie van klantcontactmedewerker. Op 1 maart 2018 werd het team uitgebreid met een aantal nieuwe medewerkers. Sindsdien is het team compleet en klaar voor de toekomst.

Bij de frontoffice verdwijnt vanaf 2019 veel routinewerk. Dit is onder andere een gevolg van de paspoortdip. Deze trend was al in het vierde kwartaal van 2018 zichtbaar. Aan de fysieke klantcontacten die overblijven, worden steeds hogere eisen gesteld. Het werk wordt complexer en vereist meer specifieke vakdeskundigheid, gastvrijheid en vaardigheden. Het project Hostmanship speelt daarop in. In december 2018 startten we de meervoudig onderhandse inkoopprocedure voor 'Klantgerichtheid en gastvrijheidstraining Klantcontactcentrum en Burgerzaken', voor de gemeenten Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest. In de eerste helft van 2019 rollen we dit verder uit.

In 2017 liep de pilot 'wijziging openingstijden Serviceplein'. We evalueerden de pilot en namen daarin ook de uitkomsten van de enquête 'proef nieuwe openingstijden Serviceplein' en het burgerpanel mee. Op 17 juli 2018 voerden we de nieuwe openingstijden definitief in. We monitoren de openingstijden continu.

Kengetallen inkomende brieven, e-mails en formulieren van inwoners

Leiderdorp werkt met het JOIN-zaaksysteem van Decos. Binnen JOIN registreren we op zaakniveau en niet op documentniveau. Documenten kunnen e-mails, brieven of formulieren zijn. Registratie op zaakniveau is globaler. Hierdoor kunnen we niet exact aangeven om hoeveel inkomende documenten het gaat. Dit geldt ook voor het aantal beantwoorde e-mails, brieven of formulieren.

Geregistreerd in JOIN (2018)

In totaal registreerden we 16.936 zaken in JOIN.

Aantal gestarte en afgedane zaken in JOIN en waarvan op tijd afgehandeld

	2018 jan	2018 feb	2018 mrt	2018 apr	2018 mei	2018 jun	2018 jul	2018 aug	2018 sep	2018 okt	2018 nov	2018 dec
Totaal gestart	1367	1198	1739	1735	1511	1490	1622	1215	1379	1380	1294	1008
Totaal afgedaan	1269	1083	1650	1640	1414	1407	1508	1128	1280	1216	1053	716
Waarvan op tijd	1112	1010	1523	1416	1232	1228	1338	1025	1164	1008	863	598

E-mail

Documentregistraties van het kanaal e-mail (inkomend): we maakten 4.236 nieuwe zaken aan. Daarnaast registreerden we binnengekomen mail in bestaande zaken.

Brieven

Documentregistraties van het kanaal brief (inkomend): we maakten 2.043 nieuwe zaken aan. Daarnaast registreerden we binnengekomen brieven in bestaande zaken.

Formulieren (zowel e-mails, brieven als meldingen)

Documentregistraties van het kanaal formulieren (inkomend): we maakten 8.276 nieuwe zaken aan. Daarnaast registreerden we binnengekomen formulieren in bestaande zaken.

Info@leiderdorp.nl

In totaal kwamen via info@leiderdorp.nl 15.419 mails binnen (exclusief reclamemail).

1.2 We werken aan de Digitale Agenda 2020.

In juli 2018 schaften we de eDiensten Burgerzaken (Centric) aan. Met deze eDiensten kunnen inwoners elf veel voorkomende burgerzakenproducten en -diensten volledig digitaal aanvragen. Voorbeelden zijn doorgeven verhuizing, melding huwelijk & partnerschap en aanvragen uittreksel Basisregistratie Personen (BRP) en afschrift Burgerlijke Stand.

1.3 We verbeteren de adreskwaliteit in de BRP en sporen adresfraude op via het project Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA).

Verkeerde registratie van adressen in de BRP vormt vaak de basis voor allerlei vormen van fraude. Zoals het onrechtmatig aanvragen van uitkeringen, toeslagen, kinderbijslag en studiefinanciering. Met het project LAA investeert de overheid in het verbeteren van adresgegevens in de BRP en in de aanpak van adresfraude. In 2018 legden we een aantal huisbezoeken af ter controle. Team Burgerzaken werkte daarbij samen met collega's van Veiligheid en Handhaving (BOA's en Bouwen & Wonen), Belastingen, Sociale Zaken Leiden en met de Belastingdienst, woningbouwverenigingen, energiebedrijven en waterbedrijven.

1.4 We onderzoeken de mogelijkheid om reisdocumenten thuis te laten bezorgen.

Op 1 mei 2018 werd de circulaire (thuis)bezorgproces reisdocumenten vastgesteld. Hierin staan de specifieke eisen voor de bezorgdienst, de bewaring van reisdocumenten, de identiteitsvaststelling van de bezorgers, het proces van bezorging, de communicatie en de leges.

Het thuisbezorgen van reisdocumenten is een extra service aan de inwoners. Het onderzoek naar de verschillende mogelijkheden - 100% thuisbezorgen of als keuze met een bijdrage in de kosten - en de financiële consequenties daarvan kwam door een tekort in de formatie in 2018 stil te liggen. In 2019 pakken we dit weer op.

1.5 We stellen socialmediabeleid op en implementeren het.

In 2018 ging het webcareteam van start (team Klantcontact). Via social media krijgt een inwoner binnen een werkdag een reactie op zijn vraag. De webcaremedewerker zet de vraag uit naar de collega's van de resultaatteams en houdt de regie op de beantwoording. In 99% van de gevallen vindt beantwoording dezelfde dag nog plaats.

1.6 We monitoren en verbeteren de klanttevredenheid.

We gebruiken de Burgerpeiling (waar staat je gemeente), het dashboard dienstverlening (continumeting) en de Leiderdorpse inwonersenquête om de klanttevredenheid te monitoren en te verbeteren. We maken de kwaliteit en prestaties van de gemeentelijke dienstverlening en de betrokken medewerkers inzichtelijk. We gebruiken de uitkomsten om de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren. Zodat we een efficiënte en vraaggerichte dienstverlening kunnen garanderen.

1.7 We zorgen voor een tijdige beantwoording en afhandeling van brieven, e-mails en meldingen van burgers. In 2018 zijn alle inspanningen gericht op een tijdige beantwoording en afhandeling van brieven, e-mails en meldingen van burgers. We kunnen deze indicator echter niet concreet maken omdat we zaakgericht werken. We meten op zaakniveau en niet op documentniveau (zoals brieven). Bij activiteit 1 'We ontwikkelen het Serviceplein verder door' is informatie op zaakniveau verstrekt.

2.1 We werken de werkprocessen verder uit volgens het VTH-beleidsplan 2016-2020.

In 2018 werkten we deels volgens het VTH-beleidsplan 2016-2020. Vergunningverlening, toezichtstaken en handhaving vinden plaats volgens binnengekomen aanvragen. We bereikten dat alle ingekomen aanvragen worden behandeld en afgehandeld.

2.2 We treffen voorbereidingen voor de komst van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen.

2.3 We monitoren en verbeteren de klanttevredenheid.

We kozen voor een pragmatische aanpak van vergunningverlening, handhaving en toezichtstaken. We monitorden geen aanvragen om verbeteringen van processen inzichtelijk te maken. Ook monitorden we de klanttevredenheid niet. Door uitstel - en mogelijk afstel - van de inwerkingtreding van de Wet kwaliteitsborging voor bouwen vond op dit onderdeel geen voorbereiding plaats.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving ¹	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	gemiddelde rapportcijfer dat inwoners geven voor de dienstverlening van de gemeente		7,0	-	-
	% inwoners dat ontevreden is over de dienstverlening van de gemeente		23%	-	-
	% inwoners dat het aanvragen (product of dienst) of het voorleggen (situatie) gemakkelijk vindt		70%	-	-
	% inwoners dat de afhandelingstijd acceptabel vindt	77%	74%	-	-
	% inwoners dat vindt dat de medewerker van de gemeente waarmee zij contact hadden voldoende deskundig was	87%	85%	-	-
	% inwoners dat vindt dat er voldoende communicatie is over het verloop van de afhandeling		64%	-	-
	% inwoners dat van mening is dat de gemeente heldere taal gebruikt in de communicatie en informatievoorziening	84%	79%	-	-
	% inwoners dat tevreden is over de klantvriendelijkheid	91%	89%	-	-
	% inwoners dat de digitale dienstverlening van de gemeente als uitstekend of goed beoordeelt		72%	-	-
	% inwoners dat de communicatie en voorlichting van de gemeente als uitstekend of goed beoordeelt		74%	-	-
	% brieven, e-mails en meldingen dat tijdig is beantwoord en afgehandeld.				100%

¹ De prestatie-indicatoren komen uit de inwonersenquête Leiderdorp die de gemeente om het jaar uitvoert (2015 en 2017). De eerstvolgende inwonersenquête vindt in 2019 plaats.

2E Grondexploitaties

Inleiding

Leiderdorp heeft diverse ruimtelijke projecten in ontwikkeling. Via de rapportage Gemeentelijke Integrale Grondexploitatie (GIG) informeren we de raad over de projecten met een grondexploitatie of projecten die we op een vergelijkbare manier bewaken. Meer informatie over deze ruimtelijke projecten staat in de recentste rapportage: de GIG 2018 van voorjaar 2018. In de tweede bestuursrapportage in het laatste kwartaal van 2018 namen we de voortgangsrapportage GIG 2018 op. In de paragraaf Grondbeleid lichten we de stand van de projecten toe.

Doel	Financiële bewaking en sturing van ruimtelijke projecten.	
SMART doel	1. Financiële en inhoudelijke bewaking bij verkoop gemeentegrond voor concrete projecten.	2. Een zorgvuldige inpassing van de verbreding van de rijksweg A4 voor een betere woon-, werk- en leefomgeving, met extra recreatiemogelijkheden.
Activiteiten 2018	1.1 We stellen de grondexploitatie nieuwbouwontwikkeling Driemaster op en bewaken deze.	2.1 We ontplooiën verkoopactiviteiten voor de ontwikkelingen Bospoort, Vierzicht en het kavel aan de Boomgaardlaan.
	1.2 We leveren bouwrijpe gronden op.	2.2 We leggen de recreatieve langzaamverkeerverbindingen aan.
	1.3 We bewaken de grondexploitatie nieuwbouwontwikkeling Amaliaplein.	

Wat hebben wij bereikt?

1. Financiële en inhoudelijke bewaking bij verkoop gemeentegrond voor concrete projecten.

Dit betreft de projecten Driemaster en Amaliaplein.

2. Een zorgvuldige inpassing van de verbreding van de rijksweg A4 voor een betere woon-, werk- en leefomgeving, met extra recreatiemogelijkheden.

Dit betreft het W4-project, met de nog te realiseren ontwikkellocaties in Bospoort en Vierzicht en de ontwikkeling van het laatste kavel in het Mauritskwartier. Recreatiegebied Munnikkenpolder hebben we inmiddels opgeleverd. De fietsverbinding van de Munnikkenpolder via het toekomstige Groene Hart-centrum langs de N446 richting de Ruigekade is (bijna) klaar. De fietsoversteek op de Persant Snoepweg namen we mee bij de werkzaamheden aan de Persant Snoepweg.

Wat hebben wij ervoor gedaan?

1.1 We stellen de grondexploitatie nieuwbouwontwikkeling Driemaster op en bewaken deze.

Project Driemaster omvat grondverkoop aan een marktpartij, een zorginstelling en een woningcorporatie. Met de ontwikkelende partijen bereikten we overeenstemming over de grondprijs en de stedenbouwkundige uitgangspunten. De raad stelde de grondexploitatie op 19 maart 2018 vast.

1.2 We leveren bouwrijpe gronden op.

De gronden Driemaster en Amaliaplein leveren we in het voorjaar 2019 bouwrijp op.

1.3 We bewaken de grondexploitatie nieuwbouwontwikkeling Amaliaplein.

In 2017 stelden we het advies op voor de toekomstige verkeerssituatie rond de ontwikkeling Amaliaplein. Op verzoek van de nieuwe coalitie deden we in 2018 aanvullend verkeersonderzoek naar mogelijke andere verkeersoplossingen

(€50.000). De keuze voor de principeoplossingen verwachten we begin 2019. Het definitieve verkeersbesluit volgt dan in de eerste helft 2019.

Eind januari 2018 legden we het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning voor de supermarkt op het Amaliaplein ter inzage. Door het coalitieakkoord ondervond de vaststelling van het bestemmingsplan vertraging. Het werd in oktober 2018 vastgesteld. Hierdoor liep de start van de bouw een vertraging op van ongeveer een halfjaar.

De extra kosten komen ten laste van de grondexploitaties.

2.1 We ontplooiën verkoopactiviteiten voor de ontwikkelingen Bospoort, Vierzicht en het kavel aan de Boomgaardlaan.

Tot onze spijt besloot IKEA begin 2018 de bouwplannen niet door te zetten. Gesprekken over (tijdelijke) alternatieve invulling zijn gaande. Overleg over mogelijke ontwikkelingen vindt ook plaats met de nieuwe eigenaar van Tulip Inn. Adviesbureau Bohemen meldt dat er een serieuze kandidaat is voor de ontwikkeling van kavel 5 van Vierzicht. Wij wachten een grondbod af. We stemden in met de verkoop van de laatste kavel grond voor het bouwen van één woning op de hoek van de Boomgaardlaan.

2.2 We leggen de recreatieve langzaamverkeerverbindingen aan.

Begin 2019 leggen we de fietsbrug en daarmee de verbinding naar het park aan. Voorjaar 2019 volgt de opening.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1.1.1 college- en raadsbesluit voor aangaan overeenkomst Driemaster			100%	90%
	1.1.2 vergunningverlening Driemaster			100%	90%
	1.2.1 verkoop en overdracht gronden Driemaster			100%	90%
	1.3.1 vergunningverlening Amaliaplein			100%	
	1.2.2 verkoop en overdracht gronden Amaliaplein			100%	
	2.1.1 verkoop en opleveren bouwrijpe grond paviljoens Bospoort Zuid			50%	0%
	2.1.2 opleveren bouwrijpe grond Bospoort Noord		100%		
	2.1.3 vergunningverlening Bospoort Noord			100%	0%
	2.1.4 verkoop gronden kavel Boomgaardlaan			100%	80%
	2.1.5 verkoop kavels Vierzicht				0%

Waar staat je gemeente

Sinds 2017 staan er beleidsindicatoren in de programmabegroting en de jaarrekening. Zo kunnen we gemakkelijker gemeenten met elkaar vergelijken. In de tabel staan de indicatoren die voor dit programma relevant zijn. De peildatum is 31-12-2018. De gegevens komen van www.waarstaatjegemeente.nl. In de tabel staan de cijfers van Leiderdorp en het landelijk gemiddelde. De beleidsindicatoren zijn een aanvulling op de prestatie-indicatoren per subprogramma.

Progr.	Indicator	eenheid	periode	Leiderdorp	Nederland	Bron
2	Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2016	4,5	7,2	ABF
2	Fijn huishoudelijk restafval	kg	2017	209	174	CBS
2	Hernieuwbare elektriciteit	%	2016	1,9	12,9	Rijkswaterstaat
2	Demografische druk	%	2018	80,5	69,6	CBS
2	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2017	113,7	139,7	LISA
2	Functiemenging	%	2017	50	52,4	LISA

Wat heeft het gekost?

2 Aantrekkelijk Leiderdorp bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
2A Werken en ondernemen in het dorp	Lasten	83	155	0	155	90	65
	Baten	5	-32	0	-32	-18	-14
Saldo		88	124	0	124	72	51
2B Wonen en recreëren in het dorp	Lasten	422	460	98	558	514	45
	Baten	-192	-191	-65	-256	-267	11
Saldo		230	269	34	303	247	56
2C Ruimte in het dorp	Lasten	7.249	9.208	-2	9.206	8.141	1.065
	Baten	-8.325	-5.844	-105	-5.950	-6.230	281
Saldo		-1.076	3.363	-107	3.256	1.911	1.346
2D Dienstverlening in het dorp	Lasten	433	452	-61	390	370	20
	Baten	-1.059	-989	0	-989	-841	-148
Saldo		-626	-537	-61	-599	-471	-128
2E Grondexploitatie	Lasten	-2.547	1.959	2.171	4.130	1.480	2.651
	Baten	-5.258	-5.337	1.392	-3.945	-3.817	-128
Saldo		-7.805	-3.378	3.563	185	-2.337	2.522
Programma	Lasten	5.642	12.234	2.206	14.440	10.595	3.845
	Baten	-14.830	-12.393	1.222	-11.171	-11.173	2
Saldo van baten en lasten		-9.189	-160	3.428	3.269	-578	3.847
Reserves	Toevoeging	12.582	4.036	-2.510	1.526	5.335	-3.809
	Onttrekking	476	-2.543	-448	-2.992	-3.230	238
Mutaties reserves		13.058	1.492	-2.958	-1.466	2.105	-3.571
Resultaat		3.870	1.333	470	1.803	1.527	276

Verschillen programma's begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018

We baseren de verschillenanalyse op afwijkingen > € 50.000. Afwijkingen < € 50.000 per programmaonderdeel lichten we niet nader toe.

2A Werken en ondernemen in het dorp

Lasten: door de projecten bedrijventerreinenstrategie en retailvisie konden we aan andere projecten minder tijd en geld besteden, zoals het project ambulante handel. Een aantal andere projecten verliep anders dan gepland. Denk aan het project vitaliteit en het project Leiderdorp marketing. In totaal ontstond hierdoor een onderbesteding van ongeveer € 65.000.

2C Ruimte in het dorp

Lasten: in totaal was er in programma 2C een onderbesteding van € 1.065.000. De belangrijkste oorzaken waren:

- **Afvalinzameling en vuilverwerking:** in 2018 ontstond een onderbesteding van € 915.000. Dit was grotendeels het gevolg van het nog niet invoeren van een andere manier van afvalinzameling bij hoogbouw. Ook waren de kosten van vuilverwerking lager dan begroot. Dit incidentele voordeel stortten we terug in de reserve reiniging. Zodat de middelen beschikbaar zijn als de nieuwe manier van afvalinzameling bij hoogbouw alsnog van start gaat.
- **Bestemmingsplannen:** op de post bestemmingsplannen beleid hadden we in 2018 een onderbesteding van € 72.000. Dit kwam vooral door de afschaffing van de verplichting om bestemmingsplannen te actualiseren. Hiervoor maakten we dus geen kosten voor Bospoort en De Baanderij.
- **Duurzaamheid:** in 2018 gaven we minder uit van het budget duurzaamheid dan begroot. Het saldo van € 38.000 stortten we terug in de reserve duurzaamheid.
- **Milieubeheer:** in 2018 vond een verrekening van € 53.000 plaats met de Omgevingsdienst West-Holland over 2017. Hierdoor gaven we in 2018 op de post milieubeheer per saldo € 50.000 minder uit dan begroot.
- **Bruggen en wegen:** voor correctief onderhoud bruggen gaven we in 2018 € 32.000 minder uit dan geraamd. Dit komt doordat we de gebreken meenemen in de planning grootonderhoud (preventief) 2019. Verder was er in 2018 een onderbesteding van € 40.000 op de onderzoekskosten voor de damwandverschuiving Zijlstream en Driegatenbrug. Want we rondden de onderzoeken nog niet af in 2018, ze lopen nog door in 2019. Op de post wegen binnen de bebouwde kom ontstond een overschrijding van € 90.000. Dit kwam vooral door extra werkzaamheden aan fietspaden door de droogteperiode in de zomer van 2018. Ook waren de te betalen belastingen te laag geraamd. In 2018 gaven we € 50.000 minder uit aan achterstallig onderhoud aan Ndb-masten (ANWB). Dit doen we in 2019 alsnog.
- **Onkruidbestrijding:** in 2018 gaven we € 116.000 meer uit aan onkruidbestrijding op verharding dan begroot. Het budget van 2018 was gebaseerd op chemische onkruidbestrijding. In 2018 besteedden we echter aan op basis van niet-chemisch bestrijding. Dat is arbeidsintensiever en dus duurder.
- **Groenonderhoud:** op het totale budget voor groen- en bomenonderhoud hadden we in 2018 een budgetoverschrijding van € 86.000. Deze overschrijding komt vooral door de extra inspanningen die nodig waren voor het groenonderhoud door de extreme en langdurige droogte in de zomer van 2018.
- **Voorziening begraafplaats:** in 2016 en 2017 stelden we de voorziening begraafplaats bij met € 65.000. We verlaagden de dotatie in de voorziening voor meerjarig onderhoud graf met dit bedrag.

Baten: in 2018 behaalden we meer opbrengsten uit afvalinzameling dan begroot: € 267.000. Dit betreft opbrengsten van het afvalfonds verpakkingen, inzameling van oud papier, glas en kleding.

2D Dienstverlening in het dorp

Baten: de legesopbrengst vergunningen bleef achter bij de verwachtingen. Dit houdt verband met de vertraging Amaliaplein deel II (21 woningen) en met de opbrengst van IKEA. De opbrengst IKEA was wel begroot, maar inmiddels is bekend dat IKEA zich terugtrekt.

2E Grondexploitaties

Een groot deel van de grondexploitaties loopt over meerdere jaren. Het resultaat in de jaarrekening is een momentopname en kan afwijken van de planning. Dit kan bij de jaarrekening tot een afwijking op de lasten en baten leiden. Per saldo geeft het geen resultaat, omdat we de gemaakte kosten en opbrengsten activeren op de balans. Of we verrekenen bij afronding van het project het resultaat met de reserve bouw- en grondexploitaties. Als de uiteindelijke prognose negatief is, komt dit tot uiting in een dotatie aan de voorziening.

In 2018 was er een verschil van € 2.222.000 tussen de begroting en de rekening. Dit kwam vooral doordat we de grondexploitatie Bospoort Noord in 2018 afsloten met een positief saldo van € 2.200.000. Daarnaast was er een positief resultaat van € 107.000 door tussentijdse winstneming op het project Mauritskwartier kavel M. Ook was er € 691.000 vrijval uit de voorzieningen voor de negatieve grondexploitatie fietsbruggen en -paden. Dit kwam door een verbeterde prognose, waardoor we de voorziening konden verlagen. Voor de grondexploitatie Bospoort Zuid daarentegen verhoogden we de voorziening met € 675.000. Om het verwachte negatieve resultaat op deze grondexploitatie te kunnen dekken. Verder verwerkten we de hogere kosten voor de grondexploitatie Amaliaplein van € 160.000 als voorraadmutatie 'onderhanden werken grondexploitatie' in plaats van als onttrekking aan de reserve bouw- en grondexploitatie. Ten slotte was er in 2018 een onderschrijding op het budget voor overige kosten bouwgrond van € 25.000.

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 2 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Algemene reserve	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-235	0	0	0	0	0
Saldo		-235	0	0	0	0	0
Bouw- en grondexploitaties	Toevoeging	7.738	3.419	-3.419	0	2.607	-2.607
	Onttrekking	-163	-152	-160	-312	-412	100
Saldo		7.576	3.268	-3.579	-312	2.195	-2.507
Egalisatiereserve omgevingsvergunning	Toevoeging	20	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-60	-40	0	-40	-178	138
Saldo		-40	-40	0	-40	-178	138
Egalisatiereserve reiniging	Toevoeging	879	291	14	305	1.470	-1.165
	Onttrekking	-592	-1.260	0	-1.260	-1.260	0
Saldo		287	-969	14	-955	210	-1.165
Egalisatiereserve begraafplaats	Toevoeging	-100	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		-100	0	0	0	0	0

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 2 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Implementatiekosten omgevingswet	Toevoeging	156	0	476	476	476	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		156	0	476	476	476	0
Jaarafsluiting	Toevoeging	-1.968	0	0	0	0	0
	Onttrekking	1.883	0	0	0	0	0
Saldo		-85	0	0	0	0	0
Egalisatie exploitatielasten prog.2	Toevoeging	5.005	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-681	0	-681	-681	0
Saldo		5.005	-681	0	-681	-681	0
Bestemmingsreserve Integraal Beheer	Toevoeging	853	325	220	545	545	0
	Onttrekking	-357	-410	-288	-698	-698	0
Saldo		495	-85	-68	-153	-153	0
Reserve Duurzaamheid	Toevoeging	0	0	200	200	238	-38
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	200	200	238	-38
Totaal	Toevoeging	12.582	4.036	-2.510	1.526	5.335	-3.809
	Onttrekking	476	-2.543	-448	-2.992	-3.230	238
VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 2		13.058	1.492	-2.958	-1.466	2.105	-3.571

Verschillen mutatie reserves begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018 > € 15.000

Reserve bouw- en grondexploitaties

In de reserve bouw en grondexploitaties stortten we per saldo een bedrag van € 1.895.000. Dit saldo bestaat uit de storting van het positieve resultaat van € 2.200.000 op de grondexploitatie Bospoort Noord die we in 2018 afsloten en een tussentijdse winstneming van € 107.000 op het project Mauritskwartier kavel M. Verder verbeterde de prognose van de grondexploitatie fietsbruggen en -paden met € 691.000. Hierdoor konden we de voorziening negatieve grondexploitaties verlagen ten gunste van de reserve bouw- en grondexploitaties. Voor de grondexploitatie Bospoort Zuid geldt het tegenovergestelde. We verhoogden de voorziening negatieve grondexploitatie met € 675.000 ten laste van de reserve bouw- en grondexploitaties. Overige onttrekkingen voor in totaal € 128.000 deden we onder andere voor implementatie Omgevingswet en onderzoekskosten grondexploitaties.

Egalisatiereserve omgevingsvergunning

Het nadelige resultaat op omgevingsvergunningen verrekenen we met de egalisatiereserve. De reserve komt met deze verrekening weer uit onder het signaalbedrag.

Egalisatiereserve reiniging

Op basis van de begroting zouden we € 915.000 aan de reserve reiniging onttrekken. Daarvan was onder andere € 672.000 voor de dekking van incidentele kosten voor de omkering afvalinzameling. Die incidentele kosten schoven we in afwachting van definitieve besluitvorming door naar 2019. Verder bleven de verwerkingskosten achter bij de raming. Die raming stelden we overigens met ingang van 2019 naar beneden bij. Met de verrekening van het voordelig resultaat stortten we per saldo € 209.000.

Reserve duurzaamheid

Het overschot op het budget voor de uitvoering van de duurzaamheidsagenda voegden we toe aan de in 2018 ingestelde reserve duurzaamheid.

Programma 3: Bestuur en organisatie van Leiderdorp

3A Bestuur

Inleiding

Doel	Rekening houdend met het coalitieakkoord is het beleid in hoge mate gericht op een actieve rol van inwoners, maatschappelijke instellingen en bedrijven. Gemeenten, inwoners, maatschappelijke instellingen en bedrijven trekken samen op om beleidsdoelstellingen te verwezenlijken en uit te voeren.
SMART doel	1. De inwoners, instellingen en ondernemers zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente.
Activiteiten 2018	1.1 We richten opgaveteams op.
	1.2 We geven wijkgericht werken verder vorm.
	1.3 We vergroten het eigenaarschap van resultaatteams.
	1.4 We analyseren de burgerpeiling en voeren verbeterpunten door.

Wat hebben we bereikt?

In 2018 gaven we de interne organisatie verder vorm. We leidden medewerkers op en teams zetten de resultaten op papier. We brachten de plannen van de nieuwe coalitie in planning. 2018 was bestuurlijk een bewogen jaar. De organisatie moest zich vooral op het interne proces richten.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We vergrootten het eigenaarschap in de organisatie verder door professionalisering van het HRM-, bestuurlijke en financiële proces. De verbeterpunten uit de burgerpeiling verwerkten we in de werkprocessen. Waar de cijfers aanleiding gaven tot doorvragen, namen we ze op in de enquête van 2019. Bij deze enquête bieden we de inwoners de mogelijkheid om niet alleen schriftelijk, maar ook mondeling over onderwerpen door te praten.

Het wijkgericht werken kreeg verder vorm, net als de verbinding met de inwoners. De uitdaging voor het komende jaar is de verbinding van het ruimtelijke domein met het maatschappelijke domein. We verwachten dat Inluzio daar een belangrijke rol in kan spelen.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1. waardering samenwerking	Geen	6,5 ¹	Geen	niet gemeten
	1.1 en 1.2 inwoners en organisaties krijgen voldoende ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren	Geen	43% ²	Geen	niet gemeten
	1.4 % inwoners dat (heel) veel vertrouwen heeft in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd	Geen	31%	Geen	niet gemeten

- 1 *Uit de inwonersenquête 2017: het waarderen van de samenwerking met de gemeente met een cijfer is voor de meeste Leiderdorpers niet mogelijk. Minder dan de helft van de inwoners gaf een rapportcijfer voor de samenwerking met de gemeente. Gemiddeld geven inwoners een 6,5. 59% geeft een 7 of hoger en 16% waardeert de samenwerking met een onvoldoende.*
- 2 *Uit de inwonersenquête 2017: de meerderheid van de Leiderdorpers (69%) kon geen antwoord geven op de vraag of de gemeente de inwoners voldoende ruimte biedt om ideeën en initiatieven te realiseren. 20% heeft met 'ja' geantwoord en 11% met 'nee'.*

3B Bedrijfsvoering

Inleiding

Doel	Een effectieve, efficiënte en goed georganiseerde bedrijfsvoering.	
SMART doel	1. Het ontwikkelen van een robuuste en veilige informatievoorziening.	2. Versterken van de (regionale) samenwerking op bedrijfsvoeringsgebied.
Activiteiten 2018	1.1 We hebben een actueel informatiebeveiligingsbeleid en -plan.	2.1 We sluiten leveringscontracten af.
	1.2 We zijn voorbereid op de inwerkingtreding van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).	2.2 We evalueren de gemaakte afspraken.
	1.3 We melden en registreren informatiebeveiligingsincidenten.	

Wat hebben we bereikt?

1. Het ontwikkelen van een robuuste en veilige informatievoorziening.

Onze organisatie moet voldoen aan de wettelijke beveiligingsverplichtingen die voor elke overheidsorganisatie gelden. Wij hanteren het gemeenschappelijk normenkader bij het uitvoeren van ons informatiebeveiligingsbeleid. De Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) geldt hierbij als kader. In 2017 werd de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) ingevoerd. ENSIA heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren. Dit gebeurt door het toezicht te bundelen en aan te sluiten op de gemeentelijke planning-en-controlcyclus. Met ENSIA krijgt het gemeentebestuur dus meer inzicht in de stand van zaken van de informatieveiligheid. En kan het beter sturen op de informatieveiligheid. De horizontale verantwoording bestaat uit een zelfevaluatie, een IT-audit, een verklaring van het college van B&W en een passage over informatieveiligheid in het jaarverslag. Dit doen we vanaf de verantwoording 2018 in een speciaal hoofdstuk 3.4.

De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) trad op 25 mei 2018 in werking. Hiervoor namen we een aantal noodzakelijke stappen.

2. Versterken van de (regionale) samenwerking op bedrijfsvoeringsgebied.

Onze bedrijfsvoering hebben we grotendeels belegd bij Servicepunt71. De vier gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude zijn eigenaar van Servicepunt71. Servicepunt71 voert de bedrijfsvoeringsactiviteiten uit op het gebied van financiën, juridische zaken, HRM, ICT, inkoop en facilitaire zaken. Uitgangspunt is om op al deze gebieden zoveel mogelijk samen te werken en de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. Zo verminderen we de kwetsbaarheid en verhogen we de kwaliteit en deskundigheid. De eigenaren breidden de dienstverlening van Servicepunt71 uit met taken op het gebied van informatievoorziening en -beheer en privacy. Deze zijn ondergebracht in het programma VRIS (Versterking Regionale I-Samenwerking).

Wat hebben we ervoor gedaan?

1.1 We hebben een actueel informatiebeveiligingsbeleid en -plan.

Hierover rapporteren we in hoofdstuk 3.4.

1.2 We zijn voorbereid op de inwerkingtreding van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

In regionaal verband behaalden we de volgende resultaten:

- In februari 2018 stelden de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude en Servicepunt71 een gezamenlijke functionaris gegevensbescherming aan.
- Er is een regionaal team van privacybeheerders ingesteld. Het team bestaat uit vijf medewerkers. Voor Leiderdorp betekent dit dat er nu een dedicated medewerker voor privacybeheer is. Voorheen was het privacybeheer als taak belegd bij een andere functie.
- De verwerkingen van persoonsgegevens zijn geïnventariseerd en opgenomen in een register van verwerkingen, zoals de AVG voorschrijft. Dit is een dynamisch document. Het privacyteam beheert het document.
- Een van de verplichtingen uit de AVG is kunnen aantonen dat verwerkers afdoende garanties bieden voor organisatorische en technische maatregelen bij gegevensverwerking. Inmiddels hebben wij voor het grootste deel van de lopende contracten een verwerkersovereenkomst. Het nog resterende deel handelen we in 2019 af. Bij het aangaan van nieuwe overeenkomsten is het afsluiten van een verwerkersovereenkomst voortaan onderdeel van de procedure.
- We publiceerden een privacystatement op de gemeentelijke website. Ook hebben wij een procedure voor het afhandelen van inzageverzoeken.
- Om de aard, omvang, inhoud en doeleinden van de gegevensverwerking te toetsen, voeren we DPIA's (Data Protection Impact Assessments) en baselinetoetsen uit.
- We organiseerden incompanyopleidingen over de AVG. Meerdere medewerkers volgden de opleiding. Daarnaast waren er verschillende campagnes, zowel digitaal als 'ouderwets' via posters in de pantry's. Het doel was medewerkers bewustmaken van het onderwerp. Het Virtueel Servicepunt (VSP), ons regionaal intranet, heeft een aparte pagina met alle relevante informatie over het onderwerp privacy.

1.3 We melden en registreren informatiebeveiligingsincidenten.

We hebben een overzicht van de gemelde informatiebeveiligingsincidenten en dataincidenten. In 2018 hadden we acht incidenten. Dit is één incident minder dan in 2017. Vijf van deze acht incidenten waren dataincidenten. Daarvan meldden we drie bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

2.1 We sluiten leveringscontracten af.

Voor 2018 maakten we leveringsafspraken. Deze afspraken bevatten de collectieve opgaven voor alle deelnemende gemeenten. In 2018 namen we geen specifieke eigen opgaves in de leveringsafspraken op.

2.2 We evalueren de gemaakte afspraken.

We bespraken de afspraken zowel collectief - samen met de andere deelnemende gemeenten - als individueel. Waar nodig stelden we de afspraken bij of maakten we aanvullende afspraken.

Prestatie-indicatoren

	Omschrijving	2016 (w)	2017 (w)	2018 (b)	2018 (w)
Prestatie-indicatoren	1.1 het voldoen aan de normen voor informatieveiligheid.	73%	78%	88%	n.v.t.*

* Sinds 2018 voeren we de activiteiten op het gebied van de informatieveiligheid in regionaal verband uit. De prestatie-indicatoren waren gebaseerd op het lokale uitvoeringsprogramma en dus niet meer representatief. Dit betekent niet dat er een achterstand is in de implementatie van de maatregelen om te voldoen aan de normen voor informatieveiligheid. In 2018 zetten we voornamelijk in op het thema bewustwording, ook in het licht van de AVG.

3C Regiozaken

Inleiding

Leiderdorp realiseert de bestuurlijke opgaven waar de gemeente voor staat bestuurlijk zelfstandig. Wij werken daarbij samen met omliggende gemeenten en leggen verbindingen met onze maatschappelijke, bestuurlijke en private partners. Zo kunnen wij voor onze inwoners effectief en efficiënt zijn en gebruikmaken van kennis en kunde binnen de regio. Deze uitgangspunten staan in de Toekomstvisie Leiderdorp 2025 'Samenwerken en Verbinden'. Voor het bestuurlijke deel van de toekomstvisie is samenwerking in de Leidse regio waar mogelijk en wenselijk het uitgangspunt.

Doel Regionale bestuurskracht versterken door regionale samenwerking.				
SMART doel	1. Betere krachtenbundeling op de schaal van de Leidse regio.	2. Betere krachtenbundeling op de schaal van Holland Rijnland voor strategische onderwerpen.	3. Meer sturing op gemeenschappelijke regelingen waaraan Leiderdorp deelneemt.	4. Op bovenlokaal niveau bestuurlijk en ambtelijk samenwerken en op veiligheidsthema's samen optrekken met veiligheidspartners (zoals politie, veiligheidsregio, veiligheidshuis, maar ook collega-gemeenten).
	1.1 In deze raadsperiode nemen we geen besluit dat onherroepelijk leidt tot een gemeentelijke herindeling. De uitvoering van de Toekomstvisie Leidse regio 2027 vindt uitsluitend plaats binnen de bestaande samenwerkingsverbanden. Om vanuit Leiderdorps perspectief inzicht te krijgen in de effecten van voortzetting van de huidige, lichte regionale samenwerking laten wij in 2018 een onderzoek doen door een extern bureau. De uitkomsten bieden we in 2019 aan de gemeenteraad aan.	2.1 Holland Rijnland behartigt de strategische belangen die de Leidse regio overstijgen.	3.1 Leiderdorp is in elke belangrijke (strategische) groep in de regio vertegenwoordigd.	4.1 We blijven continu afstemmen en samen bepalen welke acties nodig zijn, bijvoorbeeld bij terugkeer van ex-gedetineerden of bij huiselijk geweld.
	1.2 Onderwerpen op met name operationeel en/of tactisch niveau, die het lokale belang overstijgen, werken we in eerste instantie uit op het niveau Leidse regio.		3.2 Bij de grootste gemeenschappelijke regelingen (RDOG HM, VRHM, ODWH) werken we verder aan het bevorderen van financiële transparantie, kwaliteitsbeoordeling en governance.	4.2 We blijven continu afstemmen en samen bepalen welke acties nodig zijn, bijvoorbeeld na incidenten en crises, en evalueren dit.
Activiteiten 2018	1.3 De colleges, raden en ambtelijke organisaties ontmoeten en spreken elkaar vanuit een inhoudelijke agenda.		3.3 Bij alle gemeenschappelijke regelingen gebruiken we het Leiderdorps regiomodel in de Leiderdorps organisatie.	4.3 We blijven continu afstemmen en samen bepalen welke acties nodig zijn, bijvoorbeeld bij radicalisering of aanpak van georganiseerde criminaliteit.

Doel Regionale bestuurskracht versterken door regionale samenwerking.				
	1.4 Portefeuillehouders stemmen voorafgaand aan regionale vergaderingen hun standpunten voor de belangrijkste onderwerpen met elkaar af.		3.4 Vertegenwoordigers van Leiderdorp in gemeenschappelijke regelingen zoeken voorafgaand aan de vergaderingen draagvlak voor hun keuzes en standpunten bij andere deelnemers.	

Wat hebben we bereikt?

1. *Betere krachtenbundeling op de schaal van de Leidse regio.*

De vijf gemeenten binnen de Leidse regio vormen samen een aaneengesloten gebied. De opgaven die op de Leidse regio afkomen, worden steeds groter. Daarom streven we naar krachtenbundeling op de schaal van de Leidse regio. In de Toekomstvisie Leiderdorp 2025 'Samenwerken en Verbinden' legde de raad vast dat we in eerste instantie samenwerken op de schaal van de Leidse regio. Het uitgangspunt is samenwerking waar mogelijk en wenselijk. Verder stelden de raden van de vijf gemeenten in het najaar van 2016 de gezamenlijke Toekomstvisie Leidse regio 2027 'Kwaliteiten versterken, krachten verenigen' vast. Hierin staan de gezamenlijke kwaliteiten en ambities.

2. *Betere krachtenbundeling op de schaal van Holland Rijnland voor strategische onderwerpen.*

Met de Inhoudelijke Agenda 2016-2020 zetten de gemeenten die het samenwerkingsverband Holland Rijnland vormen vanaf 2016 hun strategische samenwerking voort. De Inhoudelijke Agenda kwam destijds voort uit de vernieuwing van Holland Rijnland, onder de noemer #Kracht15. In de Inhoudelijke Agenda staan ambities met bijbehorende speerpunten. Voor Holland Rijnland ligt het accent op regionaal organiseren: vervullen van de platformfunctie, lobby, belangenbehartiging en signaleren van ontwikkelingen en kansen. De rolverdeling vraagt van gemeenten dat zij zelf ambtelijke expertise en capaciteit leveren om de ambities te realiseren. 2019 is het laatste uitvoeringsjaar van de Inhoudelijke Agenda. Daarom wordt de Inhoudelijke Agenda in 2019 herijkt.

3. *Meer sturing op gemeenschappelijke regelingen waaraan Leiderdorp deelneemt.*

Ons steeds bewust zijn van de eigen rol en taak - opdrachtgever, opdrachtnemer, eigenaar of klant - is essentieel in de aansturing van de verschillende gemeenschappelijke regelingen. We benutten onder andere momenten in de planning- en controlcyclus van de gemeenschappelijke regelingen om invloed uit te oefenen. Denk aan de kadernota en de begroting

4. *Op bovenlokaal niveau bestuurlijk en ambtelijk samenwerken en op veiligheidsthema's samen optrekken met veiligheidspartners (zoals politie, veiligheidsregio, veiligheidshuis, maar ook collega-gemeenten).*

Bij veel veiligheidsthema's spelen inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties zelf een grote rol om de veiligheid te vergroten. Op diverse thema's zoekt de gemeente een intensieve samenwerking met bovenlokale organisaties om bepaalde vraagstukken vanuit een integrale insteek op te pakken. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met de partners van het Regionaal Informatie en Expertise Centrum, om ondermijning tegen te gaan. Ook de politie, brandweer, omgevingsdienst en het veiligheidshuis zijn belangrijke partners in de integrale samenwerking. Voordeel van deze bovenlokale samenwerking is dat we de kans op het waterbedeffect beperken.

Wat hebben we ervoor gedaan?

1.1 In deze raadsperiode nemen we geen besluit dat onherroepelijk leidt tot een gemeentelijke herindeling. De uitvoering van de Toekomstvisie Leidse regio 2027 vindt uitsluitend plaats binnen de bestaande samenwerkingsverbanden.

Om vanuit Leiderdorps perspectief inzicht te krijgen in de effecten van voortzetting van de huidige, lichte regionale samenwerking laten wij in 2018 een onderzoek doen door een extern bureau. De uitkomsten bieden we in 2019 aan de gemeenteraad aan.

Leiderdorp is een zelfstandige gemeente. In deze raadsperiode nemen we geen besluit dat onherroepelijk leidt tot een fusie. De uitvoering van de Toekomstvisie Leidse regio 2027 vindt binnen de bestaande samenwerkingsverbanden plaats. Wij richten ons op de zeven inhoudelijke thema's van de Toekomstvisie Leidse regio 2027. We werken niet mee aan een herhaling van het debat over de inhoud en vorm, anders dan lichte samenwerking en fusie. We geven nu voorrang aan zelf een goed inzicht krijgen in de effecten van de bestaande samenwerkingsverbanden en het effect van een gemeentelijke herindeling. Daarom gaven we in oktober 2018 een extern bureau opdracht om een onderzoek te doen naar de effecten van voortzetting van de lichte regionale samenwerking. Hiervoor vond een meervoudig onderhandse aanbesteding plaats. Het onderzoek bestaat uit documentstudie en uit interviews met stakeholders.

1.2 Onderwerpen op met name operationeel en/of tactisch niveau, die het lokale belang overstijgen, werken we in eerste instantie uit op het niveau Leidse regio.

Voor Leiderdorp vormt de Leidse regio de basiscoalitie voor samenwerking, voor bestaande en voor nieuwe onderwerpen. Om in bredere samenwerkingsverbanden meer impact te hebben, spreken we als Leidse regio waar mogelijk met één mond.

1.3 De colleges, raden en ambtelijke organisaties ontmoeten en spreken elkaar vanuit een inhoudelijke agenda.

Raadsleden, portefeuillehouders en ambtenaren ontmoeten elkaar geregeld in regionaal verband. Binnen samenwerkingen zoals Holland Rijnland, Economie071, Hart van Holland en op maatschappelijke thema's zetten we ons gezamenlijk in om ambities te realiseren.

1.4 Portefeuillehouders stemmen voorafgaand aan regionale vergaderingen hun standpunten voor de belangrijkste onderwerpen met elkaar af.

Er vindt geregeld portefeuillehoudersoverleg plaats. In Leidseregioverband organiseren portefeuillehouders voorafgaand aan regionale vergaderingen afstemming over belangrijke onderwerpen.

2.1 Holland Rijnland behartigt de strategische belangen die de Leidse regio overstijgen.

Het samenwerkingsverband Holland Rijnland zet zich in voor de behartiging van regionale belangen aan overlegtafels op provinciaal niveau, Zuidvleugelniveau en metropool- en Randstadniveau. Voorafgaand aan de afstemming op Holland Rijnland-niveau organiseert het cluster Leidse regio, net als de clusters Rijn- en Veenstreek en Duin- en Bollenstreek, de afstemming over belangrijke onderwerpen. Als centrumgemeente heeft Leiden toegang tot overlegtafels die van strategisch belang zijn voor de hele regio.

Sinds januari 2018 is een regionaal beleidsteam actief om een kwalitatief goed en betaalbaar jeugdhulpstelsel te realiseren. Dit gebeurt mede op basis van het gezamenlijke sturingsplan Jeugdhulp. Een projectgroep van medewerkers van deelnemende gemeenten, de provincie Zuid-Holland en de omgevingsdienst werkt aan de uitwerking en uitvoering van het Regionaal Energieakkoord (2017). Holland Rijnland verzorgt de programmacoördinatie.

3.1 Leiderdorp is in elke belangrijke (strategische) groep in de regio vertegenwoordigd.

Bestuurlijke ontwikkelingen volgen we nauwlettend. Waar nodig in het belang van Leiderdorp zetten we actief in op sturing. Het college stemt strategisch af over de bekleding van bestuursfuncties in regionale samenwerkingsverbanden, ook met het oog op de extra bestuurlijke en ambtelijke inzet die dit vraagt.

3.2 Bij de grootste gemeenschappelijke regelingen (RDOG HM, VRHM, ODWH) werken we verder aan het bevorderen van financiële transparantie, kwaliteitsbeoordeling en governance.

Waar mogelijk of waar van toepassing nemen we zitting in auditcommissies. Bij de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen maken we steeds gebruik van de mogelijkheid om te benadrukken dat het beleid leidend moet zijn en dat de financiën het beleid volgen. Ook benadrukken we steeds het belang van transparantie en een goede financiële onderbouwing.

3.3 Bij alle gemeenschappelijke regelingen gebruiken we het Leiderdorps regiomodel in de Leiderdorpse organisatie.

Het Leiderdorps regiomodel is een organisatorische inrichting die ervoor zorgt dat invloeditoefening, sturing, toezicht houden en verantwoording afleggen zo goed mogelijk plaatsvinden. Denk aan het werkproces van advisering en het gebruik van annotatieformats. Verder draagt het model bij aan eenduidigheid in advisering en aan uitwisseling met andere regiogemeenten om belangen en standpunten af te stemmen.

3.4 Vertegenwoordigers van Leiderdorp in gemeenschappelijke regelingen zoeken voorafgaand aan de vergaderingen draagvlak voor hun keuzes en standpunten bij andere deelnemers.

Een krachtige coalitie binnen gemeenschappelijke regelingen kan tijdens vergaderingen meer bereiken als ze met één standpunt naar buiten treedt. De delegatie van de Leidse regio-gemeenten treft elkaar steeds voorafgaand aan de vergaderingen van het algemeen bestuur van Holland Rijnland. Ook is het een goed gebruik om elkaar moties en amendementen toe te sturen.

4.1 We blijven continu afstemmen en samen bepalen welke acties nodig zijn, bijvoorbeeld bij terugkeer van ex-gedetineerden of bij huiselijk geweld.

Samen met de professionele organisaties bepalen we wat nodig is om de openbare orde en veiligheid te blijven borgen. Dit gebeurt doorlopend (voor algemene zaken) en specifiek op de situatie (in individuele gevallen, zoals bij de terugkeer van ex-gedetineerden of bij huiselijk geweld). Samen met de partners uit het veiligheidshuis bekijken we welke verantwoordelijkheid de partners hebben om de kans op recidive te verkleinen en om te zorgen dat iedereen kan meedoen aan de samenleving.

4.2 We blijven continu afstemmen en samen bepalen welke acties nodig zijn, bijvoorbeeld na incidenten en crises, en evalueren dit.

Van iedere situatie kunnen we iets leren. Omdat incidenten of crises op zichzelf al bijzonder zijn, evalueren we ieder incident of crisis. Dit gebeurt samen met de hulpdiensten en de betrokken partijen. De bevindingen voeren we door in de werkwijze. Daarnaast blijven we doorlopend in gesprek met de hulpdiensten om te zorgen dat de werkwijze is afgestemd op de ontwikkelingen. Een voorbeeld is de veiligheid van de dijken. Dat vraagt om goede samenwerking met brandweer, collega-gemeenten, politie en Rijkswaterstaat. Om ongelukken te voorkomen én om bij een onverhoopt incident adequaat te kunnen acteren.

4.3 We blijven continu afstemmen en samen bepalen welke acties nodig zijn, bijvoorbeeld bij radicalisering of aanpak van georganiseerde criminaliteit.

Georganiseerde criminaliteit of radicalisering zijn thema's die we niet louter lokaal kunnen oppakken. Omdat deze fenomenen niet bij een bepaalde gemeentegrens beginnen of ophouden. Om de risico's in te perken is het nodig informatie van verschillende partijen te bundelen. Leiderdorp is doorlopend in gesprek met bijvoorbeeld de gemeenten in de regio, de politie, het veiligheidshuis en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum. Zo versterken we de eigen informatiepositie en expertise en delen we die met andere partijen. Een voorbeeld van deze integrale afstemming is het convenant 'persoonsgebonden aanpak bij radicalisering' of het convenant met de woningbouwvereniging, politie en energiebedrijven om hennepsteelt integraal aan te pakken.

Waar staat je gemeente

Sinds 2017 staan er beleidsindicatoren in de programmabegroting en de jaarrekening. Zo kunnen we gemakkelijker gemeenten met elkaar vergelijken. In de tabel staan de indicatoren die voor dit programma relevant zijn. De peildatum is 31-12-2018. De gegevens komen van www.waarstaatjegemeente.nl. In de tabel staan de cijfers van Leiderdorp en het landelijk gemiddelde. De beleidsindicatoren zijn een aanvulling op de prestatie-indicatoren per subprogramma.

Progr.	Indicator	eenheid	periode	Leiderdorp	Nederland	Bron
3	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2017	0,9	2,2	CBS
3	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2017	2,2	5	CBS
3	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2017	2	2,9	CBS
3	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2017	2,8	4,8	CBS
3	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2018	5,79	NNB	Eigen gegevens
3	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2018	5,42	NNB	Eigen gegevens
3	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2018	517	NNB	Eigen realisatie
3	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2018	9%	NNB	Eigen realisatie

Wat heeft het gekost?

3 Bestuur en organisatie Leiderdorp bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
3A Bestuur	Lasten	2.045	1.453	30	1.483	1.479	4
	Baten	-177	0	0	0	-19	19
Saldo		1.868	1.453	30	1.483	1.460	23
3B Bedrijfsvoering	Lasten	7.597	7.935	355	8.290	8.249	41
	Baten	-382	-8	0	-8	-201	193
Saldo		7.216	7.927	355	8.282	8.048	234
3C Regiozaken	Lasten	2.547	2.512	5	2.516	2.516	0
	Baten	-143	-77	-83	-160	-165	5
Saldo		2.404	2.434	-78	2.356	2.351	5
Programma	Lasten	12.189	11.900	389	12.289	12.245	45
	Baten	-702	-86	-83	-169	-386	217
Saldo van baten en lasten		11.487	11.814	306	12.120	11.859	262
Reserves	Toevoeging	-7.892	0	0	0	0	0
	Onttrekking	4.550	0	0	0	0	0
Mutaties reserves		-3.342	0	0	0	0	0
Resultaat		8.145	11.814	306	12.120	11.859	262

Verschillen programma's begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018

We baseren de verschillenanalyse op afwijkingen > € 50.000. Afwijkingen < € 50.000 per programmaonderdeel lichten we niet toe.

3A Bestuur

De bestuurskosten vielen lager uit dan begroot. In de begroting bestuurskosten zit ook een budget van € 30.000 voor het onderzoek naar de lichte samenwerkingsvorm binnen de Leidse regio. Dit budget hebben we nog niet besteed. Dat bepaalt het voordelige resultaat. Wij stellen voor om dit budget over te hevelen naar 2019. En daarmee de kosten van dit onderzoek te dekken, dat weliswaar in 2018 startte maar in 2019 wordt afgerond.

3B Bedrijfsvoering

Lasten: het voordeel op de lasten is € 41.000. Dit is een saldo van voor- en nadelen. Het voordeel op de personeelsbudgetten min de kosten van inhuur bedroeg € 230.000. Van dit bedrag boekten we € 72.000 door als resultaat op overhead. Het resterende voordeel zetten we voor € 86.000 in voor specialistisch advies, zoals expertise van beheerplannen en accommodatiebeheer.

Baten: de baten laten een voordeel zien. Niet geraamde ontvangsten voor detacheringen (€ 104.000) en voor uitkeringen van het UWV (€ 79.000) veroorzaakten dit voordeel. Tegenover deze baten staan uiteraard uitgaven in de loonkostensfeer.

3C Regiozaken

De baten en lasten van regiozaken en veiligheid weken niet af van de begroting.

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 3 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Voormalig personeel	Toevoeging	-1.056	0	0	0	0	0
	Onttrekking	940	0	0	0	0	0
Saldo		-116	0	0	0	0	0
Regionale investeringsfonds RIF	Toevoeging	-7.036	0	0	0	0	0
	Onttrekking	3.610	0	0	0	0	0
Saldo		-3.426	0	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	Toevoeging	200	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		200	0	0	0	0	0
Totaal	Toevoeging	-7.892	0	0	0	0	0
	Onttrekking	4.550	0	0	0	0	0
VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 3		-3.342	0	0	0	0	0

Verschillen mutatie reserves begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018 > € 15.000

We baseren de verschillenanalyse op afwijkingen > € 15.000. Afwijkingen < € 15.000 lichten we niet toe.

Er waren geen afwijkingen van de begroting.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemeen

Dit hoofdstuk is een verplicht onderdeel van de jaarstukken volgens het Besluit begroting en verantwoording (BBV). We geven hier een overzicht van de financiering van de voorzieningen van de gemeente Leiderdorp. Welke voorzieningen dat zijn, staat in de drie programma's hiervoor.

Wat hebben we bereikt?

Een degelijk financieel beleid

Ons financieel beleid baseren we op een meerjarig sluitende begroting, waarin we structurele lasten dekken met structurele baten. Nieuw beleid financieren we door oud beleid in te ruilen. Meevallers vallen vrij naar de algemene middelen, tegenvallers compenseren we zoveel mogelijk binnen het programma.

Wat hebben we ervoor gedaan?

Kadernota

In 2018 zetten we het degelijke financieel beleid voort. De kadernota 2019-2022 en de begroting 2019 zijn structureel en reëel sluitend. De Financiële Verordening 2018, die op 12 december 2017 werd vastgesteld, bepaalt het kader voor het financieel beleid. De financiële effecten van het coalitieakkoord 2018-2023 verwerkten we volledig in de begroting 2019 en het daarbij behorende meerjarenbeeld.

Belastingen

In december 2017 stelde de raad de belastingenverordeningen voor 2018 vast. Gelet op het coalitieakkoord verhoogden we de opbrengsten in de begroting in het algemeen met de inflatie van 2,0%, met uitzondering van de ozb. De opbrengst van deze belasting fixeerden we op het niveau van 2017 door een schuif met de afvalstoffenheffing.

Waar staat je gemeente

Sinds 2017 staan er beleidsindicatoren in de programmabegroting en de jaarrekening. Zo kunnen we gemakkelijker gemeenten met elkaar vergelijken. In de tabel staan de indicatoren die voor dit programma relevant zijn. De peildatum is 31-12-2018. De gegevens komen van www.waarstaatjegemeente.nl. In de tabel staan de cijfers van Leiderdorp en het landelijk gemiddelde. De beleidsindicatoren zijn een aanvulling op de prestatie-indicatoren per subprogramma.

Progr.	Indicator	eenheid	periode	Leiderdorp	Nederland	Bron
4	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2018	708	649	COELO
4	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2018	907	721	COELO
4	Woz-waarde woningen	per € 1.000	2018	258	230	CBS

Wat heeft het gekost?

Algemene Dekkingsmiddelen bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
A Lokale heffingen	Lasten	73	76	0	76	79	-3
	Baten	-7.807	-7.813	-135	-7.948	-7.975	27
Saldo		-7.734	-7.738	-135	-7.872	-7.896	24
B Algemene uitkering	Lasten	0	0	0	0	0	0
	Baten	-30.666	-31.777	165	-31.612	-31.714	103
Saldo		-30.666	-31.777	165	-31.612	-31.714	103
C Dividend	Lasten	16	25	0	25	33	-8
	Baten	-650	-463	-243	-706	-705	-2
Saldo		-634	-438	-243	-681	-672	-10
D Saldo financiering	Lasten	-219	2	-120	-118	-121	3
	Baten	-42	0	0	0	3	-3
Saldo		-261	2	-120	-118	-118	0
E Overige algemene dekkingsmiddelen	Lasten	-46	0	0	0	-22	22
	Baten	-376	0	0	0	0	0
Saldo		-422	0	0	0	-22	22
Programma	Lasten	-177	103	-120	-17	-31	14
	Baten	-39.541	-40.053	-213	-40.266	-40.391	125
Saldo van baten en lasten		-39.717	-39.950	-333	-40.283	-40.422	139
Reserves	Toevoeging	1.387	0	1.252	1.252	1.252	0
	Onttrekking	-2.733	-1.341	-2.426	-3.767	-3.767	0
Mutaties reserves		-1.346	-1.341	-1.174	-2.516	-2.516	0
Resultaat		-41.064	-41.291	-1.507	-42.799	-42.937	139

Verschillen programma's begroot na wijziging ten opzichte van 2018

We baseren de verschillenanalyse op afwijkingen > € 50.000. Afwijkingen < € 50.000 per programmaonderdeel lichten we niet toe.

A. Lokale heffingen

De opbrengst van de lokale heffingen was in overeenstemming met de begroting na wijziging. De opbrengst ozb viel per saldo circa € 45.000 voordelig uit. Een nadeel op de voorziening voor oninbaar op belastingdebiteuren door de afwikkeling van oude jaren (vóór 2015) compenseerde dit voordeel deels.

B. Algemene Uitkering

Op basis van de decembercirculaire blijft er op de algemene uitkering een voordeel van € 103.000 ten opzichte van de begroting. Van dit voordeel had € 77.000 betrekking op voorgaande jaren.

C. Dividend

De opbrengst dividend en reclame-opbrengsten waren volgens de begroting.

D. Saldo financieringsfunctie

Het resultaat van de betaalde rente versus de doorberekende rente viel voordelig uit. Dat komt overeen met de verwachtingen vooraf en past binnen de bandbreedte die voor de rentetoerekening is voorgeschreven.

E. Overige algemene dekkingsmiddelen

Een vrijval uit de voorziening voor oninbaar voor debiteuren algemeen veroorzaakte de meevaller op de algemene baten van € 22.000.

VERREKENING RESERVES ALG.DEKKING bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Algemene reserve	Toevoeging	115	0	949	949	949	0
	Onttrekking	-564	-270	-1.801	-2.071	-2.071	0
Saldo		-449	-270	-853	-1.123	-1.123	0
Jaarafsluiting	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-95	0	0	0	0	0
Saldo		-95	0	0	0	0	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	0	0	95	95	95	0
	Onttrekking	-409	-387	0	-387	-387	0
Saldo		-409	-387	95	-292	-292	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	252	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-90	-40	0	-40	-40	0
Saldo		162	-40	0	-40	-40	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-140	0	0	0	0	0
Saldo		-140	0	0	0	0	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-233	0	-233	-233	0
Saldo		0	-233	0	-233	-233	0
Resultaat voorgaand jaar	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-60	0	0	0	0	0
Saldo		-60	0	0	0	0	0
Behoedzaamheidsres.Uitk.Gemeentefonds	Toevoeging	1.020	0	208	208	208	0

VERREKENING RESERVES ALG.DEKKING bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
	Onttrekking	-1.375	-411	-625	-1.036	-1.036	0
Saldo		-355	-411	-417	-828	-828	0
Totaal	Toevoeging	1.387	0	1.252	1.252	1.252	0
	Onttrekking	-2.733	-1.341	-2.426	-3.767	-3.767	0
VERREKENING RESERVES ALG.DEKKING		-1.346	-1.341	-1.174	-2.516	-2.516	0

Verschillen mutatie reserves begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018 > € 15.000

Er waren geen afwijkingen van de begroting.

Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Algemeen

Overhead

Sinds de begroting 2017 is overhead een apart onderdeel, zoals het Besluit begroting en verantwoording (BBV) voorschrijft. Doel van deze wijziging is gemakkelijker meer inzicht krijgen in de totale kosten van overhead voor de hele organisatie.

Het uitgangspunt is dat we directe kosten zoveel mogelijk toerekenen aan de betreffende taakvelden (deze kosten komen voornamelijk terug in programma 1, 2 en 3). Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Daarmee bestaat overhead in elk geval uit kosten van:

1. Leidinggevend primair proces (hiërarchisch)
2. Financiën, toezicht en controle op de eigen organisatie
3. Personeel & organisatie en HRM
4. Inkoop (inclusief aanbesteding en contractmanagement)
5. Interne en externe communicatie met uitzondering van klantcommunicatie
6. Bestuurszaken en bestuursondersteuning
7. Informatievoorziening en automatisering (ICT)
8. Facilitaire zaken en huisvesting (voor het eigen personeel)
9. Documentatie en informatieverstrekking (DIV)
10. Managementondersteuning primair proces

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Sinds 2016 rust er een vennootschapsbelastingplicht op winstgevend ondernemingsactiviteiten. Alleen ondernemingsactiviteiten binnen de gemeente komen in aanmerking voor de vennootschapsbelastingplicht. Daarvoor moeten ze wel aan de volgende criteria voldoen:

- Is er sprake van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid?
- Is er sprake van deelname aan het economisch verkeer?
- Is er sprake van een winstoogmerk of van vermogensoverschotten?

Op grond van eigen inventarisaties en adviezen van de fiscalisten van Servicepunt71 zijn wij van mening dat Leiderdorp niet belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting. De Belastingdienst stelt zich echter op het standpunt dat de gemeente voor de activiteit 'reclame' ondernemer is. Een standpuntbepaling over de opbrengst reststromen afval is nog in voorbereiding. We wachten de ontwikkelingen op dat punt af. Over de grondexploitatie merken wij op dat de quickscan 2018 voor de bepaling van de vennootschapsbelastingplicht een positief resultaat laat zien. Dit heeft echter een incidenteel karakter. De jaren 2016 en 2017 en de prognoses voor 2019 en 2020 resulteren in een verlies. Deze activiteit voldoet dus niet aan de criteria voor vennootschapsbelasting.

Onvoorzien

De algemene post onvoorzien wijzen we niet toe aan een programma. We nemen deze post hier verplicht apart op. We spraken deze begrotingspost in 2018 één keer aan, voor € 25.000 om de onderzoekskosten 2018 voor de Driegatenbrug te dekken.

Waar staat je gemeente

Sinds 2017 staan er beleidsindicatoren in de programmabegroting en de jaarrekening. Zo kunnen we gemakkelijker gemeenten met elkaar vergelijken. In de tabel staan de indicatoren die voor dit programma relevant zijn. De peildatum is 31-12-2018. De gegevens komen van www.waarstaatjegemeente.nl. In de tabel staan de cijfers van Leiderdorp en het landelijk gemiddelde. De beleidsindicatoren zijn een aanvulling op de prestatie-indicatoren per subprogramma.

Progr.	Indicator	eenheid	periode	Leiderdorp	Nederland	Bron
5	Overhead	% van de totale lasten	2018	15%	NNB	Eigen realisatie

Wat heeft het gekost?

Overhead, VPB en onvoorzien bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
A Overhead	Lasten	8.186	8.255	291	8.546	9.197	-650
	Baten	-291	-8	-120	-128	-206	78
Saldo		7.895	8.247	171	8.418	8.991	-572
B Vennootschapsbelasting	Lasten	0	0	0	0	27	-27
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	0	0	27	-27
C Onvoorzien	Lasten	0	58	-25	33	0	33
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	58	-25	33	0	33
Programma	Lasten	8.186	8.313	266	8.579	9.224	-644
	Baten	-291	-8	-120	-128	-206	78
Saldo van baten en lasten		7.895	8.306	146	8.452	9.018	-566
Reserves	Toevoeging	0	0	192	192	218	-26
	Onttrekking	-168	-50	-137	-188	-188	0
Mutaties reserves		-168	-50	55	5	30	-26
Resultaat		7.727	8.255	201	8.456	9.048	-592

Verschillen programma's begroot na wijziging ten opzichte van 2018

We baseren de verschillenanalyse op afwijkingen > € 50.000. Afwijkingen < € 50.000 per programmaonderdeel lichten we niet toe.

A Overhead

Na wijziging op het onderdeel overhead ontstond een overschrijding op de begroting. De overschrijding is het gevolg van de voorziening van € 620.000 die we conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV) ten laste van de jaarrekening 2018 troffen. De dotatie in de voorziening frictiekosten organisatievernieuwing is verplicht en past binnen het financieel beleid van de gemeente.

B. Vennootschapsbelasting

In 2018 verantwoordden we het bedrag van de voorlopige aanslagen vennootschapsbelasting 2016 tot en met 2018. De Belastingdienst stelt zich op het standpunt dat de gemeente voor de activiteit 'reclame' ondernemer is en verzocht de gemeente om een aangifte over de jaren 2016 en 2017. Op basis van deze aangiften legde de Belastingdienst een voorlopige aanslag voor de jaren 2016 tot en met 2018 op. Zodra we de definitieve aanslag ontvangen, maken we gemotiveerd bezwaar. Wij zijn van mening dat deze activiteit 'normaal vermogensbeheer' is en daarom niet vennootschapsbelastingplichtig.

C Onvoorzien

In 2018 brachten we een bedrag van € 25.000 ten laste van de post onvoorzien. Het restantbedrag voor onvoorzien valt vrij in het resultaat 2018.

VERREKENING RESERVES OVERHEAD bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Informatiebeleidsplan	Toevoeging	0	0	192	192	218	-26
	Onttrekking	-168	-50	-137	-188	-188	0
Saldo		-168	-50	55	5	30	-26
Totaal	Toevoeging	0	0	192	192	218	-26
	Onttrekking	-168	-50	-137	-188	-188	0
VERREKENING RESERVES OVERHEAD		-168	-50	55	5	30	-26

Verschillen mutatie reserves begroot na wijziging ten opzichte van werkelijk 2018 > € 15.000

Reserve informatiebeleidsplan

Het voordeel op informatiemanagement voegden we toe aan de reserve informatiebeleidsplan.

3.2 Paragrafen

Paragraaf 1: Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de belastingen, heffingen en leges van de gemeente Leiderdorp. De paragraaf toont de tariefontwikkeling, de opbrengsten en de lokale lastendruk.

A. Overzicht van de lokale heffingen

De gemeente Leiderdorp legt de volgende belastingen, heffingen en leges op, en vordert deze in:

1. Onroerendezaakbelastingen
2. Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten
3. Rioolheffing
4. Hondenbelasting
5. Precariobelasting
6. Marktgeden
7. Lijkbezorgingsrechten
8. Toeristenbelasting
9. Leges

B. Ontwikkelingen en actualiteit

Afschaffen precariobelasting op netwerken van nutsbedrijven

De precariobelasting op netwerken van nutsbedrijven werd in 2017 bij wet afgeschaft. Gemeenten mogen tot 1 januari 2022 gebruikmaken van de overgangsregeling. De gemeente Leiderdorp stelde de uitgangspunten voor de manier waarop we deze heffing afbouwen op 26 juni 2017 vast.

Kostendekkendheid

De wet schrijft voor dat de paragraaf lokale heffingen inzicht geeft in de mate van kostendekkendheid van bepaalde heffingen. Net als in de begroting 2018 brengen we hier de dekkingsgraad van de verschillende heffingen in beeld.

C. Beleid lokale heffingen (tarieven)

Algemeen

De Leiderdorpse belastingopbrengsten en de leges stegen in 2018 met de inflatieverwachting van 2% ten opzichte van 2017. De indexering van de opbrengst ozb schoven we door naar de afvalstoffenheffing.

Ozb

De begroting 2018 bevat voor 2018 geen extra stijging van de ozb. De opbrengsten ozb stegen wel ten opzichte van 2017. Dit komt door areaalontwikkeling. We baseerden de tarieven op de nieuwe WOZ-waarden 2018 (waardepeildatum 1 januari 2017).

De tabel hieronder toont het verloop van de tarieven ozb in de periode 2016 tot en met 2018.

OZB		2016	2017	2018
Woningen	Eigenaar	0,1714%	0,1677%	0,1570%
Niet-woningen	Gebruiker	0,2071%	0,2544%	0,2664%
Niet-woningen	Eigenaar	0,2780%	0,3197%	0,3425%

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

We willen de tarieven voor afvalstoffenheffing en reinigingsrechten zo vaststellen dat de opbrengsten niet meer dan kostendekkend zijn. We verhoogden de tarieven afvalstoffenheffing en reinigingsrechten met 2%. Daarnaast verschoven we de inflatiecorrectie op de ozb-opbrengsten naar de afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. Die schuif veroorzaakte een extra verhoging van 4,17% op de afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. De tarieven voor 2018 stegen dus met 6,17%.

De dekkingsgraad kwam in 2018 uit op 90%. Dat is aanzienlijk hoger dan de 72% die we in de begroting berekenden. Dat komt doordat we de incidentele kosten voor de omkering van de inzameling in de begroting 2018 raamden. In afwachting van de definitieve besluitvorming over de pilot in 2019 schoven we deze kosten door. De onderbesteding is zichtbaar in de exploitatierekening. Dit betekent dat de voorgenomen onttrekking aan de egaliseringsreserve reiniging nog niet nodig is en dat we per saldo nog een storting aan de reserve doen.

Afvalstoffenheffing in euro's	Tarief 2016	Tarief 2017	Tarief 2018
Tarief eenpersoonshuishouden	217,95	235,60	250,13
Tarief tweepersoonshuishouden	286,08	309,25	328,33
Tarief meer dan twee persoonshuishouden	305,34	330,37	350,43

Reinigingsrechten in euro's	Tarief 2016	Tarief 2017	Tarief 2018
Tarief reinigingsrechten	368,52	398,37	422,94

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

Omschrijving (bedragen in euro's)	Vastgestelde begroting 2018	Rekening 2018	Verschil	Dekkingsgraad
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	3.693.094	3.037.958	655.136	
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen	11.535	-404.326	415.861	
Netto kosten taakveld	3.704.629	2.633.632	1.070.997	
Toe te rekenen kosten:				
Overhead incl. (omslag)rente	879.023	1.065.727	-186.705	
Btw	562.061	347.498	214.563	
Totale kosten	5.145.713	4.046.858	1.098.855	
Opbrengst heffingen	-3.727.115	-3.651.358	-75.757	90%

Rioolheffing

We willen de tarieven voor de rioolheffing zo vaststellen dat de opbrengsten niet meer dan kostendekkend zijn. In 2018 namen we voor de rioolheffing de inflatiecorrectie van 2% als uitgangspunt. In het vGRP (2016-2018) staat bovendien dat de tarieven per jaar met 3% extra stijgen. Deze stijging is nodig om ook in de toekomst de vervangingen van de riolering te kunnen bekostigen. Daarom verhoogden we het tarief 2018 met 5%.

De dekkingsgraad was 99%. Dit is hoger dan de 84% die we in de begroting 2018 berekenden. Dit komt doordat de uitgaven van de investeringen zijn vertraagd en de toerekenbare btw substantieel lager was.

Rioolheffing in euro's	Tarief 2016	Tarief 2017	Tarief 2018
Tarief per m3	1,17	1,06	1,11

Kostendekkendheid rioolheffing

Omschrijving (bedragen in euro's)	Vastgestelde begroting 2018	Rekening 2018	Verschil	Dekkingsgraad
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	1.367.137	1.185.521	181.616	
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen	-	-1.437	1.437	
Netto kosten taakveld	1.367.137	1.184.083	183.054	
Toe te rekenen kosten:				
Overhead incl. (omslag)rente	211.902	202.724	9.177	
Btw	236.802	134.531	102.271	
Totale kosten	1.815.841	1.521.338	294.502	
Opbrengst heffingen	-1.521.912	-1.512.997	-8.914	99%

Hondenbelasting

We verhoogden de tarieven hondenbelasting met de inflatiecorrectie van 2%.

Hondenbelasting in euro's	Tarief 2016	Tarief 2017	Tarief 2018
Tarief 1e hond	86,09	87,33	89,07
Tarief 2e hond	151,66	152,41	155,45
Iedere hond meer dan twee	219,05	220,14	224,54
Tarief kennel	514,92	517,49	527,83

Lijkbezorgingsrechten

We verhoogden de tarieven lijkbezorgingsrechten met de inflatiecorrectie van 2%. In de begroting bepaalden we de dekkingsgraad op 79%. In werkelijkheid kwam de dekkingsgraad ook op 79% uit. Zowel de lasten als de baten zijn lager dan geraamd. Dit komt door een afname van het aantal begravingen.

Kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

Omschrijving (bedragen in euro's)	Vastgestelde begroting 2018	Rekening 2018	Vershil	Dekkingsgraad
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	314.681	255.242	59.439	
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen	-	-159	159	
Netto kosten taakveld	314.681	255.083	59.598	
Toe te rekenen kosten:				
Overhead incl. (omslag)rente	169.974	164.514	5.460	
Btw	28.464	14.112	14.352	
Totale kosten	513.118	433.708	79.410	
Opbrengst heffingen	-403.614	-342.255	-61.359	79%

Marktgeld

We verhoogden de tarieven marktgeld met de inflatiecorrectie van 2%. In de begroting bepaalden we de dekkingsgraad op 57%. In werkelijkheid kwam de dekkingsgraad lager uit, namelijk op 25%. De kostendekkendheid marktgelden was lager dan verwacht omdat de opbrengsten achterbleven.

Kostendekkendheid markten

Omschrijving (bedragen in euro's)	Vastgestelde begroting 2018	Rekening 2018	Vershil	Dekkingsgraad
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	25.159	26.307	-1.147	
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen	-	-6.215	6.215	
Netto kosten taakveld	25.159	20.092	5.068	
Toe te rekenen kosten:				
Overhead incl. (omslag)rente	18.567	19.965	-1.399	
BTW	11.465	7.075	4.391	
Totale kosten	55.191	47.132	8.060	
Opbrengst heffingen	-31.609	-11.766	-19.843	25%

Precariobelasting

We verhoogden de tarieven precariobelasting met de inflatiecorrectie van 2%, met uitzondering van het tarief op leidingen.

Toeristenbelasting

We verhoogden het tarief toeristenbelasting met de inflatiecorrectie van 2%.

Kostendekkendheid leges Titel I, II en III

We verhoogden de tarieven voor de leges met de inflatiecorrectie van 2%. De dekkingsgraad was in de begroting bepaald op 84%. In werkelijkheid was de dekkingsgraad 75%. Voor de algemene dienstverlening kwam de dekkingsgraad

iets hoger uit, voor titel II (vergunningen) en titel III bleef de dekkingsgraad achter bij de verwachtingen. Uit de vergelijking met 2017 en 2016 blijkt dat de opbrengst vergunningen substantieel lager was in 2018.

Hoofdstuk	Omschrijving (bedragen in euro's)	Begrote kosten 2018	Werkelijke kosten 2018	Begrote opbrengsten 2018	Werkelijk opbrengsten 2018	%
Titel I	Algemene dienstverlening	608.634	589.261	-508.717	-532.429	90%
Titel II	Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning	548.219	498.451	-476.827	-289.013	58%
Titel III	Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	40.806	40.806	-25.974	-19.597	48%
	Totaal	1.197.659	1.128.518	-1.011.518	-841.040	75%

D. Opbrengsten

De totale opbrengst van het eigen belastinggebied van de gemeente was in 2018 € 14,3 miljoen. De opbrengsten per heffing waren:

x € 1.000	2016 werkelijk	2017 werkelijk	2018 werkelijk	verschil	in %
Onroerende-zaakbelastingen	-6.829	-7.023	-7.219	-196	103%
Reinigingsheffingen	-3.279	-3.393	-3.651	-259	108%
Burgerzaken	-556	-580	-532	49	92%
Bouw en woningtoezicht inclusief verordening	-535	-462	-289	173	63%
Rioolheffing	-1.570	-1.434	-1.513	-79	106%
Hondenbelasting	-99	-104	-101	3	97%
Toeristenbelasting	-78	-53	-55	-2	103%
Lijkbezorgingsrechten	-172	-163	-207	-44	127%
(Afkoop onderhoud/ aankoop graf)	-243	-171	-135	35	79%
Marktgeden	-11	-11	-12	-1	111%
Precariobelasting	-594	-595	-618	-23	104%
APV en overige belastingen	-10	-49	-3	46	5%
Totaal	- 13.976	-14.037	- 14.334	-298	102%

E. Lokale lastendruk

De gemeentelijke woonlasten zijn het bedrag dat een huishouden betaalt aan ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing. De tabellen hieronder vergelijken de woonlasten van Leiderdorp met de woonlasten van andere gemeenten in 2018.

Vergelijking lastendruk met omliggende gemeenten in 2018

Gemeente Bron: www.coelo.nl	Woonlasten eenpersoons huishoudens	Woonlasten meerpersoons huishoudens
Katwijk	581	670
Leiden	573	765
Leiderdorp	708	907
Leidschendam-Voorburg	631	690
Oegstgeest	807	916
Teylingen	591	660
Voorschoten	963	1024
Wassenaar	955	1147
Zoeterwoude	748	778

Vergelijking lastendruk met gemeenten met vergelijkbaar aantal inwoners in 2018

Gemeente Bron: www.coelo.nl	Inwoneraantal (2018)	Woonlasten éénpersoons huishoudens	Woonlasten meerpersoons huishoudens
Ermelo	26.761	646	700
Gilze Rijen	26.313	508	567
Kaag en Braassem	26.661	775	860
Leiderdorp	27.197	708	907
Noordwijk	26.056	746	850
Werkendam	26.979	654	762
Zaltbommel	28.014	748	785

F. Kwijtscheldingsbeleid

Niet iedere inwoner van Leiderdorp kan de gemeentelijke belastingen betalen. Dan bestaat de mogelijkheid kwijtschelding aan te vragen. Wij beoordelen of de belastingcapaciteit van de burger inderdaad onvoldoende is om de gemeentelijke belastingen te betalen. We verlenen uitsluitend kwijtschelding voor de onroerendezaakbelastingen, hondenbelasting, rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Om de belastingcapaciteit te berekenen gebruiken we het vermogen, het netto besteedbaar inkomen en diverse door het Rijk vastgestelde normbedragen.

Kwijtscheldingen	2016	2017	2018
Ozb, hondenbelasting, afvalstoffen- en rioolheffing	€ 121.781	€ 142.164	€ 153.281

Paragraaf 2: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Inleiding

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor de gemeente geen maatregelen heeft getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen en afgezet tegen de algemeen geldende weerstandsnorm. Die ratio geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is om tegenvallers op te vangen zonder effecten op het voorzieningenniveau. De ratio moet minimaal 1.0 = voldoende zijn.

Weerstandscapaciteit

De middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken vormen samen de weerstandscapaciteit. Wat tot de weerstandscapaciteit behoort is een politieke afweging. In de Financiële Verordening 2018 is bepaald dat de weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserves en de begrotingspost onvoorzien.

Risicomanagement

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. De gemeente wil risico's zoveel mogelijk beheersen door ze structureel en op systematische wijze te identificeren, prioriteren, analyseren en beoordelen. Een goed systeem van risicomanagement stelt bestuurders en managers in staat passende beheersmaatregelen te nemen voor risico's die het behalen van de doelstellingen van de organisatie bedreigen.

2. Risico's

Risico-overzicht

Om de risico's in kaart te brengen stelden we een risicoprofiel op. Dit risicoprofiel maakten we met een risicomanagementinformatiesysteem dat meer gemeenten gebruiken. Met het informatiesysteem brengen we risico's systematisch in kaart, waarna alle afdelingen binnen de gemeente ze beoordelen. Het overzicht hieronder presenteert alleen de tien grootste risico's, met de hoogste bijdrage aan de benodigde weerstandscapaciteit. Dit is conform de richtlijnen in het beleidskader weerstandsvermogen en risicomanagement. Het overzicht toont ook de beheersmaatregelen. Onderaan de tabel staat het totaalbedrag voor de overige risico's.

De 10 belangrijkste risico's

PRG	Risico (inclusief gevolg)	Beheersmaatregel	Kans	Financieel gevolg (max in €)	Involed
4	Verstrekke garantstellingen voor leningen aan diverse instellingen, kunnen niet worden afgelost.	<i>Actief</i> Beleid is erop gericht dat er geen nieuwe garantstellingen zonder waarborg worden afgegeven.	10%	4.201.757	5.88%
3	Informatiediefstal (digitaal en papier)	<i>Actief</i> Goede beveiliging (firewall). Strenge regels voor vertrouwelijke informatie in afsluitbare papier containers <i>Actief</i> Het tijdig melden van een eventueel datalek	50%	820.000	5.83%

PRG	Risico (inclusief gevolg)	Beheersmaatregel	Kans	Financieel gevolg (max in €)	Invloed
4	De hoogte van de algemene uitkering is onvoorspelbaar	<i>Actief</i> Ter dekking van dit risico is de behoedzaamheidsreserve Algemene Uitkering ingesteld. Mee- en tegenvallers t.o.v. de vastgestelde begroting worden met deze reserve verrekend. De behoedzaamheidsreserve maakt deel uit van de algemene reserves.	50%	750.000	5.29%
1	Wmo-aanbieders dragen cliënten niet over aan Inclusio Leiderdorp		70%	500.000	4.95%
2	De onderhoudsbudgetten zijn mogelijk op de lange termijn niet toereikend voor de instandhouding van de openbare ruimte op de door de raad vastgestelde onderhoudsniveau.	<i>Actief</i> Actualisatie IBOR	50%	500.000	3.54%
1	Transformatie van het sociaal domein krijgt onvoldoende vorm.	<i>Actief</i> Samenwerking tussen teams onderling en het sociale veld stimuleren. <i>Actief</i> Inwoners en partners betrekken bij de transformatieopdracht	50%	500.000	3.53%
2	Schade als gevolg van constructiefouten in kunstwerken	<i>Actief</i> 1. Signalen over potentiële gevolgschade actief oppakken en onderzoeken. 2. Onderzoeksresultaten omzetten naar maatregelen om de risico's te beperken	50%	500.000	3.52%
3	Regionale samenwerking verloopt moeizaam en/of uitvoerende samenwerkingsverbanden kunnen uitvallen	<i>Actief</i> 1. Strategie ontwikkelen voor afhakende gemeenten 2. Besluitvorming op gemeentelijk niveau afstemmen 3. Investeren in samenwerking en goede voorbeelden delen 4. Focus houden op gezamenlijke doelen en resultaten	10%	2.500.000	3.51%
1	De ICT-omgeving sluit in de uitvoering onvoldoende aan op wensen en behoeften van inwoners en medewerkers	<i>Actief</i> 1. aansluiting zoeken bij landelijk advies over informatievoorziening 2. inventarisatie betrokken systemen inclusief verwachte knelpunten 3. beginnen met veilige ict-toepassingen, bewezen technologie <i>Acties</i> 1. audit tbv toets privacy en veiligheid gegevens 2. duidelijke afspraken en protocol over informatiebeveiliging en privacy gegevens 3. informatievoorziening inrichten vanuit principe klant is eigenaar dossier en medewerkers hebben toegang	90%	250.000	3.18%

PRG	Risico (inclusief gevolg)	Beheersmaatregel	Kans	Financieel gevolg (max in €)	Invloed
	Door de aantrekkende markt bestaat de kans dat de realisatie van aanbestedingen niet binnen het budget blijft	<i>Actief</i> Scherp sturen op inschrijvingen	70%	300.000	2.97%
Totaal grote risico's				10.821.757	
Overige risico's				15.940.584	
Totaal alle risico's				26.762.341	

Veranderingen in de top 10 van risico's

Voor de jaarrekening keken we kritisch naar de risico's. Als gevolg van die actualisatie zijn er ten opzichte van de risico's in de begroting 2019 vier wijzigingen in de top 10:

Nieuwe risico's in de top 10:

- Wmo-aanbieders dragen cliënten niet over aan Includio Leiderdorp.
- Er ontstaat schade als gevolg van constructiefouten in kunstwerken.
- De onderhoudsbudgetten zijn mogelijk op de lange termijn niet toereikend.

Risico's uit de top 10:

- We krijgen te maken met bomenziektes en plagen (eikenprocessierups/boktor).
- Er ontstaan beschadigingen aan wegen en/of straatmeubilair.
- Regionale samenwerking verloopt moeizaam. Dit risico stond apart en is nu samengevoegd met het risico 'samenwerkingsverbanden kunnen uiteenvallen'.

Benodigde weerstandscapaciteit

Het reserveren van het maximale bedrag van € 26.762.341 voor alle risico's is ongewenst. De risico's treden immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang op. Daarom voerden we op basis van de risico's een risicosimulatie uit. Bij de simulatie rekenden we met een zekerheidspercentage van 90%. Uit de simulatie bleek dat we met een weerstandscapaciteit van € **5.118.647** met 90% zekerheid alle risico's kunnen afdekken als ze zich voordoen.

Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Percentage	Bedrag (€)
75%	4.091.812
80%	4.336.151
85%	4.655.767
90%	5.118.647
95%	5.915.310

3. Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bepalen we volgens de kaders in de financiële verordening 2018.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Weerstand	Capaciteit (€)
Algemene reserve	2.227.392
Bouw- en grondexploitaties	10.309.722
Behoedzaamheidsreserve Gemeentefonds	1.692.837
Begroting: Onvoorziene lasten	58.202
Totale weerstandscapaciteit	14.288.152

4. Weerstandsvermogen

Om te bepalen of we voldoende weerstandsvermogen hebben, moeten we de relatie leggen tussen de benodigde weerstandscapaciteit (gebaseerd op de financieel gekwantificeerde risico's) en de beschikbare weerstandscapaciteit. De figuur hieronder geeft de relatie tussen deze twee componenten weer.

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	€ 14.288.152	= 2,79
	Benodigde weerstandscapaciteit		€ 5.118.647	

Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	< 0.6	ruim onvoldoende

De normtabel werd ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. De tabel geeft een waardering van de berekende ratio. Onze ratio valt in klasse A. Dit duidt op een **uitstekend** weerstandsvermogen.

5. Kengetallen

In deze paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing moeten we vijf voorgeschreven financiële kengetallen opnemen. Hoe we de kengetallen moeten berekenen staat in een ministeriële regeling. Naast de kengetallen moet de paragraaf een beoordeling geven van de onderlinge verhouding van deze kengetallen en wat dat betekent voor de financiële positie. Voor de kengetallen bestaan geen normen.

Kengetallen:	Verslag 2017	Begr.2018	Verslag 2018
Netto schuldquote	27,9%	69,8%	34,8%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	27,4%	69,0%	33,6%
Solvabiliteitsratio	53,3%	35,6%	49,3%

Kengetallen:	Verslag 2017	Begr.2018	Verslag 2018
Structurele exploitatieruimte	0,5%	0,0%	0,6%
Grondexploitatie ruimte	-9,7%	0,0%	-4,0%
Belastingcapaciteit	121,3%	121,3%	125,4%

Kengetallen:	Voldoende	Matig	Onvoldoende
Netto schuldquote	< 100	100 > < 130	> 130
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 100	100 > < 130	> 130
Solvabiliteitsratio	> 50	30 > < 50	< 30
Structurele exploitatieruimte	> 0,6	0 > < 0,6	0
Grondexploitatie ruimte		geen	
Belastingcapaciteit	< 100	100 > < 120	> 120

De *netto schuldquote* vergelijkt de leningen van de gemeente (met aftrek van de geldelijke bezittingen) met de totale baten van de begroting. Daarnaast presenteren we ook de *schuldquote gecorrigeerd voor de leningen* die de gemeente heeft uitstaan. Deze middelen vloeien immers op termijn terug.

De *solvabiliteit* geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen (balanstotaal) zijn gefinancierd uit eigen middelen (eigen vermogen).

De indicator *structurele exploitatieruimte* geeft aan hoe de structurele vrije ruimte (structurele baten min structurele lasten) zich verhoudt tot de totale begrotingsbaten. Voor het begrotingstoezicht door de provincie is de structurele begrotingsruimte 'voldoende' wanneer deze groter is dan 0.

Het financiële kengetal *grondexploitatie* geeft aan hoe groot de investeringen in grondposities (boekwaarde) zijn ten opzichte van de jaarlijkse baten. Voor deze indicator bestaan geen signaleringswaarden.

De indicator *belastingcapaciteit* drukt uit hoe de woonlasten (ozb, afvalstoffenheffing en rioolheffing) zich verhouden tot het gewogen landelijk gemiddelde.

Onderlinge verhouding tussen kengetallen

De kengetallen vormen een grofmazig instrument om een uitspraak te kunnen doen over de financiële positie van een gemeente. Eén enkel kengetal zegt weinig over de financiële positie. De kengetallen moeten daarom altijd in samenhang worden gezien. Alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding kunnen ze een goed beeld geven van de financiële positie. De kengetallen scoren (bijna) voldoende, met uitzondering van de belastingcapaciteit. De score op dit kengetal is net aan onvoldoende. Dat betekent dat het vermogen om financiële risico's met een verhoging van de belastingen af te dekken gering is. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen laat de gemeente Leiderdorp de belastingcapaciteit overigens ook buiten beschouwing. Gelet op het uitstekende weerstandsvermogen geven onze kengetallen in samenhang afgezet tegen de signaleringswaarden van de toezichthouder dan ook geen aanleiding tot bijstelling van het beleid.

6. Overzicht risico's per programma

Risicoverdeling per programma

Risico per programma	Aantal risico's	Brutobedrag	Nettobedrag (=bedrag na maatregelen)	M	Aantal risico's m.b.t. samenwerkings- verbanden	Nettobedrag samenwerkings- verbanden
Prg 1 Meedoen in Leiderdorp	11	2.350.000	2.200.000	8	1	500.000
Prg 2 Aantrekkelijk Leiderdorp	32	10.059.010	8.634.010	20	0	0
Prg 3 Bestuur en organisatie van Leiderdorp	27	10.495.000	8.670.001	35	3	2.900.000
Prg 4 Algemene dekkingsmiddelen	7	7.778.330	7.158.330	6	0	0
Overheid, VPB en onvoorzien	1	100.000	100.000	1	1	100.000
Totaal	78	30.782.340	26.762.341	70	5	3.500.000

Paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf geeft aan hoe we kapitaalgoederen in gemeentelijk eigendom beheren. De financiële verordening 2018 ex artikel 212 van de Gemeentewet schrijft in artikel 19 voor dat we naast de verplichte onderdelen BBV - de voortgang van het gepland onderhoud en het gewenst kwaliteitsniveau (19a) - opnemen en eens in de vier jaar de plannen actualiseren (19b).

De beheervisie openbare ruimte vormt het beleidskader voor het onderhoud van onze kapitaalgoederen. Het beleidskader onderhoud kapitaalgoederen geeft onder meer aan om welke kapitaalgoederen het gaat. Voor de vervangingsinvesteringen verwijzen we naar het hoofdstuk over investeringen. Het verloop van de voorzieningen lichten we toe in de balans en de financiële positie.

Beleidskader

De beheervisie openbare ruimte vormt het beleidskader voor het onderhoud en het onderhoudsniveau. Uitvoering van dit beleidskader moet leiden tot een bestendige situatie. Uitgangspunt is dat we de kapitaalgoederen onderhouden volgens de vastgestelde functionaliteit en het vastgestelde kwaliteitsniveau (bijvoorbeeld schoon en veilig). Daarbij optimaliseren we de totale kosten.

De beleidskaders voor de kapitaalgoederen bevatten per kapitaalgoed:

- de werkzaamheden die we voor de instandhouding van het kapitaalgoed moeten verrichten
- het onderhoudsniveau uit het beeldkwaliteitsplan
- de grootte van het areaal
- de kosten voor de instandhouding van het kapitaalgoed, zoals klein- en groot onderhoud en vervangingskosten
- de huidige staat van onderhoud, zoals een technische beoordeling en schouw van de kwaliteit van het kapitaalgoed
- een scenario voor het onderhoud van het kapitaalgoed

Overzicht beheerplannen

Prog.	Omschrijving beheerplan	Vastgesteld door de raad	Frequentie actualisatie	Volgende actualisatie	Voorziening	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud
2	1. Beheervisie: kaders Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR 1A t/ m 1F)	2014	1x per 10 jaar	2024	ja	ja	n.v.t.
2	2. vGRP 2016-2018	2016	1x per 4 jaar	2018 (Q1 2019 aangeboden aan Raad IWKP 2019-2023)	ja	ja	nee, gecombineerd in uitvoering met integraal beheer projecten
Diverse	3. Accommodaties	-	1x per 3 jaar	2021	ja	ja	n.v.t.

1. Beheervisie: integraal beheer openbare ruimte

We stelden sectorale beheerplannen op voor alle domeinen in de openbare ruimte: wegen, openbare verlichting, civiele kunstwerken, straatmeubilair, speelvoorzieningen, water, groen, reiniging en begraafplaatsen. In elk plan borgden we de integrale samenhang. Zo creëerden we beter inzicht in de kapitaalgoederen in de deze planperiode.

A. Verkeer en vervoer

Gewenst kwaliteitsniveau

Onderhoud, beheer en inspecties van wegen zijn nodig om de functionaliteit en de veiligheid van de wegen te garanderen. Met een tweejaarlijkse technisch kwalitatieve beschouwing maken we de onderhoudstoestand inzichtelijk. Op basis van de door CROW gedefinieerde maatstaven ontstaat een kwaliteitsbeeld van het wegareaal. In 2018 voerden we deze tweejaarlijkse technisch kwalitatieve inspectie uit. Per wegvak, -type en categorie gaven we op detailniveau inzicht in de kwalitatieve toestand van het areaal. Voor de burgers en bedrijven kunnen we de kwaliteit aantonen volgens de methode beeldkwaliteit. Leiderdorp heeft kwaliteit B. Het niveau B (basis) is het best passende kwaliteitsniveau om de openbare ruimte schoon, heel en veilig te houden binnen de financiële kaders. Omdat het niet altijd voldoende is om het kwaliteitsniveau op basis van beeldkwaliteit aan te tonen, moet een beheerder ook inzicht krijgen in de technische kwaliteit. Op basis van deze twee beschouwingen, de wensen en klachten van burgers en bedrijven en nieuwe ontwikkelingen stellen we wegenplanningen op.

Samen met de planning uit het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) vormt dit de basis voor de integrale uitvoeringsplanning met de andere disciplines. Denk aan openbare verlichting, groen, water, kunstwerken en spelen. Uit de kwalitatieve inspecties blijken relatief veel schadebeelden 'oneffenheden' en 'zettingen'. De oneffenheden en zettingen zijn inherent aan de zettingsgevoelige gebieden. Om in de toekomst steeds meer te kunnen inspelen op de zettingsgevoelige gebieden, passen we de beheerstrategie hierop aan. Bijvoorbeeld met beheercycli en maatregelpakketten. Dit zien we ook terug in het vGRP, dat onderscheid maakt in niet-zettingsgevoelig en zettingsgevoelig gebied.

De doorgaande wegen hebben meestal asfaltverharding. Daar gebruiken we voor de belijning thermoplastisch of slijtvast materiaal. Dit is weliswaar duurder in aanleg, maar wel duurzamer. Voor belijning die niet wordt overreden en belijning op klinkerverharding kiezen we voor de veel goedkopere traditionele wegenverfbelijning.

Onderhoud, beheer en inspecties van de verkeerslichten zijn noodzakelijk om de functionaliteit, de veiligheid en de doorstroming te garanderen. Om te blijven voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau werken we samen met Leiden.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We voerden aan diverse wegen planmatig onderhoud uit. Dit gebeurde vanuit de raamovereenkomst (onderhoud elementenverharding) als basiscontract en in integrale projecten (Leyhof), waar we werk met werk maakten. Afgelopen jaar voerden we in diverse straten klein onderhoud uit (circa 10.500 m²). Daarnaast ronden we het grootschalig onderhoud aan de Persant Snoepweg af. Hier pasten we geluidreducerend asfalt toe en voerden we de R-net-haltes uit. We herstelden de markering op diverse asfaltwegen.

B. Openbare verlichting

Gewenst kwaliteitsniveau

Het beleid voor en daarmee de kwaliteit van de openbare verlichting (OV) staat beschreven in het beleidsplan. Wij zetten in op het naleven van het afgesproken kwaliteitsniveau en de milieudoelstellingen. Het gewenste kwaliteitsniveau vertaalden we naar een meerjarenonderhoudsplan.

We ontwerpen en leggen verlichting aan volgens de richtlijnen van de NPR 13201 en de criteria van Agentschap.nl (voorheen Senter Novem) voor duurzaam inkopen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

■ Verlichting vervangen bij herinrichting Persant Snoepweg (2^e fase)

Bij de herinrichting van de Persant Snoepweg vervingen we de traditionele verlichting door led-verlichting met dimregime. Daarmee bereikten we een flinke energiebesparing van ruim 50%-.

■ Verlichting vervangen langs de Achthovenerweg

We vervingen de verlichting en pasten deze aan de huidige richtlijnen aan: we voerden de verlichting in led uit. We pasten een dimregime toe, zodat we een energiebesparing van ruim 50% bereikten.

■ Verlichting vervangen bij het ophogingproject in de Leyhof (1^e fase)

Bij het ophogen van de wegen in de Leyhof vervingen we de verlichting. Daarbij pasten we led-armaturen met een dimregime toe. Ook hier realiseerden we energiebesparing.

■ Hoogmadeseweg en Persant Snoepweg

We stelden de herinrichtingen van de fietspaden langs de Hoogmadeseweg en langs de Persant Snoepweg uit. Deze vinden plaats in 2019. Ook het vervangen van de verlichting langs deze voet- en fietspaden is daarmee uitgesteld.

Het vervangen en aanpassen van de verlichting voeren wij zoveel mogelijk gelijktijdig met integrale projecten uit. Gezien de huidige ontwikkeling kunnen we alle vervangingen met led uitvoeren. We passen dan ook een dimregime toe. Hierdoor besparen we gedurende de levensduur op energie- en replacekosten.

C. Civieltechnische kunstwerken

Gewenst kwaliteitsniveau

Onderhoud, beheer en inspecties van alle kunstwerken (houten en betonnen bruggen) is nodig om de functionaliteit, toegankelijkheid en veiligheid te garanderen. Om te blijven voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau werken we volgens een meerjarenonderhoudsplan. De gemeente is eigenaar en beheerder van bruggen. We actualiseerden het bruggenareaal. De gemeente beheert nu 202 bruggen. In de telling maken we geen onderscheid meer tussen de soorten bruggen (hout, beton en/of staal). De nummering van de bruggen is opvolgend.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We vernieuwden een aantal houten bruggen en maakten een aantal bruggen schoon. In 2019 zetten we deze werkzaamheden voort. In nauwe afstemming met de provincie Zuid-Holland maakten we een definitieve afspraak om het civiele deel van het groot onderhoud van de Leiderdorpsebrug in 2019 uit te voeren. Het elektrotechnische deel voeren wij in 2020 uit. Onderhoudswerkzaamheden aan civiele kunstwerken voeren we volgens een meerjarig onderhoudsplan uit. We stemmen de daadwerkelijke uitvoering van het grootonderhoud af met de gemeente Leiden. Er zijn namelijk raakvlakken met werkzaamheden aan wegen door de gemeente Leiden.

D. Speelplaatsen

Gewenst kwaliteitsniveau

Voldoende informele en formele speelruimte volgens de richtlijnen in het speelruimteplan is ons doel. Ieder kind in Leiderdorp kan op 'eigen wijze' veilig buiten spelen in de wijk waar hij/zij woont. Dat betekent dat ieder kind in Leiderdorp gebruik kan maken van veilige speelplaatsen.

De veiligheid van de openbare speelvoorzieningen is geborgd. Onveilige speelelementen repareren we adequaat of verwijderen we als herstel niet meer mogelijk is. We hanteren de eisen in het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen en de Europese normen 1176 en 1177. Bij vernieuwing van speelplaatsen maken we gebruik van onderhoudsvriendelijke en duurzame materialen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We stelden adoptie- en gebruikersovereenkomsten op waarmee we kunnen inspelen op de vraag naar zelfonderhoud door bewoners. Voor het vervolg van het speelruimteplan spraken we af dat leveranciers een actievere rol krijgen. Bij de voorbereiding en uitvoering denken ze met de bewoners mee over vernieuwing van speelplaatsen. We continueerden het proces van omvorming van speelplaatsen naar informele speelplekken. Bewoners adopteerden de speelplaats aan de Luykendreef. We zetten de voorbereiding van het speelruimteplan fase 4 in gang en voerden het grotendeels uit. De voorbereiding voor fase 5 is bijna afgerond. In de tweede helft van 2019 beginnen we met de uitvoering.

E. Water

Gewenst kwaliteitsniveau

De gemeente Leiderdorp zorgt voor een doelmatige inzameling en transport van afvalwater, inzameling en verwerking van hemelwater en het oplossen van grondwaterproblemen. Het onderhoud van secundaire watergangen - dat zijn de meeste sloten in het stedelijk gebied - ligt vooral bij de gemeente, maar soms ook bij derden en particulieren. Voor een goed functionerend watersysteem zijn baggeren en het in stand houden van de oevers belangrijk.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We voerden baggerwerkzaamheden uit op diverse locaties binnen de bebouwde kom. Daarnaast baggerden we in de polder Achthoven (Ruige Kade) en in de Bloemerd watergangen uit. Voor de reguliere onderhoudswerkzaamheden stelden we een nieuwe bestek op.

We stelden een waterbeheerplan op voor de periode 2020-2024.

F. Groen

Gewenst kwaliteitsniveau

Het openbaar groen is van groot belang voor de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving. Vanuit verschillende wettelijke, beleid- en beheerkaders werken we aan een duurzaam, onderhoudsarm en veilig groenbestand. Het openbaar groen beheren we op beeldkwaliteitsniveau B.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We voerden planmatig groenbeheer en onderhoud uit om te voldoen aan beeldkwaliteitsniveau B. Voor alle onderdelen is beeldkwaliteit B het vastgestelde niveau, alleen voor de winkelcentra en de begraafplaats streven we naar beeldkwaliteit A. Het beeld buiten voldeed aanvankelijk niet aan het gestelde beeldkwaliteitsniveau, vooral op het onderdeel onkruid in beplanting. In de loop van het jaar liepen we deze achterstand in. Het beeld verbeterde sterk en uiteindelijk voldeed de groenvoorziening aan de gestelde beeldkwaliteit.

We stelden een nieuw groenbeheerplan op. Dit plan geeft inzicht in het groenbeheer. Het geeft een beschrijving van elk areaal dat we onderhouden en welke onderhoudsmaatregelen we waar, wanneer en tegen welke kosten moeten uitvoeren om de vastgestelde kwaliteit te behalen.

2. Riolering

Gewenst kwaliteitsniveau

De gemeente heeft de zorgplicht voor:

- het afvoeren (transporteren) van huishoudelijk afvalwater
- het afvoeren van hemelwater (regen)
- het reguleren van het grondwaterniveau.

Dit staat in de Wet milieubeheer en de Waterwet. In het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP 2016-2018) staat hoe de gemeente Leiderdorp omgaat met haar drie zorgplichten. In het vierde kwartaal 2018 voltooiden we het Integraal Waterketenplan (IWKP) 2019-2023. En we boden het ter vaststelling aan. Het Leidse cluster (Leiderdorp, Zoeterwoude, Leiden, Oegstgeest en Voorschoten, Rijnland en waterbedrijf Dunea & Oasen) stelt het IWKP in 2019 integraal vast.

Om het afvalwater en hemelwater te kunnen inzamelen en transporteren moeten de buizen, putten, kolken, overstorten en objecten in goede staat zijn. Met jaarlijkse reiniging en inspectie van het rioolstelsel en het opstellen en uitvoeren van een maatregelenplanning controleren en waarborgen we de kwaliteit van het stelsel. Het belangrijkste aspect van de kwaliteitszorg voor riolering is volksgezondheid en milieuhygiëne. Een ander aspect is het voorkomen van wateroverlast, zowel door hemelwater als door grondwater. Om hinder en wateroverlast tijdens regen zoveel mogelijk te voorkomen moet de riolering voldoende bergings- en afvoercapaciteit hebben. Bij zwaardere buien mag het water dat de riolering niet kan afvoeren geen schade veroorzaken. In deze gevallen is hinder soms niet te voorkomen. Waar het doelmatig is, koppelen we de hemelwaterafvoer op het verhard oppervlak af van het gemengde stelsel. Zodra het gemengde stelsel aan vervanging toe is, maken we dan een gescheiden stelsel. Dit is duurzamer en het beperkt vuilemissie via overstorten. De rioolheffing dekt de kosten voor het in stand houden van het rioolsysteem.

Wat hebben we ervoor gedaan?

We reinigden en inspecteerden circa 12km riolering. Ook reinigden we in het voor- en najaar alle kolken. In 2018 bereidden we het project 'renovatie drukriolering Achthovenerweg' voor en besteedden het aan. In het eerste kwartaal van 2019 volgt de uitvoering van de renovatie. Het correctief onderhoud aan riolering en gemalen pakten we adequaat aan. Het is te volgen via het registratiesysteem. We bereidden het IWKP 2019-2023 voor om het in 2019 ter vaststelling aan de raad aan te bieden.

3. Accommodaties

Gewenst kwaliteitsniveau

De kwaliteit van de gebouwen stellen we elke drie jaar vast met een technische schouw (conform NEN 2767). De inspectiegegevens uit de schouw verwerken we in een meerjarenonderhoudsplanung. Ze zijn de basis voor het jaarlijkse planmatig onderhoud. Het onderhoud van gebouwen die we willen afstoten of die in afwachting zijn van een nieuwe bestemming, beperken we tot een minimum.

In 2018 schouwden we alle gemeentelijke accommodaties. De gegevens voerden we in Planon in. Op basis van deze gegevens actualiseren we de voorziening. In 2019 leggen we de voorziening ter vaststelling aan de raad voor.

Wat hebben we ervoor gedaan?

Naast de reguliere geplande onderhoudswerkzaamheden voerden we in 2018 geen grote andere werkzaamheden uit.

Achterstallig onderhoud

Alleen bij de panden die in afwachting zijn van ontwikkeling of sloop (Buitenhoflaan, Doesmeer, Karolusgulden) is sprake van achterstallig onderhoud. In 2018 voerden we geen herstelwerkzaamheden uit.

Sportvelden

Wij beheren en onderhouden de sportvelden van een aantal verenigingen in de Bloemerd. Vanuit die verantwoordelijkheid voerden we het nodige technisch beheer en onderhoud uit (velden en terreinen).

In 2018 bereidden we met Velocitas de vervanging van de kunstgras korfbalvelden voor. We stelden een investeringskrediet beschikbaar voor de realisatie in 2019.

Financieel overzicht

			Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil
1. Integraal Beheer Openbare Ruimte					
	a. Wegen	Kapitaallasten	62.323	51.406	-10.916
		Jaarlijks onderhoud	717.690	845.095	127.405
		Storting in voorz.	391.542	391.542	0
		Subtotaal	1.171.554	1.288.043	116.489
	b. Openbare verlichting	Kapitaallasten	5.272	1.571	-3.701
		Jaarlijks onderhoud	92.727	70.361	-22.366
		Storting in voorz.	31.172	31.172	0
		Subtotaal	129.171	103.104	-26.067
	c. Civieltechnische kunstwerken	Kapitaallasten	40.218	39.796	-422
		Jaarlijks onderhoud	531.727	454.935	-76.792
		Storting in voorz.	227.456	227.456	0
		Subtotaal	799.402	722.187	-77.215
	d. Verkeersregelinstallaties	Kapitaallasten	201.072	198.373	-2.699

			Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil
		Jaarlijks onderhoud	174.030	67.610	-106.420
		Subtotaal	375.102	265.983	-109.119
e. Speelplaatsen		Kapitaallasten	36.723	22.422	-14.301
		Jaarlijks onderhoud	44.713	50.828	6.115
		Subtotaal	81.436	73.251	-8.185
f. Water		Kapitaallasten	11.821	11.520	-301
		Jaarlijks onderhoud	275.185	275.592	407
		Storting in voorz.	131.470	131.470	0
		Subtotaal	418.476	418.582	106
g. Groen		Kapitaallasten	13.966	13.845	-121
		Jaarlijks onderhoud	1.151.376	1.231.426	80.050
		Storting in voorz.	194.049	194.049	0
		Subtotaal	1.359.391	1.439.320	79.928
2. Riolering					
		Kapitaallasten	283.705	281.573	-2.132
		Jaarlijks onderhoud	347.966	258.312	-89.654
		Storting in voorz.	236.469	161.837	-74.632
		Subtotaal	868.140	701.723	-166.418
3. Accommodaties					
a. Gebouwen		Kapitaallasten	2.712.614	2.716.043	3.428
		Jaarlijks onderhoud	177.016	209.203	32.187
		Storting in voorz.	542.157	542.157	0
		Subtotaal	3.431.787	3.467.402	35.615
b. Sportvelden		Kapitaallasten	109.326	107.370	-1.956
		Jaarlijks onderhoud	88.741	101.966	13.225
		Storting in voorz.	43.604	43.604	0
		Subtotaal	241.671	252.941	11.270
		Totaal	8.876.130	8.732.535	-143.596

Overzicht met kerncijfers

Discipline	Areaal
Wegen: oppervlakte van het wegennet	1.359.400 m2
Wegen: binnen bebouwde kom	97%
Wegen: buiten bebouwde kom	3%
Wegen: elementen bestrating	74,5%
Wegen: asfalt	25,5%
Riolering: lengte vrijverval	110 km
Riolering: lengte drukriool	12,5 km
Riolering: gemalen	85 st.
Riolering: bergbezinkbassin	1 st.
Riolering: overstorten (conform BRP)	59 st.
Riolering: straatkolken	8000 st.
Water: oppervlakte watergangen in gemeentelijk beheer (exclusief Munnikkenpolder en Weteringpark)	260.000 m2
Water: oppervlakte water met ontvangplicht	141.000 m2
Water: harde oeverlijn	39.250 m1
Water: zachte oeverlijn	42.000 m1
Water: duikers (exclusief duikers onder de A4, Munnikkenpolder en Weteringpark)	196 st. (3800 m1)
Groen: aantal bomen	16.450 st.
Groen: oppervlakte plantsoenen	121.000 m2
Groen: gazon	318.500 m2
Groen: berm	780.000 m2
Verlichting: masten met armaturen	5024 st.
Kunstwerken: bruggen	202st.
Verkeerstekens: stuks	3237 st.
Markeringen: stuks	5450 m2
Belijning: m1	54.100 m1
Spelen: locaties (dit zegt niets over de toestellen)	96 st.
Verkeerregelinstanties	8 st.
Vastgoed: aantal gemeentelijke accommodaties (al dan niet in eigen beheer)	13 basisscholen + 1 gymzaal 2 scholen voor VO + 1 gymzaal 4 binnensportaccommodaties 8 buitensportaccommodaties 8 welzijnsaccommodaties

Paragraaf 4: Financiering

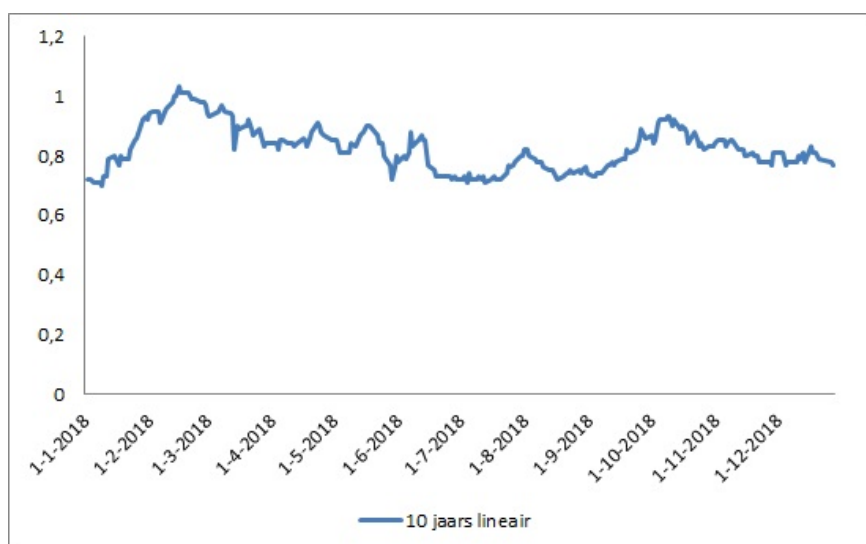
Inleiding

De paragraaf financiering schetst de algemene ontwikkelingen en de relevante ontwikkelingen voor de gemeente Leiderdorp. Onder de algemene ontwikkelingen vallen de renteontwikkelingen en veranderingen in de wet- en regelgeving. Het onderdeel relevante ontwikkelingen voor de gemeente Leiderdorp richt zich specifiek op de renterisiconorm, de kasgeldlimiet en de financiering van de gemeente.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De gemiddelde kapitaalmarktrente (= langlopende financiering) voor rentevaste en lineaire leningen met een looptijd van tien jaar kwam over 2018 uit op 0,83%. In 2017 was de gemiddelde rente 0,73%. De renteontwikkeling in 2018 laat een fluctuerend beeld zien. Er was geen duidelijke trendmatige daling of stijging van de rente.

De rente op de geldmarkt (= kortlopende financiering) wordt voornamelijk bepaald door het rentebeleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB gebruikt de rentestand om te sturen op de inflatie. Het belangrijkste tarief van de ECB is de herfinancieringsrente. De ECB paste de herfinancieringsrente in 2018 niet aan (0%). Voor de geldmarkt is de depositorente die de ECB hanteert de ondergrens. De ECB paste de depositorente in 2018 niet aan (-0,4%). De rentetarieven op kasgeldleningen met de looptijd van één maand waren in 2018 stabiel op een laag niveau. Het hele jaar was er sprake van een negatieve rente.

Ontwikkelingen gemeente Leiderdorp

Kaders treasury

De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) stelt de kaders voor een verantwoorde en professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van decentrale overheden. De gemeenteraad van Leiderdorp bepaalt in de financiële verordening aanvullende kaders voor de treasury.

Kasgeldlimiet

De gemiddelde vlottende schuld, over drie maanden gezien, is voor een gemeente gelimiteerd op 8,5% van het begrotingstotaal. Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de kasgeldlimiet in 2018 weer:

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Gemiddelde netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (=+) of Overschrijding
eerste kwartaal 2018	4.974	5.486	512
tweede kwartaal 2018	1.363	5.486	4.123
derde kwartaal 2018	-841	5.486	6.327
vierde kwartaal 2018	1.163	5.486	4.323

In 2018 overschreden we de kasgeldlimiet niet.

Renterisiconorm

Over de langlopende schuld mogen de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de renterisiconorm in 2018 weer:

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	2017	2018
Begrotingstotaal	87.442	64.536
Wettelijk percentage	20%	20%
Renterisiconorm	17.488	12.907
Bedrag waarover renterisico wordt gelopen (aflossingen)	2.807	2.807
Ruimte onder renterisiconorm	14.681	10.100

Het bedrag aan langlopende leningen waarover de gemeente Leiderdorp volgens de Wet fido een renterisico liep, bedroeg in 2018 € 2,8 miljoen. Dat bedrag blijft ruimschoots binnen de wettelijke norm.

Financiering

De ontwikkeling van de leningenportefeuille staat in de tabel hieronder.

Ontwikkeling leningenportefeuille (bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling leningenportefeuille	Bedrag
Stand per 1 januari 2018	15.241
Nieuwe leningen	5.000
Reguliere aflossingen	-2.807
Vervroegde aflossingen	0
Stand per 31 december 2018	17.434

In 2018 trokken we één langlopende geldlening aan met een hoofdsom van € 5 miljoen. Het aantrekken van de nieuwe langlopende financiering was noodzakelijk gezien de uitgaven - hoofdzakelijk aan de investeringen - die in 2018 plaatsvonden.

Instelling	Bedrag	Periode	Rente
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	5.000.000	27-03-2018 t/m 27-03-2038	1,32%

Rentemethodiek

Voor de toerekening van de rentelasten maakt de gemeente Leiderdorp gebruik van de renteomslagmethode. Het totaal van de rentelasten wordt 'omgeslagen' over het geheel van de investeringen. De rentelasten zijn het totaal van de rentelasten op de langlopende geldleningen en de kortlopende financiering min de renteopbrengsten van overtollige middelen.

Door de renteomslagmethode toe te passen rekenen we de rentelasten volgens de stand van de investeringen toe aan de prestaties. De achterliggende gedachte is dat de gehanteerde omslagrente een reëel percentage is. Zodra de afwijking tussen de gehanteerde omslagrente en de werkelijk rentelast groter wordt dan 0,5% moeten we de gehanteerde omslagrente aanpassen.

Renteresultaat (bedragen x € 1.000)

	Renteresultaat			2018
a	De externe rentelasten	465		
b	De externe rentebaten	-2		
	Saldo rentelasten en rentebaten		463	
c1	De rente doorberekend aan de grondexploitatie	7		
c2	De rente van projectfinanciering richting het taakveld	-		
c3	De rentebaar van doorverstrekte leningen richting het taakveld	-		
	Saldo aan taakvelden toe te rekenen externe rente		7	
d1	Rente over eigen vermogen	-		
d2	Rente over voorzieningen	-		
	Saldo rente over het eigen vermogen en de voorzieningen		-	
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			470
	Totaal aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-588
	Renteresultaat op het taakveld Treasury (-/- = voordeel)			-118

De gehanteerde rentesystematiek slaat de betaalde rente om over het totaal aan activa. Voor deze renteomslag wordt een vast percentage gehanteerd. Voor 2018 bedroeg dit percentage 0,75%. Dit percentage noemen we de omslagrente.

De omslagrente mag niet meer dan 0,5% afwijken van de werkelijke verhouding tussen de betaalde rente en het activavolume. Doordat er een verschil is tussen het gehanteerde omslagpercentage en het werkelijke percentage (toegestaan binnen een bandbreedte van -0,5% en 0,5%) ontstaat er een renteresultaat.

Het gepresenteerde voordeel van € 118.000 betekent dat de gehanteerde omslagrente van 0,75% hoger is dan het werkelijke percentage. We berekenden € 118.000 meer rente door naar de activa dan we daadwerkelijk aan rente betaalden aan de geldverstrekkers. Het verschil van 0,16% bevindt zich binnen de gestelde bandbreedte. Dat betekent dat we een reëel rentepercentage toerekenden aan de activa (het werkelijke percentage bedraagt 0,59%, de omslagrente was 0,75%).

Schatkistbankieren

De gemeente Leiderdorp had enkele perioden in 2018 een positief banksaldo. Gedurende deze perioden stortten we geld af in 's Rijks schatkist, om binnen de gestelde doelmatigheidsdrempel te blijven.

Conform de vereisten in het BBV (art 52c) vermelden we in de toelichting op de balans het drempelbedrag en, per kwartaal, het bedrag aan middelen dat de gemeente Leiderdorp buiten 's Rijks schatkist aanhield.

Complexe financiële producten

De gemeente Leiderdorp maakt geen gebruik van complexe financiële producten zoals derivaten.

Kredietrisicobeheer

De gemeente Leiderdorp heeft een rekening-courantovereenkomst met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Tijdens het jaar houden we een liquiditeitsplanning bij. Met de liquiditeitsplanning bepalen we of we geld moeten aantrekken.

Relatiebeheer

Bancaire relaties voldoen aan de gestelde eisen. Beoordeling van deze relaties vindt plaats bij het aangaan van de relatie. Offertes vragen we conform het statuut bij verschillende instanties op.

Geldstromenbeheer

De geldstromen lopen hoofdzakelijk via de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De saldi op de overige rekeningen boeken we zoveel mogelijk over naar de rekening bij de BNG.

Paragraaf 5: Bedrijfsvoering

Inleiding

Met de introductie van de nieuwe programmaïndeling kozen we voor een subprogramma bedrijfsvoering onder programma 3. Inhoudelijke zaken met betrekking tot de bedrijfsvoering komen in subprogramma 3B aan de orde. In de paragraaf bedrijfsvoering beperken we ons tot het financiële overzicht van de samenstelling personele kosten in de jaarrekening.

Personele kosten

Het overzicht van de personeelskosten is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2017 werkelijk	2018 primitief	2018 na wijz.	2018 werkelijk	begr na wijz -/- werkelijk	% werkelijk/ begr na wijz.
a. Salarislasten	9.218	10.926	10.534	9.627	907	91%
b. Ingeleend/uitgeleend personeel	929	300	276	828	-552	300%
c. Studiekosten	221	231	212	208	4	98%
Totaal	10.368	11.457	11.023	10.663	359	97%

Toelichting overzicht van de personeelskosten

Binnen de salarislasten hadden we een voordeel van € 907.000 ten opzichte van de begroting. Het voordeel was onder andere het gevolg van verschillende openstaande vacatures en van een gedeeltelijke aanwending van het algemene formatiebudget. Deze budgetruimte benutten we om daar waar dat nodig was extern in te huren. Anderzijds detacheerden we in 2018 ook personeel elders, waarmee we inkomsten realiseerden.

Het opleidingsbudget zetten we in 2018 in binnen de kaders van de organisatieontwikkeling. Het beschikbare budget gebruikten we bijna helemaal.

Op de personele kosten resteert een voordeel van € 359.000. Dit resultaat zien we in de jaarrekening voor ongeveer 80% terug op programma 3B Bedrijfsvoering en voor 20% op het onderdeel overhead.

Paragraaf 6: Verbonden partijen

Inleiding

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersoon waarin de gemeente Leiderdorp een bestuurlijk en financieel belang heeft. Bestuurlijk belang betekent dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat de gemeente ter beschikking heeft gesteld en dat niet verhaalbaar is. Of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat wanneer de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

De raad stelde op 31 januari 2011 de spelregels vast voor het aangaan van verbonden partijen voor Leiderdorp. In de nota verbonden partijen staan de algemene en specifieke kaders en de gemeentelijke doelstellingen voor verbonden partijen. Daarmee ontwikkelde de raad een visie op het geheel aan samenwerkingsverbanden.

De werkgroep financieel kader gemeenschappelijke regelingen bepaalt jaarlijks vooraf de hoogte van de indexering en kan een generieke taakstelling opleggen aan de gemeenschappelijke regelingen. Voor Leiderdorp gaat het om Holland Rijnland, de Veiligheidsregio, de Omgevingsdienst West-Holland en de RDOG Hollands Midden. Taakstellingen moeten leiden tot een taakdiscussie bij de gemeenschappelijke regelingen. In de afgelopen jaren legden we geen nieuwe taakstellingen op. De eerder opgelegde maximering van de algemene reserve is vervallen. De gemeenschappelijke regelingen worden geacht een algemene reserve aan te houden die als weerstandsvermogen volstaat ter dekking van de risico's die met de exploitatie samenhangen.

Overzicht verbonden partijen

Totaal overzicht van de bijdragen van Leiderdorp aan verbonden partijen.

Verbonden partij	Bijdrage Leiderdorp	
	werkelijk 2018	begroot 2018
x € 1.000		
Holland Rijnland	842	974
Veiligheidsregio	1.477	1.482
RDOG	917	887
ODWH	511	493
Oude Rijnzone	9	27
Servicepunt71	3.222	3.129
Sociale Dienst (Leiden/Leiderdorp)	1.626	1.540

Als onderdeel van de paragraaf weerstandsvermogen worden de risico's in kaart gebracht. Een aantal risico's hebben betrekking op de samenwerkingsverbanden. De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente Leiderdorp is ruim voldoende om die risico's bij deze samenwerkingsverbanden af te dekken.

Op 31 oktober 2017 heeft ons college besloten (Z/17/052343/100144) het samenwerkingverband GGZ in 2018 te beëindigen. Verder heeft de gemeenteraad op 17 december 2018 besloten om uit te treden als deelnemer aan de Gemeenschappelijke regeling schadevergoedingschap HSL-Zuid. Deze regelingen komen hierna dan ook niet langer als verbonden partij terug.

Gemeenschappelijke regelingen

bedragen x € 1.000

Naam		Samenwerkingsverband Holland Rijnland	
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor veertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 34 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Leiderdorp. Het dagelijks bestuur bestaat uit 7 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Leiderdorp.		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage op basis van aantal inwoners. Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	652	839
	Vreemd vermogen	48.711	56.923
	Jaarresultaat		257
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Website: www.hollandrijnland.nl		

Naam		Veiligheidsregio Hollands Midden	
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam		
Doelstelling/ Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	De 19 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het dagelijks bestuur is samengesteld uit 7 burgemeesters en een voorzitter, waarvan 1 burgemeester uit de gemeente Leiderdorp.		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage op basis van aantal inwoners. Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	5.966	5.837
	Vreemd vermogen	25.091	27.334
	Jaarresultaat		300
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Met de totstandkoming van deze gemeenschappelijke regeling zijn de regelingen Regionale Brandweer, CPA en GHOR opgeheven.		
	Website: www.veiligheidsregio-hm.nl		

Naam		Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden (RDOG HM)	
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissomstandigheden.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 23 leden van de 19 gemeenten in de regio Hollands Midden. Eén lid is afkomstig uit de gemeente Leiderdorp. Het dagelijks bestuur bestaat uit 7 leden waarvan geen uit de gemeente Leiderdorp.		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage op basis van aantal inwoners. Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten en door taakstelling veroorzaakte frictiekosten.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	923	3.627
	Vreemd vermogen	28.484	27.207
	Jaarresultaat		705
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Met de totstandkoming van deze gemeenschappelijke regeling zijn de regelingen GHOR en GGD-ZHN opgeheven (raadsbesluit 10 oktober 2005).		
	Website: www.ggdhm.nl		

Naam		Omgevingsdienst West-Holland	
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	De Omgevingsdienst West-Holland voert de wettelijke taken uit de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (met name het bouwstoffenbesluit) uit, zoals de vergunningverlening en -handhaving. Ook adviseert de Omgevingsdienst de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.		
Bestuurlijk belang	Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan geen bestuursleden uit de gemeente Leiderdorp. Het algemeen bestuur bestaat uit 22 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Leiderdorp.		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren. Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	1.336	821
	Vreemd vermogen	7.145	7.016
	Jaarresultaat		86
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Website: www.odwh.nl		

Naam	Oude Rijnzone		
Vestigingsplaats	Alphen aan den Rijn		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	De Oude Rijnzone is het gebied langs de rivier de Oude Rijn, tussen Leiden en Bodegraven. De Oude Rijnzone is door de provincie aangewezen als transformatiezone. In deze zone worden nieuwe woon- en werkgebieden ontwikkeld, bestaande bedrijfslocaties geherstructureerd en de water- en natuurkwaliteiten versterkt. Daarnaast is er aandacht voor de verbetering van de bereikbaarheid van het gebied.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 3 leden waarvan 1 lid afkomstig uit de gemeente Leiderdorp. In het vierde kwartaal 2015 is de regeling omgevormd naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. Sinds het uittreden van de provincie Zuid-Holland en Zoeterwoude vormen de portefeuillehouders van Bodegraven-Reeuwijk, Alphen aan den Rijn en Leiderdorp het bestuur van de regeling Oude Rijnzone.		
Financieel belang	Met het uittreden van de provincie Zuid-Holland en Zoeterwoude veranderde ook het financiële belang. De verdeling van de kosten vindt nog steeds plaats op basis van het inwoneraantal.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd vermogen	5.301	857
	Jaarresultaat		0
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Website: www.ouderijnzone.nl		

Naam	Servicepunt71		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/ Publiek belang	Sinds 1 januari 2012 verzorgt Servicepunt71 de interne bedrijfsvoering van de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. Servicepunt71 levert producten en diensten op het gebied van ICT, HRM, financiën, juridische zaken en inkoop, en voor de gemeenten Leiden en Leiderdorp ook facilitaire zaken.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 4 leden waarvan 1 lid afkomstig uit de gemeente Leiderdorp.		
Financieel belang	De deelnemers betalen een jaarlijkse bijdrage op basis van een verdeelpercentage. Het verdeelpercentage is gebaseerd op het aandeel in het totaal van de overgedragen formatie en de overgedragen materiële budgetten. De deelnemers in Servicepunt71 zijn gezamenlijk aansprakelijk voor de eventueel ontstane tekorten.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	2.081	2.663
	Vreemd vermogen	13.107	7.413
	Jaarresultaat		158
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Website: www.servicepunt71.nl		

Naam	De gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie sociale diensten Leiden en Leiderdorp		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling lichte vorm		
Doelstelling/ Publiek belang	De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie Leiden en Leiderdorp voert de volgende taken, wetten en regelingen uit: de Participatiewet (PW), het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz), de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW), de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ), de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw), de Wet Inburgering (WI), SMI-kinderopvang, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs), de sociale recherche, het minimabeleid, dan wel enige andere in de toekomst voor deze wetten en regelingen eventueel in de plaats komende regelingen.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit de door de deelnemende colleges van burgemeester en wethouders aangewezen wethouder met de portefeuille werk en inkomen (art. 2, tweede lid). Bestuurlijk overleg vindt ten minste twee keer per jaar plaats (art. 2, derde lid).		
Financieel belang	De gemeente Leiderdorp betaalde volgens de dienstverleningsovereenkomst in 2018 op basis van de voorcalculatie een bijdrage van € 1.626.000.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
	Jaarresultaat	n.v.t.	n.v.t.
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	n.v.t.		

Vennootschappen

Naam	Alliander N.V.		
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Leiderdorp. De gemeente Leiderdorp is aandeelhouder.		
Financieel belang	De gemeente Leiderdorp heeft 604.919 aandelen in Alliander. Het relatieve aandeel is 0,442%.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	3.942.000	4.129.000
	Vreemd vermogen	4.127.000	1.984.000
	Jaarresultaat		334.000
risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Website: www.alliander.nl		

Naam	Oasen		
Vestigingsplaats	Gouda		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	Oasen is een maatschappelijk drinkwaterbedrijf. Oasen zorgt op duurzame wijze voor drinkwater voor zijn klanten.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder		
Financieel belang	De gemeente Leiderdorp heeft 25 aandelen à € 453,78 in Oasen naar rato van het aantal inwoners.		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	103.668	108.494
	Vreemd vermogen	162.538	159.959
	Jaarresultaat		4.826
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Website: www.oasen.nl		

Naam	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Doelstelling/ Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De raad van bestuur en de directie bestaan beide uit 3 leden waarvan geen afkomstig uit de gemeente Leiderdorp. De gemeente is aandeelhouder.		
Financieel belang	De gemeente Leiderdorp heeft 97.968 (€ 222.280) aandelen in BNG Bank (nominale waarde).		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
	Eigen vermogen	4.953.000	4.991.000
	Vreemd vermogen	135.041.000	132.518.000
	Jaarresultaat		337.000
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Deelname in BNG Bank wordt beschouwd als een duurzame belegging.		
	Website: www.bng.nl		

Stichtingen

Naam	DataLand		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/ Publiek belang	<p>DataLand verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, geo- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland. Daarmee ontzorgt DataLand de gemeente. DataLand ondersteunt de gemeentelijke informatiehuishouding op het gebied van de gemeentelijke Geo-, WOZ- en vastgoedinformatie door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - actieve kwaliteitsbewaking, - vertegenwoordiging van het gemeentelijk belang, - organisatie en coördinatie van het Gemeentelijk Geoberaad (i.s.m. VNG); een landelijk ambtelijk en bestuurlijk podium voor gemeentelijke standpunten op het terrein van de ruimtelijke informatie. <p>Verder is deelname niet anders dan een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie, overheidsloket, e-government, dienstverlening, een transparante en betrouwbare overheid evenals de stroomlijning van basisgegevens. Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is DataLand uitgegroeid tot het landelijke kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.</p>		
Bestuurlijk belang	Gemeente is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering.		
Financieel belang	<p>Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in certificaten geïnvesteerde bedrag. Het betreft een eenmalige storting. Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden. Verstrekking van gegevens aan afnemers vindt plaats tegen verstrekkingkosten. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de drieledige taken van de organisatie – een stichting zonder winstoogmerk – uit te voeren. Jaarlijks wordt een vergoeding aan deelnemende gemeenten uitgekeerd voor het leveren van de gemeentelijke gegevens. Het eventuele overschot aan inkomsten wordt daarnaast aan certificaathoudende gemeenten uitgekeerd. Gemeente Leiderdorp heeft 13.352 certificaten van aandelen DataLand B.V. à € 0,10 per certificaat. .</p>		
Kerncijfers verbonden partij	x € 1.000,-	1-1-2018	31-12-2018
			(conceptcijfers)
	Eigen vermogen	751	112
	Vreemd vermogen	522	463
	Jaarresultaat		-638
Risico's	Er zijn geen materiele risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	<p>www.data-land.nl</p> <p>Het is de verwachting dat Dataland op termijn over gaat naar het kadaster.</p>		

Paragraaf 7: Grondbeleid

Visie

Het grondbeleid is ondersteunend aan programma's als ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, verkeer en vervoer, onderwijs, cultuur, sport en recreatie en economische infrastructuur. Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De baten en de financiële risico's zijn van belang voor de algemene financiële positie van de gemeente. Het grondbeleid van Leiderdorp legden we vast in de nota 'Grondbeleid 2013-2017 Grondslagen van het grondbeleid'. De raad stelde de nota op 18 maart 2013 vast. Op dit moment stellen we de nota grondbeleid 2019 - 2022 op.

De programma's hanteren een onderscheid in SMART-doelen, activiteiten en prestatie-indicatoren. Dezelfde driedeling gebruiken we voor het grondbeleid.

Doel	Faciliteren grondbeleid
SMART-doel	Faciliterend grondbeleid, niet meer grond dan nodig, marktconforme grondprijzen.
Activiteiten	We monitoren grondtransacties volgens de nota.
Prestatie-indicatoren	Grondprijzenbrief, de Gemeentelijke Integrale Grondexploitatie (GIG), uniforme erfpachtovereenkomsten

Hieronder volgen enkele kernpunten uit de nota Grondbeleid.

(de nummers tussen haakjes corresponderen met de nummers van de beleidsregels in de nota Grondbeleid)

Beleidskeuze vorm grondbeleid

(3.1) De gemeente Leiderdorp kiest voor een faciliterend grondbeleid. Als we een sterkere stempel willen drukken op een ontwikkeling of als het nodig is een ontwikkeling volgens de gemeentelijke randvoorwaarden vorm te geven, kunnen we actief grondbeleid inzetten. Wel moet het financiële risico, ook op langere termijn, aanvaardbaar zijn.

Instrumenten

De gemeente heeft een aantal instrumenten om grondbeleid te voeren. De beleidsregels bij de diverse instrumenten staan in de nota Grondbeleid. We lichten er enkele uit:

Beleidsregels instrumenten

(4.5.3) De gemeente handhaaft op oneigenlijk gebruik en streeft ernaar, waar mogelijk, tot verkoop te komen.

(4.7.1) Grondverkoop heeft de voorkeur boven erfpacht. Voor erfpacht kiezen we als de gronden voor de gemeente strategisch van belang zijn.

(4.7.3) Bij erfpacht gaat de gemeente uit van een marktconforme canon. In het kader van eenduidigheid en transparantie past de gemeente bestaande erfpachtovereenkomsten bij verlenging aan een marktconforme canon aan.

Grondprijnsbeleid

Bij een transparant grondbeleid horen transparante grondprijzen.

Beleidsregels grondprijnsbeleid

(5.1) We actualiseren het grondprijnsbeleid jaarlijks via een grondprijnsbrief. Hierin staat de richtlijn voor de grondprijzen.

(5.2) De gemeente Leiderdorp hanteert een marktconform grondprijnsbeleid.

(5.3) De grondprijzen bepalen we volgens de residuele waardemethode.

Grondslagen waardering

De gemeente waardeert de gronden tegen verkrijgingprijs vermeerderd met gemaakte kosten voor onderzoek en bouwrijp maken. De boekwaarde mag niet hoger zijn dan de geschatte marktwaarde. Dat is wettelijk verplicht. Afhankelijk van deze inschatting boeken we de boekwaarde af (bij definitief geen mogelijkheid tot terugverdienen) of vormen we een voorziening (bij redelijke twijfel over het terugverdienen van de boekwaarde).

Reserves

Zoals het Besluit begroting en verantwoording (BBV) voorschrijft, voegen we het saldo van een project via resultaatbestemming in het jaar van afsluiten toe aan een reserve grondverkoop. Alle grondexploitaties verantwoorden we onder de algemene reserve bouw- en grondexploitaties.

Organisatie

Beleidsregels organisatie

(6.1.1) We herzien de grondexploitaties jaarlijks en stellen ze vast via de Gemeentelijke Integrale Grondexploitatie (GIG).

(6.1.2) In de jaarlijkse GIG-rapportage vindt naast verantwoording over de grondexploitaties ook verantwoording plaats over overige ruimtelijke investeringsprojecten.

(6.1.3) Weergave van de voortgang ten opzichte van de GIG-rapportage vindt minimaal jaarlijks plaats in de GIG-voortgangsrapportage.

(6.2.1) Per project of grondexploitatie brengt de gemeente de risico's in beeld. Hierbij geven we beheersmaatregelen aan.

(6.2.2) Het weerstandsvermogen berekenen we volgens de leidraad in de kadernota weerstandsvermogen en risicomanagement en nemen we op in de paragraaf Weerstandsvermogen bij de begroting en de jaarstukken.

GIG

Voor een uitgebreide toelichting op de grondexploitaties verwijzen we naar de rapportage GIG 2019.

GIG algemeen

In de rapportage GIG 2019 staat de financiële stand van zaken van de ruimtelijke projecten. In het najaar van 2018 informeerden we de raad bij de 2e Bestuursrapportage over de financiële voortgang via de voortgangsrapportage GIG 2018. Bij de voortgangsrapportages vindt geen financiële doorrekening plaats. Bij de rapportage GIG gebeurt dit wel.

Tabel 1 zet de resultaten van de GIG per 2019 af tegen de GIG-versie van 2018 (vastgesteld op 28 mei 2018). Voor de vergelijkbaarheid zijn de bedragen ook uitgedrukt als netto contante waarde (NCW) per 01-01-2018.

Tabel 1: Netto contant resultaat Integrale Grondexploitaties 2018-2019:

TOTAALOVERZICHT				
	GIG - 2019	GIG - 2019	GIG - 2018	Vershil
	NCW 01-01-19	NCW 01-01-18	NCW 01-01-18	NCW 01-01-18
W4				
Mauritskwartier - Kavel M	230.593	227.141	185.155	41.985
Bospoort Noord	2.199.766	2.166.831	881.307	1.285.523
Bospoort Zuid	-2.828.656	-2.773.192	-2.153.799	-619.393
Fietspaden en -bruggen W4	-2.810.407	-2.755.301	-3.501.050	745.749
Totaal	-3.208.703	-3.134.523	-4.588.386	1.453.863
	(nadelig)	(nadelig)	(nadelig)	(voordelig)
Overige ruimtelijke projecten				
Amaliaplein	2.649.147	2.609.483	3.055.573	-446.091
Driemaster	507.389	499.792	233.394	266.398
Totaal	3.156.536	3.109.275	3.288.967	-179.693
	(voordelig)	(voordelig)	(voordelig)	(nadelig)
Totaal alle projecten	-52.168	-25.248	-1.299.419	1.274.170

Voor de beoordeling van de resultaten is het belangrijk te weten dat de resultaten mede gebaseerd zijn op aannames op basis van de huidige inzichten. Er is dus altijd sprake van een bandbreedte. Een verslechtering of verbetering ten opzichte van de huidige inschattingen heeft een direct effect op het eindresultaat. De nominale waarde van het eindresultaat is € 2.311.000.

Mutaties brengen we bij het afsluiten van de projecten ten bate of ten laste van de algemene reserve bouw- en grondexploitaties.

W4

Ten opzichte van de GIG 2018 is er voor W4 een mutatie van € 1,16 miljoen (voordelig). Dit leidt tot een totaal resultaat voor W4 van € 3,51 miljoen (nadelig op netto contante waarde 01/01/2019). Dit komt vooral door:

- Bijstelling van kostenramingen bij de projecten Bospoort Zuid en 'Fietspaden en -bruggen W4' (circa +/- 0,56 miljoen voordelig)
- Hogere verkoopopbrengsten dan begroot voor de resterende kavel bij het project Mauritskwartier - Kavel M (circa +/- € 0,15 miljoen voordelig)
- Afsluiten van de grondexploitatie Bospoort-Noord. Dit heeft een voordelig effect op het project Bospoort-Noord (circa +/- 1,3 € miljoen voordelig), doordat enkele kosten niet zijn gerealiseerd en doordat er geen bijdrage voor de ontsluitingsweg meer wordt gedaan aan het project Bospoort-Zuid. Hierdoor is er een nadelig effect op Bospoort-Zuid (circa +/- € 0,83 miljoen nadelig).

Van een aantal W4-projecten is het resultaat nadelig. Op basis van het BBV troffen we hiervoor een voorziening van in totaal circa € 5,65 miljoen (zie tabel 2). Deze voorziening moeten we per 01-01-2019 naar boven bijstellen tot circa € 5,94 miljoen. Dit komt doordat Bospoort-Zuid geen bijdrage meer ontvangt voor een laanontsluiting, omdat dit project wordt afgesloten. Hiertegenover staat dat we Bospoort-Noord afsluiten met een hoger resultaat dan begroot.

Tabel 2: Voorzieningen W4

Getroffen voorzieningen W4				
	GIG - 2019	GIG - 2019	GIG - 2018	Vershil
	NCW 01-01-19	NCW 01-01-18	NCW 01-01-18	NCW 01-01-18
Bospoort-Zuid	-2.828.656	-2.773.192	-2.153.799	-619.393
Fietsbruggen en -paden W4	-2.810.407	-2.755.301	-3.501.050	745.749
Totaal	-5.639.063	-5.528.493	-5.654.849	126.356
	(nadelig)	(nadelig)	(nadelig)	(voordelig)

Overige ruimtelijke projecten

Het resultaat van de integrale grondexploitatie voor de overige ruimtelijke projecten wijzigde met circa € 0,18 miljoen (nadelig) tot een resultaat van circa € 3,16 miljoen. De wijziging van het resultaat komt met name door:

- Bijstellen ramingen voor het project Amaliaplein naar aanleiding van scopewijziging herinrichting parkeerterrein (circa -/- € 0,34 miljoen nadelig).
- We bereikten bij het project Amaliaplein overeenstemming met de eigenaren van de Oranjegalerij voor het sluiten van een minnelijke planschadeovereenkomst die hoger uitviel dan begroot (circa -/- € 0,11 miljoen nadelig).
- We namen bij het project Amaliaplein een bijdrage op van de Lidl omdat we kosten maken voor de ontwikkeling van de Lidl. We spraken af om deze te verrekenen (circa +/+ € 0,28 miljoen voordelig).
- Bijstellen van overige posten voor het project Amaliaplein en de aangepaste fasering. Dit leidt tot aangepaste rente- en indexatie-invloeden (circa -/- € 0,23 miljoen nadelig).
- Bijstellen van de kosten voor bouw- en woonrijp maken bij het project Driemaster (circa +/+ € 0,10 miljoen voordelig)
- We hielden er rekening mee dat de reeds gemaakte sloopkosten voor project Driemaster via de grondexploitatie zouden worden bekostigd. Deze kosten bleken echter al genomen te zijn (circa +/+ € 0,16 miljoen voordelig).
- Tenslotte is naar aanleiding van voortschrijdend inzicht bij de controle van de jaarrekening 2018 én in afwijking van de vastgestelde GIG een bijstelling van de eindwaardeberekening voor 'Fietsbruggen- en paden W4' doorgevoerd van € 0,3 miljoen waarmee de voorziening negatieve grondexploitaties is verlaagd.

Projecten met een uitvoeringsbesluit en een positief eindresultaat

Tabel 3: Projecten met een positief eindresultaat

Project	Balanswaarde per 31-12-2018	Netto contante waarde verwacht exploitatieresultaat (-/- = voordelig)
Mauritskwartier - Kavel M	-59.556	-230.593
Bospoort-Noord	0	-2.199.766
Amaliaplein	230.537	-2.649.147

Project	Balanswaarde per 31-12-2018	Netto contante waarde verwacht exploitatieresultaat (-/- = voordelig)
Driemaster	108.498	-507.389
Totaal	279.479	-5.586.895

Voor de overzichten per complex voor de W4 en exploitatie per complex grondbedrijf verwijzen we naar de GIG 2019, vertrouwelijke bijlage 1b.

Risico's publiek-private samenwerking (PPS)

De gemeente heeft momenteel geen PPS-constructie.

In de GIG 2019 staan per project de risico's en de beheersmaatregelen aangegeven. Het belangrijkste projectoverstijgende risico is op dit moment de aanbestedingsmarkt. Wegens krapte op de markt en stijging van de prijzen is er sprake van vertraging en hogere ramingen. In de grondexploitaties stelden we de budgetten bij.

Als we het restant van kavel 1 en/of 5 van Vierzicht op termijn toch tot ontwikkeling kunnen brengen, is dat een optimalisatiemogelijkheid voor de GIG. Uit deze optimalisatie moeten we dan echter wel de sloop van de tijdelijke geluidschermen betalen.

Ook de agenda omgevingsvisie Hart van Holland biedt kansen voor ontwikkeling van de W4-zone.

Parameters

Bij de herziening per 1/1/2019 van de grondexploitaties in de GIG 2019 hanteren we de volgende parameters:

- Rentepercentage: 1,52%
- Kostenindex: 2,5%
- Opbrengstenindex: 0,0%

De berekening van het rentepercentage is gebaseerd op de systematiek van rentetoerekening aan grondexploitaties uit de notitie Grondexploitaties van de commissie BBV. We berekenden het percentage rentekosten op basis van het gewogen percentage van de bestaande (externe) leningenportefeuille, in de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.

De kostenindex pasten we niet aan ten opzichte van de GIG 2018, gelet op de langjarige verwachting van de kostenstijging in de grond-, water- en wegenbouw (GWW).

De opbrengstenindex pasten we niet aan ten opzichte van de GIG 2018, gelet op het conservatief ramen van opbrengsten.

Fasering verkopen

Bij de herziening per 1/1/2019 van de grondexploitaties in de GIG 2019 faseerden we de nog te verwachten opbrengsten voor grondverkoop als volgt:

- Mauritskwartier kavel M: 2019 (voor het resterende perceel)

- Bospoort (paviljoens): 2019
- Amaliaplein: 2019
- Driemaster: 2019

Paragraaf 8: Subsidieverstrekingen

Subsidieplafond 2018:	Subsidieprogram	Productsubsidie	Totaal
Vastgestelde subsidieplafond 2018	145.646	1.181.466	1.327.112
Totaal	145.646	1.181.466	1.327.112

Werkelijke uitgaven subsidieplafond 2018:	Activiteiten	Huisvesting	Totaal
Subsidieprogramma	82.316	45.698	128.014
Productsubsidie:			
B Plus C	308.300	124.400	432.700
SCW	353.124	43.000	396.124
Pluspunt	298.017	54.625	352.642
Totaal Productsubsidie	959.441	222.025	1.181.466
Totaal werkelijke uitgaven 2018:	1.041.757	267.723	1.309.480
Saldo op subsidieplafond 2018:			17.632

3.3 Rapportage Interbestuurlijk Toezicht

Domein	Rood/ Oranje/Groen	Toelichting
Financiën		
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht.	Groen	De jaarbegroting 2019 en het meerjarenbeeld 2020-2022 zijn voor alle jaren structureel en reëel in evenwicht. Op pagina 121 van de programmabegroting 2019 is het evenwicht in beeld gebracht.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Ruimtelijke ordening		
De gemeentelijke bestemmingsplannen zijn aangepast aan de Verordening Ruimte 2014 (artikel 3.4 Verordening Ruimte).	Groen	De gemeentelijke bestemmingsplannen zijn conform de Verordening Ruimte 2014. Op basis van een controle op hoofdlijnen (thematisch op hoofdonderwerpen als kantoren, bedrijven, detailhandel, erfgoed, bescherming ruimtelijke kwaliteit, agrarische verbouwing, natuurnetwerk) constateerden we dat de gemeentelijke bestemmingsplannen aan de Verordening Ruimte 2014 voldoen. We namen de bestemmingsplannen niet per plan per bestemming op artikelniveau door.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Omgevingsrecht		
Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen		
Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving wordt tijdig een beleidsplan, een uitvoeringsprogramma en een evaluatie vastgesteld en met de jaarrapportage over de uitvoering bekend gemaakt aan de gemeenteraad. Binnen twee maanden na vaststelling doen we hierover mededeling aan de provincie Zuid-Holland.	Rood	De gemeenteraad stelde het VTH-Beleidsplan 2016-2020 op 10 oktober 2016 vast. In 2019 stelt de raad het evaluatieplan (jaarrapportage) 2018 en het uitvoeringsplan 2019 vast, voor 1 juni 2019.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Ja	Er is reden voor extra aandacht omdat de jaarlijkse evaluatie, het uitvoeringsprogramma en het werken conform het VTH-beleidsplan achterblijven.
Monumentenzorg		
De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie voor de (rijks)monumenten.	Groen	De gemeente werkt samen met de gemeente Leiden op dit gebied en maakt gebruik van de monumentencommissie van de gemeente Leiden.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Archief- en informatiebeheer		
Het archief- en informatiebeheer zijn op orde.	Oranje	Aan de hand van het verbeterplan pakten we de personele bezetting aan. Ook vond een vernietiging plaats van de oudere digitale bestanden. Het beheer van de archiefruimten (temperatuur/vochtigheid)pakken we in 2019 aan. Bij Erfgoed Leiden vroegen we de jaarlijkse inspectie aan. Het verslag van deze inspectie hebben we nog niet ontvangen, maar zenden we na zodra het beschikbaar is.

Domein	Rood/ Oranje/Groen	Toelichting	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee		
Huisvesting verblijfsgerechtigden/ vergunninghouders			
We voldeden volledig en tijdig aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand.	Oranje	Gevraagde informatie	Stand van zaken
		Voorsprong per 1 januari van het verantwoordingsjaar	5
		Fase interventieladder op 1 januari	taakstelling gerealiseerd
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar	21
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders	9
		Achterstand per 1 juli van het verantwoordingsjaar	-7
		Fase interventieladder op 1 juli	signaleren
		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	18
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	22
		Achterstand per 31 december van het verantwoordingsjaar	-3
		Fase interventieladder op 31 december	informatie opvragen en valideren
		eventuele toelichting	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee		

3.4 Informatiebeveiliging en privacy

Informatiebeveiliging

In 2018 doorliepen we voor het eerst de ENSIA-cyclus met succes. We hadden twee audits van de DigiD-aansluitingen van de gemeente. Leiderdorp beschikt over twee DigiD-aansluitingen die we gebruiken voor de authenticaties in het DigiLoket en het WOZ-portaal.

De ENSIA-zelfevaluatie pakten we gezamenlijk op. Ook de cyclus van 2018-2019 voeren we op dezelfde wijze regionaal uit. Dit jaar deden we een marktverkenning voor de aanschaf en implementatie van een ISMS (Information security management system). Het ISMS gaat de informatiebeveiligers ondersteunen bij de uitvoering van de kwaliteitscyclus Plan-do-Check-Act, het monitoren en het rapporteren over de BIG-maatregelen.

In 2019 implementeren we het ISMS en nemen we het in productie. We richten het ISMS, conform ons beleid en de BIG, in met belangrijke rollen voor functioneel beheer en het lijnmanagement. 2018 was een overgangsjaar voor informatiebeveiliging. In 2019 kijken we naar de benodigde capaciteiten en de verdeling van de taken en verantwoordelijkheden binnen het programma VRIS. In de loop van 2019 doet de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) zijn intrede. Dit is een eenduidig normenkader voor de hele overheid die alle sectorale baselines gaat vervangen (denk aan BIG, BIR, BIWA). Op basis van beide ontwikkelingen - reorganisatie en BIO - herzien en actualiseren we het regionale informatiebeveiligingsbeleid.

Privacy - Verantwoording AVG 2018 Functionaris Gegevensbescherming.

In 2018 heeft de gemeente Leiderdorp heel wat werk verzet om de AVG te implementeren in de organisatie, systemen en processen. De gemeente heeft er blijk van gegeven aandacht te hebben voor het belang van de veiligheid van persoonsgegevens die haar zijn toevertrouwd.

Gedurende het jaar is een basisniveau gerealiseerd. Dit basisniveau ziet met name op het creëren van bewustzijn bij de medewerkers en keten/samenwerkingspartners, inzicht en verantwoording van processen/verwerkingen, adequate afhandeling van incidenten en het gevolg (kunnen) geven aan de rechten van betrokkenen. Dit vormt een goede uitgangspositie voor de gewenste doorontwikkeling.

Echter, gegevensbescherming is nooit af – alleen al vanwege de ontwikkeling van nieuwe inzichten en toepassingsmogelijkheden van techniek en samenwerkingen. Dit vraagt om een organisatie waarin de principes van de AVG tot in het “DNA” is doorgedrongen. Dat vergt tijd en inspanning. Men is zich hiervan bewust. De regionale aanpak van informatievoorziening, waar ook informatiebeveiliging en gegevensbescherming onderdeel van uitmaakt, zal hier een positieve bijdrage aan leveren.

Voor 2019 zijn maatregelen en aandachtspunten aangekondigd die passen bij de gewenste doorontwikkeling. Dat zijn onder meer een verdere focus op bewustwording, actualiseren van beleid en het completeren en optimaliseren van afspraken met derden. De gemeente is in 2018 ondersteund en gemotiveerd door het privacy team. De uitdaging en voorwaarde voor een blijvende privacy-bewuste organisatie is dat in 2019 het ‘eigenaarschap’ van dit thema in beleid en uitvoering verder wordt opgenomen door het college en de opgaveteams.

4. JAARREKENING

4.1 Algemene toelichting jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeente' (BBV) en de Financiële Verordening 2018 gemeente Leiderdorp, zoals vastgesteld door de gemeenteraad op 11 december 2017

Waarderingsgrondslagen

Algemeen

Waardering van passiva en activa alsmede de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde, tenzij hierna anders toegelicht. De waarderingsgrondslagen per balansonderdeel worden in het vervolg van deze jaarrekening toegelicht.

Immateriële vaste activa

Het betreft hier kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdrage aan activa in eigendom van derden. Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en in 5 jaar lineair afgeschreven. Voor bijdragen aan de activa in eigendom van derden is de afschrijvingsduur maximaal gelijk aan die van de activa waarvoor de bijdrage aan derden wordt verstrekt.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden opgenomen op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met lineair berekende afschrijvingen en tot 31 december 2016 met eventuele beschikkingen over reserves voor zover het investeringen in openbare ruimte met een maatschappelijk nut betreft.

Afwaardering van bedrijfseconomisch vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. Afwaardering van maatschappelijk vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde en er ten opzichte van de huidige functie geen (bestuurlijke) intentie is voor duurzame exploitatie.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats.

Voorraden

Zowel de gronden van het grondbedrijf als die van inbreidingslocaties worden onder voorraden verantwoord. De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een afwaardering naar de lagere marktwaarde verantwoord/wordt een voorziening voor het verwachte negatieve resultaat getroffen, deze voorzieningen zijn onder voorraden verantwoord. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten (limitatief opgesomd in de kostensoortenlijst zoals

opgenomen artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening), welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs is daarnaast de werkelijk over vreemd vermogen betaalde rente over het boekjaar toegerekend. De rente is toegerekend over de boekwaarde van de grondexploitatie per 1 januari van het betreffende boekjaar.

De disconteringsvoet die is gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties is voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone (voor 2018: 2%).

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd wordt tussentijds naar rato van de voortgang van de kosten en de opbrengsten winst worden genomen. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Overige vlottende activa

De overige vlottende activa zijn tegen de nominale waarde opgenomen. Voor oninbaarheid is een voorziening getroffen.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserves, de bestemmingsreserves en het saldo van de rekening van baten en lasten.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn tegen nominale waarde opgenomen. Voorzieningen worden gevormd ter afdekking van:

- Verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het lopende begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Aan voorzieningen ter egalisatie van (onderhouds)lasten van kapitaalgoederen over meerdere begrotingsjaren ligt een actueel (beheer)plan ten grondslag. Uitgevoerd achterstallig onderhoud is daarbij ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze lasten zijn niet ten laste van de gevormde voorziening gebracht.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het “jaarlijks vergelijkbaar volume” is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Langlopende schulden

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Overzicht baten en lasten

In het overzicht baten en lasten wordt het stelsel van baten en lasten gehanteerd. Baten en lasten rekenen we toe aan het jaar waarop deze betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzien zijn. Baten en lasten, waaronder ook begrepen de heffing van de vennootschapsbelasting, worden daarbij verantwoord tot hun brutobedrag.

Algemene uitkering

De algemene uitkering is gebaseerd op de meest actuele gegevens van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Hierbij zijn de beschikkingen tot en met december 2018 meegenomen.

Dividend

Dividenden zijn verantwoord in het jaar waarin het besluit tot toekenning van het dividend door de algemene vergadering van de vennootschap is genomen.

Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn gebaseerd op de berekende afschrijvingen vermeerderd met rente over de boekwaarde bij de aanvang van het verslagjaar van het betreffende activum. Het gehanteerde rentepercentage bedraagt in 2018 0,75%.

Voor de afschrijving van de activa gelden de maximale afschrijvingstermijnen zoals deze door de gemeenteraad in de financiële verordening zijn vastgesteld en zoals hierna toegelicht. De afschrijving start in het jaar volgend op het jaar waarin het object in gebruik wordt genomen.

Omschrijving activa	Afschrijvingstermijn
<ul style="list-style-type: none">■ Civiel technische kunstwerken■ Riolerings■ Wegen en waterwegen■ Nieuwbouw gebouwen■ Nieuwbouw sporthal	50 jaar
<ul style="list-style-type: none">■ Nieuwbouw onderwijs	40 jaar
<ul style="list-style-type: none">■ Onderlaag kunstgras sportvelden	30 jaar

<ul style="list-style-type: none"> ■ Renovatie / groot onderhoud (onderwijs)gebouwen ■ Houten bruggen ■ Openbare verlichting ■ Verkeersvoorzieningen 	25 jaar
<ul style="list-style-type: none"> ■ Tijdelijke voorzieningen gebouwen Beveiligingsinstallaties gebouwen ■ Straatmeubilair ■ Verkeersregelinstallaties (VRI) ■ Sporttechnische laag kunstgras sportvelden 	20 jaar
<ul style="list-style-type: none"> ■ Huisvesting milieustraat ■ Technische installaties (verwarming, klimaat, licht, liften) ■ Onderwijs- en kantoormeubilair ■ Afvalbakken en containers ■ Verkeersregelaarsautomaten (VRA) ■ Toplaag kunstgras sportvelden ■ Aanleg gras- en hekwerken sportvelden ■ Speelvoorzieningen ■ Bijdragen aan activa in eigendom van derden 	15 jaar
<ul style="list-style-type: none"> ■ Ondergrondse afvalcontainers ■ Onderwijsleerpakket (OLP) ■ Gladheidsbestrijding verkeer ■ Voertuigen 	10 jaar
<ul style="list-style-type: none"> ■ Automatisering ■ Kantoor- en telecommunicatieapparatuur ■ Beregeningsinstallatie sportvelden ■ Kosten van onderzoek en ontwikkeling 	5 jaar

Lasten groot onderhoud

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud, bodemsaneringen en het baggeren van watergangen zijn niet levensduur verlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie of de gevormde voorziening gebracht.

Kostenverdeelstaat

De toedeling van de kostenplaatsen gebeurt in overeenstemming met de begroting (begroting =werkelijk). Het saldo aan het einde van het jaar wordt alsnog doorbelast conform de capaciteitsbegrotingen.

4.2 Balans per 31 december

ACTIVA		31-12-2017		31-12-2018
Vaste activa				
Immateriële vaste activa		485		312
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	188		65	
Bijdragen activa derden	298		247	
Vaste activa				
Materiële vaste activa		75.360		75.147
Investerings met economisch nut	55.520		53.597	
Investerings economisch nut met heffingen	12.346		12.774	
Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut	7.494		8.777	
Financiële vaste activa		2.512		2.857
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	2.137		2.137	
Leningen aan:				
-Overige verbonden partijen	0		0	
-Overige langlopende leningen	354		699	
- Overige uitz.Rentetypisch looptijd>1 jr.	20		20	
Totaal vaste activa		78.357		78.316
Vlottende activa				
Vorraden		-6.117		-2.380
-Onderhanden werk inclusief bouwgronden in exploitatie	-6.117		-2.380	
-Gereed product en handelsgoederen	0		0	
Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar		5.775		7.737
-Vorderingen op openbare lichamen	2.966		4.064	
-Rekening-courant verhoudingen met niet fin. Instellingen	0		0	
-Overige vorderingen	2.809		3.673	
Liquide middelen		45		21
Kassaldi	1		1	
Banksaldi	44		20	
Overlopende activa		103		88
Voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:				
-Het Rijk	102		88	
-Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen	0		0	
Totaal vlottende activa		-193		5.466
TOTAAL ACTIVA		78.164		83.782

PASSIVA		31-12-2017		31-12-2018
Vaste passiva				
Eigen vermogen		41.648		41.276
Reserves				
-Algemene reserves	12.734		14.230	
-Bestemmingsreserves	27.663		26.757	
-Saldo van de rekening van baten en lasten	1.252		289	
Voorzieningen		12.943		13.863
Voorzieningen				
-Egalisatie voorzieningen	6.553		6.657	
-Voorzieningen derden verkr midd met spec best	4.666		4.852	
-Voorzieningen toekomstige verplichtingen	1.724		2.353	
Vaste schulden met een rentetypische looptijd ≥ één jaar		15.255		17.448
Onderhandse leningen van:				
-Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	15.241		17.434	
Waarborgsommen	14		14	
Totaal vaste passiva		69.847		72.587
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		5.840		8.350
-Kasgeldleningen	0		0	
-Banksaldi	1.236		3.748	
-Overige schulden	4.605		4.602	
Overlopende passiva		2.477		2.845
Voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:				
-Het Rijk	40		20	
-Overige Nederlandse overheidslichamen	1.620		2.048	
-Overige vooruitontvangen bedragen	817		777	
Totaal vlottende passiva		8.317		11.195
TOTAAL PASSIVA		78.164		83.782
Borg- en garantstellingen		22.231		19.784

4.3 Toelichting op de balans

4.3.1 Toelichting op de activa (alle bedragen x € 1.000)

4.3.1.1 Immateriële en materiële vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 31-12-17	Inves- teringen	Des- investeringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaarde- ring duurzame waarde- vermindering	Boekwaarde 31-12-18
Kosten onderzoek en ontwikkeling	188	35	83	40	35	0	65
Bijdrage activa derden	298	0	0	51	0	0	247
Totaal immateriële vaste activa	485	35	83	91	35	0	312

Kosten onderzoek en ontwikkeling

Het bedrag onder bijdragen van derden bestaat uit:

- Bijdrage van Oude Rijnzone als voorbereiding Transformatie A4-HSL informatie centrum. Deze is evengroot als de investering.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling grondexploitaties

Kosten die worden gemaakt in de periode vóóordat een grondexploitatie wordt vastgesteld door de gemeenteraad, worden als voorbereidingskosten geactiveerd onder de balanspost 'Kosten van onderzoek en ontwikkeling'. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie, dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat. In de tabel hieronder wordt de ouderdom van de voorbereidingskosten in beeld gebracht. Doordat in 2018 Grex Driemaster heeft geleid tot een actieve grondexploitatie zijn de geactiveerde kosten overgeboekt naar Voorraden Onderhanden werken bouwgronden in exploitatie W4.

Project	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Grex Driemaster	83	-83	0	0	0	0

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De opgenomen bijdragen aan activa in eigendom van derden bestaat uit:

- bijdrage aanleg ijsbaan
- bijdrage scouting gebouw
- bijdrage kleedkamers Alecto

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Investeringen met economisch nut	55.520	53.597

Materiële vaste activa	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Investeringen economisch nut met heffingen	12.346	12.774
Investeringen met maatschappelijk nut	7.494	8.777
Totaal materiële vaste activa	75.360	75.147

Het onderstaand overzicht toont het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut:

Investerings met economisch nut	Boekwaarde 31-12-17	Investerings	Des- investerings	Afschrijvings	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-18
Gronden en terreinen	4.516	0	13	35	0	4.469
Bedrijfsgebouwen	44.525	353	0	1.667	0	43.212
Grond -,weg - en waterbouwkundige werken	1.190	17	0	100	0	1.108
Vervoermiddelen	536	0	0	111	0	425
Machines, apparaten en installaties	2.752	70	3	309	0	2.510
Overige materiële vaste activa	2.000	347	0	473	0	1.873
Totaal investeringen met economisch nut	55.520	787	16	2.695	0	53.597

Investerings bestaan onder andere uit:

- verbouwing Leo Kannerschool (bedrijfsgebouwen)
- verkeersregelinstallatie (machine, apparaten en installaties)
- IBOR spelen (overige materiële vaste activa)

Desinvesteringen bestaan uit:

- Grond Driemaster
- Afboeken betaalautomaten bevolking

Het onderstaand overzicht toont het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut met heffings:

Investerings met economisch nut met heffings	Boekwaarde 31-12-17	Investerings	Des- investerings	Afschrijvings	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-18
Grond-,weg- en waterbouwkundige werken	8.448	643	0	173	0	8.917
Vervoermiddelen	300	78	0	60	0	318
Machines, apparaten en installaties	2.551	99	0	159	0	2.491
Overige materiële vaste activa	1.047	57	0	57	0	1.048
Totaal investeringen met economisch nut met heffings	12.346	877	0	449	0	12.774

Investerings betreft met name:

- Riolering

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut had het volgende verloop:

Investerings met maatschappelijk nut	Boekwaarde 31-12-17	Investerings	Des- investeringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-18
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (t/m 2016)	3.317	0	0	121	0	3.196
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (vanaf 2017)	1.558	1.604	0	6	122	3.034
Machines, apparaten en installaties (t/m 2016)	2.543	0	0	153	0	2.391
Machines, apparaten en installaties (vanaf 2017)	34	83	0	0	0	117
Overige materiële vaste activa (t/m 2016)	42	0	0	2	0	40
Overige materiële vaste activa (vanaf 2017)	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	7.494	1.687	0	282	122	8.777

Voor de grond-, weg- en waterbouwkundige werken worden de mutaties met name veroorzaakt door:

- Uitgaven IVVP
- Uitgaven IBOR

Bijdragen van derden betreft:

- Herinrichting Vlikoterrein van GR Oude Rijnzone
- Herinrichting polder Achthoven een correctie op een bijdrage
- IVVP Ercalaan/Acaciaaan van Holland Rijnland

4.3.1.2 Financiële vaste activa

Financiële vaste activa	Boekwaarde 31-12-17	Verstekte leningen	Aflossingen	Afschrij- vingen	Boekwaarde 31-12-18
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen (effecten)	2.137	0	0	0	2.137
Leningen aan:					
-overige langlopende leningen	354	500	155	0	699
-overige uitz.Rentetypisch looptijd>1 jr.	20	0	0	0	20
Totaal financiële vaste activa	2.512	500	155	0	2.857

Leningen

De lening verstrekt aan voetbalvereniging RCL opgenomen onder de post langlopende leningen voor € 155.000 is in 2018 in zijn geheel afgelost. Daarnaast zijn duurzaamheidsleningen verstrekt via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn). Ultimo 2018 is daadwerkelijk ruim € 341.000 verstrekt aan duurzaamheidsleningen via het SVn.

Onder overige uitzettingen (rentetypisch looptijd > 1 jr) is opgenomen een lening verstrekt aan het COVS (Centrale Organisatie van Voetbal Scheidsrechters).

Deelnemingen (effecten)

In 2018 vonden geen mutaties in de deelnemingen plaats.

	aantal	Nominale waarde	Boekwaarde 31-12-17	Mutaties	Boekwaarde 31-12-18
Aandelen Alliander	604.919	3,14	1.903	0	1.903
Aandelen Bank Ned. Gemeenten	97.968	2,27	222	0	222
Aandelen OASEN	25	453,78	11	0	11
Certificaten DataLand	13.352	0,10	1	0	1
Totaal deelnemingen (effecten)	716.264		2.137	0	2.137

4.3.1.3 Voorraden

Voorraden	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Onderhanden werken bouwgronden in exploitatie W4	-6.230	-2.718
Onderhanden werken bouwgronden in exploitatie overig	113	339
Totaal Voorraden	-6.117	-2.379

Van de overige projecten kunnen we het volgende overzicht geven:

	Boekwaarde 31-12-17	Bestedingen	Opbrengsten	Winstuitname	Boekwaarde 31-12-18	Voorziening verlieslatend complex	Balanswaarde 31-12-18
Overige grondexploitaties:							
Driemaster	0	108	0		108	0	108
Amaliaplein	113	117	0		231		231
Totaal	113	226	0	0	339	0	339

Toelichting in exploitatie genomen bouwgronden W4:

	Boekwaarde 31-12-17	Beste- dingen	Opbreng- sten	Winst- uitname	Boekwaarde 31-12-18	Voorziening verlieslatend complex	Balanswaarde 31-12-18
Mauritskwartier Kavel M	-165	-2	0	107	-60	0	-60
Bospoort Noord	-2.183	-17	0	2.200	0	0	0
Bospoort Zuid	990	24	0		1.014	2.829	-1.815
Fietsbrug Munnikkenpolder	783	1.183	0		1.966	2.810	-844
Totaal	-575	1.188	0	2.307	2.920	5.639	-2.718
Voorziening verlieslatend	-5.655						
Balanswaarde 1-1-2018	-6.230						

In 2018 is project Bospoort Noord met een voordelig resultaat ad € 2,2 mln afgesloten. Dit bedrag is in de reserve Bouw- en grondexploitaties gestort. De berekening van de tussentijdse winstneming volgens de POC-methode (Percentage of completion) heeft aanleiding gegeven om voor het project Mauritskwartier Kavel M € 107.000 winst te nemen. Ook dit bedrag is gestort in de reserve Bouw- en grondexploitaties.

Het verwachte resultaat van het project Fietsbrug Munnikkenpolder is ten opzichte van vorig jaar met € 691.000 verbeterd. Hierdoor kon de voorziening negatieve grondexploitaties verlaagd worden. Daar staat tegenover dat het verwachte resultaat van het project Bospoort Zuid is verslechterd ten opzichte van vorig jaar (€ 675.000). Het verschil tussen beide bedragen is onttrokken aan de reserve Bouw- en grondexploitaties.

Project	Boekwaarde 31-12-2018	Nog te maken kosten	Nog te verwachten opbrengsten	Rente	Verwacht exploitatie- resultaat op eindwaarde	Netto contante waarde verwacht exploitatie- resultaat
Fietsbrug Munnikkenpolder	1.966	2.438	1.567	30	2.867	2.810
Amaliaplein	231	1.712	4.630	-43	-2.730	-2.649
Mauritskwartier Kavel M	-60	73	246	-5	-238	-231
Driemaster	108	1.423	2.038	-24	-531	-507
Bospoort Zuid	1.014	2.567	691	53	2.943	2.829
Totaal	3.259	8.213	9.173	11	2.311	2.252

Parameters

Bij de herziening per 1/1/2019 van de grondexploitaties in de GIG 2019 hanteren we de volgende parameters:

- Rentepercentage: 1,52%
- Kostenindex: 2,5%

- Opbrengstenindex: 0,0%

Voor een nadere toelichting op de grondexploitaties verwijzen we naar paragraaf 7 Grondbeleid.

4.3.1.4 Uitzettingen korter dan 1 jaar

Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde 31-12-18
Vorderingen op openbare lichamen	2.966	4.064	0	4.064
Rekening-courant verhoudingen met niet fin. instellingen	0	0	0	0
Debiteuren	1.570	3.323	1.295	2.028
Overige vorderingen	1.239	1.645	0	1.645
Totaal	5.775	9.032	1.295	7.737

De vorderingen op openbare lichamen bestaat eind 2018 met name uit de ingediende vorderingen op de Belastingdienst Btw/BCF 2018 en ingediende of nog in te dienen suppleties Btw/BCF voor een totaalbedrag van € 3.935.616 (daarnaast zijn er nog overige te ontvangen vorderingen openbare lichamen voor in totaal een bedrag van € 128.432).

De stand van de dubieuze debiteuren eind 2018 bedraagt € 1.294.711 (2017 € 1.425.504). Dit zijn vooral dubieuze debiteuren sociale zaken € 1.068.685 en gemeentelijke belastingen € 181.986 en een post van € 44.040 inzake de overige debiteuren.

Toelichting overige vorderingen

De post 'overige vorderingen' bestaat uit veel verschillende bedragen. Het betreft hier vorderingen die nog niet als debiteur zijn verantwoord, maar wel betrekking hebben op 2018. De grootste bedragen zijn:

- € 924.656 te vorderen WIZ 2018
- € 394.237 te vorderen precario op kabels en leidingen en toeristen belasting 2018
- € 150.000 te vorderen van Sportfondsen inzake voorfinanciering
- € 93.517 te vorderen van Sportfondsen exploitatiesaldo 2017

Schatkistbankieren

Conform de Wet fido is de gemeente Leiderdorp verplicht om overtollige middelen, boven de doelmatigheidsdrempel, aan te houden in 's Rijks schatkist. Voor 2018 bedraagt de doelmatigheidsdrempel € 484.020 (Regeling schatkistbankieren decentrale overheden).

De middelen die we, in het kader van de doelmatigheidsdrempel, buiten 's Rijks schatkist hielden zijn:

Middelen buiten 's Rijks schatkist	2018
Kwartaal 1	-
Kwartaal 2	34
Kwartaal 3	87
Kwartaal 4	5

Geconcludeerd kan worden dat over 2018 de doelmatigheidsdrempel niet is overschreden.

4.3.1.5 Liquide middelen

Liquide middelen	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Kassaldi	1	1
Banksaldi	44	20
Totaal liquide middelen	45	21

In Leiderdorp is het banksaldo per saldo negatief. Dit betreft het positieve saldo. Het negatief banksaldo is opgenomen onder de passiva netto vlottende schulden, onderdeel banksaldi.

4.3.1.6 Overlopende activa

Overlopende activa	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel		
-Europese overheidslichamen	0	0
-Het Rijk	102	88
-Overige Nederlandse overheidslichamen	0	0
-Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	0	0
Totaal overlopende activa	102	88

Uitsplitsing overlopende activa SISA	Boekwaarde 31-12-17	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Boekwaarde 31-12-18
Ministerie SZW				
WWB-inkomensdeel	102	0	15	88
Totaal ministerie SZW	102	0	15	88

4.3.2 Toelichting op de passiva (alle bedragen x € 1.000)

4.3.2.1 Reserves en resultaat

Reserves	Boekwaarde 31-12-17	Toevoeging	Onttrekking	Boekwaarde 31-12-18
Algemene reserves	12.734	3.764	2.268	14.230
Bestemmingsreserves	27.663	4.509	5.415	26.757
Resultaatbestemming	1.252	289	1.252	289
Totaal eigen vermogen	41.648	8.562	8.934	41.276

De onderbouwingen van de reserves staan onder de staat van Reserves.

4.3.2.2 Voorzieningen

Voorzieningen	Boekwaarde 31-12-17	Toevoeging	onttrekking	Boekwaarde 31-12-18
Voorzieningen ter egalisatie van kosten	6.553	1.561	1.457	6.657
Voorzieningen derden verkr midd met spec best	4.666	197	11	4.852
Voorzieningen met een verplichting	1.724	857	227	2.353
Totaal voorzieningen	12.943	2.615	1.696	13.863

De analyses van de voorzieningen staan onder de staat van Voorzieningen.

De voorziening dubieuze debiteuren is conform het BBV opgenomen aan de activazijde van de balans. Hiermee is de voorziening een correctiepost op de openstaande vorderingen aan debiteuren. Dezelfde werkwijze hanteren we voor de voorziening negatieve grondexploitatie in verband met te verwachten verliezen bouwgrondexploitaties. Met deze post corrigeren we de waarde voorraad grond.

4.3.2.3 Vaste schulden

Vaste schulden	Boekwaarde 31-12-17	Vermeer- deringen	aflossingen	Boekwaarde 31-12-18	Rentelast 2018
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	15.241	5.000	2.807	17.434	461
Waarborgsommen	14	1	1	14	0
Totaal vaste schulden	15.255	5.001	2.808	17.448	461

In 2018 is een langlopende lening van 5.000.000 aangetrokken. De aflossingen betreffen de jaarlijkse aflossingen op de bestaande leningportefeuille.

In 2019 zijn er geen leningen met een laatste aflossing. Het totaal aan aflossingen voor 2019 is € 2.024.000. De totale rentelast 2019 op de onderhandse leningen bedraagt € 403.000.

4.3.2.4 Vlottende passiva

Vlottende passiva	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Netto vlottende schulden	5.840	8.350
Overlopende passiva	2.477	2.845
Totaal vlottende passiva	8.317	11.195

Netto vlottende schulden	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Kasgeldleningen	0	0
Banksaldi	1.236	3.748
Crediteuren	2.444	2.739
Overige schulden	2.161	1.863
Totaal netto vlottende schulden	5.840	8.350

Netto vlottende schulden

Overige schulden

De post 'overige schulden' bestaat uit verschillende bedragen. Het betreft hier nog te betalen/besteden posten die nog niet als crediteur zijn verantwoord, maar wel betrekking hebben op 2018 of eerder.

De grootste bedragen zijn:

- € 337.121 te betalen aan BNG inzake rente 2018 van de langlopende leningen
- € 333.055 te betalen aan Wmo 2018
- € 341.338 te betalen aan Gemeente Leiden 2018
- € 217.618 te betalen aan Servicepunt71 2018
- € 150.189 te betalen aan PGB 2018
- € 125.974 te betalen aan kosten uitbestede investeringswerken 2018
- € 59.917 te betalen aan ODHW 2018

Overlopende passiva

Overlopende passiva	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-18
Voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	0	0
- het Rijk	40	20
- Overige Nederlandse overheidslichamen	1.620	2.048
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	722	690
Overige sociale zaken	95	88
Totaal overlopende passiva	2.477	2.845

De post 'Overige Nederlandse overheidslichamen' bestaat eind 2018 uit een vooruit ontvangen subsidie Oude Rijnzone ad € 1.402.367, een vooruit ontvangen subsidie A4-HSL ad € 565.357 en een vooruit ontvangen subsidie Groene Cirkel Bijenlandschap ad € 80.000.

Uitsplitsing overlopende passiva SISA	Boekwaarde 31-12-17	bevoorschot- ting	vrijgevallen bedragen	Boekwaarde 31-12-18
ministerie SZW				
Besluit bijstandsverlening zelfstandige	0	20	0	20
Onderrealisatie wet sociale werkvoorziening	0	0	0	0
Participatiebudget	0	0	0	0
totaal ministerie SZW	0	20	0	20
Monumentenwet (Archeologie)	40	0	40	0
Mauritssingel herinrichting duurzaam veilig	0	0	0	0
Totaal	40	20	40	20

De post Archeologie Leiderdorp ad € 40.453 is terug betaald aan het Rijk inzake het project Plantage.

Bij het besluit bijstandsverlening zelfstandige moet een bedrag van € 20.120,00 worden terugbetaald aan het Ministerie van SZW. Dit is veroorzaakt doordat het in 2018 ontvangen voorschot hoger was dan het bedrag waarop de gemeente op basis van de uitkeringlasten van 2018 recht had.

4.3.3 Gewaarborgde geldleningen

Het onder de balans opgenomen bedrag voor gewaarborgde geldleningen bestaat uit de volgende borgstellingen:

Geldnemer	Hoofdsom	%	Schuldrestant	
			1-1-2018	31-12-2018
Directe borgstellingen				
Alecto	823	100%	345	301
Schietvereniging 'De Vrijheid'	91	100%	17	12
Schietvereniging 'De Vrijheid' (met SWS)	150	50%	63	53
Stichting Ruiterschool 'Liethorp' (met SWS)	290	50%	94	86
Watersportver. Doeshaven (met SWS)	400	50%	50	30
RCL (met SWS)	1.900	87%	1.900	1.837
Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel B.V.	842	100%	736	490
Rijnhart wonen	43.122	100%	18.969	16.967
Nationaal Restauratiefonds	66	100%	3	0
Stichting Kinderopvang Leiderdorp	1.400	100%	54	8
Totaal directe borgstellingen	49.084		22.231	19.784
Waarborgfonds Sociale Woningbouw				
Rijnhart wonen	89.267	Achtervang	80.966	77.424
St. DUWO	2.000	Achtervang	2.000	2.000
Woonzorg Nederland	7.530	Achtervang	5.648	5.233
Totaal Waarborgfonds Sociale Woningbouw	98.797	Achtervang	88.614	84.657
Totaal Waarborgfonds Eigen Woning (NHG)	96.000	Achtervang	105.000	96.000
Totaal dir. borgstellingen + Waarborgfondsen	243.881		215.845	200.441

Bedragen x € 1.000,- / Een aantal leningen wordt verstrekt onder 50% borgstelling door de gemeente. In deze gevallen borgt de Stichting Waarborgfonds voor de Sport (SWS) de resterende 50%.

Rechtstreekse borgstelling door de gemeente: (per 31 december 2018: € 19.784.000)

De gemeente kan borg staan voor de betaling van rente en aflossing van geldleningen van instellingen die binnen het grondgebied van de gemeente actief zijn:

- In 2018 zijn geen betalingen op borgstellingen ingeroepen.
- In 2018 vond geen besluitvorming plaats over nieuwe borgstellingen.

Garantstelling via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW): (per 31 december 2018: € 84.657.000)

Binnen het grondgebied van de gemeente Leiderdorp is een aantal toegelaten instellingen actief die vanaf december 2007 borgstelling van leningen moeten laten lopen via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Het WSW biedt corporaties de mogelijkheid om leningen aan te trekken tegen een lagere rente, door middel van borgstelling. Borgstelling door het WSW is echter alleen mogelijk als de rijksoverheid en de gemeenten een minimaal garantieniveau van het WSW garanderen. Dit heet de achtervang. De achtervang biedt financiers zekerheid, waardoor het rendement voor de financiers volledig gegarandeerd is.

De zekerheidsstructuur van het WSW bestaat uit drie lagen:

Primaire zekerheid: de financiële middelen van de corporatie

De financiële positie van de corporatie vormt de eerste zekerheid. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van (aspirant)deelnemers.

Secundaire zekerheid: het garantievermogen van het WSW

Als corporaties hun rente- en aflossingsverplichtingen niet nakomen, kan de financier het WSW aanspreken. Hiervoor beschikt het WSW over een borgstellingsreserve. Als de borgstellingsreserve van het WSW onder een bepaald garantieniveau komt of dreigt te komen, heeft het WSW de plicht obligo's op te vragen bij de corporaties. De obligo is een financiële bijdrage die de corporatie verschuldigd is op basis van een overeenkomst tussen de corporatie en het WSW. Het garantievermogen bestaat dus uit de borgstellingsreserve van het WSW plus de obligoverplichting. Als een financier het WSW aanspreekt, en het WSW betaalt voor een corporatie, dan krijgt het WSW een vordering op de desbetreffende deelnemer (regresrecht). De deelnemende corporatie heeft onroerende zaken in onderpand gegeven bij het WSW. De corporatie heeft zich verplicht deze onroerende zaken vrij van hypotheek te houden en er op eerste verzoek van het WSW een hypotheekrecht op te vestigen voor het WSW. Daarnaast kan het WSW ook een aanspraak doen op het overige bezit. Zo wordt de schade bij het WSW zo veel mogelijk beperkt.

Tertiaire zekerheid: rijksoverheid en gemeenten

De achtervangpositie van Rijk en gemeenten vormt de derde zekerheid. Als na het opvragen van de obligo's en het uitoefenen van het regresrecht het WSW nog steeds niet kan voldoen aan de verplichting, moeten de rijksoverheid en de gemeenten renteloze leningen aan het WSW verstrekken. Dit is geregeld in de achtervangovereenkomsten die het WSW heeft met de gemeenten en de rijksoverheid.

Als de achtervangers op hun achtervangpositie worden aangesproken, geldt een vooraf bepaalde verdeling, waarbij de rijksoverheid 50% voor haar rekening neemt en de overige 50% van de leningen door gemeenten worden verstrekt. De tertiaire zekerheid is nog nooit ingeroepen.

Garantstelling via het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)

Naast de 100% garantiestellingen en de achtervang bij de door het WSW verstrekte garantstellingen, heeft de gemeente Leiderdorp ook een achtervangfunctie bij het Waarborgfonds Eigen Woning (WEW), beter bekend als Nationale Hypotheekgarantie.

De achtervangfunctie bij het WEW is vormgegeven met een achtervangovereenkomst tussen het WEW en de rijksoverheid en (standaard) achtervangovereenkomsten tussen het WEW en alle gemeenten. Op basis van deze overeenkomsten kan het WEW bij dreigende liquiditeitstekorten een beroep doen op achtergestelde, renteloze leningen

verstrekt door het Rijk (50%) en verstrekt door de gemeenten (50%). Het WEW kan de achtervangfunctie aanspreken als het fondsvermogen kleiner is dan anderhalf keer het gemiddeld verliesniveau.

Per 1 januari 2011 is de achtervangfunctie van de gemeenten, voor nieuw af te geven hypotheekgaranties, vervallen. Vanaf deze datum is, voor nieuw af te geven hypotheekgaranties, sprake van een 100% achtervang door het Rijk. De achtervangovereenkomsten per 1 januari 2011 zijn zodanig aangepast dat de gemeenten niet worden aangesproken op de risico's die voortvloeien uit hypotheekgaranties die zijn verstrekt na 31 december 2010.

Jaarlijks verstrekt het WEW een liquiditeitsprognose over de voorliggende vijf jaar. Op basis van de meest recente liquiditeitsprognose is de verwachting dat het WEW geen aanspraken doet op de achtervangfunctie van gemeenten en Rijk (bron: jaarrekening WEW 2017). Jaarlijks verstrekt het WEW tevens een opgave van het nominale gegarandeerde bedrag per gemeente. Het nominaal door de gemeente Leiderdorp gegarandeerde bedrag bedraagt € 96.000.000 (hoofdsom van de verstrekte NHG hypotheek tot 2011).

4.3.4 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Omschrijving van de verplichtingen	verplichting
Verlofuren die in 2018 niet zijn opgenomen	403.272
Langlopende contracten per 31/12/18	978.127
Contracten boven Europese drempelwaarden	3.946.004
Totaal	5.327.403

Werknemersverplichtingen

Het saldo van de verlofuren berekenen we met de openstaande verlofuren per 31-12-2018 per functieschaal van Leiderdorp maal het uurtarief per schaal. Dit geeft een bedrag van € 403.272.

Langlopende contracten

Halverwege 2015 is het contract met Sportfondsen verlengt tot en met 31 december 2020. Hierin legden we afspraken vast over het beheer en de exploitatie van gemeentelijke binnensportaccommodaties (het zwembad en de sporthallen en –zalen) en het uitvoeren van de werkzaamheden van het Sport Servicepunt (sportstimulering, verenigingsondersteuning en een loketfunctie). De exploitatiebijdrage (prijspeil 2018) bedraagt € 978.127.

Contracten boven Europese drempelwaarden

De commissie BBV doet de aanbeveling om meerjarige inkoopcontracten, die zouden moeten voldoen aan Europese aanbestedingsregels maar dat niet doen, in de toelichting op de jaarrekening op te nemen bij de ‘niet in de balans opgenomen verplichtingen’ voor het volle bedrag waarover het contract is afgesloten.

De contractwaarden van aanbestedingen waarbij de contractwaarde de Europese aanbestedingsdrempel overschrijdt en waarbij de Europese aanbestedingsregels op van toepassing zijn bedragen ultimo 2018 in totaal € 3,9 miljoen. Het betreffen contracten voor onder andere de levering van elektriciteit en gas, verzekeringen, afvalverwerking, onderhoud openbare verlichting, inspectie en reiniging riolen en vervoer. Voor verdere details wordt verwezen naar 5.1 In control statement.

CAK eigen bijdragen WMO

In deze jaarrekening verantwoordden we de van het CAK ontvangen eigen bijdragen van cliënten voor begeleiding, huishoudelijke hulp, hulp- en vervoersmiddelen (uit hoofde van de Wmo) voor een totaal bedrag van € 420.000. Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacyredenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de Wmo geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen.

4.3.5 Vaste activa staat

x € 1.000	Boek- waarde 1/1	Inves- tering	Des- investering	Afschrij- ving	Bijdrage van derden	Afwaar- dering duurzame waarde- vermindering	Boek- waarde 31/12	Rente
Immateriële vaste activa								
Onderzoek en ontwikkeling	188	35	83	40	35	0	65	1
Bijdr. aan activa in eigendom derden	298	0	0	51	0	0	247	2
Totaal immateriële vaste activa	485	35	83	91	35	0	312	4
Materiële vaste activa								
Investerings met maatschappelijk nut								
Grond-, weg-, waterbouw maatschappelijk nut	4.875	1.604	0	127	122	0	6.230	37
Machines/ apparaten/install. maatschappelijk nut	2.577	83	0	153	0	0	2.507	19
overige materiële vaste activa	42	0	0	2	0	0	40	0
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	7.494	1.687	0	282	122	0	8.777	56
Investerings met economisch nut								
Gronden en terreinen	4.516	0	13	35	0	0	4.469	34
Bedrijfsgebouwen	44.525	353	0	1.667	0	0	43.212	334
Grond-, weg-, waterbouw economisch nut	1.190	17	0	100	0	0	1.108	9
Vervoermiddelen	536	0	0	111	0	0	425	4
Machines/apparaten/ install. econ. nut	2.752	70	3	309	0	0	2.510	21
Overige materiële vaste activa	2.000	347	0	473	0	0	1.873	15
Investerings in erfpacht								
Totaal investeringen met economisch nut	55.520	787	16	2.695	0	0	53.597	416

x € 1.000	Boek- waarde 1/1	Inves- tering	Des- investering	Afschrij- ving	Bijdrage van derden	Afwaar- dering duurzame waarde- vermindering	Boek- waarde 31/12	Rente
Investerings economisch nut met heffingen								
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	8.448	643	0	173	0	0	8.917	63
Vervoermiddelen	300	78	0	60	0	0	318	2
Machines, apparaten en installaties	2.551	99	0	159	0	0	2.491	19
Overige materiële vaste activa	1.047	57	0	57	0	0	1.048	8
Totaal investeringen met economisch nut met heffingen	12.346	877	0	449	0	0	12.774	93
Totaal materiële vaste activa	75.360	3.351	16	3.426	122	0	75.147	565
Financiële vaste activa								
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	2.137	0	0	0	0	0	2.137	16
Leningen aan overige verbonden partijen	0	0	0	0	0	0	0	0
Langlopende geldleningen	354	345	0	0	0	0	699	3
Overige uitz. Rentetypisch looptijd > 1 jr.	20	0	0	0	0	0	20	0
Totaal financiële vaste activa	2.512	345	0	0	0	0	2.857	19
Totaal vaste activa	78.357	3.730	98	3.517	157	0	78.316	588

4.3.6 Staat investeringskredieten incl. af te sluiten

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van uitvoering van de investeringskredieten. Aansluitend wordt de stand van zaken van restantkredieten groter dan € 100.000 én afgesloten kredieten groter dan € 25.000 toegelicht. De gerealiseerde uitgaven en inkomsten worden afzonderlijk weergegeven.

Kredieten

Kostenplaats	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten
Programma: 1 Meedoen in Leiderdorp							
7210713 Software WMO	38	25	14	0	0	0	Ja
7210833 Velocitas veldverlichting	16	0	16	0	0	0	
7210851 Renovatie scholen in Voorhof 2016	3.312	3.280	31	0	0	0	Ja
7210856 Alecto 2016	30	0	30	0	0	0	
7210875 Armaturen (RCL)	12	0	12	0	0	0	
7210880 Fundering en opbouw kunstgras RCL	211	146	64	0	0	0	Ja
7210881 Toplaag kunstgras RCL	700	655	45	0	0	0	Ja
7210907 Krediet ver. IJssport Leiderdorp (VIJL)	50	0	50	0	0	0	
7210908 Verbouwing Leo Kannerschool	175	169	7	0	0	0	
7210930 Velocitas kunstgras en verlichting	24	0	24	0	0	0	
7210945 Renovatie en herinrichting MEC	60	19	41	0	0	0	
7210946 Onderwijsvernieuwing MEC	35	9	26	0	0	0	
Totaal 1 Meedoen in Leiderdorp	4.663	4.303	359	0	0	0	
Programma: 2 Aantrekkelijk Leiderdorp							
7210470 Reiniging wijkcont	150	50	100	0	0	0	
7210663 Verkeersregelinstall	70	69	1	0	0	0	Ja
7210693 Bevolking software GBA	100	15	85	0	0	0	
7210699 Beweegbare afsluitingen	200	39	161	0	0	0	
7210731 Riool gemalen revisie 8 jr	66	0	66	0	0	0	
7210732 Riool 2015 waterplan verv duiker	70	0	70	0	0	0	
7210733 Riolerling	739	7	731	0	0	0	
7210734 Riool 2016 ondz 5jr	38	38	0	0	0	0	Ja

Kostenplaats	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten
7210736 Riool 2016 gem bk30j	489	151	338	0	0	0	
7210737 riool 2016 persl (30j)	175	0	175	0	0	0	
7210739 Softw BWT	80	78	2	0	0	0	Ja
7210787 Betaalautomaten bevolking	3	0	3	0	0	0	Ja
7210790 Depotdogs	17	6	11	0	0	0	
7210798 Van Oude Rijn tot Kaag	0	75	-75	0	75	-75	Ja
7210836 Reiniging milieucorners	54	0	54	0	0	0	
7210837 Reiniging opstelpl huisvuilcontainers	27	0	27	0	0	0	
7210839 Software benut BIMAS	10	0	10	0	0	0	Ja
7210850 Herinr. Vliko-terrein Oude Rijnzone	1.870	404	1.466	1.870	404	1.466	
7210859 Auto BOA's 2015	26	26	0	0	0	0	Ja
7210869 Mobiele strafbeschikking	10	0	10	0	0	0	
7210883 IBOR Water (oevers)	150	0	150	0	0	0	
7210884 IBOR wegen	1.103	110	994	0	0	0	
7210885 IBOR openbare verlichting	712	60	652	0	0	0	
7210886 IBOR spelen	762	389	373	0	0	0	
7210888 voorb.R-net route Leiden-Leiderdorp	530	458	72	530	351	179	
7210892 Voorb. Transformatie A4-HSL Info.cent.	70	35	35	70	35	35	
7210893 Vervanging transliftcontainers	150	0	150	0	0	0	
7210894 minicontainers GFT incl zuil hoogbouw	100	0	100	0	0	0	
7210895 Ondergr. cont. afvalverzameling hoogbouw	717	0	717	0	0	0	
7210896 Aanschaf CMS software afvalverz.hoogbouw	15	0	15	0	0	0	
7210897 Volmeldsysteem afvalinz.hoogbouw	201	0	201	0	0	0	
7210898 Aansch.minicontainers afvalinz.laagbouw	789	0	789	0	0	0	
7210899 Ondergr. cont. afvalverzameling laagbouw	755	0	755	0	0	0	
7210900 CMS software afvalinzameling laagbouw	60	0	60	0	0	0	

Kostenplaats	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten
7210943 Verv. Buitenkasten stroomvoorz.markt	17	15	2	0	0	0	
7210944 Vervanging shovel	70	0	70	0	0	0	
7210948 Damschermwand Doeshaven	140	0	140	0	0	0	
7210949 Brugwachtersonderkomen - Grond	8	0	8	0	0	0	
7210950 Brugwachtersonderkomen	117	0	117	47	0	47	
7210951 Riolering 20 kreken noord	1.052	100	952	0	0	0	
7210952 Riolering BRP	564	474	90	0	0	0	
7210953 Riolering Ericalaan Hoogmadeseweg	794	73	721	0	0	0	
7210954 Riolering Leyhof	418	168	250	0	0	0	
7210955 Riolering Oranjewijk	400	234	166	0	0	0	
7210956 Riolering Voorhof	121	81	40	0	0	0	
7210957 Riolering Zijlkwartier	431	381	50	0	0	0	
7210958 Evenemententerrein De Houtkamp	100	0	100	0	0	0	
7210959 Vervanging Driegatenbrug	1.355	0	1.355	0	0	0	
7210961 Riolering Persant Snoepweg	100	100	0	0	0	0	Ja
7230551 Wachtpl.boten met in	125	0	125	0	0	0	Ja
7230560 Wegen Engelendaal	150	47	103	0	0	0	
7230562 Water Ouderzorg-Kerkwijk	7	7	0	0	0	0	Ja
7230567 Openbare verlichting Zijlkwartier	39	39	0	0	0	0	Ja
7230572 Openbare verlichting Havenlaan	15	15	0	0	0	0	Ja
7230575 spelen Doeskwartier Kerkwijk-Oranjewijk	41	37	3	0	0	0	Ja
7230579 Kunstwerken betonnen bruggen	362	84	278	0	0	0	
7230581 wegen Persant Snoepweg	1.020	1.018	2	120	0	120	
7230582 Herinrichting polder Achthoven	2.285	2.268	17	2.285	1.555	730	
7230583 Fietsmaatregelen	885	48	837	0	0	0	
7230595 Wegen De Leyhof	4.482	671	3.811	0	0	0	
7230596 Herinrichting Van der Marckstraat	80	0	80	0	0	0	

Kostenplaats	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten
7230597 Verlichting Persant Snoepweg	30	29	1	0	0	0	Ja
7230599 IVVP reconstructie Voorhoflaan	200	3	197	0	0	0	
7230600 IVVP Ercalaan/Acacialaan	157	25	132	0	8	-8	
7230607 Fluitenkruidzoombrug (H036)	63	10	53	0	0	0	
7230608 Grotiuslaanbrug (H046)	45	7	38	0	0	0	
7230609 Windmolenbrug (H052)	75	12	62	0	0	0	
7230610 Leyslootbrug (H056)	46	8	38	0	0	0	
7230611 Tollenaarssingelbrug (H064)	49	8	41	0	0	0	
7230612 Godfried Bomansbrug (H049)	51	8	42	0	0	0	
7230613 Houtkampbrug (H001)	62	10	52	0	0	0	
7230614 Houtkampbrug (H004)	49	8	41	0	0	0	
7230615 Houtkampbrug (H026)	128	21	107	0	0	0	
7230616 Verv.openbare verlichting Hoogmadeseweg	35	4	31	0	0	0	
7230617 Verv.openb.verl.fietspad achter Texaco	20	3	17	0	0	0	
7230618 Verv.openb.verl.Ramplace	25	0	25	0	0	0	Ja
7230619 Verv.openb.verl.langs Achthovenerweg	120	20	100	0	0	0	
7230620 Verv.openb.verl.Vijverhofbrug	50	0	50	0	0	0	
7230621 Hekwerk kinderboerderij	6	0	6	0	0	0	
Totaal 2 Aantrekkelijk Leiderdorp	26.694	8.050	18.644	4.922	2.428	2.494	
Programma: 3 Bestuur en organisatie van Leiderdorp							
7210904 Carrousel Sterrentuin	2.500	86	2.414	0	0	0	
7210910 Mobiel waarschuwingsbord (tekstkar)	30	0	30	0	0	0	
Totaal 3 Bestuur en organisatie van Leiderdorp	2.530	86	2.444	0	0	0	
Overhead							
7210807 Wifi Gemeentehuis	10	6	4	0	0	0	Ja
7210809 Klantcontactcentrum	51	51	0	0	0	0	
7210812 Tablets	35	21	14	0	0	0	Ja
7210813 Mobiele telefoons	30	29	1	0	0	0	Ja

Kostenplaats	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten
7210814 Klantbegeleidingssysteem	25	10	15	0	0	0	Ja
7210840 Integreren dienstverlening	3	3	0	0	0	0	
7210877 aanschaf software	300	51	249	0	0	0	
7210905 Renovatie gemeentewerf/ brandweerkazerne	550	59	491	0	0	0	
7210909 glasvezel onderwijs/ Sterrentuin	306	0	306	0	0	0	
7210947 Aanschaf meubilair	92	0	92	0	0	0	
Totaal Overhead	1.402	231	1.171	0	0	0	
SALDI KOSTENPLAATSEN BEDRIJFSVOERING							
GEMEENTELIJKE HUISVESTING							
7210832 Technische installatie SSW	9	0	9	0	0	0	Ja
Totaal GEMEENTELIJKE HUISVESTING	9	0	9	0	0	0	
SPORTACCOMODATIES							
7210835 Sporthal Bloemerd Meubilair 2016	280	21	259	0	0	0	
Totaal SPORTACCOMODATIES	280	21	259	0	0	0	
TRACTIEMIDDELEN							
7210862 Ravo veegmachine 2017	192	0	192	0	0	0	
7210863 Toyota veegvuilauto 1 2017	45	38	7	0	0	0	Ja
7210864 Toyota veegvuilauto 2 2017	45	39	6	0	0	0	Ja
7210889 Wagenpark (8 jaar)	50	0	50	0	0	0	
7210902 Vervanging veegauto	45	0	45	0	0	0	
7210960 Vervanging fecalienuiger	100	0	100	0	0	0	
Totaal TRACTIEMIDDELEN	477	78	399	0	0	0	
Totaal SALDI KOSTENPLAATSEN BEDRIJFSVOERING	765	99	666	0	0	0	
Totaal	36.054	12.769	23.285	4.922	2.428	2.494	

Toelichting bij restantkredieten > € 100.000 en bij afgesloten kredieten > €25.000

Programma 1 Meedoen in Leiderdorp

7210851 Renovatie scholen in Voorhof 2016

In 2016 is gestart met de renovatie van de openbare basisschool De Hasselbraam en de Protestants-Christelijke basisschool Regenboog. De renovatie en herindeling zijn in 2017 met succes afgerond en de scholen en kinderopvanginstelling FloreoKids hebben het gebouw na de zomer in gebruik genomen. Begin 2018 zijn als laatste onderdeel van de renovatie de schoolpleinen opgeknapt. Eind 2018 is het krediet afgesloten.

7210880 Fundering en opbouw kunstgras RCL, 7210881 Toplaag kunstgras RCL

In 2017 zijn de twee natuurgrasvelden bij RCL omgezet in kunstgrasvelden. In 2018 zijn de afrondende werkzaamheden uitgevoerd en daarmee kan dit krediet worden afgesloten.

Programma 2 Aantrekkelijk Leiderdorp

7210470 Reiniging wijkcontainers

In 2017 is een deel van het investeringskrediet gebruikt voor de aanschaf van ondergrondse containers. Het restant gebruiken we bij de invoering van de afvalinzamelingsscenario's bij de hoog- en laagbouw.

7210699 Beweegbare afsluitingen

In 2017 zijn van de 3 pollers aan de Obool en Dubloen de beweegbare afsluitingen vervangen vanwege einde levensduur. Het restant van dit krediet zal in 2019-2020 worden ingezet ten behoeve van de vervanging van de elektronische besturing van de beweegbare afsluitingen.

7210733 Riolering

Dit krediet is ingesteld ten behoeve van toekomstige projecten. Zodra een project van start gaat, wordt er een specifiek krediet ingesteld voor het betreffende project, ten laste van dit zogenaamde "volumekrediet". Met dit saldo is rekening gehouden in het IWKP (vastgesteld in maart 2019).

7210736 Riol 2016 gem bk30j

In 2018 is het project "vervanging drukriolering Achthovenerweg" voorbereid en aanbesteed. De uitvoering loopt in 2019 door.

7210737 riool 2016 persl (30j)

In 2018 is het "vervanging rioolgemaal Bedrijventerrein" en de "spoelgemalen Leyhof" aanbesteed. De uitvoering is in 2019.

7210850 Herinr. Vlikoterrein Oude Rijnzone

Investering wordt gedekt door de RIF gelden Oude Rijnzone. In 2018 is gestart met de herinrichting van het Vlikoterrein Oude Rijnzone, dit loopt door in 2019. De werkzaamheden nemen meer tijd in beslag dan gepland door asbestsanering.

7210883 IBOR Water (oevers)

Dit krediet zal in 2019 worden ingezet voor vervanging van een aantal beschoeiingen.

7210884 IBOR wegen

Dit krediet is ingesteld ten behoeve van toekomstige projecten. Zodra een project van start gaat, wordt er een specifiek krediet ingesteld voor het betreffende project, ten laste van dit zogenaamde "volumekrediet". Dit krediet is betrokken bij het opstellen van de geactualiseerde beheerplannen IBOR.

7210885 IBOR openbare verlichting

Dit krediet is ingesteld ten behoeve van toekomstige projecten. Zodra een project van start gaat, wordt er een specifiek krediet ingesteld voor het betreffende project, ten laste van dit zogenaamde "volumekrediet". Dit krediet is betrokken bij het opstellen van de geactualiseerde beheerplannen IBOR.

7210886 IBOR spelen

In 2018 is een start gemaakt met het vernieuwen van 4 centrale speelplaatsen (Bloemerd, Dubloen, Roerdompstraat, Houtkamp en een informele speelplaats aan de Wagenmaker). Tevens is gestart met de voorbereiding van de omvorming van een aantal speelplaatsen tot een informele speelplaats (Prinsenhof, Kloosterhof) en een centrale speelplaats (Heelblaadjepad)

7210888 voorb.R-net route Leiden-Leiderdorp

De Provincie Zuid Holland heeft de gemeente Leiderdorp verzocht om de uitvoering van het project R-Net ter hand te nemen. R-net is de merknaam welke de PZH heeft gegeven aan haar hoogwaardig openbaar vervoersconcept. De uitvoering bestaat uit het aanpassen van haltes op het Engelendaal en de Persant Snoepweg naar het "R-net concept" en uit infrastructurele wijzigingen. De kosten van deze aanpassingen worden volledig gedekt door de provincie Zuid-Holland.

7210893 Vervanging transliftcontainers, 7210894 minicontainers GFT incl zuil hoogbouw, 7210895 Ondergr. cont. afvalverzameling hoogbouw, 7210897 Volmeldsysteem afvalinz. hoogbouw, 7210898 Aansch. minicontainers afvalinz. laagbouw en 7210899 Ondergr. contt. afvalverzameling laagbouw

Deze kredieten worden ingezet zodra besloten wordt om over te gaan tot omgekeerd inzamelen.

7210948 Damschermwand Doeshaven

Dit krediet zal worden ingezet in 2019.

7210950 Brugwachtersonderkomen en 7230551 Wachtpl. boten met intercom De Does

Ten tijde van het aanvragen van het investeringskrediet 7230551 Wachtplaats boten met intercom De Does was het plan om bediening van de brug over de Does op afstand te plaatsen. Dit plan is ondertussen verlaten en er is besloten dat er een brugwachtershuisje gebouwd zal worden. Krediet 7210950 Brugwachtersonderkomen zal daarvoor ingezet worden in 2019/2020, bij oplevering van het geheel. Krediet 7230551 Wachtplaats boten met intercom De Does wordt daarom afgesloten.

7210951 Riolering 20 kreken noord, 7210953 Riolering Ericalaan Hoogmadeseweg, 7210954 Riolering Leyhof, 7210955 Riolering Oranjewijk, 7210956 Riolering Voorhof en 7210957 Riolering Zijlkwartier

In 2018 is voor deze projecten per project een investeringskrediet gevormd, ten laste van het "volumekrediet" rioleringen. Deze projecten lopen door in 2019.

7210958 Evenemententerrein De Houtkamp

Dit krediet zal worden ingezet in 2019.

7210959 Vervanging Driegatenbrug

Vorbereidingswerkzaamheden voor de vervanging van de Driegatenbrug zijn in volle gang. Naar verwachting zal de vervanging in 2020 gerealiseerd worden.

7230560 Wegen Engelendaal

Binnen het investeringskrediet is onder andere deels de renovatie van de kruising Engelendaal met de Persant Snoepweg gedekt. Het restant krediet zal in 2019 onder anderen worden ingezet voor renovatie fietspaden Engelendaal.

7230579 Kunstwerken betonnen bruggen

In 2018 starten we met een aanbesteding waarna diverse bruggen vervangen worden.

7230581 Wegen Persant Snoepweg

In 2018 zijn de kruispunten en rotondes aan de Persant Snoepweg vernieuwd. Er staat nog een te ontvangen subsidie open van € 120.000. Zodra dit bedrag ontvangen is zullen we dit krediet afsluiten.

7230582 Herinrichting polder Achthoven

In 2018 is de herinrichting van de polder Achthoven afgerond. Er staat nog een te ontvangen subsidie open van € 730.000. Zodra dit bedrag ontvangen is zullen we dit krediet afsluiten.

7230583 Fietsmaatregelen

Bij de 2e Bestuursrapportage is het in de begroting 2016 opgenomen bedrag van € 885.000 voor de fietsmaatregelen beschikbaar gesteld. Hierdoor konden we starten met de voorbereidingswerkzaamheden. Uiteindelijke afronding van het project vindt niet eerder plaats eind 2019, dit om fietsprojecten in samenhang op te pakken met andere projecten zodat werk met werk gemaakt wordt.

7230595 Wegen De Leyhof

Het doel van deze investering is om het noordelijke deel van De Leyhof weer terug te brengen naar de oorspronkelijke aanleghoogte. In 2017 zijn de voorbereidende werkzaamheden gestart en zijn de bewoners geïnformeerd over de aanpak van de werkzaamheden. In het zuidelijke deel is gestart met klein onderhoud omdat de wijk daar minder last heeft van zettingen. In juni 2018 is er gestart met de werkzaamheden in het noordelijke deel van de Leyhof, de werkzaamheden lopen tot eind 2020.

7230599 IVVP reconstructie Voorhoflaan en 7230600 IVVP Ericalaan/Acacialaan

Dit betreft de restant kredieten IVVP. Dit krediet zal worden ingezet voor de Voorhoflaan en de renovatie herinrichting Ericalaan/Acacialaan. De herinrichting van de Ericalaan/Acacialaan zal worden afgestemd met de ontwikkeling van Amaliaplein, waardoor uitvoering gepland staat voor 2019. Vorbereiding Voorhoflaan staat voor 2019 op de planning.

7230615 Houtkampbrug (H026)

Dit krediet zal ingezet worden in 2019 ter vervanging van een houten brug in de Houtkamp.

Programma 3 Bestuur en organisatie Leiderdorp

7210904 Carrousel Sterrentuin, 7210905 Renovatie gemeentewerf/brandweerkazerne en 7210909 glasvezel onderwijs/Sterrentuin

Het betreffende krediet is voor het transformeren van Sociaal cultureel centrum de Sterrentuin naar een Centrum voor ondersteuning, welzijn en kennis, cultuur en educatie. In 2018 is er een herindeling van het plan geweest en dit loopt door in 2019.

Programma: Overhead

7210877 aanschaf software

Krediet is beschikbaar gesteld om diverse software gedurende het jaar te kunnen vervangen.

SPORTACCOMODATIES

7210835 Sporthal Bloemerd Meubilair 2016

In 2016 zijn de middelen beschikbaar gesteld voor de vervanging van (Sport)meubilair binnen sporthal De Bloemerd.

TRACTIEMIDDELEN

7210862 Ravo veegmachine 2017 en 7210960 Vervanging fecalienuiger

Deze kredieten zullen in 2019 ingezet worden.

4.3.7 Staat van reserves

Op basis van artikel 43 lid 1 van het BBV worden de reserves onderscheiden in:

- Algemene reserves;
- Bestemmingsreserves: een reserve waaraan de gemeenteraad een bepaalde bestemming heeft gegeven.
- Egalisatiereserves; bestemmingsreserves ter egalisatie van tarieven. Deze dienen om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden in rekening worden gebracht, maar die niet specifiek besteed hoeven worden;

In de toelichting wordt per reserve ingegaan op de voeding en besteding. Mutaties in de reserves vergen vooraf een raadsbesluit met uitzondering van een aantal reserves waarvoor door de raad is bepaald dat de resultaten in de jaarrekening met de reserves verrekend mogen worden. Dergelijke verrekeningen worden nader toegelicht in onderdeel '4.4.2 Toelichting financiële afwijkingen reserves'.

Toelichting reserves

bedragen x € 1.000	Stand 1/1/18	Storting	Onttrekking	Stand 31/12/18
algemene reserves				
8297001 Algemene reserve	3.350	949	2.071	2.227
8297002 Bouw- en grondexploitaties	8.115	2.607	412	10.310
8297244 Behoedzaamheidsreserve uitkering gemeentefonds	2.521	208	1.036	1.693
algemene reserves	13.986	3.764	3.519	14.230
bestemmingsreserves				
8297120 Reserve implementatiekosten omgevingswet	156	476	0	631
8297204 Rekenkamer	50	0	0	50
8297211 Egalisatieres. exploitatielasten	13.115	163	1.341	11.936
8297214 Informatiebeleidsplan	232	218	188	263
8297243 Bestemmingsreserve Integraal Beheer	2.107	545	698	1.954
8297255 Reserve bedrijfsvoering	200	0	0	200
8297260 Reserve Sociaal domein	7.360	1.400	1.749	7.011
8297270 Reserve duurzaamheid	0	238	0	238
bestemmingsreserves	23.220	3.039	3.976	22.283
egalisatiereserves				
8297101 Egalisatiereserve omgevingsvergunning	305	0	178	127
8297103 Egalisatiereserve reiniging	4.138	1.470	1.260	4.347
egalisatiereserves	4.443	1.470	1.439	4.474
Reserves excl. resultaat na bestemming	41.648	8.273	8.934	40.987

8297001 Algemene reserve	Stand 31-12-2018	€ 2.227.392
Doelstelling: De algemene reserve is als weerstandskas van de gemeente het vangnet voor onverwachte (grote) financiële uitgaven. Deze reserve is aangewezen als beschikbare weerstandscapaciteit. De algemene reserve is vrij besteedbaar voor zover aan de randvoorwaarde wordt voldaan dat de ratio weerstandsvermogen groter of gelijk aan 1.0 is en blijft.		
Soort reserve:	Algemene reserve	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Geen plafond	
Resultaatafhankelijke mutaties	Nee	
Voeding: In de stand per 1 januari 2018 is het nog te bestemmen saldo van € 1.251.606 van de jaarrekening 2017 opgenomen. Verder is n.a.v. de 1e resp. 2e bestuursrapportage 2018 € 35.000 en € 75.000 toegevoegd voor budgetoverheveling van het budget voor verkiezingen resp. baanderij naar 2019.		
Besteding: Van het resultaat 2017 is in 2018 een bedrag van € 254.535 ingezet voor budgetoverheveling en € 413.000 is bij bestemming toegevoegd aan bestemmingsreserves. Verder is de reserve bij de 2e bestuursrapportage 2017 ingezet voor budgetoverheveling voor in totaal € 115.000. Bij de kadernota 2018-2021 is de reserve aangewend voor een drietal incidentele nadelen, te weten: taakstelling welzijn € 50.000, budget voor duurzaamheidsagenda van € 100.000 en het verbeteren van het straatbeeld € 120.000. Tenslotte zijn de incidentele lasten die voortvloeien uit het Coalitieakkoord 2018-2022 voor € 180.000 eveneens gedekt uit de algemene reserve.		
Opmerking: Geen		

8297002 Algemene reserve bouw- en grondexploitaties	Stand 31-12-2018	€ 10.309.722
Doelstelling: Reserve is bestemd voor de opvang van eventuele nadelen bij de uitvoering van bouwgrondexploitaties op basis van exploitatieberekeningen en het oplossen van knelpunten op het gebied van volkshuisvesting. Deze reserve is aangewezen als beschikbare weerstandscapaciteit.		
Soort reserve:	Algemene reserve	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Geen plafond	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: Afluiten grex Bospoort Noord € 2.199.766 en tussentijdse winstneming grex Mauritskwartier kavel M € 107.000. Verlaging voorziening negatieve grex Fietsbruggen en -paden € 690.643.		
Besteding: Verhoging voorziening negatieve grex Bospoort Zuid € 674.857 en uitgaven t.b.v. onderzoeken nieuwe projecten € 15.860. Verder is een bedrag volgens de begroting van € 111.600 onttrokken.		
Opmerking: De reserve Sociale woningbouw is in 2016 opgeheven en het saldo en de voorgenomen mutaties zijn toegevoegd aan deze reserve.		

8297244 Reserve Behoedzaamheidsreserve uitkering gemeentefonds	Stand 31-12-2018	€ 1.692.837
Doelstelling: De reserve heeft een tweeledig doel. In de eerste plaats worden mee- en tegenvallers in de algemene uitkering verrekend met deze reserve. De reserve wordt daarnaast ook gebruikt om het meerjarenbeeld sluitend te maken mits aan de randvoorwaarde wordt voldaan dat de gemeente haar structurele lasten afdekt met structurele baten. Dit op basis van de ervaring dat de toekomstige ontwikkeling de algemene uitkering vrijwel altijd meevallers laat zien t.o.v. eerder circulaire. Met deze werkwijze voorkomen we, dat afhankelijk van 'momentopnames' met betrekking tot de financiële positie van de gemeente, tot bezuinigingen moet worden overgegaan, terwijl dat achteraf niet nodig blijkt. Deze reserve is aangewezen als beschikbare weerstandscapaciteit.		
Soort reserve:	Algemene reserve	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Plafond is 10% uitkering gemeentefonds (vastgesteld op 26 juni 2017)	
Resultaatafhankelijke mutaties	Nee	
Voeding: De uitkomsten van de septembercirculaire 2017, de maartcirculaire 2018 en de meicirculaire 2018 van € 83.695, € 154.515 en € 53.652 zijn aan de reserve toegevoegd.		
Besteding: De begroting 2018 is sluitend gemaakt met een onttrekking van € 411.469 (zie pag. 6 van de begroting 2018. Verder is het nadeel volgens de septembercirculaire van € 708.659 aan de reserve onttrokken.		
Opmerking: geen		

8297120 Reserve implementatiekosten omgevingswet	Stand 31-12-2018	€ 631.176
Doelstelling: Doel van deze reserve is om te voorzien in de implementatiekosten van deze wet en deze kosten over meerdere jaren beschikbaar te houden gelet op de doorlooptijd van implementatie.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve (Ingesteld op 26 juni 2017)	
Looptijd:	31 december 2021	
Gewenste omvang:	Geen plafond	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: Bij bestemming van het resultaat 2017 is € 150.000 toegevoegd en ook is er € 325.500 toegevoegd in verband met uitstel inwerking treden implementatiewet van 2019 naar 2021.		
Besteding: N.v.t.		
Opmerking: geen		

8297204 Reserve rekenkamer	Stand 31-12-2018	€ 50.000
Doelstelling: Met ingang van 1 januari 2018 is een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente Leiden aangegaan voor een gezamenlijke rekenkamercommissie. De jaarlijkse bijdrage van Leiderdorp is gelijk aan het beschikbare budget voor de rekenkamer. Dat betekent dat deze reserve niet meer gevoed wordt uit overschotten in de jaarrekening. De reserve per 1 januari 2018 is beschikbaar voor aanvullend onderzoek. De raad van Leiderdorp beslist over de eventuele besteding waarbij de reserve ook kan worden aangewend voor gezamenlijk onderzoek.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve overige	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Plafond is € 50.000	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: N.v.t.		
Besteding: N.v.t.		
Opmerking: Zie raadsbesluit 11 december 2017.		

8297211 Reserve Egalisatie exploitatielasten	Stand 31-12-2018	€ 11.936.355
Doelstelling: Egalisatie van (kapitaal)lasten over de jaren heen. De reserve bevat geen vrij besteedbare middelen.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve overige	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Geen plafond	
Resultaatafhankelijke mutaties	Nee	
Voeding: Bij bestemming van het resultaat 2017 is € 95.00 toegevoegd ter dekking van de afschrijvingskosten voor het Milieu Educatief Centrum. In 2018 is het jaarlijkse 'spaarbedrag' in verband met de afkoop Alecto toegevoegd.		
Besteding: De onttrekkingen voor dekking van diverse lasten van investeringen of bijdragen zijn conform de begroting verwerkt.		
Opmerking: geen		

8297214 Reserve Informatiebeleidsplan	Stand 31-12-2018	€ 262.637
Doelstelling: Het beschikbaar stellen van financiële middelen ten behoeve van het (regionale) Informatie Beleidsplan (b.v. voor de uitvoering van onderzoeken). De reserve is ingesteld vanwege het fluctueren van de (financiële) omvang van de kosten.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve overige	
Looptijd:	Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:	Plafond van € 400.000	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: Bij bestemming van het resultaat 2017 is € 168.000 toegevoegd. Verder is het voordeel op kapitaallasten 2018 van € 24.416 bij de 1e bestuursrapportage 2018 en het resultaat 2018 van € 25.673 toegevoegd.		
Besteding: De besteding van € 137.101 is ingezet voor het project VRIS en kosten Planon en € 50.490 is gebruikt voor het interventieplan ICT.		

8297214 Reserve Informatiebeleidsplan	Stand 31-12-2018	€ 262.637
Opmerking: geen		

8297243 Reserve Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)	Stand 31-12-2018	€ 1.954.122
Doelstelling: Nivelleren kapitaallasten van vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte. Alle kapitaallasten als gevolg van vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte vanaf 2014 worden indien mogelijk afgedekt via deze reserve.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve overige	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Geen plafond	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: Er is in 2018 geen meevaller op het regulier onderhoudsbudget IBOR (exclusief interne uren en exclusief riolering). Tussentijds is besloten om de verlaging van de kapitaallasten van investeringen in de openbare ruimte van € 115.000 toe te voegen aan de reserve IBOR. Verder is in 2018 het bedrag van de voorfinanciering van de aanplant Engelendaal in 2017 van € 105.000 weer teruggestort.		
Besteding: In de primitieve begroting was vanuit deze reserve een dekking van kapitaallasten voor vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte geraamd van per saldo € 84.972. De reserve is verder aangewend voor extra budget voor baggeren van € 168.000, voor bloembollen van € 60.000 en nogmaals baggeren van € 60.000 .		
Opmerking: geen		

8297255 Reserve bedrijfsvoering	Stand 31-12-2018	€ 200.000
Doelstelling: Doel van deze reserve is om als organisatie slagvaardig te kunnen opereren als de uitvoering stagneert resp. als er extra middelen nodig zijn om verbeteringen in de bedrijfsvoering tot stand te brengen. De reserve dient o.a. ook om knelpunten bij een formatietaakstelling, kosten Servicepunt71 en de gevolgen van de organisatievernieuwing en/of toekomstvisie voor de organisatie op te vangen.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve (Ingesteld op 26 juni 2017)	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Plafond is € 500.000	
Resultaatafhankelijke mutaties	Nee	
Voeding: N.v.t.		
Besteding: N.v.t.		
Opmerking: geen		

8297260 Reserve Sociaal Domein	Stand 31-12-2018	€ 7.010.772
Doelstelling: De reserve dient voor het egaliseren van de positieve- of negatieve saldi, die voortkomen uit de exploitatiebudgetten van het sociaal domein en kunst en cultuur.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve overige	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Signaalbedrag € 5.000.000	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: Bij de 2e bestuursrapportage 2018 is het overschot op de WMO budgetten van € 335.000, een overschot op de jeugdbudgetten van € 51.588 en € 9.925 van het budget Kunst en Cultuur toegevoegd aan deze reserve. Verder is het resultaat bij de jaarrekening t.o.v. de begroting na wijziging van € 1003.801 op daartoe aangewezen budgetten in het sociaal domein toegevoegd aan deze reserve.		
Besteding: In 2018 is in het totaal circa € 1.749.440 onttrokken aan de Reserve Sociaal Domein. Belangrijkste onttrekkingen zijn € 924.000 voor jeugdhulp, €126.858 DVO Leiden en € 103.175 voor Veilig Thuis.		
Opmerking: Deze reserve is ontstaan door samenvoeging van de volgende reserves: reserve Zorg, Welzijn, Jeugd en Onderwijs, reserve Sociaal beleid en reserve Kunst en Cultuur per 1 januari 2016. Het saldo en de voorgenomen mutaties van de afgesloten reserves zijn overgeheveld naar deze reserve.		

8297270 Reserve Duurzaamheid	Stand 31-12-2018	€ 237.847
Doelstelling: Het spreiden van de inzet duurzaamheidsmiddelen over de toekomstige jaren.		
Soort reserve:	Bestemmingsreserve overige	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Geen plafond	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
Voeding: In de 2e bestuursrapportage 2018 is een bedrag van € 200.000 gestort in deze reserve. Verder is het resultaat bij de jaarrekening t.o.v. de begroting na wijziging van € 37.847 op het budget voor duurzaamheid toegevoegd aan deze reserve.		
Besteding: N.v.t.		
Opmerking: Deze reserve is door de raad op 19 november 2018 bij de 2e Bestuursrapportage 2018 ingesteld.		

Egalisatiereserve omgevingsvergunning	Stand 31-12-2018	€ 126.755
<p>Doelstelling: Egaliseren van baten of lasten van de producten met betrekking tot de omgevingsvergunningen om schommelingen in het tarief te voorkomen en werkzaamheden over het jaar (bijv. toezicht) heen te kunnen bekostigen. Het tarief over alle jaren heen is maximaal 100% kostendekkend.</p>		
Soort reserve:	Egalisatiereserve	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Signaalbedrag € 250.000	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
<p>Voeding: N.v.t.</p>		
<p>Besteding: Ten behoeve van de implementatie van de omgevingswet is een bedrag van € 40.000 aan de reserve onttrokken. Verder is het resultaat bij de jaarrekening t.o.v. de begroting van € 138.285 op omgevingsvergunningen ten laste van de reserve gebracht.</p>		
<p>Opmerking: Indien het saldo van de reserve het signaalbedrag bereikt zullen de tarieven herzien worden zodat de gelden terugvloeien naar de burger óf zal een onderbouwing gegeven worden van het saldo.</p>		

85297103 Egalisatiereserve reiniging	Stand 31-12-2018	€ 4.347.193
<p>Doelstelling: Egaliseren van baten of lasten op het product Reiniging om schommelingen in het tarief te voorkomen. Het tarief over alle jaren heen is maximaal 100% kostendekkend.</p>		
Soort reserve:	Egalisatiereserve	
Looptijd:	Geen einddatum	
Gewenste omvang:	Signaalbedrag € 2.500.000 (vastgesteld op 26 juni 2017)	
Resultaatafhankelijke mutaties	Ja	
<p>Voeding: Er is een bedrag van € 305.342 toegevoegd conform de begroting (zie ook de toelichting bij de besteding). Verder is het resultaat bij de jaarrekening t.o.v. de begroting na wijziging van € 1.164.724 op taakveld reiniging weer gestort in de reserve. In feite wordt daarmee de onttrekking voor de incidentele kosten afvalinzameling ongedaan gemaakt en wordt de meevaller op de verwerkingskosten resp. opbrengst restafval aanvullend toegevoegd.</p>		
<p>Besteding: Conform de begroting is er een bedrag van € 1.260.472 onttrokken, waarvan ca. € 672.000 aan afvalinzameling hoogbouw/ laagbouw. Het bedrag van € 588.660 volgt uit de kadernota 2016 en wordt gedeeltelijk gecompenseerd door storting van € 305.342. Deze onttrekking/toevoeging is met ingang van 2019 in het meerjarenbeeld vervallen met als dekking een verlaging van de verwerkingskosten.</p>		
<p>Opmerking: Indien het saldo van de reserve het signaalbedrag bereikt zullen de tarieven herzien worden zodat de gelden terugvloeien naar de burger óf zal een onderbouwing gegeven worden van het saldo.</p>		

4.3.8 Staat van voorzieningen

bedragen x € 1.000	Stand 1/1/18	Toevoeging	Aanwending	Stand 31/12/18
voorzieningen				
Voorz derden verkr midd met spec best				
8298201 Voorziening Riolering derden	4.435	162	0	4.597
8298202 Voorziening afkoopsommen begraafplaats	231	35	11	256
Voorz derden verkr midd met spec best	4.666	197	11	4.852
voorzieningen met verplichting				
8298001 Pensioenoverdrachten wethouders	1.618	151	142	1.627
8298002 Wachtgeld bestuurders	106	85	85	106
8298006 Frictiekosten organisatievernieuwingen	0	621	0	621
voorzieningen met verplichting	1.724	857	227	2.353
voorzieningen ter egalisatie kosten				
8298106 Voorziening Gemeentelijke accommodaties	2.476	586	377	2.685
8298107 Vrz.Integraal Beheer Openb.Ruimte(IBOR)	4.077	976	1.080	3.973
voorzieningen ter egalisatie kosten	6.553	1.561	1.457	6.657
voorzieningen	12.943	2.615	1.696	13.863

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs in te schatten is;
- Op de balansdatum bestaande risico's over bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende aan arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. De voorziening dubieuze debiteuren en de voorziening negatieve grondexploitaties zijn conform het BBV opgenomen aan de activazijde van de balans. Hiermee zijn deze voorzieningen een correctiepost op de openstaande vorderingen aan debiteuren resp. de voorraad onderderhanden werken bouwgrond in exploitatie.

8298201 Voorziening riolering derden		Stand 31-12-2018	€ 4.596.760
Doelstelling: Egaliseren van baten of lasten op het product riolering om schommelingen in het tarief te voorkomen. Het tarief over alle jaren heen is maximaal 100% kostendekkend. De voorziening is een spaarvoorziening voor toekomstige vervangingsinvesteringen rioleringen, overeenkomstig regelgeving in het BBV.			
Soort voorziening:		Van derden verkregen middelen met een specifieke bestemming	
Looptijd:		Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:		Signaalbedrag € 1.500.000	
Meerjarenplanning aanwezig		Ja	
Voeding: Op basis van de primitieve begroting is € 236.469 toegevoegd aan de voorziening. Die toevoeging is het saldo van de geraamde lagere kapitaallasten en de extra rioolheffing waarmee de tarieven jaarlijks worden verhoogd.			
Besteding: In 2018 is het nadelige resultaat op rioleringen van € 74.632 ten laste van de voorziening gebracht.			
Opmerking: Indien het saldo van de voorziening het signaalbedrag bereikt zal aan de hand van het vGRP een onderbouwing gegeven worden van het saldo.			

8298202 Voorziening afkoopsommen begraafplaats		Stand 31-12-2018	€ 255.690
Doelstelling: De voorziening afkoopsommen begraafplaats is ingesteld voor de vooruitontvangen bedragen. De opbrengsten die betrekking hebben op toekomstige jaren vallen geleidelijk weer vrij ten gunste van de exploitatie.			
Soort voorziening:		Van derden verkregen middelen met een specifieke bestemming (Ingesteld op 26 juni 2017)	
Looptijd:		Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:		N.v.t.	
Meerjarenplanning aanwezig		Ja	
Voeding: Aan de voorziening is € 103.232 toegevoegd. Dat is een fractie hoger dan de raming van € 100.000 zoals die volgens de 1e bestuursrapportage 2018 is opgevoerd.			
Besteding: Het bedrag van € 10.979 van de vooruitontvangen afkoopsommen is aangewend voor onderhoud graven in 2018. Verder is er een correctie op de jaren 2016 en 2017 verwerkt van € 67.768 om de stand van de voorziening op het juiste bedrag te krijgen.			
Opmerking: Geen			

8298001 Voorziening pensioenverplichtingen wethouders	Stand 31-12-2018	€ 1.626.915
<p>Doelstelling: Met ingang van 2017 omvat deze voorziening de contante waarde van de pensioenverplichtingen van (gewezen) wethouders die op 1 januari 2017 nog niet de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt. In overeenstemming met de overgangsregeling volgens de commissie BBV is voor gewezen wethouders die op 1 januari 2017 een pensioenuitkering ontvangen geen voorziening getroffen maar is voor de jaarlijkse lasten in de meerjarenbegroting een budget beschikbaar.</p>		
Soort voorziening:	Voorziening met een verplichting	
Looptijd:	Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:	Afstemmen op de actuarieel berekende contante waarde van de pensioenverplichting van binnen de doelstelling vallende wethouders.	
Meerjarenplanning aanwezig	Nee	
<p>Voeding: In de begroting is een jaarlijkse voeding van € 105.000 opgenomen. In 2018 is aanvullend een bedrag van € 46.081 toegevoegd doordat de rekenrente voor de bepaling van de pensioenverplichtingen is gedaald van 1,648% naar 1,577%.</p>		
<p>Besteding: Er is een waardeoverdracht van de pensioenverplichtingen geweest van € 141.901 ten laste van de voorziening.</p>		
Opmerking: Geen		

8298002 Voorziening Wachtgelden bestuurders	Stand 31-12-2018	€ 105.671
<p>Doelstelling: Op basis van een daartoe geldende regeling kunnen (voormalige) wethouders/burgemeesters na hun aftreden aanspraak maken op een wachtgeldregeling.</p>		
Soort voorziening:	Voorziening met een verplichting	
Looptijd:	Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:	Afstemmen op aantal personen en de duur dat aanspraak op de regeling gemaakt kan worden. Hiertoe jaarlijks een actualisatie uitvoeren.	
Meerjarenplanning aanwezig	Nee	
<p>Voeding: In 2018 is conform de begroting € 85.000 aan deze voorziening toegevoegd.</p>		
<p>Besteding: De werkelijk wachtgelden van voormalige bestuurders bedragen € 85.472 ten laste van deze voorziening.</p>		
Opmerking: geen		

8298206 Friciekosten organisatievernieuwing	Stand 31-12-2018	€ 620.668
Doelstelling: Het afdekken van de maximale verplichting		
Soort voorziening:	Voorziening met een verplichting	
Looptijd:	Tot en met 2027	
Gewenste omvang:	Afstemmen op de maximale verplichting	
Meerjarenplanning aanwezig	Nee	
Voeding: Toevoeging in 2018 van € 620.668 is gelijk aan de gewenste omvang.		
Besteding: De aanwending komt met ingang van 2019 ten laste van de voorziening.		
Opmerking: Deze voorziening is door de raad ingesteld op 1 april 2019.		

8298106 Voorziening Gemeentelijke Accommodaties	Stand 31-12-2018	€ 2.684.506
Doelstelling: De voorziening gemeentelijke accommodaties is ingesteld voor het planmatig kunnen uitvoeren van werkzaamheden op basis van een actueel onderhoud beheerprogramma en om de uitgaven ervan gelijkmatig over een aantal begrotingsjaren te verdelen.		
Soort voorziening:	Voorziening ter egalisatie van de kosten	
Looptijd:	Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:	Afstemmen op onderhoudsplan	
Meerjarenplanning aanwezig	Ja	
Voeding: De voeding is gelijk aan de geraamde dotatie in de exploitatiebegroting van € 585.761.		
Besteding: Bestedingen vinden plaats op basis van vastgestelde jaarschijf van de onderhoudsplanning . Over 2018 is een bedrag besteed van € 377.183.		
Opmerking: Geen		

8298107 Voorziening Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)	Stand 31-12-2018	€ 3.972.753
Doelstelling: De voorziening is ingesteld voor het planmatig kunnen uitvoeren van werkzaamheden op basis van een actueel onderhoud beheerprogramma en om de uitgaven ervan gelijkmatig over een aantal begrotingsjaren te verdelen.		
Soort voorziening:	Voorziening ter egalisatie van de kosten	
Looptijd:	Geen looptijd vastgesteld	
Gewenste omvang:	Afstemmen op onderhoudsplan.	
Meerjarenplanning aanwezig	Ja	
Voeding: De voeding is gelijk aan de geraamde dotatie in de exploitatiebegroting van € 975.688.		
Besteding: Bestedingen worden geraamd op basis van vastgestelde jaarschijf van de onderhoudsplanning. Werkelijke bestedingen bedragen voor 2018 € 1.080.081.		

8298107 Voorziening Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)	Stand 31-12-2018	€ 3.972.753
<p>Opmerking: In 2019 heeft er een financiële doorvertaling op de voorziening IBOR plaatsgevonden als gevolg van nieuwe beheerplannen (waarvan de financiële consequenties in 2019 aan de gemeenteraad worden voorgelegd ter goedkeuring). Dit leidt in 2019 tot een vrijval van de voorziening ten gunste van de reserve IBOR. Dit leidt tot een stand van de voorziening per 1 januari 2020 van € 730.000.</p>		

4.4 Het overzicht van baten en lasten en de toelichting

4.4.1 Financiële analyse per programma

In dit hoofdstuk wordt een analyse gegeven van de verschillen tussen de begroting en de jaarrekening. Ook wordt per programma aangegeven of er sprake is van begrotingsonrechtmatigheid. In de programma's zijn analyses opgenomen op het niveau van de subprogramma's. In het Besluit begroting en verantwoording is voorgeschreven dat de financiële analyse zowel in de programmaverantwoording als in de jaarrekening moet plaatsvinden. Hieronder treft u teksten aan op het niveau van de programma's.

Programma bedragen x € 1.000,-	L/B	Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
1 Meedoen in Leiderdorp	Lasten	28.198	27.821	1.376	29.198	28.157	1.041
	Baten	-7.811	-7.161	-337	-7.498	-7.661	162
Saldo		20.388	20.660	1.040	21.699	20.496	1.203
2 Aantrekkelijk Leiderdorp	Lasten	5.642	12.234	2.206	14.440	10.595	3.845
	Baten	-14.830	-12.393	1.222	-11.171	-11.173	2
Saldo		-9.189	-160	3.428	3.269	-578	3.847
3 Bestuur en organisatie Leiderdorp	Lasten	12.189	11.900	389	12.289	12.245	45
	Baten	-702	-86	-83	-169	-386	217
Saldo		11.487	11.814	306	12.120	11.859	262
Algemene Dekkingsmiddelen	Lasten	-177	103	-120	-17	-31	14
	Baten	-39.541	-40.053	-213	-40.266	-40.391	125
Saldo		-39.717	-39.950	-333	-40.283	-40.422	139
Overhead, VPB en onvoorzien	Lasten	8.186	8.313	266	8.579	9.224	-644
	Baten	-291	-8	-120	-128	-206	78
Saldo		7.895	8.306	146	8.452	9.018	-566
Totaal	Lasten	54.038	60.372	4.118	64.489	60.189	4.301
Totaal	Baten	-63.174	-59.702	469	-59.232	-59.816	584
TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN		-9.135	670	4.587	5.257	372	4.885
RESERVES 1 Meedoen in Leiderdorp	Toevoeging	1.318	129	335	464	1.468	-1.004
	Onttrekking	-1.636	-899	-850	-1.749	-1.749	0
Saldo		-318	-770	-515	-1.285	-282	-1.004
RESERVES 2 Aantrekkelijk Leiderdorp	Toevoeging	12.582	4.036	-2.510	1.526	5.335	-3.809
	Onttrekking	476	-2.543	-448	-2.992	-3.230	238
Saldo		13.058	1.492	-2.958	-1.466	2.105	-3.571

Programma bedragen x € 1.000,-	L/B	Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
RESERVES 3 Bestuur en organisatie Leiderdorp	Toevoeging	-7.892	0	0	0	0	0
	Onttrekking	4.550	0	0	0	0	0
Saldo		-3.342	0	0	0	0	0
RESERVES Algemene Dekkingsmiddelen	Toevoeging	1.387	0	1.252	1.252	1.252	0
	Onttrekking	-2.733	-1.341	-2.426	-3.767	-3.767	0
Saldo		-1.346	-1.341	-1.174	-2.516	-2.516	0
RESERVES Overhead, VPB en onvoorzien	Toevoeging	0	0	192	192	218	-26
	Onttrekking	-168	-50	-137	-188	-188	0
Saldo		-168	-50	55	5	30	-26
Totaal	Toevoeging	7.395	4.165	-730	3.434	8.273	-4.839
Totaal	Onttrekking	489	-4.835	-3.862	-8.696	-8.934	238
TOTAAL MUTATIE IN RESERVES		7.884	-670	-4.592	-5.262	-661	-4.600
	Lasten/ Toev.	61.433	64.536	3.387	67.923	68.462	-538
	Baten/ Ontr.	-62.685	-64.536	-3.392	-67.928	-68.751	822
RESULTAAT		-1.252	0	-5	-5	-289	284

Programma 1: Meedoen in Leiderdorp

1 Meedoen in Leiderdorp bedragen x € 1.000,-	Begroting 2018	Rekening 2018	Vershil	Afwijking %
Lasten	29.198	28.157	1.041	3,56 %
Baten	-7.498	-7.661	162	-2,17 %
Saldo	21.699	20.496	1.203	5,55 %

Algemene conclusie

De begroting na wijziging is niet overschreden. Er is voor dit programma dus geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid.

De uitkomsten betreffen met name het sociaal domein. Op de WMO-budgetten is een meevaller van € 418.000 (begeleiding) gerealiseerd. Door een gewijzigde financieringssysteem zijn de uitgaven voor intensieve begeleiding gedaald met ca. € 100.000 terwijl het aantal inwoners wat gebruik maakt van begeleiding gelijk is gebleven. De budgettoename als gevolg van de verhoging van de decentralisatie uitkering via de meicirculaire gemeentefonds 2017 en 2018 van resp. € 249.000 en € 75.000 is mede de oorzaak van deze meevaller. Verder blijft er ca. € 200.000 op het participatiebudget over door een lager beroep op deze regeling en de harmonisatie van de subsidie aan

VluchtelingenWerk in de Leidse regio. Het budget op jeugd valt ca. € 350.000 minder nadelig uit dan verwacht. Dat komt door de (ruime) ophogingen van het budget in 2018. We hebben in 2018 realistisch begroot, hiervoor hadden we destijds ongeveer 1 miljoen extra gevraagd. We hadden toen nog geen rekening gehouden met de extra middelen voor jeugdhulp die in 2018 zijn toegevoegd uit de algemene uitkering omdat dat toen nog niet bekend was. Tenslotte is er een voordeel op de bijdrage aan Sportfondsen van € 93.500 gerealiseerd.

Programma 2: Aantrekkelijk Leiderdorp

2 Aantrekkelijk Leiderdorp bedragen x € 1.000,-	Begroting 2018	Rekening 2018	Verschil	Afwijking %
Lasten	14.440	10.595	3.845	26,63 %
Baten	-11.171	-11.173	2	-0,02 %
Saldo	3.269	-578	3.847	117,70 %

Algemene conclusie

De begroting na wijziging is niet overschreden. Er is voor dit programma dus geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid.

Voor afvalinzameling en vuilverwerking is een onderbesteding van € 915.000 ontstaan door het nog niet invoeren van een andere manier van afvalinzameling bij hoogbouw. Daarnaast waren de kosten van vuilverwerking ook lager dan begroot. Ook zijn er meer opbrengsten behaald uit afvalinzameling dan begroot voor een bedrag van € 267.000. Het resultaat op de grondexploitatie is € 2.522.000 voordelig als gevolg van (tussentijdse) winstneming en vrijval uit de voorziening voor negatieve grondexploitaties.

Programma 3: Bestuur en organisatie Leiderdorp

3 Bestuur en organisatie Leiderdorp bedragen x € 1.000,-	Begroting 2018	Rekening 2018	Verschil	Afwijking %
Lasten	12.289	12.245	45	0,36 %
Baten	-169	-386	217	-128,40 %
Saldo	12.120	11.859	262	2,16 %

Algemene conclusie

De begroting na wijziging is niet overschreden. Er is voor dit programma dus geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid.

De kosten voor het bestuur zijn € 23.000 voordelig. Dit voordeel wordt ingezet om het budget voor het onderzoek naar de lichte regionale samenwerking over te brengen naar 2019. Het voordeel op bedrijfsvoering is € 234.000 en bestaat uit een voordeel op de personeelsbudgetten minus de kosten van inhuur van per saldo € 230.000. De meerkosten van € 86.000 voor specialistisch advies, zoals bijvoorbeeld expertise op het terrein van beheerplannen en accommodatiebeheer zijn gedekt uit ontvangsten voor detacheringen en uitkeringen van het UWV .

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene Dekkingsmiddelen bedragen x € 1.000,-	Begroting 2018	Rekening 2018	Vershil	Afwijking %
Lasten	-17	-31	14	-80,59 %
Baten	-40.266	-40.391	125	-0,31 %
Saldo	-40.283	-40.422	139	-0,34 %

Algemene conclusie

De begroting na wijziging is niet overschreden. Er is voor dit programma dus geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid.

Het resultaat op algemene dekkingsmiddelen wordt veroorzaakt door een meevaller op de algemene uitkering van € 103.000 en een meevaller op de algemene baten van € 22.000 die wordt veroorzaakt door een vrijval uit de voorziening voor oninbaar.

Overhead, VPB en onvoorzien

Overhead, VPB en onvoorzien bedragen x € 1.000,-	Begroting 2018	Rekening 2018	Vershil	Afwijking %
Lasten	8.579	9.224	-644	-7,51 %
Baten	-128	-206	78	-61,21 %
Saldo	8.452	9.018	-566	-6,70 %

Algemene conclusie

De begroting na wijziging op het onderdeel overhead, vpb en onvoorzien is overschreden. De overschrijding is het gevolg van de getroffen voorziening voor een bedrag van € 620.000 die conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ten laste van de jaarrekening 2018 is getroffen. De dotatie in de voorziening is verplicht en past binnen het financieel beleid van de gemeente. De resterende overschrijding van de lasten wordt gecompenseerd door daarmee samenhangende inkomsten van derden voor ca. € 35.000. Om die reden is er voor dit onderdeel géén sprake van begrotingsonrechtmatigheid.

4.4.2 Toelichting financiële afwijkingen reserves

Het resultaat 2018 bedraagt € 289.000. Dit resultaat wordt mede bepaald door de resultaatafhankelijke, dus niet vooraf geraamde, verrekeningen met de reserves. In dit onderdeel worden de resultaatafhankelijke verrekeningen met de reserves toegelicht.

bedragen x € 1.000,-	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018	Verschil 2018
Lasten	54.038	64.494	60.189	4.306
Baten	-63.174	-59.232	-59.816	584
Totaal van saldo van baten en lasten	-9.135	5.262	372	4.890
Mutaties in reserves:				
- toevoegingen	7.395	3.434	8.273	-4.839
- onttrekkingen	489	-8.696	-8.934	238
Resultaat	-1.252	0	-289	289

Het aanwenden van een reserve vereist een raadsbesluit waarin de reden van aanwending wordt aangegeven, die correspondeert met het doel van de reserve. In de rekening zijn toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves verwerkt tot maximaal het bedrag dat via de begroting (swijzigingen) door de raad is goedgekeurd. Daarnaast is door de raad besloten welke specifiek benoemde resultaten in het lopende begrotingsjaar ten gunste of ten laste van een specifieke bestemmingsreserve mogen worden gebracht ter egalisatie van de lasten en/of tarieven.

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 1 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Verschil 2018
Algemene reserve	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-158	0	0	0	0	0
Saldo		-158	0	0	0	0	0
Implementatie 3D transitie	Toevoeging	-510	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		-510	0	0	0	0	0
Reserve sociaal domein progr. 1	Toevoeging	1.713	62	335	397	1.400	-1.004
	Onttrekking	-902	-899	-850	-1.749	-1.749	0
Saldo		811	-838	-515	-1.353	-349	-1.004
Egalisatie exploitatielasten prog.1	Toevoeging	115	68	0	68	68	0
	Onttrekking	-577	0	0	0	0	0
Saldo		-462	68	0	68	68	0
Totaal	Toevoeging	1.318	129	335	464	1.468	-1.004
	Onttrekking	-1.636	-899	-850	-1.749	-1.749	0

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 1 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 1		-318	-770	-515	-1.285	-282	-1.004

Toelichting afwijkingen mutaties in reserves programma 1:

Reserve sociaal domein

We hebben in totaal een bedrag van € 1.004.000 meer gestort in de Reserve Sociaal Domein dan begroot. Dit betreft de egalisatie van alle budgetten in het sociaal domein. Het gaat hier om een overschot op de Wmo- en op de participatie- en jeugdbudgetten.

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 2 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Algemene reserve	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-235	0	0	0	0	0
Saldo		-235	0	0	0	0	0
Bouw- en grondexploitaties	Toevoeging	7.738	3.419	-3.419	0	2.607	-2.607
	Onttrekking	-163	-152	-160	-312	-412	100
Saldo		7.576	3.268	-3.579	-312	2.195	-2.507
Egalisatiereserve omgevingsvergunning	Toevoeging	20	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-60	-40	0	-40	-178	138
Saldo		-40	-40	0	-40	-178	138
Egalisatiereserve reiniging	Toevoeging	879	291	14	305	1.470	-1.165
	Onttrekking	-592	-1.260	0	-1.260	-1.260	0
Saldo		287	-969	14	-955	210	-1.165
Egalisatiereserve begraafplaats	Toevoeging	-100	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		-100	0	0	0	0	0
Implementatiekosten omgevingswet	Toevoeging	156	0	476	476	476	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		156	0	476	476	476	0
Jaarafsluiting	Toevoeging	-1.968	0	0	0	0	0
	Onttrekking	1.883	0	0	0	0	0
Saldo		-85	0	0	0	0	0
Egalisatie exploitatielasten prog.2	Toevoeging	5.005	0	0	0	0	0

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 2 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
	Onttrekking	0	-681	0	-681	-681	0
Saldo		5.005	-681	0	-681	-681	0
Bestemmingsreserve Integraal Beheer	Toevoeging	853	325	220	545	545	0
	Onttrekking	-357	-410	-288	-698	-698	0
Saldo		495	-85	-68	-153	-153	0
Reserve Duurzaamheid	Toevoeging	0	0	200	200	238	-38
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	200	200	238	-38
Totaal	Toevoeging	12.582	4.036	-2.510	1.526	5.335	-3.809
	Onttrekking	476	-2.543	-448	-2.992	-3.230	238
VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 2		13.058	1.492	-2.958	-1.466	2.105	-3.571

Toelichting afwijkingen mutaties in reserves programma 2:

Reserve Bouw- en grondexploitaties

In de reserve bouw en grondexploitaties is € 2.507.000 gestort. Die storting bestaat uit een bedrag aan (tussentijdse) winstneming van € 2.307.000 een toevoeging aan de voorziening negatieve grondexploitaties van € 675.000 en een vrijval uit dezelfde voorziening van € 375.000. Van de geraamde onttrekking bleek € 160.000 niet nodig omdat de extra kosten voor het Amaliaplein in de jaarrekening 2018 als voorraadmutatie zijn verwerkt.

Egalisatiereserve omgevingsvergunning

Het nadelige saldo op omgevingsvergunningen 2018 van € 138.000 is onttrokken aan de egalisatiereserve omgevingsvergunning.

Egalisatiereserve Reiniging

Het voordeel op het taakveld Afval van € 1.165.000 voegen we toe aan de Egalisatiereserve Reiniging. Daarmee blijven de incidentele budgetten voor de omkering van de afvalinzameling beschikbaar.

Reserve duurzaamheid

Het overschot op het budget voor duurzaamheid van € 38.000 voegen we toe aan de reserve. De toegekende budgetten voor duurzaamheid blijven op die wijze beschikbaar voor de uitvoering van de duurzaamheidsagenda.

VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 3 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Voormalig personeel	Toevoeging	-1.056	0	0	0	0	0
	Onttrekking	940	0	0	0	0	0
Saldo		-116	0	0	0	0	0
Regionale investeringsfonds RIF	Toevoeging	-7.036	0	0	0	0	0
	Onttrekking	3.610	0	0	0	0	0
Saldo		-3.426	0	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	Toevoeging	200	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		200	0	0	0	0	0
Totaal	Toevoeging	-7.892	0	0	0	0	0
	Onttrekking	4.550	0	0	0	0	0
VERREKENING RESERVES PROGRAMMA 3		-3.342	0	0	0	0	0

Toelichting afwijkingen mutaties in reserves programma 3:

Er zijn geen afwijkingen in dit programma.

VERREKENING RESERVES ALG.DEKKING bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Algemene reserve	Toevoeging	115	0	949	949	949	0
	Onttrekking	-564	-270	-1.801	-2.071	-2.071	0
Saldo		-449	-270	-853	-1.123	-1.123	0
Jaarafsluiting	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-95	0	0	0	0	0
Saldo		-95	0	0	0	0	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	0	0	95	95	95	0
	Onttrekking	-409	-387	0	-387	-387	0
Saldo		-409	-387	95	-292	-292	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	252	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-90	-40	0	-40	-40	0
Saldo		162	-40	0	-40	-40	0
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-140	0	0	0	0	0
Saldo		-140	0	0	0	0	0

VERREKENING RESERVES ALG.DEKKING bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Egalisatie exploitatielasten AD	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-233	0	-233	-233	0
Saldo		0	-233	0	-233	-233	0
Resultaat voorgaand jaar	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-60	0	0	0	0	0
Saldo		-60	0	0	0	0	0
Behoedzaamheidsres.Uitk.Gemeentefonds	Toevoeging	1.020	0	208	208	208	0
	Onttrekking	-1.375	-411	-625	-1.036	-1.036	0
Saldo		-355	-411	-417	-828	-828	0
Totaal	Toevoeging	1.387	0	1.252	1.252	1.252	0
	Onttrekking	-2.733	-1.341	-2.426	-3.767	-3.767	0
VERREKENING RESERVES ALG.DEKKING		-1.346	-1.341	-1.174	-2.516	-2.516	0

Toelichting afwijkingen mutaties in reserves algemene dekkingsmiddelen:

Er zijn geen afwijkingen in dit onderdeel.

VERREKENING RESERVES OVERHEAD bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Vershil 2018
Informatiebeleidsplan	Toevoeging	0	0	192	192	218	-26
	Onttrekking	-168	-50	-137	-188	-188	0
Saldo		-168	-50	55	5	30	-26
Totaal	Toevoeging	0	0	192	192	218	-26
	Onttrekking	-168	-50	-137	-188	-188	0
VERREKENING RESERVES OVERHEAD		-168	-50	55	5	30	-26

Toelichting afwijkingen mutaties in reserves Overhead:

Reserve informatiebeleidsplan

Het overschot op informatiemanagement van € 26.000 voegen we toe aan de reserve informatiebeleid.

4.4.3 Gerealiseerde dekkingsmiddelen

Hieronder treft u aan het overzicht van algemene dekkingsmiddelen conform het Besluit Begroting en Verantwoording.

Beleidssterrein bedragen x € 1.000,-	Rekening 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018	Begroting 2018	Verschil 2018
A Lokale heffingen	-7.734	79	-7.975	-7.896	-7.872	24
B Algemene uitkering	-30.666	0	-31.714	-31.714	-31.612	103
C Dividend	-634	33	-705	-672	-681	-10
D Saldo financiering	-261	-121	3	-118	-118	0
E Overige algemene dekkingsmiddelen	-422	-22	0	-22	0	22
Totaal	-39.717	-31	-40.391	-40.422	-40.283	139

De verschillenanalyse is gebaseerd op afwijkingen > € 50.000.

A. Lokale heffingen

De opbrengst van de lokale heffingen sluit goed aan bij de begroting.

B. Algemene Uitkering

De raming voor de algemene uitkering sluit aan op de septembercirculaire. In de decembercirculaire voerden we nog enkele kleine aanpassingen door in de algemene uitkering, met een voordeel van € 103.000.

C. Dividend

De opbrengst dividend is in overeenstemming met de begroting na wijziging.

D. Saldo financieringsfunctie

Het financieringsresultaat is conform de begroting.

E. Overige algemene dekkingsmiddelen

Op overige algemene dekkingsmiddelen is een voordeel van € 22.000 door de vrijval van de voorziening voor oninbaar.

4.4.4 Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten is krachtens het BBV een verplicht overzicht dat voor het verkrijgen van een juist beeld van structureel evenwicht van de jaarrekening onmisbaar is.

Structureel evenwicht

Van structureel evenwicht is sprake als de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. De bepaling van het structureel evenwicht verloopt als volgt;

- Totaal van de lasten en baten van de programma's en algemene dekkingsmiddelen
- AF: de incidentele lasten en baten
- Blijft over het totaal van de structurele lasten en baten
- BIJ: de structurele verrekeningen met de reserves.

Geeft het totaal structureel jaarrekeningsaldo.

bedragen x € 1.000 Programma	Lasten/ baten	I/S	2018
TOTAAL EXPLOITATIE PROGRAMMA'S	Lasten	Totaal	60.189
TOTAAL EXPLOITATIE PROGRAMMA'S	Baten	Totaal	-59.816
SALDO LASTEN EN BATEN PER PROGRAMMA			372
MEEDOEN IN LEIDERDORP	Lasten	I	165
MEEDOEN IN LEIDERDORP	Baten	I	-154
SALDO MEEDOEN IN LEIDERDORP			11
AANTREKKELIJK LEIDERDORP	Lasten	I	2.250
AANTREKKELIJK LEIDERDORP	Baten	I	-4.259
SALDO AANTREKKELIJK LEIDERDORP			-2.009
BESTUUR EN ORGANISATIE LEIDERDORP	Lasten	I	1.068
BESTUUR EN ORGANISATIE LEIDERDORP	Baten	I	-252
SALDO BESTUUR EN ORGANISATIE LEIDERDORP			816
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Lasten	I	55
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Baten	I	-45
SALDO ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN			10
OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN	Lasten	I	907
OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN	Baten	I	-158
SALDO OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN			749
Totaal structurele lasten			55.744
Totaal structurele baten			-54.949
SALDO STRUCTUREEL LASTEN EN BATEN			795

bedragen x € 1.000 Programma	Lasten/ baten	I/S	2018
MEEDOEN IN LEIDERDORP	Toevoegingen	S	68
MEEDOEN IN LEIDERDORP	Onttrekkingen	S	0
SALDO MEEDOEN IN LEIDERDORP			68
AANTREKKELIJK LEIDERDORP	Toevoegingen	S	0
AANTREKKELIJK LEIDERDORP	Onttrekkingen	S	-681
SALDO AANTREKKELIJK LEIDERDORP			-681
BESTUUR EN ORGANISATIE LEIDERDORP	Toevoegingen	S	0
BESTUUR EN ORGANISATIE LEIDERDORP	Onttrekkingen	S	0
SALDO BESTUUR EN ORGANISATIE LEIDERDORP			0
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Toevoegingen	S	95
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Onttrekkingen	S	-660
SALDO ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN			-565
OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN	Toevoegingen	S	0
OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN	Onttrekkingen	S	0
SALDO OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN			0
Totaal structurele toevoegingen			163
Totaal structurele onttrekkingen			-1.341
STRUCTUREEL JAARREKENING	Lasten		55.906
STRUCTUREEL JAARREKENING	Baten		-56.290
STRUCTUREEL SALDO VAN DE JAARREKENING			-384
STRUCTUREEL EVENWICHT			JA

Toelichting incidentele posten > € 100.000 per programma

Programma 1 Meedoen in Leiderdorp

- De advieskosten bedragen ca. € 82.000. Verder bedragen de niet geraamde uitgaven voor bijdrage kinderopvang € 104.000
- De niet voorziene baten betreffen een rijksbijdrage van € 57.000 voor vroegtijdse educatie en een opbrengst sportfondsen van € 93.000.

Programma 2 Aantrekkelijk Leiderdorp

- De advieskosten bedragen ca. € 270.000 en de inhuur is groot € 46.000.
- Verder zijn er éénmalig extra kosten voor het beheer van de openbare ruimte geweest van € 350.000.
- Er is een baat van € 265.000 door meer opbrengsten van verschillende afvalstromen.

- Grondexploitatie: de baten en lasten zijn per definitie incidenteel. Per saldo betreft het een bedrag van € 2.522.000 aan baten als gevolg van winstneming en vrijval uit de voorziening negatieve grondexploitaties.

Programma 3 Bestuur en organisatie

- De incidentele lasten bestaan hoofdzakelijk uit de kosten voor inhuur voor ca. € 950.000 en verder voor € 92.000 uit advieskosten en € 46.000 in een extra dotatie aan de voorziening pensioenverplichtingen voor bestuurders.
- De incidentele baten bestaan voor € 85.000 uit vergoedingen voor detachering en voor € 80.000 uit bijdragen van het UWV.

Algemene dekkingsmiddelen

- De incidentele baten en lasten op dit onderdeel zijn beperkt. In de lasten zien we € 44.000 aan advieskosten en de baten voor € 78.000 uitkering gemeentefonds over oude jaren.

Overhead, VPB en onvoorzien

- De éénmalige dotatie aan de voorziening frictiekosten organisatievernieuwing van € 621.000 is incidenteel. Verder zien we op dit onderdeel aan inhuur en advies een bedrag van ca € 180.000
- Van de incidentele baten vormt de detachingsvergoeding van € 120.000 de grootste deel.

Toelichting structurele toevoegingen en onttrekkingen >€ 100.000 per programma

Verrekeningen met reserves zijn naar hun aard incidenteel. Uitsluitend de toevoegingen en onttrekkingen met de reserve egalisatie exploitatielasten worden als structureel aangemerkt aangezien het een reserve is ter dekking van kapitaallasten.

Conclusie

In het kader van het financieel toezicht dienen begroting en jaarrekening materieel in evenwicht te zijn. Materieel evenwicht betekent dat er geen incidentele baten worden ingezet voor structurele lasten. Zoals in het voorgaand overzicht aangegeven is is de jaarrekening materieel in evenwicht.

4.4.5 EMU saldo

In het bestuurlijk overleg tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken, VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) en IPO (Interprovinciaal Overleg) is afgesproken dat het Rijk en de lokale overheden gezamenlijk werken aan het beheersen van het EMU-tekort. Dit EMU-tekort is het financieringssaldo minus deelname aan bedrijven en inkomsten uit kredietverstrekking. Kernpunt hierbij is dat men de ontwikkeling van het EMU-saldo nauwlettend volgt. Er is afgesproken dat in de jaarrekening een berekening wordt opgenomen van het EMU-saldo.

De EMU-tekortnorm decentrale overheden voor 2018 bedraagt 0,3% van het bruto binnenlands product. Er is geen onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Daarom worden er ook geen referentiewaarden per gemeenten bekend gemaakt.

	Omschrijving	2018
1.	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	786
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	-386
3.	Mutatie voorzieningen	920
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	3.737
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0
	Berekend EMU-saldo	-1.645

4.4.6 Aanwending onvoorzien

Artikel 28 van het BBV schrijft voor dat een overzicht moet worden weergegeven van het bedrag onvoorzien. In de programmabegroting van 2018 is voor onvoorzien apart een bedrag opgenomen van € 58.202.

In 2018 is er € 25.000 t.l.v. onvoorzien geboekt inzake vooronderzoek van de Driegatenbrug. Dat betekent dat het bedrag ad € 33.202 voor onvoorzien vrijvalt t.b.v. het resultaat 2018.

4.4.7 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen (semi-)publieke sector (=WNT)

Openbaarmakingsverplichting Wet Normering Topinkomens (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze sectoren zijn op basis van de WNT verplicht om bezoldigingsgegevens van topfunctionarissen openbaar te maken. Topfunctionarissen zijn diegenen die behoren tot het hoogste uitvoerende of toezichthoudende orgaan, of de laag daaronder, en in die rol verantwoordelijk zijn voor de gehele instelling of rechtspersoon. Bij gemeenten zijn in ieder geval de gemeentesecretaris en de griffier topfunctionarissen.

Daarnaast moeten bezoldigingsgegevens en eventuele ontslagvergoedingen van andere medewerkers met een dienstbetrekking worden vermeld, zodra de bezoldiging in totaal hoger is dan het bezoldigingsmaximum. Dit geldt ook voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking. In dat geval wordt wel rekening gehouden met het aantal kalenderdagen en in welke deeltijdfactor de functionaris werkt.

De binnen gemeente Leiderdorp geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij meerdere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan met ingang van 1 januari 2018).

Deze verantwoording 2018 is opgesteld op basis van de voor gemeenten en gemeenschappelijke regelingen geldende algemene WNT-maximum van € 189.000.

Er zijn er geen bezoldigingen betaald die boven dit wettelijke maximum uitkomen.

Leidinggevende topfunctionarissen met en zonder (vanaf 13 maanden) dienstbetrekking

Bezoldiging topfunctionarissen jaar 2018			
Naam	H. Romeijn	J.C. Zantingh	M.C. Burger
Functie	gemeentesecretaris	griffier	plaatserv. griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1-1/31-12	1-1/31-10	1-11/31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	0,78
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning + belastbare onkostenvergoedingen	103.412	64.771	9.131
Beloningen betaalbaar op termijn	17.747	10.310	983
Subtotaal	121.159	75.081	10.114
Individueel WNT-maximum	189.000	157.414	24.567
- \- Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	121.159	75.081	10.114
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2017			
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1-1/31-12	1-1/31-12	n.v.t.
Deeltijdfactor (in fte)	1,0	1,0	

Bezoldiging topfunctionarissen jaar 2018			
Naam	H. Romeijn	J.C. Zantingh	M.C. Burger
Functie	gemeentesecretaris	griffier	plaatserv. griffier
Bezoldiging			
Beloning + belastbare onkostenvergoedingen	107.734	78.606	
Beloningen betaalbaar op termijn	16.496	11.479	
Subtotaal	124.230	90.085	0
Individueel WNT-maximum	181.000	181.000	0
Totaal bezoldiging 2017	124.230	90.085	

4.5 Single Information Single Audit (SISA)

Ook in de jaarrekening 2018 is de verantwoording via Single Information Single Audit (Sisa) opgenomen. De opmaak van de staat is door het ministerie voorgeschreven.

SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019						
OCW	D9	Onderwijsachterstanden eind 2011-2018 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwalificaties (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)
		<p>Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden-eind 2011-2018</p> <p>Gemeenten</p>	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04
		€ 133.446	€ 10.000	€ 24.509	€ 0	
		Hieronder per regel één gemeente (code) selecteren en in de kolommen daarnaast de verantwoordingsinformatie voor de gemeente invullen	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		Van andere gemeenten in (jaar T) overigeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 09	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 10	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 11	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 12
		Bedrag				
		Endverantwoordings Ja/Nee				
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 09				
lnW	E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SISA tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen daarnaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen
		Provinciale beschikking en/of verordening				
		Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen				
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 05	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 06	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 07	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 08	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 09
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		1 PZH-2008-161371	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2 PZH-2015-539498358	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Toelichting	Endverantwoordings Ja/Nee
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 09
		1 PZH-2008-161371	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2 PZH-2015-539498358	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen	Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 07	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 09	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 10
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		1 PZH-2008-161371	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2 PZH-2015-539498358	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		Project is nog niet gestart	Project is algeheel	Project is algeheel	Project is algeheel	Project is algeheel
		Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
		Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden				
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 09
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		1 PZH-2008-161371	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2 PZH-2015-539498358	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		€ 120.237	€ 121.752	€ 121.752	€ 0	€ 0
		Baten (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ
		Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
		1.1 Participatiewet (PW)	1.1 Participatiewet (PW)	1.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	1.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	1.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze zelfstandigen (IOAZ)
		Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05
		€ 5.054.034	€ 121.368	€ 339.280	€ 0	€ 32.524
		Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)
		Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
		1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	1.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	1.7 Participatiewet (PW)	1.7 Participatiewet (PW)
		Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11
		€ 89.650	€ 663	€ 0	€ 135.970	€ 0
		Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)
		Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05
		€ 19.000	€ 1.400	€ 2.495	€ 14.149	€ 0.773
		Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee		
		Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09		
		€ 0	€ 0	Ja		
		€ 0	€ 0	Ja		

4.6 Overzicht per taakveld

Om tot betrouwbare informatie voor interne sturing en externe vergelijkbaarheid te komen, wordt een uniforme indeling in taakvelden voorgeschreven, waaraan de bijbehorende baten en lasten worden toegerekend.

Verdelingsprincipe: Leiderdorp kent in de begroting en de realisatie een onderverdeling naar door de Raad vastgestelde programma's met onderliggende subprogramma's en een onderverdeling naar activiteiten. Deze gelaagdheid is in de begrotingsadministratie eveneens vastgelegd. In die administratie zijn op een gedetailleerder niveau ook alle begrotingsposten opgenomen.

- Elke begrotingspost is gekoppeld aan één bepaalde productgroep en elke productgroep is gekoppeld aan één bepaald programma.

- Elke begrotingspost is gekoppeld aan één van de voorgeschreven taakvelden zoals die bij ministeriële regeling zijn vastgesteld.

- Overhead wordt gepresenteerd op taakveld 0.4. Dit taakveld wordt niet verdeeld over de programma's, maar behoort bij het overzicht overhead.

Taakveldenoverzicht			Lasten	Baten
Bestuur en ondersteuning	0.1	Bestuur	2.363.782,92	-20.283,38
	0.10	Mutaties reserves	8.272.931,98	-8.934.409,92
	0.11	Resultaat rekening van baten en lasten	289.116,24	
	0.2	Burgerzaken	1.219.955,07	-548.997,41
	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	361.535,12	-297.236,67
	0.4	Overhead	9.225.506,76	-234.905,89
	0.5	Treasury	-105.254,05	-649.136,96
	0.61	OZB woningen	218.338,06	-4.917.908,60
	0.62	OZB niet-woningen	102.535,85	-2.306.664,88
	0.64	Belastingen overig	80.303,11	-754.432,71
	0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0,00	-31.714.407,38
	0.8	Overige baten en lasten	-21.608,23	0,00
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	27.140,00	
		Totaal	22.034.282,83	-50.378.383,80
Veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.706.250,95	-166.563,15
	1.2	Openbare orde en veiligheid	412.803,27	-27.869,23
			Totaal	2.119.054,22
Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer en vervoer	3.421.407,10	-49.175,77
	2.2	Parkeren	9.035,78	-16.647,50
	2.5	Openbaar vervoer	3.019,88	
			Totaal	3.433.462,76
Economie	3.1	Economische ontwikkeling	44.378,21	-965,65
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.084.526,66	-3.512.230,06

Taakveldenoverzicht			Lasten	Baten
	3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	146.514,44	-19.147,16
	3.4	Economische promotie		-54.735,68
		Totaal	1.275.419,31	-3.587.078,55
Onderwijs	4.1	Openbaar basisonderwijs	13.295,89	-198,81
	4.2	Onderwijshuisvesting	2.329.851,30	-373.652,20
	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	611.614,75	-59.643,29
		Totaal	2.954.761,94	-433.494,30
Sport, cultuur en recreatie	5.1	Sportbeleid en activering	204.445,48	-284,02
	5.2	Sportaccommodaties	1.772.765,55	-599.813,52
	5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	254.018,22	-53.072,91
	5.5	Cultureel erfgoed	48.423,24	-8.890,26
	5.6	Media	660.347,41	-112.447,95
	5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.689.403,93	-236.468,81
		Totaal	6.629.403,83	-1.010.977,47
Sociaal domein	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.988.383,56	-287.652,31
	6.2	Wijkteams	1.031.207,67	14.380,03
	6.3	Inkomensregelingen	7.968.601,57	-5.632.119,32
	6.4	Begeleide participatie	372.464,20	0,00
	6.5	Arbeidsparticipatie	825.270,00	-2.233,73
	6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	819.936,80	-22.752,17
	6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	4.240.483,66	-454.932,42
	6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	5.410.649,39	-937,25
	6.81	Ge-escaleerde zorg 18+	117.719,73	-1.249,68
	6.82	Ge-escaleerde zorg 18-	31.326,21	-681,64
		Totaal	22.806.042,79	-6.388.178,49
Volksgesondheid en milieu	7.1	Volksgesondheid	941.657,56	-69.938,96
	7.2	Riolering	1.148.527,02	-1.517.056,69
	7.3	Afval	2.914.645,43	-4.074.581,86
	7.4	Milieubeheer	719.983,05	-8.837,12
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	295.425,62	-356.744,49
		Totaal	6.020.238,68	-6.027.159,12
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	8.1	Ruimtelijke ordening	225.221,27	-18.571,72
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijfsterreinen)	577.067,94	-308.498,95
	8.3	Wonen en bouwen	675.679,09	-338.036,61
		Totaal	1.477.968,30	-665.107,28
Totaal			68.750.634,66	-68.750.634,66

4.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Geen bijzonderheden.

5. OVERIGE

5.1 In control statement

Er wordt naar gestreefd dat Leiderdorp 'in control' is. Dit is het zodanig sturen en beheersen van de bedrijfsprocessen dat de doelstellingen worden gerealiseerd. Er is zicht en grip op de risico's en de processen worden rechtmatig, doelmatig en doeltreffend uitgevoerd, inclusief een getrouwe verantwoording.

Opzet en uitvoering

Op 6 maart 2018 heeft het college het Algemeen controle- en onderzoeksplan Leiderdorp voor 2018 vastgesteld en ter informatie voorgelegd aan de gemeenteraad. In het Algemeen controle- en onderzoeksplan ligt de opzet van de interne organisatie en beheersing op hoofdlijnen vast, waarbij de opzet bepaalt in hoeverre Leiderdorp in control kan zijn. Of dit daadwerkelijk ook zo is, wordt jaarlijks getoetst en vastgesteld. Dit gebeurt door het uitvoeren van verbijzonderde interne controles en overige onderzoeken en het op basis van de aanbevelingen uit deze onderzoeken continu doorvoeren van verbeteringen in de processen.

Over 2018 zijn binnen Leiderdorp verbijzonderde interne controles uitgevoerd op de volgende processen: grondexploitaties, verhuuropbrengsten, belastingen en heffingen, begrafenisrechten, verstrekte subsidies en de wet maatschappelijke ondersteuning. Daarnaast is een aanvullende controle uitgevoerd op de juistheid en volledigheid van de gevolgde aanbestedingsprocedures bij inkoop boven de Europese aanbestedingsdrempels.

Op de processen die Servicepunt71 uitvoert voor Leiderdorp en de andere klantorganisaties, zijn binnen Servicepunt71 verbijzonderde interne controles uitgevoerd. Het gaat om de volgende processen: begrotingswijzigingen, kredietadministratie, rekeningschema en bevoegdheden Decade, treasury, borgstellingen, debiteurenbeheer, crediteurenbeheer, memorialen, betalingsverkeer, van inkoop tot betaling en personele lasten. Over de effectiviteit van de beheersmaatregelen in deze processen heeft Leiderdorp een Assurancerapport ontvangen, opgesteld door de externe accountant van Servicepunt71. Daarbij heeft de accountant van Servicepunt71 ook een controle uitgevoerd op de algemene IT-beheersmaatregelen voor een aantal voor de jaarrekeningcontrole van belang zijnde applicaties. Dit betreft de applicaties: Decade Financials (financiële administratie), Beaufort (personeels- en salarisadministratie), Youforce (personeel) en TIM (tijdschrijven).

De verbijzonderde interne controles op de sociale voorzieningen werk en inkomen heeft plaatsgevonden binnen de gemeenschappelijke regeling en de dienstverleningsovereenkomst die de gemeente Leiderdorp heeft gesloten met de gemeente Leiden. Leiderdorp ontvangt jaarlijks een door de accountant van de gemeente Leiden gecertificeerde SiSa-bijlage voor dit onderdeel.

De inkoop van gespecialiseerde jeugdhulp voor de gemeente Leiderdorp, en andere regiogemeenten, is uitgevoerd door de Tijdelijke Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp Holland Rijnland. Over de jeugdhulpbestedingen, inclusief het aandeel van iedere gemeente daarin, is door Holland Rijnland verantwoording afgelegd voorzien van een goedkeurende controleverklaring van de accountant van Holland Rijnland.

Conclusie

De processen worden voor het merendeel rechtmatig, doelmatig en doeltreffend uitgevoerd, inclusief een getrouwe verantwoording. Er zijn twee kanttekeningen:

- De onzekerheden bij de jeugdhulp, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de persoonsgebonden budgetten, die van toepassing zijn sinds 1 januari 2015, zijn nog niet opgelost. Dit betreft onzekerheid over de prestatielevering van door zorgaanbieders gedeclareerde en door de gemeente betaalde zorg en voor een klein deel het onvoldoende kunnen vaststellen van het woonplaatsbeginsel bij de Jeugdwet.
- Er zijn financiële rechtmatigheidsfouten geconstateerd bij inkopen boven de Europese aanbestedingsdrempels. Er zijn vijf contracten die niet Europees zijn aanbesteed, maar met de uitgaven ten laste van het contract wel boven de Europese drempel uitkomen.

Leiderdorp is voor deze onderdelen, sociaal domein en inkopen, onvoldoende in control.

Toelichting

Systeemgerichte versus gegevensgerichte controles

Uitgangspunt bij de opzet en controle van de processen is een zodanige inrichting van de processen dat deze voldoende interne beheersmaatregelen bevatten die ook zichtbaar, en daarmee achteraf controleerbaar, worden uitgevoerd. In deze situatie kunnen de processen systeemgericht door de verbijzonderde interne controle worden getoetst op hun goede werking gedurende het jaar. Daar waar in de processen onvoldoende interne beheersmaatregelen zijn ingebouwd of de beheersmaatregelen worden onvoldoende of niet zichtbaar uitgevoerd, zijn gegevensgerichte controlewerkzaamheden nodig om voldoende zekerheid te verkrijgen over de financiële rechtmatigheid en een volledige en juiste verantwoording.

Voor Leiderdorp zijn de processen inzake Belastingen en heffingen en de Wmo deels systeemgericht en deels gegevensgericht gecontroleerd. De rest van de verbijzonderde interne controles voor Leiderdorp is gegevensgericht uitgevoerd. Dit heeft vooral te maken met de aard en omvang in aantallen transacties van deze processen en niet op voorhand omdat er onvoldoende beheersmaatregelen zijn ingebouwd.

Grondexploitaties, Verhuuropbrengsten, Begrafenisrechten en Verstrekte subsidies

Deze processen zijn over 2018 gegevensgericht gecontroleerd. In geen van deze controles zijn materiële fouten geconstateerd in de juistheid en volledigheid van de verantwoording en/of de financiële rechtmatigheid. Wel zijn op diverse punten verbeteringen mogelijk.

- Bij de grondexploitaties waren de inschattingen van grote toekomstige lasten en baten in 2018 beter onderbouwd dan in voorgaande jaren, maar ontbrak deze toch nog in een enkel geval.
- De invoer van alle verhuurovereenkomsten in het beheer- en exploitatiesysteem Planon is in 2018 afgerond. Het is echter nog niet gelukt om per 1 januari 2019 te starten met het factureren vanuit dit systeem. Dit wordt verder in 2019 opgepakt.
- Bij de begraafplaatsadministratie wordt niet optimaal gebruik gemaakt van alle functionaliteiten die het geautomatiseerde systeem Key2Begraven biedt. Hoewel er zeer accuraat wordt gewerkt, is de huidige werkwijze foutgevoelig.

- Bij de verstrekte subsidies blijft de tijdigheid van besluitvorming een aandachtspunt. Verder wordt geadviseerd om het in de praktijk gehanteerde begrip ‘overige subsidies’ voldoende te definiëren naast de begrippen ‘productsubsidies’ en ‘reguliere subsidies’ uit de interne regelgeving.

Belastingen en heffingen

Voor de processen inzake belastingen en heffingen is geconcludeerd dat deels gesteund kan worden op in de processen geïdentificeerde beheersmaatregelen. Voor het overige zijn in de verbijzonderde interne controle gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Het belangrijkste verbeterpunt betreft, net als in voorgaande jaren, het door de proceseigenaar zelf periodiek (maandelijks en deels tweemaal per jaar) aansluiten van de administratie in het belastingsubstelsel op de verantwoording in de financiële administratie.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Voor de controle op de uitvoering van de Wmo kan, net als bij belastingen en heffingen, deels gesteund worden op de interne beheersmaatregelen in de processen. Voor het overige zijn gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Naast het onvoldoende kunnen vaststellen/aantonen van de prestatielevering door zorgaanbieders van huishoudelijke ondersteuning, begeleiding en bij de pgb's (zie verderop) is het belangrijkste aandachtspunt bij de Wmo nog steeds:

- In veel gevallen niet kan worden vastgesteld of er voldaan is aan de wettelijke verplichting om de identiteit van een cliënt vast te stellen aan de hand van een geldig legitimatiebewijs, omdat niet in het gespreksverslag of de rapportage is opgenomen of en welk ID bewijs is ingezien. In de praktijk is het risico dat ten onrechte aan iemand een voorziening wordt toegekend beperkt door de huisbezoeken die worden afgelegd. Dit is al meerdere jaren een aandachtspunt.

Prestatielevering door zorgaanbieders (Wmo en jeugdhulp)

Door Wmo-contractbeheer en de gemeenten worden regionaal werkzaamheden uitgevoerd die ondersteunend zijn aan het aannemelijk maken van de prestaties die door de zorgaanbieders aan onze cliënten geleverd worden. Deze werkzaamheden bestaan uit accountmanagement, klachtenregistratie en –analyse en het houden van klanttevredenheidsonderzoeken. Voor de accountantscontrole is dit echter niet voldoende en wordt er voor de onderdelen huishoudelijke ondersteuning en begeleiding aanvullend gesteund op de productieverantwoordingen met controleverklaringen te ontvangen van de zorgaanbieders. Ook bij de jeugdhulp wordt voor het vaststellen van de prestatielevering, door de Tijdelijke Werkorganisatie Jeugdhulp Holland Rijnland, voor een belangrijk deel gesteund op productieverantwoordingen met controleverklaringen van de zorgaanbieders.

De aanlevering van de productieverantwoordingen en controleverklaringen door de zorgaanbieders Wmo en jeugdhulp en de eigen verwerking en controle daarvan, is begin juni 2019 afgerond. Voor een deel is van de zorgaanbieders geen toereikende verantwoording met controleverklaring ontvangen. De verantwoording van dit deel van de bestedingen moet daarom voor de prestatielevering als onzeker worden aangemerkt. Voor de Wmo gaat het om een bedrag van € 128.443 en voor de jeugdhulp gaat het om een bedrag van € 135.930.

Woonplaatsbeginsel (jeugdhulp)

Uit de verantwoording die van de Tijdelijke Werkorganisatie Jeugdhulp Holland Rijnland over 2018 is ontvangen, blijkt dat voor een bedrag van € 22.770 op grond van het woonplaatsbeginsel financieel onrechtmatig is.

SVB, persoonsgebonden budgetten (Wmo en Jeugdhulp)

Voor de persoonsgebonden budgetten (pgb's) Wmo en jeugdhulp is op 13 maart 2019 van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) de verantwoording 2018 ontvangen. De SVB beoordeelt circa 8,5% (2017: 10%) van de bestedingen ten laste van de pgb-budgetten als onrechtmatig. Daarbij gaat de verantwoording niet in op de prestatielevering. Het vaststellen of de gedeclareerde zorg ook daadwerkelijk is geleverd, is een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Leiderdorp voert geen zichtbare controle hierop uit bij de pgb-houders. Als gevolg hiervan moet het totaal van € 801.055 voor de pgb's (dit betreft zowel de Wmo als jeugdhulp) in de jaarrekening van Leiderdorp als financiële onzekerheid worden aangemerkt.

CAK, opbrengst eigen bijdragen Wmo

Het berekenen, opleggen, innen en aan de gemeente afdragen van de eigen bijdragen voor de Wmo vindt plaats door het Centraal Administratiekantoor (CAK). Voor de berekening van de eigen bijdrage op huishoudelijke ondersteuning en begeleiding leveren de zorgaanbieders de nodige gegevens aan bij het CAK. De individuele inkomensgegevens van cliënten, die nodig zijn voor de berekening van de hoogte van de eigen bijdragen, zijn niet bij de gemeente bekend waardoor de juistheid en volledigheid van de te ontvangen eigen bijdragen door de gemeente niet zijn na te gaan. De door het CAK aan de gemeente in 2018 afgedragen eigen bijdragen zijn in de jaarrekening als opbrengst verantwoord.

Sociale voorzieningen werk en inkomen

Bij de verantwoording van de sociale voorzieningen werk en inkomen is van de accountant van de gemeente Leiden een goedkeurende controleverklaring inclusief verslag van bevindingen ontvangen.

Processen Servicepunt71

Over 2018 hebben wij van de accountant van Servicepunt71 een Assurancerapport ontvangen met een goedkeurend oordeel.

Het volgen van de juiste aanbestedingsprocedure, door de gemeenten, wordt door Servicepunt71 in het inkoopproces niet afgedwongen. Conform voorgaande jaren is daarom voor Leiderdorp een eigen aanvullende controle uitgevoerd op de naleving van de inkoop- en aanbestedingsregels.

Aanvullende controle op de juistheid en volledigheid van de gevolgde aanbestedingsprocedures

In de aanvullende controle op de inkoop is gegevensgericht gecontroleerd of crediteuren met een besteed bedrag van meer dan € 200.000 in de periode 2015 t/m 2018 en/of een besteed bedrag van meer dan € 50.000 in alleen 2018, rechtmatig zijn aanbesteed. Daarbij is allereerst beoordeeld in hoeverre er sprake is van een inkoop/aanbesteding boven de Europese drempelwaarde en vervolgens of deze dan ook daadwerkelijk Europees is aanbesteed. Hierbij is voor een totaalbedrag van € 1,0 mln aan fouten geconstateerd.

contract	looptijd	2018 uitgaven	2019 uitgaven	2018 onrechtmatig	opmerking
Groenonderhoud	1/7/2017 tot 1/7/2019	€ 524.652	€ 43.304	€ 567.956	Meervoudig onderhands aanbesteed i.p.v. Europees, uitgaven 2018 en 2019 onrechtmatig. De raad is hierover in december 2018 geïnformeerd.

contract	looptijd	2018 uitgaven	2019 uitgaven	2018 onrechtmatig	opmerking
Onkruid beheer	1/4/2015 tot 31/12/2017	€ 28.949	-	€ 28.949	De opdracht is in 2017 door de accountant onrechtmatig bevonden. Deze factuur heeft betrekking op de opdracht in 2017.
Onderhoud bomen	1/5/2017 tot 1/5/2019	€ 154.799	€ 67.166	€ 221.965	Had Europees als dienst aanbesteed moeten worden, maar is meervoudig onderhands als werk aanbesteed.
Onderhoud grasvelden	1/4/2016 tot 31/12/2018	€ 80.623	-	€ 80.623	Had Europees als dienst aanbesteed moeten worden, maar is meervoudig onderhands als werk aanbesteed.
Website raad (raadsinformatie) en Website gemeente Leiderdorp (cms en digitale dienstverlening)	tot 1/1/2018	€ 73.255	€ 73.255	€ 146.510	De looptijd van deze contracten is verlopen en komen boven de EU-drempel uit, een nieuwe aanbesteding is onder handen
Totaal financieel onrechtmatig jaarrekening 2018				€ 1.046.004	

Interbestuurlijk toezicht

Over de processen/domeinen die door Leiderdorp onder toezicht van de provincie Zuid-Holland worden uitgevoerd, wordt sinds 2013 op basis van een met de provincie afgesloten bestuursovereenkomst, in de jaarrekening verantwoording afgelegd. Over 2018 staat het domein archief- en informatiebeheer nog op oranje. Er is een verbeterplan opgesteld. Ook het domein huisvesting vergunninghouders is oranje. Op 31 december 2018 is sprake van een kleine achterstand ten opzichte van de taakstelling. Het domein omgevingsrecht (vergunningverlening, toezicht en handhaving milieu, bouwen en wonen) staat net als vorig jaar op rood. Er is een door de gemeenteraad vastgesteld VTH-beleidsplan met verordening, maar er is nog geen uitvoeringsplan 2019 en/of evaluatie over 2018 opgesteld. Extra aandacht voor dit domein is nodig.

Voor de volledige rapportage wordt verwezen naar paragraaf 3.3 Rapportage interbestuurlijk toezicht.

Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid

Er zijn in 2018 geen specifieke onderzoeken op grond van deze verordening uitgevoerd. De gezamenlijke auditpool Leiden e.o. is in 2018 opgeheven.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

Bij het uitvoeren van de reguliere verbijzonderde interne controles zijn geen situaties van misbruik en/of oneigenlijk gebruik geconstateerd. Op basis van een extern ontvangen signaal is in 2018 aanvullend onderzoek uitgevoerd naar het rechtmatig handelen van een medewerkster van de gemeente. Dit onderzoek heeft geleid tot een aangifte bij de politie en strafontslag van betreffende medewerkster. De leemte in het proces, waardoor de medewerkster het misbruik heeft kunnen plegen, is door aanvullend getroffen interne beheersmaatregelen gedicht.

Beoordeling financiële begrotingsrechtmatigheid

Onderstaand volgt de beoordeling van de financiële begrotingsrechtmatigheid. Dit betreft zowel de begrotingsrechtmatigheid van de lasten per programma, de onttrekkingen aan reserves en de uitgaven op kredieten

Lasten per programma

De werkelijke lasten op programmaniveau mogen de begrote lasten na de laatste begrotingswijziging in beginsel niet overschrijden. Daar waar de lasten de begroting wel overschrijden, is het voor het beoordelen van de begrotingsrechtmatigheid van belang in hoeverre de overschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid en/of wordt gecompenseerd door aan de lasten gerelateerde hogere inkomsten.

programma	hogere lasten	hogere baten	onrechtmatig
Overhead, Vpb en onvoorzien	€644.000	€78.000	n.v.t.

In 2018 zijn bij het programma Overhead, Vpb en onvoorzien, de begrote lasten na de laatste begrotingswijziging, met € 644.000 overschreden. Deze overschrijding is voor een bedrag van € 620.000 het gevolg van een getroffen voorziening die conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ten laste van de jaarrekening 2018 is getroffen. De dotatie in de voorziening is verplicht en past binnen het financieel beleid van de gemeente. De resterende overschrijding van het programma Overhead, Vpb en onvoorzien wordt gecompenseerd door hogere baten binnen het programma. Per saldo is derhalve geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid op de lasten.

Onttrekkingen aan reserves

Er mogen geen onttrekkingen uit de reserves hebben plaatsgevonden, die niet in 2018 waren begroot en/of niet zijn gedekt door besluitvorming door de raad tot en met 31 december. Er zijn geen begrotingsonrechtmatigheden te rapporteren bij de onttrekkingen uit de reserves 2018.

reserve	onttrekking begroot	onttrekking werkelijk	onrechtmatig
nvt	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Kredieten

De door de raad toegekende kredieten voor investeringen mogen niet overschreden worden. In 2018 zijn er geen overschrijdingen en daarmee geen begrotingsonrechtmatigheden op de kredieten.

investering	krediet	uitgaven	onrechtmatig
nvt	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Goedkeuringstolerantie

In het normenkader voor de accountantscontrole, zoals door de raad vastgesteld op 15 oktober 2018, is de goedkeuringstolerantie voor fouten vastgesteld op 1% van de totale lasten inclusief resultaatbestemming en op 3% voor onzekerheden. Voor 2018 ligt de goedkeuringstolerantie voor financiële fouten daarmee op € 684.600 en voor financiële onzekerheden op € 2.053.800. Als het totaal aan fouten en onzekerheden onder deze grensbedragen blijft, betekent dit dat de accountant een goedkeurende verklaring bij de jaarrekening kan afgeven.

Door ons is in totaal een bedrag van € 1.209.043 als financieel onrechtmatig beoordeeld (inkopen en sociaal domein) en een bedrag van € 1.065.428 als financiële onzekerheid (prestatielevering Wmo huishoudelijke ondersteuning, begeleiding, jeugdhulp, WMO CAK EB en pgb's). De onzekerheden blijven binnen de marge, maar de geconstateerde fouten overschrijden de goedkeuringstolerantie. Wij verwachten bij de jaarrekening over 2018 van de accountant daarom een verklaring met beperking.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de gemeenteraad van de gemeente Leiderdorp

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de gemeente Leiderdorp te Leiderdorp gecontroleerd.

Ons goedkeurend oordeel met betrekking tot de getrouwheid

Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de gemeente Leiderdorp op 31 december 2018 overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Ons oordeel met beperking met betrekking tot de rechtmatigheid

Naar ons oordeel zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf De basis voor ons oordeel met beperking met betrekking tot de rechtmatigheid in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader voor de accountantscontrole dat is vastgesteld door de raad van de gemeente Leiderdorp op 15 oktober 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

- het overzicht van baten en lasten over 2018 (paragraaf 4.4);
- de balans per 31 december 2018 (paragraaf 4.2);
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen (paragraaf 4.1, 4.3 en 4.4);
- de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (paragraaf 4.5);
- de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld (paragraaf 4.6).

De basis voor ons goedkeurend oordeel met betrekking tot de getrouwheid en ons oordeel met beperking met betrekking tot de rechtmatigheid

De basis voor ons oordeel met beperking met betrekking tot de rechtmatigheid

In de jaarrekening zijn voor een bedrag van € 1,04 miljoen lasten en balansmutaties verantwoord die samenhangen met de inkoop van leveringen en diensten. Deze lasten zijn niet rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de geldende Europese aanbestedingsregels. De opdrachtwaarde van deze leveringen en diensten komt boven de Europese drempelbedragen uit, echter heeft voor de betreffende inkopen geen Europese Aanbesteding plaatsgevonden.

Overige basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het normenkader voor de accountantscontrole dat is vastgesteld door de raad op 15 oktober 2018 en het Controleprotocol Wet normering

topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Leiderdorp zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel betreffende de betrouwbaarheid en ons oordeel met beperking betreffende de rechtmatigheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 0,68 miljoen. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met de raad overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 0,05 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording (hoofdstuk 3.1) en de paragrafen (hoofdstuk 3.2);
- hoofdstuk 1. Woord vooraf;
- hoofdstuk 2. Leeswijzer;
- hoofdstuk 3.3 Rapportage interbestuurlijk toezicht;
- hoofdstuk 3.4 Informatiebeveiliging en privacy;
- hoofdstuk 5. Overige;
- hoofdstuk 6. Bijlagen.

Uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende de rechtmatigheid' zijn wij op grond van onderstaande werkzaamheden van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de raad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader voor de accountantscontrole dat is vastgesteld door de raad van de gemeente Leiderdorp op 15 oktober 2018.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De raad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het normenkader voor de accountantscontrole dat is vastgesteld door de raad op 15 oktober 2018, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's:
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen;
 - het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde afweging dat de gemeente in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de gemeente de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van de gemeente, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van de gemeente. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met de raad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 2 juli 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. M.E. van Kimmenade RA MGA

6. BIJLAGEN

6.1 Bijlage 1: Bestuur en organisatie

College van Burgemeester en wethouders

De samenstelling en portefeuillevverdeling per 31/12/2018 is:

Burgemeester L.M. Driessen-Jansen

Algemeen bestuurlijke zaken, Openbare orde en veiligheid, Integrale handhaving, Toerisme en recreatie, Toekomstvisie Leiderdorp 2025, Zorg en veiligheid, Deregulering.

Wethouder A.M. Beekhuizen (LPL) 1e locoburgemeester

Jeugd, ouderen, zorg en welzijn, Wijk- en buurtgericht werken, Gezondheidszorg, Werk en inkomen, Onderwijs, Integratie, Communicatie (waaronder versterking klantcontacten), Vorming welzijnsorganisatie en Coördinatie subsidiebeleid.

Wethouder W.N.A. Joosten (VVD) 2e locoburgemeester

Sport, Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en monumentenzorg, Verkeer, vervoer en bereikbaarheid, Werken en ondernemen, Duurzaamheid, Implementatie Omgevingswet, Integraal Verkeer en Vervoersplan (IVVP) en Sterrentuinontwikkeling

Wethouder D.C.W. Binnendijk (CDA) 3e locoburgemeester

Maatschappelijk vastgoed, Kunst en cultuur, Integraal beheer openbare ruimte inclusief begraafplaats, Milieu en afval, Dienstverlening, Financiën, Bedrijfsvoering, Coördinatie regionale samenwerking en Polders en Groene Hart

Gemeentesecretaris H. Romeijn

De gemeentesecretaris is eerste adviseur van het college en stuurt - als eindverantwoordelijke - de ambtelijke organisatie aan. Hij richt zich in het bijzonder op de faciliterende en stafafdelingen.

Daarnaast is hij bestuurder in de zin van de Wet op ondernemingsraden. Zijn aandachtsvelden zijn politiek bestuur, externe contacten en regionale samenwerking.

Gemeenteraad 2018-2022

Zetelverdeling 2018-2022

- LPL: 4 zetels
- VVD: 4 zetels
- D66: 3 zetels
- PvdA: 3 zetels
- Groen Links: 3 zetels
- CDA: 3 zetels
- ChristenUnie-SGP: 1 zetel

Lokale Partij Leiderdorp (LPL)

- Dhr. H.K. Langenberg (fractievoorzitter)
- Mw. K. Balak
- Dhr. E. Filemon
- Dhr. J.L.M. Bruggeman

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)

- Dhr. B.M.J. Hoenen (fractievoorzitter)
- Mw. B.A.M. van Elbrug
- Dhr. N. Verwers
- Mw. M. Breedveld

Democraten 66 (D66)

- Dhr. J.H.W. Hendriks (fractievoorzitter)
- Mw. P. van Brandenburg
- Dhr. Ü. Güney

Partij van de Arbeid (PvdA)

- Dhr. O.C. McDaniel (fractievoorzitter)
- Mw. J.J.E. van Reijn
- Dhr. R. Schmidt

Groen Links

- Dhr. B. Vastenhoud (fractievoorzitter)
- Mw. J.M. Hofman-Züter
- Mw. M.D. van Beek

Christen Democratisch Appèl (CDA)

- Mw. M. van der Stelt (fractievoorzitter)
- Mw. M. Hempen
- Dhr. J.H. Bos

ChristenUnie-SGP

- Dhr. G. Schipaanboord

Griffier

■ Dhr. B.A.M Rijsbergen

Maandag politieke avond - De Leiderdorpse gemeenteraad werkt volgens een vierwekelijkse vergadercyclus:

Week 1 Informatieavond 20.30 – 22.30 uur (informatie en participatie).

Doel van de informatieavond is om met burgers en/of organisaties over een actueel thema in gesprek te gaan en dit te doen op een moment dat dit voor de besluitvorming relevant is. Ook is de informatieavond het moment waarop presentaties worden verzorgd door het ambtelijk apparaat

Week 2 Fractiespreekuur 19.30 – 20.00 uur, Fracties 20.00 – 23.00 uur.

Burgers kunnen een half uur fractiespreekuur aanvragen over een onderwerp dat hen bezig houdt. Alle fracties vertegenwoordigen dan hun woordvoerder(s) af. Tijdens de fractievergaderingen vanaf 20.00 uur bereiden fracties van partijen hun standpunten voor Politiek Forum en raad voor.

Week 3 Politiek forum 20.00 – 23.00 uur (voorbereiden besluitvorming).

In het politiek forum vindt politiek inhoudelijke discussie plaats. Ook kunnen burgers tijdens het politiek forum inspreken en deelnemen aan de discussie. Het politiek forum is nadrukkelijk niet bedoeld voor technische vragen. Deze dienen tijdens de informatieavonden of schriftelijk te worden gesteld.

Week 4 Raad

19.30 uur - fracties – laatste voorbereiding fracties voor de aansluitende raad

20.30 uur -Raadsvergadering (besluitvorming).

Politieke discussie en besluitvorming over de voorstellen die in het politiek forum aan de orde zijn geweest, gelegenheid voor indienen amendementen en moties.

6.2 Bijlage 2: Kerngegevens Leiderdorp

Sociale structuur

Inwoners	1-1-2014*	1-1-2015*	1-1-2016*	1-1-2017*	1-1-2018*
0-19 jaar	6.286	6.199	6.169	6.183	6.021
20-64 jaar	15.141	15.090	15.085	15.114	15.019
65 jaar en ouder	5.390	5.564	5.704	5.858	6.095
Totaal aantal inwoners	26.817	26.853	26.958	27.155	27.135

* Deze cijfers zijn vastgesteld door het CBS

6.3 Bijlage 3: Afkortingenlijst

Afkorting	uitleg	Afkorting	uitleg
AOA	Aansluiting Onderwijs en Arbeidsmarkt	NCW	Netto contante waarde
APV	Algemene Plaatselijke Verordening	NHG	Nationale Hypotheek Garantie
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming	NRF	Het Nationaal Restauratiefonds
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten	NUP	Nationaal uitvoeringsprogramma dienstverlening en e-overheid
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen	OAS	Optimalisatie Afvalwatersysteem Studie
bbp	Bruto binnenlands product	ODWH	Omgevingsdienst West-Holland
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording	OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
BCF	Btw-compensatiefonds	ORZ	Oude Rijnzone
BDU	Brede Doeluitkering	OV	Openbare verlichting
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie	OZB	Onroerendezaakbelasting
BIG	Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten	PGB	Persoonsgebonden budget
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid	POC	Percentage of Completion
BIR	Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst	PW	Participatiewet
BIWA	Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen	RBL	Regionaal Bureau Leerplicht
BIZ	Bedrijven Investeringszone	RCL	Racing Club Leiderdorp
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten	RDOG	Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg
BOGS	Bloemerd Onroerend Goed & Sport BV	RDW	Rijksdienst voor Wegverkeer
BOW	Bereikbaar en op Weg	RIF	Regionaal investeringsfonds
BRP	Basisregistratie Personen	RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (voortijdig schoolverlaters)
BSW	Brede School West	RVMK	Regionale verkeersmilieukaart
Btw	Bruto toegevoegde waarde	RWA	Regionale Woonagenda
B&W	Burgemeester en wethouders	RWS	Rijkswaterstaat
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek	SCw	Sociaal Cultureel werk
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin	SES	Sociaal-economische status
COVS	Centrale Organisatie van Voetbal Scheidsrechters	SFL	Sportfondsen Leiderdorp
CPB	Centraal Planbureau	shv	Schuldhelpverlening
CROW	Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw en de verkeerstechniek	SISA	Single Information Single Audit
CvV	Centrum voor Vitaliteit	SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden
DIV	Documentatie en informatieverstrekking	SP71	Servicepunt71
DNB	De Nederlandse Bank	SSCW	Stichting Schaats- en Skeelercentrum Weteringpark

Afkorting	uitleg	Afkorting	uitleg
DVO	Dienstverleningsovereenkomst	STL	Sociaal Team Leiderdorp
ECB	Europese Centrale Bank	SVB	Sociale Verzekeringsbank
EMU	Economische en Monetaire Unie	SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting
ENSIA	Eenvoudige Normmatiek Single Information Audit	SWS	Stichting Waarborgfonds voor de Sport
Fido	Wet Financiering decentrale overheden	SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst	TWO jeugdhulp	Tijdelijke Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp
GHOR	Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen	UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
GIG	Gemeentelijke Integrale Grondexploitatie	vGRP	verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
GR	Gemeenschappelijke Regeling	VIJL	Vereniging Ijssport Leiderdorp
GWV	Grond-, water- en wegenbouw	VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
HBOL	Huurders Belangen Organisatie Leiderdorp	Vpb	Vennootschapsbelasting
HHR	Hoogheemraadschap van Rijnland	VRHM	Veiligheidsregio Holland Midden
HM	Hollands Midden	VRI	Verkeersregelinstallatie
HRM	Human Resource Management	VRIS	Versterking Regionale I-Samenwerking
HSL	Hoge snelheidslijn	VSP	Virtueel Servicepunt
IBOR	Integraal Beheerplan Openbare Ruimte	VTH	Vergunning, Toezicht en Handhaving
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers	VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen	Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
ISMS	Information Security management system	WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
IVVP	Integraal Verkeers- en Vervoerplan	Waso	Wet afschrijving voor startende ondernemers
IWkp	Integraal Waterketenplan	WEW	Waarborgfonds Eigen Woning
JA	Jongeren op de Arbeidsmarkt	WI	Wet Inburgering
JAS	Project JA Statushouders	WNT	Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen (semi-)publieke sector
JBT	Jeugdbeschermingstafel	WOZ	Wet Waardering Onroerende Zaken
JOP	Jeugdontmoetingsplaats	Wsw	Wet sociale werkvoorziening
JGT	Jeugd- en Gezinsteam	WSW	Waarborgfonds sociale woningbouw
JGZ	Jeugdgezondheidszorg	Wth	Wet tijdelijk huisverbod
LAA	Landelijke Aanpak Adreskwaliteit	WWB	Wet werk en bijstand
LOV	Leiderdorpse ondernemers Vereniging	ZMOK	Zeer moeilijk opvoedbare kinderen
LVU	Volksuniversiteit Leiderdorp	ZW	Ziektewet

6.4 Bijlage 4: Begrippenlijst

Begrip	Omschrijving
Activa	Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die om die reden in meerdere jaren worden afgeschreven (bijv. gebouwen, rollend materieel). Activa staan op de balans.
Afschrijving	De uitgave aan activa worden over meer jaren verdeeld en niet in één keer in de exploitatie opgenomen. Dit noemt men afschrijven. Door afschrijving lopen de kosten in de loop van de jaren parallel met de baten voortvloeiend uit het gebruik en houdt tevens de boekwaarde gelijke tred met de werkelijke, steeds dalende waarde.
Algemene dekkingsmiddelen	Het overzicht algemene dekkingsmiddelen bevat ten minste de lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is, de algemene uitkeringen, dividend, het saldo van de financieringsfunctie en de overige algemene dekkingsmiddelen.
Balans	Onderdeel van de jaarrekening. De balans geeft een overzicht van de bezittingen, vreemd en eigen vermogen (activa en passiva) van de gemeente.
Baten en Lasten (stelsel van)	Een begrotingsstelsel van baten en lasten houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben.
Begroting	Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee zijn gemoed en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) onderscheidt een beleidsbegroting en de financiële begroting.
Beleidsthema	Per thema worden de hoofdkenmerken, visie en het bestuurlijke kader toegelicht.
Besluit Begroting en Verantwoording	Het besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten geeft de spelregels voor de lokale overheden voor de inrichting van begroting en jaarrekening van de gemeente.
Boekwaarde	Betreft de administratieve (dus nog niet afgeschreven) restwaarde van vaste activa die eerder middels een investering zijn aangeschaft.
Brede school	Samenwerkingsverband tussen partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Doel van het samenwerkingsverband is de ontwikkelingskansen van de kinderen te vergroten. Onderwijs en welzijn zijn in ieder geval participanten. Voorschoolse voorzieningen, peuterspeelzaal, sport, cultuur, bibliotheek en andere instellingen kunnen ook een onderdeel van de brede school zijn.
BTW compensatiefonds	Fonds waaruit de gemeente vanaf 2003 Btw kan declareren bij het Rijk op typische overheidstaken (uitgezonderd o.a. onderwijs-huisvesting).
Budgettair neutraal	Begrotingswijzigingen die per saldo de totale begroting niet beïnvloeden.

Begrip	Omschrijving
Dekking	De wijze waarop een kostenverhoging dan wel een opbrengstenverlaging wordt opgevangen in de vorm van 1) een nieuwe inkomstenbron, 2) een doorberekening van kosten aan derden, 3) een verhoging van de belastingen, 4) een verlaging van andere kosten.
Dividend	Periodieke uitkering van winst aan de aandeelhouders van een onderneming.
Doelmatigheid	Mate waarin de productie is geleverd in relatie tot de inzet van middelen, afgezet tegen een vooraf bepaalde norm (bijv. minuten per paspoort, kosten per strekkende kilometer).
Doeltreffendheid	Mate waarin de beoogde maatschappelijke effecten zijn gerealiseerd. Van belang is om vast te stellen in hoeverre het beoogde maatschappelijke effect de verdienste is van de organisatie (relatie gerealiseerde productie - gerealiseerd effect, afgezet tegen het beoogde maatschappelijke effect).
Doeluitkering	Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar. In veel gevallen is een specifieke verantwoording over de besteding één van de voorwaarden voor het verkrijgen van de uitkering.
Efficiency en effectiviteit	Efficiency is doelmatigheid (is de uitvoering goed, met gebruik van zo min mogelijk middelen). Effectiviteit is doeltreffendheid (doen we de goede dingen, bereiken we het gestelde doel).
Egalisatiereserve	Reserve met als doelstelling jaarlijks sterk fluctuerende lasten door de jaren heen te compenseren. Dit kan door de jaarlijks gelijk blijvende storting in de reserve ten laste van de exploitatie te nemen en de werkelijke uitgaven uit de reserve te betalen.
EMU saldo	Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid voor de unie van landen die de euro als betaalmiddel hebben (Economische en Monetaire Unie).
Financieel beheer	De organisatie van de administratie en het beheer van de vermogenswaarden.
Financiële rechtmatigheid	Met financiële rechtmatigheid wordt bedoeld dat de financiële beheershandelingen in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving zijn uitgevoerd.
Financieringsmiddelen	Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van een investering te betalen. Behalve van financieringsmiddelen uit eigen kapitaal en reserves wordt ook van minder reguliere financieringsmiddelen gebruik gemaakt, zoals opgenomen geldleningen en het saldo van crediteuren en debiteuren.
Gemeentefonds (algemene uitkering)	Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden. Dit ter onderscheid van doeluitkeringen met een gebonden besteding.
Incidentele baten en lasten	Opbrengsten en uitgaven die maar een enkele keer voorkomen.
Indirecte kosten	Betreft kosten waarbij de directe samenhang met de producten ontbreekt. Door middel van één of meer verdeelsleutels worden de indirecte kosten aan taakvelden resp. programma's toegerekend toegerekend.

Begrip	Omschrijving
Investering	Een investering is een uitgaaf van een object met een gebruiksduur van langer dan één jaar; investeringen worden geactiveerd op de balans. Uit investeringen vloeien kapitaallasten voort die op de gemeentelijke exploitatie drukken.
Investeringsplan	Een overzicht van de geplande investeringen over meerdere jaren.
Jaarrekening	De jaarrekening is de tegenhanger van de financiële begroting; de jaarrekening gaat in op de realisaties van het afgelopen begrotingsjaar. De jaarrekening is een onderdeel van de jaarstukken en bestaat uit de programmarekening met toelichting en de balans met toelichting.
Jaarstukken	De jaarstukken zijn onderverdeeld in het jaarverslag en de jaarrekening en is de tegenhanger van de begroting.
Jaarverslag	Het jaarverslag is de tegenhanger van de beleidsbegroting en gaat met name in op de uitkomsten van de programma's over het afgelopen begrotingsjaar. Het jaarverslag is een onderdeel van de jaarstukken en bestaat uit de programmaverantwoording en de paragrafen.
Kapitaallasten	Kapitaallasten bestaan uit de componenten afschrijving en rentekosten. Het zijn exploitatiekosten van activa. De rentekosten ontstaan omdat voor de aanschaf 'geld geleend' wordt. Door de dalende boekwaarde nemen de rentekosten in de loop van de jaren af. Voor de berekening van de rentekosten wordt het percentage van de omslagrente gehanteerd.
Lastendruk	Totaal van regelmatig terugkerende, vaste geldelijke verplichtingen
Leges	Betaling voor een gemeentelijk goed of een dienst op publiekrechtelijke grondslag (bijv. leges paspoort, leges rijbewijs). Leges zijn retributies maar worden wettelijk tot de belastingen gerekend. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.
Meerjarenraming	Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten lasten en baten op basis van vigerend (= bestaand) beleid; dan wel van uitgaven en inkomsten ter zake van investeringen waarvoor al kredieten zijn verstrekt.
Overhead	De kosten van werkzaamheden of faciliteiten die een indirecte relatie vertonen met de gemeentelijke producten en diensten, v.b. leidinggeven, afdelingsadministratie, de kantine of de huisvesting.
Overzicht van baten en lasten	Onderdeel van de financiële begroting dat een overzicht geeft van alle baten en lasten die in de programma's zijn opgenomen.
Paragrafen	Een paragraaf geeft volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Begrip	Omschrijving
Planning- en controlcyclus	De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken en verifiëren van budgetten.
Precariobelasting	Belasting voor het gebruiken van openbare grond of water. De belasting kan worden geheven van degenen die voorwerpen onder, op of boven openbare gemeentegrond of water hebben of van degene voor wie dit gebeurt, v.b. haven- en liggelden, marktgelden en parkeergelden.
Prestatie	Het meetbare resultaat van activiteiten.
Prestatie-indicator	Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente
Programmabegroting	Het kenmerk van de begroting is dat de begroting is onderverdeeld in programma's, daarom wordt er naar de begroting volgens de nieuwe voorschriften ook wel verwezen als programmabegroting. De gemeente is vrij in de keuze van de programma's en in het aantal.
Programma	Een samenhangende verzameling van producten, activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten, waaraan idealiter indicatoren gekoppeld kunnen worden.
Rechtmatigheid	Rechtmatigheid is de overeenstemming van beslissingen en handelingen met regels die voor betrokkenen toepasselijk zijn en die mede gelet op het specifieke geval waarvoor die regels gelden, van belang zijn.
Reserve (algemene)	Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. De reserves staan op de balans.
Specifieke uitkering	Rechtstreekse uitkering aan een instelling of een lagere overheid te besteden aan een specifiek doel. Het is een verzamelbegrip voor subsidies, bijdragen van het rijk of provincie en doeluitkeringen.
Verbonden partij	Een verbonden partij is een derde rechtspersoon waarbij de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.
Voorziening	Bedrag gereserveerd voor toekomstige uitgaven waarvan de aard en in mindere mate de omvang bekend zijn of om fluctuaties in (exploitatie)kosten op te vangen. Voorzieningen staan op de balans.
Weerstandscapaciteit	De weerstandscapaciteit is het geheel van geldmiddelen (zoals de algemene reserves) waaruit tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden, zonder dat de begroting en het beleid (direct) aangepast behoeven te worden.
Weerstandvermogen	Het weerstandvermogen is de weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

GEMEENTEHUIS
WILLEM-ALEXANDERLAAN 1
2351 DZ LEIDERDORP

POSTBUS 35
2350 AA LEIDERDORP

071 54 58 500
INFO@LEIDERDORP.NL
WWW.LEIDERDORP.NL

leiderdorp